SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-sarja N:o 312

Mikael Lohse

TERRORISMIRIKOKSEN VALMISTELU JA EDISTÄMINEN

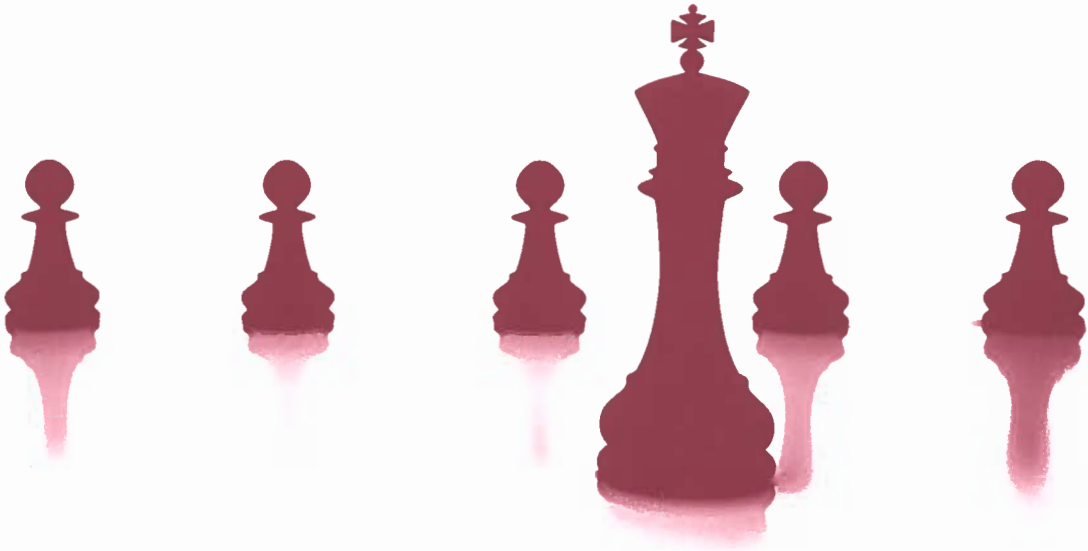

TERRORISMIRIKOKSEN VALMISTELU JA EDISTÄMINEN

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-sarja N:o 312

Mikael Lohse

Terrorismirikoksen valmistelu ja edistäminen

Yliopistollinen väitöskirja, joka Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan suostumuksella esitetään julkisesti tarkastettavaksi Psychologicum-talon salissa 1 perjantaina 11.1.2013 klo 12

Sammanfattning på svenska
With an English abstract

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS • HELSINKI 2012

Tilausosoite
Suomalainen Lakimiesyhdistys
Kasarmikatu 23 A 17
00130 Helsinki
p. (09) 6120 300
f. (09) 604 668
toimisto@lakimiesyhdistys.fi
www.lakimiesyhdistys.fi

Verkkokirjan ISBN 978-951-855-476-2

© 2012 Suomalainen Lakimiesyhdistys ja Mikael Lohse

ISSN-L 0356-7206
ISSN 0356-7206
ISBN 978-951-855-325-3

Oy Nord Print Ab, Helsinki 2012

Alkusanat

Vaimoni sai tietää maaliskuussa 2009, että hänen ulkomaankomennuksensa kohdepaikaksi tulee Wien. Koska perheemme pitäisi yhtä, minun piti keksiä ”hyviä hommia”. Ajatus väitöskirjan tekemisestä tuntui mielekkäimmältä tavalta täyttää päivät uudessa ympäristössä. Päätös ryhtyä monivuotiseen luku- ja kirjoitusprojektiin oli lopulta melko helppo tehdä, sillä urakkaa ei ole tarkoitus, eikä todennäköisesti mahdollistakaan, toteuttaa yksin.

Ensimmäiset kiitoksen sanat osoitan professori *Kimmo Nuotiolle*, jonka ohjausote on ollut energisoiva ja sofistikoitunut. Voimaannuttavana olen kokenut reilun palautteen teksteistäni ja kannustuksen osallistua erilaisiin tilaisuuksiin, kuten pohjoismaiden rikosoikeuden tutkijoiden seminaareihin Bergenissä 2009 ja Helsingissä 2011 sekä EU:n kohdennettuja pakotteita käsittelevään konferenssiin Uppsalassa 2011. Hienostuneena taas pidän *Kimmon* tyyliä luotsata tutkimustyötä tavalla, joka jättää tilaa ohjattavan omalle oivallukselle. *Kimmo* on myös osoittanut erinomaista tehokkuutta järjestämällä käytännön edellytyksiä tutkimuksen tekemiselle.

Olen kiitollinen professori *Raimo Lahdelle* ja dosentti *Sakari Melanderille* heidän panoksestaan väitöskirjakäsikirjoituksen esitarkastajina. Ilman heidän palautettaan olisi lopputulos jäänyt paljon huonommaksi. *Sakari* on ystävällisesti lupautunut toimimaan myös vastaväittäjänä. Professori *Dan Frände* sai ylipuhuttua minut syyttäjien peruskurssilla Helsingissä 2008 tekemään monografian artikkeliväitöskirjan sijaan. *Dania*, tuota rikosoikeuden doktorandien kirittäjää ja kipinämikkoa, kannattaa kuunnella.

Syyttäjälaitos on ollut kotiorganisaationi ja juristi-identiteettini voimakkain muotoaja. Apulaisvaltakunnansyyttäjä *Jorma Kalske* on värvännyt minut taloon, toiminut mentorina ja alati kannustanut viemään tutkimustyön keskitetysti päätökseen. Johtava kihlakunnansyyttäjä *Tom Söderlund* on suhtautunut myötämielisesti opinto- ja virkavapauksiini sekä sallinut minun käyttää työpaikan resursseja tutkimusellisissa tarpeissani. Kohdalleni on sattunut parhaimmat syyttäjä- ja lähiesimiehet mitä toivoa saattaa.

Totutusta kaavasta poiketen haluan osoittaa kiitoksen sanat myös itselleni tuntemattomiksi jääneille oikeudellisten journaalien vertaisarvioitsijoille. Palaute on ollut kautta linjan hyödyllistä, ja olen sen myös parhaani mukaan ottanut huomioon. Yhtä arvokkaana olen pitänyt professori *Tuula Linnan* Lakimiehen päätoimittajan roolissaan artikkelitarjokkailleni antamaa kielenhuoltoa.

Työ on tehty käytännössä kokonaan Itävalta-kotimme körmyksi tai bunkkeriksi nimetyssä huoneessa. Näissä olosuhteissa oli onnenpotku, että asianajaja *Mikael Raivio* asettui perheineen Wieniin diplomaattirotaation myötä elokuus-

sa 2011. Patikkaretkemme stadtwanderwegeillä ja niiden päätteeksi nautitut lounaat heurigereissa virkistivät toden teolla mieltä. Kiitoksen ansaitsevat myös Wienin kodissamme palvelleet au pairit – *Anniina*, *Sini*, *Inka-Riina* ja *Sanni* – joiden työpanos on ollut suorastaan ratkaiseva tutkimusaikataulussa pysymisen kannalta.

Jään kiitollisuudenvelkaa Olga ja Kaarle Oskari Laitisen säätiölle, Alfred Kordelinin säätiölle ja Suomalaiselle Lakimiesyhdistykselle näiltä saamastani taloudellisesta tuesta. Kiitän sponsoreita luottamuksesta tutkimustyötäni kohtaan samoin kuin Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuvaliokuntaa siitä, että väitöskirjani on hyväksytty julkaistavaksi yhdistyksen perinteikkäässä A-sarjassa. Kustannustoimittaja *Pipsa Kostamon* apu työn painokuntoon saattamisessa on ollut korvaamatonta. *Jarkko Nikkanen*, kaveri jo koulun ala-asteelta, on vastannut taitosta ja kansikuvasta ammattilaisen ottein.

Väitöskirjaprojektiin ryhtyminen ja siinä eteenpäin ponnistaminen on paljolti vaimoni ansiota. Siitä huolimatta juuri hän on saanut kärsiä projektista eniten. Rakas *Anna*, olen sinulle kaikista suurimmassa kiitollisuudenvelassa. Ilman *Annaa* samoin kuin poikiamme *Eskiliä* ja *Akselia* olisin hyvinkin voinut tempautua tutkimuksen kaiken ajan ja energian ahmaisevaan mustaan aukkoon. *Annan* tanskalaisen kollegan mukaan olin jo pimeällä puolella. Tämä nimittäin kysyi kevätkesällä 2012 ilmeisen vilpittömästi: ”mitenköhän miehesi pärjää taas työelämässä, kun siellä on oltava tekemisissä ihmisten kanssa?”

Helsingissä 1. adventtisunnuntain kynnyksellä 2012
Mikael Lohse

Sisällys

ALKUSANAT V
SISÄLLYS VII
LÄHTEET XIII
LYHENTEET XXXVII

I JOHDANTO 1

1 TUTKIMUSAIHE JA AIHEENVALINNAN PERUSTELU 3

2 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA KOHDERYHMÄT 5

3 TUTKIMUSTAPA JA -SITOUMUKSET 9

4 TUTKIMUKSESSA OMAKSUTTU TERRORISMIKÄSITYS 11

5 TUTKIMUKSEN AJANKOHTAISUUS JA RAKENNE 13

II KONTEKSTI 15

1 TURVALLISTAMINEN JA TURVALLISUUDEN DISKURSSIULOTTUVUUDET 17

2 TERRORISMIN UHKAKUVA JA -TRENDI 21
2.1 Virtuaalistuminen 22
2.2 Radikalisoituminen 23
2.3 Teknologistuminen 24

3 TURVAAMISEN KOHDE 27

4 TERRORISMIUHAN TURVALLISTAJAT 29
4.1 YK – kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden airut 29
4.2 EU:n sisäinen ja ulkoinen turvallisuusidentiteetti 30
4.3 Kansallinen turvallisuuskeskustelu 32

5 TURVAAMISEN KEINOT 35
5.1 Kansainvälinen turvallisuusyhteistyö 36
5.2 EU:n rikosoikeudellinen yhteistyö 38

5.3 Sodan lakien vai rikosoikeuden mukaan? 40

III OIKEUDELLINEN HARKINTA 43

1 OIKEUSLÄHTEET 45

2 TAVOITEPERUSTEET 47
2.1 Vihollisrikosoikeus 47
2.2 Proaktiivinen rikosoikeus 48

3 OIKEUSLÄHTEIDEN TULKINTA 51
3.1 Koherenssivaatimus moniaineksisessa ja -vaikutuksisessa normistossa 51
3.1.1 EU-oikeuden tulkintavaikutus 52
3.1.2 Valtiosopimusten tulkinta 54
3.1.3 Perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta 56
3.2 Konsistenssivaatimus kilpailevien etusijojen normistossa 57
3.2.1 EU-oikeuden etusija 58
3.2.2 YK-velvoitteen ylivertaisuus 59
3.2.3 Laillisuusperiaatteen kunnioittaminen 60

4 ROOLINÄKÖKULMIA LAINTULKINTAAN 65

5 TUTKIMUKSEN YLEINEN OSA KOOTUSTI 67
5.1 Konteksti ja oikeudellinen harkinta 67
5.2 Yleinen luovuttamislaki *de lege ferenda* 68

IV PAIKANTAMINEN – TERRORISTINEN VALMISTELU JA EDISTÄMINEN RIKOSOIKEUDEN YLEISISSÄ OPEISSA.. 71

1 TUTKIMUKSEN KOHDESÄÄNNÖSTEN ALUSTAVA LUONNEHDINTA 73
1.1 Itsenäinen rikos 73
1.2 Ryhmärikos 75

2 PERHEYHTÄLÄISYYSAJATTELU JA LÄHIOPIT 81

3 RIKOKSEN ESIVAIHEET 85
3.1 Yritys 85
3.2 Criminal Conspiracy 89

3.3 Valmistelu ... 92
3.3.1 Rajanveto yritykseen ... 94
3.3.2 Suhde Criminal Conspiracy -oppiin ... 95

4 OSALLISUUS ... 97
4.1 Avunanto ... 97
4.2 Kollektiiviset osallisuusmuodot ... 100
4.2.1 Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen ... 100
4.2.2 Joint Criminal Enterprise ... 103
4.3 Edistäminen ... 107
4.3.1 Erottaminen avunannosta ... 108
4.3.2 Suhde kollektiivisiin osallisuusmuotoihin ... 111
4.3.3 Ketjuosallisuus ... 113

5 RIKOSTEN YHTYMINEN ... 115
5.1 Konkurrenssioppi ... 115
5.2 Lainkonkurrenssi ... 116
5.2.1 Valmistelun subordinaatio ja edistämisen subsidiariteetti ... 117
5.2.2 Osallisuustilanteet ... 118
5.2.3 Suojeluintressin ulottuvuus sekä esi-, sivu- ja jälkiteot ... 120
5.3 Rikosten yksiköiminen ... 121
5.3.1 Psyykkinen valmistelu: sama motivaatioperusta ... 122
5.3.2 Fyysinen valmistelu ja edistämisrikokset: kielletyn asiantilan jatkaminen ... 123
5.3.3 Osallisuustilanteet ... 125

V RÄJÄYTYSKUVA – TERRORISMIRIKOKSEN VALMISTELU- JA EDISTÄMISVASTUUN AINESOSAT ... 127

1 RIKOKSEN RAKENNE ... 129
1.1 Rikoksen jäsentämisen tehtävät ja synteesiajattelu ... 131
1.2 Valmisteluun ja edistämiseen sopeutettu vastuurakenne ... 133

2 VASTUUN PERUSTAVAT SEIKAT ... 135
2.1 Vastuusubjektit ... 135
2.1.1 Tekijävastuu ja varsinainen osallisuus ... 135
2.1.2 Oikeushenkilön rangaistusvastuu ... 136
2.2 Valmistelutekotavat ... 139

2.2.1 Salahanke tai suunnitelma terrorismirikoksen tekemisestä ... 139
2.2.2 Tavanomaisten aseiden tai joukkotuhoaseiden järjestäminen ... 143
2.2.3 Joukkotuhoaseiden valmistusohjeiden tai -rekvisiitan hankkiminen ... 146
2.3 Terroristiryhmän toiminnan edistämistekotavat ... 148
2.3.1 Terroristiryhmän varustaminen taisteluvälineillä ... 149
2.3.2 Muiden erittäin tärkeiden välineiden hankkiminen terroristiryhmälle ... 151
2.3.3 Tärkeän tiedon antaminen terroristiryhmälle ... 153
2.3.4 Terroristiryhmän taloudellisten tai oikeudellisten intressien hoitaminen ... 155
2.4 Kouluttamistekotavat ... 158
2.4.1 Koulutuksen antaminen taisteluvälineiden valmistuksessa tai käytössä ... 158
2.4.2 Koulutuksen antaminen muiden menetelmien tai tekniikoiden käytössä ... 160
2.5 Värväystekotavat ... 162
2.5.1 Terroristiryhmän perustaminen tai organisoiminen ... 163
2.5.2 Väen värvääminen terroristiryhmään ... 164
2.5.3 Taivuttaminen terrorismirikoksen tekemiseen muuten ... 166
2.6 Vaarantaminen ... 168
2.6.1 Vaarantamisrikoskategoriat ... 168
2.6.2 Kaksi näkökulmaa teon vaarallisuuden vaatimukseen ... 169
2.6.2.1 Tunnusmerkistöjen ilmaus ... 170
2.6.2.2 Rikoslainopin koherenssi ... 171
2.6.3 Valmistelu- ja edistämisvaaran argumentaatiorakenne ... 172
2.6.3.1 Negatiivinen tapahtuma ... 173
2.6.3.2 Ontologinen mahdollisuus ja tekotyyppiajattelu ... 175
2.6.3.3 Kontrollointikyky ... 177
2.7 Teon huolimattomuus ... 178
2.7.1 Opin perusajatus ja soveltamisalue ... 178
2.7.2 Riski ja vaara ... 181
2.7.3 Kielletyn riskin kohde ... 182
2.7.4 Sallitun ja kielletyn riskin raja edistämisessä ... 184
2.7.4.1 Sallittu riski: perusoikeuksien ja -vapauksien käyttäminen ... 185

2.7.4.2 Kielletty riski: asiakkaan tuntemisen laiminlyönti 188
2.8 Tahallisuus 193
2.8.1 Subjektiiviset tunnusmerkit 194
2.8.1.1 Valmistelu- ja edistämistarkoitus 196
2.8.1.2 Terroristinen tarkoitus valmistelussa 197
2.8.1.3 Kvalifioitu tieto edistämisessä 202
2.8.2 Olosuhdetahallisuus 204
2.8.2.1 Valmistelu- ja edistämisteot 205
2.8.2.2 Abstraktinen vaara ja kielletty riski 207
2.8.2.3 Todennäköisyys- vai tahtomalli? 209

3 VASTUUTA RAJAAVIA JA POISTAVIA SEIKKOJA 213
3.1 Rikosrakenteen ulkoisia osatekijöitä 213
3.2 Erityisiä henkilöön ja rooliin liittyviä olosuhteita 214

VI TERRORISMIRIKOKSEN RISKI 219

1 ALUSTAVIA NÄKÖKOHTIA 221
1.1 Terroristiprofilointi 221
1.2 Teon profilointi 224

2 RISKIN PERUSKOMPONENTIT JA ULOTTUVUUDET 227
2.1 Vaarannettujen etujen tärkeys 227
2.2 Loukkauksen todennäköisyys 228
2.3 Aikahahmo 230
2.4 Riskin kohdentuminen ja yleisyys 230

3 RISKIN OPERATIONALISOINTI 233
3.1 Riskianalyysi 233
3.2 Vaarannettujen etujen taksonomia 234
3.2.1 Rangaistusasteikkoihin perustuva arvoluokitus 235
3.2.2 Katastrofipotentiaali 238
3.3 Loukkauksen todennäköisyysheuristiikat 240
3.3.1 Rikosvaiheet 241
3.3.2 Osallistumisen muodot 242

4 RISKIMALLIN TESTAAMINEN 243
4.1 Rikostodellisuus ja riskitasot 243
4.1.1 Puuttuva riskirelevanssi ja alhainen rikosriski 244
4.1.2 Varteenotettava rikosriski 246
4.1.3 Korkea rikosriski 248

4.1.3.1 Tärkeän edunmenetyksen suuri todennäköisyys 248
4.1.3.2 Katastrofaalinen riskimaisema 249

5 RISKINHALLINTA – TERRORISMIRIKOKSEN ESTÄMISESTÄ JA PALJASTAMISESTA PÄÄTTÄMINEN 253

VII LOPUKSI 257

1 TUTKIMUKSEN ERITYINEN OSA KOOTUSTI 259
1.1 Systematisointityön tulokset 259
1.2 Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskeva tiedonlisä 262
1.3 Panos riskikeskusteluun 263

2 JATKOTUTKIMUSKOHTEITA 267

SAMMANFATTNING 271
ABSTRACT 273
OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO 275
ASIAHAKEMISTO 279

Lähteet

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria. WSOY, Helsinki 1989.

Aarnio, Aulis: Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.): Minun metodini. WSOY, Helsinki 1997, s. 35–56.

Aarnio, Aulis: Tulkinnan taito – ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. WSOY, Helsinki 2006.

Aarnio, Aulis: On the sources of law. Teoksessa Nuotio, Kimmo – Melander, Sakari – Huomo-Kettunen, Merita (eds.): Introduction to Finnish Law and Legal Culture. Forum Iuris, Helsinki 2012, s. 51–60.

Allen, Michael: Textbook on Criminal Law. Seventh Edition. Oxford University Press, Oxford 2003.

Ambos, Kai: Joint Criminal Enterprise and Command Responsibility. 5 Journal of International Criminal Justice 2007, s. 159–183.

Andenæs, Johs.: Punishment and Deterrence. The University of Michigan Press, Ann Arbor 1974.

Andenæs, Johs.: Alminnelig strafferett. 3. utgave. Universitetsforlaget, Oslo 1989.

Archer, Toby: International Terrorism and Finland. FIIA Report 7/2004. The Finnish Institute of International Affairs, Helsinki 2004.

Ashworth, Andrew: Principles of Criminal Law. Fifth Edition. Oxford University Press, Oxford 2006.

Asp, Petter: Straffansvar vid brottsprovokation. Norstedts Juridik, Stockholm 2001.

Asp, Petter: EU & Straffrätten. Studier rörande den europeiska integrationens betydelse för den svenska straffrätten. Iustus Förlag, Uppsala 2002.

Asp, Petter: Om relationalistisk metod – eller spridda anteckningar i jämförande rättsvetenskap. Teoksessa Asp, Petter – Nuotio, Kimmo (red.): Konsten att Rättsvetenskapa. Den tysta kunskapen i juridisk forskning. Iustus Förlag, Uppsala 2004, s. 47–67. (*Asp* 2004a)

Asp, Petter: Uppsåtets nedre gräns – en efterlängtad sequel. JT 2004, s. 385–396. (*Asp* 2004b)

Asp, Petter: Från tanke till gärning. Del I. Legitimationsfrågor rörande förfältsdelikt. Iustus Förlag, Uppsala 2005.

Asp, Petter: Från tanke till gärning. Del II. Förberedelse och stämpling till brott. Iustus Förlag, Uppsala 2007.

Asp, Petter: Principen om rättvis bestraffning – alltings grundbult. JFT 2008, s. 530–543.

Asp, Petter – Lernestedt, Claes – Ulväng, Magnus: Katedralen. Tre texter om straffrätt. Iustus Förlag, Uppsala 2009.

Asp, Petter – Träskman, Per Ole – Westin, Håkan – Zila, Josef: Uppsåtets nedre gräns. JT 2002, s. 613–639.

Asp, Petter – Ulväng, Magnus – Jareborg, Nils: Kriminalrättens grunder. Iustus Förlag, Uppsala 2010.

Astola, Tiina – Marttunen, Martti: Rikoslainsäädännön valmistelun perusteista ja rikoslain muutoksista hallituskaudella 2007–2011. Oikeus 2011, s. 237–243.

Audenaert, Glenn: De-radicalisation and the Role of Police Forces. Teoksessa Coolsaet, Rik (ed.): Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge in Europe. Ashgate, Hampshire 2008, s. 139–146.

Aust, Anthony: Modern Treaty Law and Practice. Second edition. Cambridge University Press, Cambridge 2007.

Barak, Aharon: The Supreme Court and the Problem of Terrorism. Israel Supreme Court, Jerusalem 2004.

Bassiouni, M. Cherif: Terrorism: The Persistent Dilemma of Legitimacy. 36 Case Western Reserve Journal of International Law 2004, s. 299–306.

Baumgartel, Sarah: The Crime of Associating with Criminals? An Argument for Extending the Reves "Operation of Management" Test to RICO Conspiracy. 97 Journal of Criminal Law & Criminology 2006, s. 1–48.

Betti, Stefano: The Duty to Bring Terrorists to Justice and Discretionary Prosecution. 4 Journal of International Criminal Justice 2006, s. 1104–1116.

Blakesley, Christopher L.: Terror and Anti-Terrorism. A Normative and Practical Assessment. Transnational Publishers, Ardsley 2006.

Bothe, Michael: Terrorism and the Legality of Pre-emptive Force. 14 European Journal of International Law 2003, s. 227–240.

Bothe, Michael: Security Council's Targeted Sanctions against Presumed Terrorists: The Need to Comply with Human Rights Standards. 6 Journal of International Criminal Justice 2008, s. 541–555.

Boucht, Johan – Frände, Dan: Finsk straffrätt. Grundkurs i straffrättens allmänna läror. Polisskolans publikationer, Helsinki 2007.

Bruggeman, Willy: Countering the Threat of Terrorism in the EU in a Broader Organised Crime Perspective. Teoksessa Fijnaut, Cyrille – Wouters, Jan – Naert, Frederik (eds.): Legal Instruments in the Fight against International Terrorism. A Transatlantic Dialogue. Martinus Nijhoff Publishers, Leiden 2004, s. 153–169.

Burke, Jason: Al-Qaeda. Casting a Shadow of Terror. I.B. Tauris, London 2003.

Buzan, Barry – Wæver, Ole – de Wilde, Jaap: Security. A New Framework for Analysis. Lynne Rienner Publishers, London 1998.

Byers, Michael: Terrorism, the Use of Force and International Law after 11 September. 51 International and Comparative Law Quarterly 2002, s. 401–414.

Cassese, Antonio: The Proper Limits of Individual Responsibility under the Doctrine of Joint Criminal Enterprise. 5 Journal of International Criminal Justice 2007, s. 109–133.

Cassese, Antonio: International Criminal Law. Second edition. Oxford University Press, Oxford 2008.

Cavallin, Samuel: Skuld. Iustus Förlag, Uppsala 1999.

von Clausewitz, Carl: Sodankäynnistä. 3. painos. Suomentanut Heikki Eskelinen. Art House, Helsinki 2002.

Craig, Paul: The Treaty of Lisbon: Process, architecture and substance. 33 European Law Review 2008, s. 137–166.

Crenshaw, Martha: 'New' vs. 'Old' Terrorism: A Critical Appraisal. Teoksessa Coolsaet, Rik (ed.): Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge in Europe. Ashgate, Hampshire 2008, s. 25–36.

Danelius, Hans: Mänskliga rättigheter I europeisk praxis. En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. Tredje upplagan. Norstedts Juridik, Stockholm 2007.

Danner, Allison Marston – Martinez, Jenny S.: Guilty Associations: Joint Criminal Enterprise, Command Responsibility and the Development of International Criminal Law. 93 California Law Review 2005, s. 75–163.

Davis, Christian – Waters, Eric: Federal Criminal Conspiracy. 44 American Criminal Law Review 2007, s. 523–554.

Delmas-Marty, Mireille: The European Union and Penal Law. 4 European Law Journal 1998, s. 87–115.

Delmas-Marty, Mireille: The Paradigm of the War on Crime. Legitimating Inhuman Treatment? 5 Journal of International Criminal Justice 2007, s. 584–598.
Dine, Janet – Gobert, James: Cases & Materials on Criminal Law. Fourth Edition. Oxford University Press, Oxford 2003.
Duff, R. A.: Criminal Attempts. Clarendon Press, Oxford 1996.
Duff, R. A.: Answering for Crime. Responsibility and Liability in the Criminal Law. Hart Publishing, Oxford 2007.
Duffy, Helen: The 'War on Terror' and the Framework of International Law. Cambridge University Press, Cambridge 2005.
Dworkin, Ronald: Taking Rights Seriously. New Impression with a Reply to Critics. Duckworth, London 1978.
Eicke, Tim: Terrorism and Human Rights. 4 European Journal of Migration and Law, s. 449–467.
Eloranta, Elina: Terrorismin rooli eurooppalaisen turvallisuusyhteistyön ja -ajattelun edistäjänä. Teoksessa Nuotio, Kimmo – Malkki, Leena (toim.): Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden Eurooppa. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Helsinki 2010, s. 195–208.
Ericson, Richard V.: Crime in an Insecure World. Polity Press, Cambridge 2007.
Esposito, John L.: Unholy War. Terror in the Name of Islam. Oxford University Press, Oxford 2002.
Fabbrini, Federico: From Hamdi to Kadi: Comparing the Role of the American and European Judiciaries in Time of Emergencies. Teoksessa Scheinin, Martin et al: Law and Security – Facing the Dilemmas. EUI Working Paper Law 2009/11. European University Institute, Department of Law, Florence 2009, s. 65–79.
Feinberg, Joel: Harm to Others. The Moral Limits of the Criminal Law. Volume one. Oxford University Press, Oxford 1984.
Fiss, Owen: The War against Terrorism and the Rule of Law. 26 Oxford Journal of Legal Studies 2006, s. 235–256.
Fletcher, George P.: Basic Concepts of Criminal Law. Oxford University Press, Oxford 1998.
Fletcher, George P.: The Indefinable Concept of Terrorism. 4 Journal of International Criminal Justice 2006, s. 894–911.
Fletcher, George P. – Ohlin, Jens David: Defending Humanity. When Force Is Justified and Why. Oxford University Press, Oxford 2008.
Fletcher, Maria: Extending "indirect effect" to the third pillar: the significance of Pupino? 30 European Law Review 2005, s. 862–877. (*Fletcher M.* 2005)
Fletcher, Maria – Lööf, Robin – Gilmore, Bill: EU Criminal Law and Justice. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham 2008.
Frände, Dan: Den straffrättsliga legalitetsprincipen. Juridiska föreningen i Finland, Ekenäs 1989.
Frände, Dan: Vaarantamisrikosten rakenne ja legitimaatio. LM 1991, s. 847–866.
Frände, Dan: Allmän straffrätt. En introduktion. Publikationer från institutionen för straff- och processrätt vid Helsingfors universitet, Helsingfors 1994.
Frände, Dan: Brottets grundelement. Publikationer från Juridiska fakulteten vid Helsingfors universitet, Helsingfors 1999.
Frände, Dan: Allmän straffrätt. Andra upplagan. Forum Iuris, Helsingfors 2001.
Frände, Dan: Allmän straffrätt. Tredje upplagan. Forum Iuris, Helsingfors 2004.
Frände, Dan: Towards a Harmonized Criminal Justice System in the EU. Teoksessa Frände, Dan – Liukkunen, Ulla – Sankari, Suvi – Storskrubb, Eva (eds): In the Footsteps of Tampere. Justice in the European Union. Forum Iuris, Helsinki 2006, s. 35–49.
Frände, Dan: Rikosjutun käsittely. Teoksessa Lappalainen, Juha – Frände, Dan – Havansi, Erkki – Koulu, Risto – Niemi-Kiesiläinen, Johanna – Nylund, Anna – Rautio, Jaakko – Sihto, Juha, Virolainen, Jyrki: Prosessioikeus. 2. uudistettu painos. WSOYpro, Helsinki 2007, s. 875–934. (*Frände* 2007a)

Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus. 2. painos. Edita Publishing Oy, Helsinki 2007. (*Frände* 2007b)

Frände, Dan: Onko viimeinen sana sanottu olosuhdetahallisuudesta? DL 2010, s. 157–165.

Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus. 2. Uudistettu painos. Edita Publishing Oy, Helsinki 2012.

Funtowicz, Silvio O. – Ravetz, Jerome R.: Three Types of Risk Assessment and the Emergence of Post-Normal Science. Teoksessa Krimsky, Sheldon – Golding, Dominic (ed.): Social Theories of Risk. Praeger, London 1992, s. 251–273.

Gröning, Linda: EU:s straffrättsliga samarbete – En fråga om legitimitet. JFT 2005, s. 1–23.

Gunaratna, Rohan: Inside Al Qaeda. Global Network of Terror. Hurst & Company, London 2002.

Hallberg, Pekka: Perusoikeudet tuomioistuimissa. Teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeudet. 2. uudistettu painos. WSOYpro, Helsinki 2011, s. 851–873.

Hamdorf, Kai: The Concept of a Joint Criminal Enterprise and Domestic Modes of Liability for Parties to a Crime. 5 Journal of International Criminal Justice 2007, s. 208–226.

Harding, Christopher: Criminal Enterprise. Individuals, organisations and criminal responsibility. Willan Publishing, Devon 2007.

Hart, H.L.A.: The Concept of Law. Second Edition. Oxford University Press, Oxford 1997.

Heikkilä, Mikaela: Finland. 'Kriget' mot terrorism. Mennesker & Rettigheter 2002, s. 50–57.

Heikkilä, Mikaela: Ajatuksia laillisuusperiaatteen merkityksestä universaalitoimivaltatapauksissa: *Bazaramba*-tapaus ja Suomen kansainvälinen rikosoikeus. LM 2011, s. 912–932.

Helenius, Dan: Straffrättens allmänna läror och omständighetsuppsåt. JFT 2007, s. 514–529.

Helminen, Klaus – Lehtola, Kari – Virolainen, Pertti: Esitutkinta ja pakkokeinot. 3. painos. Talentum, Helsinki 2006.

Herlin-Karnell, Ester: Subsidiarity in the Area of EU Justice and Home Affairs Law – A Lost Cause? 15 European Law Journal 2009, s. 351–361.

Herlin-Karnell, Ester: EU Competence in Criminal Law after Lisbon. Teoksessa Biondi, Andrea – Eeckhout, Piet – Ripley, Stefanie (ed.): EU Law After Lisbon. Oxford University Press, Oxford 2012, s. 331–346.

Herlitz, Carl Erik: Parties to a Crime and the Notion of a Complicity Object. A Comparative Study of the Alternatives provided by the Model Penal Code, Swedish Law and Claus Roxin. Iustus Förlag, Uppsala 1992.

Hermunen, Pauliina: Yritysopista. Teoksessa Lahti, Raimo – Ojala, Timo (toim.): Rikosoikeuden uudistuneet yleiset opit. Helsingin hovioikeus, Helsinki 2004, s. 249–263.

Hiidenmaa, Pirjo: Oikeuden tutkimus ja kieli. LM 2011, s. 1014–1020.

von Hirsch, Andrew: Past or Future Crimes. Deservedness and Dangerousness in the Sentencing of Criminals. Rutgers University Press, New Jersey 1985.

von Hirsch, Andrew: Proportionalitet och straffbestämning. Teoksessa Jareborg, Nils (red.): Juridiska fakulteten i Uppsala. Årsbok 2001. Iustus Förlag, Uppsala 2001.

von Hirsch, Andrew – Jareborg, Nils: Gauging Criminal Harm: A Living-Standard Analysis. 11 Oxford Journal of Legal Studies 1991, s. 1–38.

Hirvelä, Päivi: Syyttäjä ja ihmisoikeudet. Teoksessa Ohisalo, Jussi – Tolvanen, Matti (toim.): Consilio Manuque. Yhtenäinen syyttäjälaitos 10 vuotta. Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, Joensuu 2008, s. 15–22.

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17, Helsinki 2011.

Hoflund, Olle: Om farebegreppet i straffrätten. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm 1967.

Hoflund, Olle: Medverkan till brott. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm 1972.

Hofmann, Herwig: Legislation, Delegation and Implementation under the Treaty of Lisbon: Typology Meets Reality. 15 European Law Journal 2009, s. 482–505.

Honkasalo, Brynolf: Suomen rikosoikeus. Yleiset opit. 1. osa. 2. painos. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1965.

Huovila, Mika: Oikeuslähdeoppi ja oikeudellinen argumentaatio rikostuomion perusteluissa. Teoksessa Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo (toim.): Rikostuomion perusteleminen. 2. painos. Helsingin hovioikeus, Helsinki 2006, s. 13–99.

Husa, Jaakko: Suomi oikeustieteen kielenä nykymaailmassa – reunamerkintöjä. LM 2011, s. 120–125.

Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo: Kirjoitetaan juridiikkaa. Ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. 2., uudistettu painos. Talentum, Helsinki 2008.

Husabø, Erling Johannes: Straffansvarets periferi. Medverking, forsøk, førebuing. Universitetsforlaget, Oslo 1999.

Husabø, Erling Johannes: Pre-aktiv strafferett. Tidsskrift for strafferett 2003, s. 97–106.

Husabø, Erling Johannes: Strafferetten og kampen mot terrorismen. NTfK 2004, s. 180–193.

Husabø, Erling Johannes: The Implementation of New Rules on Terrorism through the Pillars of the European Union. Teoksessa Husabø, Erling Johannes – Strandbakken, Asbjørn (eds.): Harmonization of Criminal Law in Europe. Intersentia, Antwerpen 2005, s. 53–78.

Husabø, Erling Johannes – Bruce, Ingvild (ass.): Fighting Terrorism through Multilevel Criminal Legislation. Security Council Resolution 1373, the EU Framework Decision on Combating Terrorism and their Implementation in Nordic, Dutch and German Criminal Law. Martinus Nijhoff Publishers, Leiden 2009.

Husak, Douglas: The Criminal Law as Last Resort. 24 Oxford Journal of Legal Studies 2004, s. 207–235.

Härkönen, Henrik: Terroristiryhmän rikosoikeudellinen sääntely. LM 2006, s. 216–235.

Højbjerg, Jens Henrik: Building Trust and Developing More Efficient Sharing of Intelligence in Response to and Prevention of Terrorist Acts. The Europol Perspective. Teoksessa Horvath, Olivia (ed.): European Cooperation against Terrorism. Conference proceedings. Wolf Legal Publishers, Nijmegen 2004, s. 49–58.

Jakobs, Günther: Bürgerstrafrecht und Feindstrafrecht. HRR-Strafrecht. Onlinezeitschrift für Höchstrichterliche Rectsprechung im Strafrecht. Ausgabe 3, Hamburg 2004, s. 88–95.

Jareborg, Nils: Uppsåt och oaktsamhet. Iustus Förlag, Uppsala 1986.

Jareborg, Nils: Defensiv och offensiv straffrättspolitik. NTfK 1994, s. 41–53. (*Jareborg* 1994a)

Jareborg, Nils: Straffrättens ansvarslära. Iustus Förlag, Uppsala 1994. (*Jareborg* 1994b)

Jareborg, Nils: Straffrättens gärningslära. Norstedts Juridik, Stockholm 1995.

Jareborg, Nils: Scraps of Penal Theory. Iustus Förlag, Uppsala 2002.

Jareborg, Nils: Allmän kriminalrätt. Tredje tryckningen. Iustus Förlag, Uppsala 2005. (*Jareborg* 2005a)

Jareborg, Nils: Avsiktsuppsåt och/eller insiktsuppsåt? JT 2005, s. 811–813. (*Jareborg* 2005b)

Jareborg, Nils: Inkast i straffområdet. Iustus Förlag, Uppsala 2006.

Jareborg, Nils – Asp, Petter: Svensk internationell straffprocessrätt. Iustus Förlag, Uppsala 1995.

Jescheck, Hans-Heinrich – Weigend, Thomas: Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil. 5., vollständig neuarbeitete und erweiterte Auflage. Duncker & Humblot, Berlin 1996.

Jonkka, Jaakko: Syytekynnys. Tutkimus syytteen nostamiseen vaadittavan näytön arvioinnista. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1991.

Jääskeläinen, Petri: Syyttäjä tuomarina. Rikos- ja prosessioikeudellinen tutkimus seuraamusluonteisen syyttämättä jättämisen ja rangaistusmääräysmenettelyn ehdoista Suomessa ja Ruotsissa. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1997.

Jääskinen, Niilo: Euroopan unioni. Oikeudelliset perusteet. Talentum, Helsinki 2007.

Jääskinen, Niilo: Eurooppalaistuvan oikeuden oikeusteoreettisia ongelmia. Yliopistopaino, Helsinki 2008.

Kalmus, Geoffrey M. (ed.): Criminal Conspiracy. Developments in the Law. 72 Harvard Law Review 1958–1959, s. 920–1008.

Kamppinen, Matti – Malaska, Pentti: Mahdolliset maailmat ja niistä tietäminen. Teoksessa Kamppinen, Matti – Kuusi, Osmo – Söderlund, Sari (toim.): Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovelluksia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2003.

Kamppinen, Matti – Malaska, Pentti – Kuusi, Osmo: Tulevaisuudentutkimuksen peruskäsitteet. Teoksessa Kamppinen, Matti – Kuusi, Osmo – Söderlund, Sari (toim.): Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovelluksia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2003.

Kamppinen, Matti – Raivola, Petri: Riski, päätöksenteko ja rationaalisuus. Teoksessa Kamppinen, Matti – Raivola, Petri – Jokinen, Pekka – Karlsson, Hasse: Riskit yhteiskunnassa. Maallikot ja asiantuntijat päätösten tekijöinä. Gaudeamus, Helsinki 1995.

Karhu, Juha: Perusoikeudet ja oikeuslähdeoppi. LM 2003, s. 789–807.

Keijzer, Nico: Participation in Crime. Teoksessa Lahti, Raimo – Nuotio, Kimmo (ed.): Criminal Law Theory in Transition. Finnish and Comparative Perspectives. Finnish Lawyers Publishing, Helsinki 1992, s. 491–502.

Keijzer, Nico: Terrorism as a Crime. Teoksessa Heere, Wybo P. (ed.): Terrorism and the Military. International Legal Implications. Asser Press, Hague 2003, s. 115–132.

de Kerchove, Gilles – Dortland, Ran van Reedt: The EU Response to Radicalisation and Recruitment to Terrorism. Teoksessa Coolsaet, Rik (ed.): Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge in Europe. Ashgate, Hampshire 2008, s. 147–153.

Kerttula, Timo: Vartijat ja järjestyksenvalvojat julkisen vallan käyttäjinä. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Forum Iuris, Helsinki 2010.

Kimpimäki, Minna: Kansainvälinen rikos- ja prosessioikeus & terrorismin vastainen taistelu. Teoksessa Haavisto, Risto (toim.): Matkalla pohjoiseen. Professori Jyrki Virolaisen juhlakirja 26.2.2003. Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta, Rovaniemi 2003, s. 177–190.

Klabbers, Jan: Rebel with a Cause? Terrorists and Humanitarian Law. 14 European Journal of International Law 2003, s. 299–312.

Klabbers, Jan: The European Union in the Global Constitutional Mosaic. Teoksessa Walker, Neil – Shaw, Jo – Tierney, Stephen (ed.): Europe's Constitutional Mosaic. Hart Publishing, Oxford 2011, s. 287–307.

Klip, André: European Criminal Law. An Integrative Approach. Intersentia, Antwerp 2009.

Knuts, Mårten: Kursmanipulation på värdepappersmarknaden. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2010.

Koponen, Pekka: Talousrikokset rikos- ja rikosprosessioikeuden yhtymäkohdassa. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2004.

Koponen, Pekka: Ongelmallinen olosuhdetahallisuus meillä ja Yhdysvalloissa – ovatko systematiikka ja yhdenvertaisuus ylläpidettävissä? DL 2007, s. 37–53.

Koskinen, Pekka: Yksitekoisesta rikosten yhtymisestä erityisesti silmällä pitäen ideaali- ja reaalikonkurrenssin erottelua. Rikosoikeudellinen tutkimus. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1973.

Koskinen, Pekka: Johdatus rikosoikeuteen. Forum Iuris, Helsinki 2001.

Koskinen, Pekka: Rikoksen rakenneopin kehityslinjoja Suomessa Honkasalosta nykypäivään. LM 2004, s. 516–520.

Koskinen, Pekka: Rikosoikeuden perusteet. Forum Iuris, Helsinki 2008. (*Koskinen* 2008a)

Koskinen, Pekka: Rikosoikeuden yleiset opit ja rikosvastuun perusteet. Teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. 3. uudistettu painos. WSOYpro, Helsinki 2008, s. 159–191. (*Koskinen* 2008b)

Kreus, Mirkka: Terrorismin torjunta Suomessa. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 39/2010. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere 2010.

Kunreuther, Howard: A Conceptual Framework for Managing Low-Probability Events. Teoksessa Krimsky, Sheldon – Golding, Dominic (ed.): Social Theories of Risk. Praeger, London 1992, s. 301–320.

Kushner, Harvey W.: The New Terrorism. Teoksessa Kushner, Harvey W. (ed.): The Future of Terrorism: Violence in the New Millenium. Sage Publications, London 1998, s. 3–20.

Kuusi, Osmo – Kamppinen, Matti: Tulevaisuuden tekeminen. Teoksessa Kamppinen, Matti – Kuusi, Osmo – Söderlund, Sari (toim.): Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovelluksia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2003.

Laborde, Jean-Paul – DeFeo, Michael: Problems and Prospects of Implementing UN Action against Terrorism. 4 Journal of International Criminal Justice 2006, s. 1087–1103.

Lahti, Raimo: Lainkonkurenssista. LM 1968, s. 709–737.

Lahti, Raimo: Toimenpiteistä luopumisesta rikosten seuraamusjärjestelmässä erityisesti silmällä pitäen tuomitsematta jättämistä. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1974.

Lahti, Raimo: Om gränsdragning mellan medgärningsmannaskap och medhjälp till brott. JFT 1989, s. 100–118.

Lahti, Raimo: Kohti kansainvälistä ja eurooppalaista kriminaalipolitiikkaa? LM 1999, s. 1123–1133.

Lahti, Raimo: Rikoslain kokonaisuudistusta 30 vuotta – entä nyt? LM 2001, s. 718–725.

Lahti, Raimo: Asiantuntijalausunto Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle ja lakivaliokunnalle HE:stä 188/2002 vp terrorismia koskeviksi rikoslain ja pakkokeinolain säännöksiksi. Annettu 13.11.2002.

Lahti, Raimo: Rikosoikeuden yleisten oppien uudistamisesityksen arviointia. Teoksessa Lahti, Raimo – Lappi-Seppälä, Tapio (toim.): Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII. Pekka Koskiselle 1.1.2003 omistettu. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2003, s. 137–153.

Lahti, Raimo: Harmonisering av den straffrättsliga lagstiftningen och konsekvenser för den nationella lagstiftningen. Materiella och rättskipningsrelaterade stötestenar. JFT 2004, s. 377–385. (*Lahti* 2004a)

Lahti, Raimo: Vastaväittäjän lausunto väitöskirjasta *Tapani, Jussi*: Petos liikesuhteessa. Talousrikosoikeudellinen tutkimus. LM 2004, s. 929–971. (*Lahti* 2004b)

Lahti, Raimo: Rikosoikeudellisesta oikeuslähde- ja lainsoveltamisopista. Teoksessa Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo (toim.): Rikostuomion perusteleminen. 2. painos. Helsingin hovioikeus, Helsinki 2006, s. 100–112.

Lahti, Raimo: Asiantuntijalausunto Eduskunnan lakivaliokunnalle HE:stä 81/2007 vp terrorismin ennalta ehkäisyä koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain 34 a luvun muuttamisesta. Annettu 25.10.2007 (tarkistettu 7.11.2007).

Lahti, Raimo: Syyttäjä kriminaalipoliittisena ja eettisenä toimijana. Teoksessa Ohisalo, Jussi – Tolvanen, Matti (toim.): Consilio Manuque. Yhtenäinen syyttäjälaitos 10 vuotta. Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, Joensuu 2008, s. 100–111.

Lahti, Raimo: Towards internationalization and europeanization of criminal policy and criminal justice – challenges to comparative research. Teoksessa Pływaczewski, Emil W. (ed.): Current problems of the penal law and criminology. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012, s. 365–379.

Laitinen, Kari: Turvallistamisella turvallisuutta? Teoksessa Nuotio, Kimmo – Malkki, Leena (toim.): Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden Eurooppa. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Helsinki 2010, s. 273–283.

Lappi-Seppälä, Tapio: Rangaistuksen määräämisestä I. Teoria ja yleinen osa. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1987.

Lappi-Seppälä, Tapio: Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskeva uudistus I. LM 2003, s. 751–788.

Lappi-Seppälä, Tapio: Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskeva uudistus II. LM 2004, s. 3–36. (*Lappi-Seppälä* 2004a)

Lappi-Seppälä, Tapio: Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskeva uudistus III. LM 2004, s. 422–450. (*Lappi-Seppälä* 2004b)

Lappi-Seppälä, Tapio: Seuraamusjärjestelmän pääpiirteet. Teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. 3. uudistettu painos. WSOY-pro, Helsinki 2008, s. 95–158.

Lehto, Marja: International Responsibility for Terrorist Acts. A Shift towards More Indirect Forms of Responsibility. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi 2008.

Leijonhufvud, Madeleine – Wennberg, Suzanne: Straffansvar. Sjunde upplagan. Norstedts Juridik, Stockholm 2005.

Lernestedt, Claes: Kriminalisering. Problem och principer. Iustus Förlag, Uppsala 2003.

Limnéll, Jarno: Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa. Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos, Helsinki 2009.

Lindstedt, Jukka: Vilket är förhållandet mellan EU:s rambeslut om bekämpande av terrorism och de grundläggande fri- och rättigheterna? JFT 2002, s. 436–451.

Lindstedt, Jukka: Terrorismipuitepäätös ja suomalaiset terrorismia koskevat rangaistussäännökset. Teoksessa Jääskeläinen, Petri – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti (toim.): Rikosoikeudellisia kirjoituksia VIII. Raimo Lahdelle 12.1.2006 omistettu. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2006, s. 231–249.

Lindstedt, Jukka: Turvallisuus, kontrollipolitiikka ja laillisuusvalvonta. LM 2007, s. 1006–1037.

Lohse, Mikael: Rikostiedustelu terrorismin torjunnassa. Tutkimus tiedustelusta osana terrorismirikosten preventiota ja tiedustelutoimien aloittamista koskevasta päätöksenteosta. Edita Prima Oy, Helsinki 2005.

Maged, Adel: International Legal Cooperation: An Essential Tool in the War against Terrorism. Teoksessa Heere, Wybo P. (ed.): Terrorism and the Military. International Legal Implications. Asser Press, Hague 2003, s. 157–180.

Malkki, Leena: Hiipuuko terrorismi EU:n eväin? Huomioita Euroopan unionin terrorismin vastaisen toiminnan periaatteista. Teoksessa Nuotio, Kimmo – Malkki, Leena (toim.): Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden Eurooppa. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Helsinki 2010, s. 177–193.

Matikkala, Jussi: Tahallisuuden alimmasta asteesta. LM 1991, s. 962–980.

Matikkala, Jussi: Rikosoikeuskomitea ja rikosoikeuden kehitys. LM 1998, s. 1325–1340.

Matikkala, Jussi: Näkökohtia rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi annetusta HE 44/2002:sta. Teoksessa Lahti, Raimo – Lappi-Seppälä, Tapio (toim.): Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII. Pekka Koskiselle 1.1.2003 omistettu. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2003, s. 215–230.

Matikkala, Jussi: Tahallisuudesta rikosoikeudessa. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2005.

Matikkala, Jussi: Monimuotoinen tahallisuus. LM 2006, s. 83–86.

Matikkala, Jussi: KKO 2006:64 – tahallisuus ja huumausaineen laatu. LM 2007, s. 109–118. (*Matikkala* 2007a)

Matikkala, Jussi: Nordic Intent. Teoksessa Nuotio, Kimmo (ed.): Festschrift in Honour of Raimo Lahti. Forum Iuris, Helsinki 2007, s. 221–234. (*Matikkala* 2007b)

Maxwell, Mark David – Watts, Sean M.: 'Unlawful Enemy Combatant': Status, Theory of Culpability, or Neither? 5 Journal of International Criminal Justice 2007, s. 19–25.

Melander, Sakari: Rikosoikeuden harmonisointi Euroopan unionissa – harmonisointiteoreettisia näkökulmia. LM 2005, s. 214–233.

Melander, Sakari: Ihmisarvon muuttuva oikeudellinen merkitys – erityisesti rikosoikeudessa. Oikeus 2008, s. 181–199. (*Melander* 2008a)

Melander, Sakari: Kriminalisointiteoria – Rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2008. (*Melander* 2008b)

Melander, Sakari: EU-Rikosoikeus. WSOYpro Oy, Helsinki 2010. (*Melander* 2010a)

Melander, Sakari: EU-rikosoikeus – politiikkaa, oikeutta, tuomioistuinaktivismia? Teoksessa Nuotio, Kimmo – Malkki, Leena (toim.): Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden Eurooppa. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Helsinki 2010, s. 55–74. (*Melander* 2010b)

Molan, Mike – Bloy, Duncan, Lanser, Denis: Modern Criminal Law. Fifth Edition. Cavendish Publishing, London 2003.

Mutanen, Anu: Valtion suvereenisuus valtiosääntöoikeudellisena käsitteenä ja diskurssina Euroopan unionin kontekstissa. LM 2009, s. 394–417.

Niiniluoto, Ilkka: Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen- ja teorianmuodostus. Otava, Helsinki 1997.

Nissinen, Matti: Rikosvastuun kohdentamisesta yhteisössä. Sisäasiainministeriö, poliisiosasto, Helsinki 1997.

Nordberg, Erkki: Islamistinen terrorismi ja sen vastainen puolustus. Art House, Helsinki 2007.

Nuotio, Kimmo: Rikosoikeudesta riskien hallinnan välineenä – ajatuksellista taustaa. LM 1991, s. 995–1022.

Nuotio, Kimmo: Kokemustieto ja rikosvastuu. Teoksessa Takala, Jukka-Pekka – Nuotio, Kimmo (toim.): Ymmärtäminen ja oikeudellinen vastuu. Edita, Helsinki 1997, s. 71–86.

Nuotio, Kimmo: Onko hyökkäys paras puolustus? Defensiivistä ja offensiivista kriminalisointipolitiikkaa. LM 1998, s. 1341–1354. (*Nuotio* 1998a)

Nuotio, Kimmo: Perusoikeuksien merkityksestä rikosoikeudessa. Teoksessa Länsineva, Pekka – Viljanen, Veli-Pekka (toim.): Perusoikeuspuheenvuoroja. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Turku 1998, s. 137–164. (*Nuotio* 1998b)

Nuotio, Kimmo: Teko, vaara, seuraus. Rikosvastuun filosofisista, kriminaalipoliittisista ja lainopillisista perusteista. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1998. (*Nuotio* 1998c)

Nuotio, Kimmo: Yhteiskunnallistuva rikosvastuu. LM 1998, s. 590–608. (*Nuotio* 1998d)

Nuotio, Kimmo: Globaalin riskiyhteiskunnan rikosoikeus. LM 2002, s. 224–230.

Nuotio, Kimmo: Euroopan unioni kriminaalipolitiikan tekijänä – järkevän kriminaalipolitiikan päätepiste? LM 2003, s. 1213–1235. (*Nuotio* 2003a)

Nuotio, Kimmo: Lainsäätäjä rikosoikeuden yleisten oppien parissa. Teoksessa Lahti, Raimo – Lappi-Seppälä, Tapio (toim.): Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII. Pekka Koskiselle 1.1.2003 omistettu. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2003, s. 243–269. (*Nuotio* 2003b)

Nuotio, Kimmo: Oikeuslähteet ja yleiset opit. LM 2004, s. 1267–1291. (*Nuotio* 2004a)

Nuotio, Kimmo: On the Significance of Criminal Justice for a Europe 'United in Diversity'. Teoksessa Nuotio, Kimmo (ed.): Europe in Search of 'Meaning and Purpose'. Forum Iuris, Helsinki 2004, s. 171–210. (*Nuotio* 2004b)

Nuotio, Kimmo: Så här blev jag juris doktor. Teoksessa Asp, Petter – Nuotio, Kimmo (red.): Konsten att Rättsvetenskapa. Den tysta kunskapen i juridisk forskning. Iustus Förlag, Uppsala 2004, s. 181–202. (*Nuotio* 2004c)

Nuotio, Kimmo: Harmonization of Criminal Sanctions in the European Union – Criminal Law Science Fiction. Teoksessa Husabø, Erling Johannes – Strandbakken, Asbjørn (eds.): Harmonization of Criminal Law in Europe. Intersentia, Antwerpen 2005, s. 79–101. (*Nuotio* 2005a)

Nuotio, Kimmo: Mitä törkeämpi rikos, sen ankarampi rangaistus – suhteellisuusperiaatteesta rikosoikeudessa. Oikeus 2005, s. 178–184. (*Nuotio* 2005b)

Nuotio, Kimmo: Oikeuslähteet, ”supernormistot” ja ratkaisujen perustelu. Teoksessa Tala, Jyrki – Wikström, Kauko (toim.): Oikeus – kulttuuria ja teoriaa. Juhlakirja Hannu Tolonen 2005. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta, Turku 2005, s. 127–152. (*Nuotio* 2005c)

Nuotio, Kimmo: Terrorism as a Catalyst for the Emergence, Harmonization and Reform of Criminal Law. 4 Journal of International Criminal Justice 2006, s. 998–1016.

Nuotio, Kimmo: Eurooppalaistuvan rikosoikeuden ääriviivat. LM 2007, s. 1102–1122. (*Nuotio* 2007a)

Nuotio, Kimmo: Eurooppalaistuva rikosoikeus. Teoksessa Ojanen, Tuomas – Haapea, Arto (toim.): EU-oikeuden perusteita II – aineellisen EU-oikeuden aloja ja ulottuvuuksia. Edita, Helsinki 2007, s. 375–411. (*Nuotio* 2007b)

Nuotio, Kimmo: Kansainvälinen ja eurooppalainen rikosoikeus. Teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. 3. uudistettu painos. WSOYpro, Helsinki 2008, s. 195–244. (*Nuotio* 2008a)

Nuotio, Kimmo: Yleisvaaralliset rikokset ja terrorismirikokset. Teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. 3. uudistettu painos. WSOYpro, Helsinki 2008, s. 913–963. (*Nuotio* 2008b)

Nuotio, Kimmo: Rikosoikeuden koherenssi ja fragmentaatio: esimerkkinä järjestäytyneen rikollisuuden määrittely. LM 2009, s. 1154–1174. (*Nuotio* 2009a)

Nuotio, Kimmo: Security and Criminal Law: The Difficult Relationship. Teoksessa Scheinin, Martin et al: Law and Security – Facing the Dilemmas. EUI Working Paper Law 2009/11. European University Institute, Department of Law, Florence 2009, s. 23–38. (*Nuotio* 2009b)

Nuotio, Kimmo: Eurooppalaisen integraation uusi painopiste: Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden Eurooppa. Teoksessa Nuotio, Kimmo – Malkki, Leena (toim.): Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden Eurooppa. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Helsinki 2010, s. 1–23.

Nuotio, Kimmo: European Criminal Law Under the Developing Constitutional Setting of the European Union. Teoksessa Walker, Neil – Shaw, Jo – Tierney, Stephen (ed.): Europe's Constitutional Mosaic. Hart Publishing, Oxford 2011, s. 311–337.

Nuotio, Kimmo – Majanen, Martti: Rikosoikeuden poluilla. Forum Iuris, Helsinki 2003.

Nuutila, Ari-Matti: Rikosoikeudellinen huolimattomuus. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1996.

Nuutila, Ari-Matti: Rikoslain yleinen osa. Kauppakaari Oy, Helsinki 1997. (*Nuutila* 1997a)

Nuutila, Ari-Matti: Viisi teesiä rikosoikeuden yleisten oppien muutoksista. LM 1997, s. 64–70. (*Nuutila* 1997b)

Nuutila, Ari-Matti: Rangaistuksella uhkaaminen ja rangaistukseen tuomitseminen perusoikeuksien valossa. Teoksessa Länsineva, Pekka – Viljanen, Veli-Pekka (toim.): Perusoikeuspuheenvuoroja. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Turku 1998, s. 165–178.

Oehmichen, Anna: Terrorism and Anti-Terrorism Legislation: The Terrorised Legislator? A Comparison of Counter-Terrorism Legislation and Its Implications on Human Rights in the Legal Systems of the United Kingdom, Spain, Germany and France. Intersentia, Antwerpen 2009.

Ohlin, Jens David: Three Conceptual Problems with the Doctrine of Joint Criminal Enterprise. 5 Journal of International Criminal Justice 2007, s. 69–90.

Ojala, Timo: Teleologinen tulkinta ja oikeusperiaatteiden punninta rikostunnusmerkistön tulkinnassa. Teoksessa Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo (toim.): Rikostuomion perusteleminen. Helsingin hovioikeus, Helsinki 2006, s. 221–234.

Ojanen, Tuomas: Perus- ja ihmisoikeudet terrorismin vastatoimissa Euroopan unionissa. LM 2007, s. 1053–1074.

Ojanen, Tuomas: Human Rights Dilemmas in Terrorist Profiling. Teoksessa Scheinin, Martin et al: Law and Security – Facing the Dilemmas. EUI Working Paper Law 2009/11. European University Institute, Department of Law, Florence 2009, s. 81–96. (*Ojanen* 2009a)

Ojanen, Tuomas: Perus- ja ihmisoikeudet – eurooppalaisen konstitutionalismin Akilleen kantapää? LM 2009, s. 1106–1124. (*Ojanen* 2009b)

Ojanen, Tuomas: EU-oikeuden perusteita. Uudistettu laitos. Edita, Helsinki 2010. (*Ojanen* 2010a)

Ojanen, Tuomas: Kuin etsisi neulaa heinäsuovasta: Terroristiprofilointi Euroopan unionissa perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Teoksessa Nuotio, Kimmo – Malkki, Leena (toim.): Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden Eurooppa. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Helsinki 2010, s. 135–156. (*Ojanen* 2010b)

Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin: Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja Suomen perusoikeusjärjestelmä. Teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeudet. 2. uudistettu painos. WSOYpro, Helsinki 2011, s. 171–195.

Ormerod, David: Smith & Hogan Criminal Law. 11th Edition. Oxford University Press, Oxford 2005.

Paaso, Maria: Vastajihad. Anders Behring Breivikin manifesti ”2083: Eurooppalainen itsenäisyysjulistus” esimerkkinä vastajihadistisesta tekstistä. Suojelupoliisin tutkimusraportti 1/2012. Helsinki 2012.

Palo, Sanna: Järjestäytyneet rikollisryhmät ja rikosvastuu. Forum Iuris, Helsinki 2010.

Pargeter, Alison: The New Frontiers of Jihad. Radical Islam in Europe. I.B. Tauris, London 2008.

Peczenic, Aleksander: Rättsnormer. Norstedts Förlag, Stockholm 1987.

Peers, Steve: EU Responses to Terrorism. 52 International and Comparative Law Quarterly 2003, s. 227–243.

Peers, Steve: EU Justice and Home Affairs Law. Second edition. Oxford University Press, Oxford 2006.

Pellonpää, Matti: Euroopan ihmisoikeussopimus. 4., uudistettu painos. Talentum, Helsinki 2005. (*Pellonpää* 2005a)

Pellonpää, Matti: Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ja Euroopan unioni. LM 2005, s. 1229–1250. (*Pellonpää* 2005b)

Piacente, Nicola: Importance of the Joint Criminal Enterprise Doctrine for the ICTY Prosecutorial Policy. 2 Journal of International Criminal Justice 2004, s. 446–454.

Pieth, Mark: Criminalizing the Financing of Terrorism. 4 Journal of International Criminal Justice 2006, s. 1074–1086.

Pirjatanniemi, Elina: Vihertyvä rikosoikeus. Ympäristökriminalisointien oikeutus, mahdollisuudet ja rajat. Edita, Helsinki 2005.

Pirjatanniemi, Elina: Haastavatko ihmisoikeudet Suomen kriminaalipolitiikan? Oikeus 2011, s. 154–174.

Puppe, Ingeborg: Strafrecht Allgemeiner Teil im Spiegel der Rechtsprechung. Band II. Sonderformen des Verbrechens. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 2005.

Raitio, Juha: Eurooppaoikeus ja sisämarkkinat. Talentum, Helsinki 2006.

Raivola, Petri – Kamppinen, Matti – Karlsson, Hasse: Riskit ja ihmismieli. Teoksessa Kamppinen, Matti – Raivola, Petri – Jokinen, Pekka – Karlsson, Hasse: Riskit yhteiskunnassa. Maallikot ja asiantuntijat päätösten tekijöinä. Gaudeamus, Helsinki 1995.

Rautio, Jaakko: Asianosaiset rikosprosessissa. Teoksessa Lappalainen, Juha – Frände, Dan – Havansi, Erkki – Koulu, Risto – Niemi-Kiesiläinen, Johanna – Nylund, Anna – Rautio, Jaakko – Sihto, Juha, Virolainen, Jyrki: Prosessioikeus. 2. uudistettu painos. WSOYpro, Helsinki 2007, s. 314–340.

Renn, Ortwin: Concepts of Risk: A Classification. Teoksessa Krimsky, Sheldon – Golding, Dominic (ed.): Social Theories of Risk. Praeger, London 1992, s. 53–79.

Roxin, Claus: Strafrecht Allgemeiner Teil. Band II. Besondere Erscheinungsformen der Straftat. Verlag C.H. Beck, München 2003.

Roxin, Claus: Strafrecht. Allgemeiner Teil. Band I. Grundlagen – der Aufbau der Verbrechenslehre. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck, München 2006. (*Roxin* 2006a)

Roxin, Claus: Täterschaft und Tatherrschaft. Achte Auflage. De Gruyter Recht, Berlin 2006. (*Roxin* 2006b)

Sageman, Marc: Leaderless Jihad. University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2008.

Sahavirta, Ritva: Rahanpesu rangaistavana tekona. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2008.

Salminen, Janne: Oikeustapauskommentti Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 16.6.2005 (suuri jaosto) asiassa C-105/03, rikosasia vastaajana Maria Pupino – Myös EU-puitepäätös tuottaa tulkintavaikutuksen: rikosoikeudellisen yhteistyön ja poliisiyhteistyön alalla annetun puitepäätöksen vaikutukset ja niiden perusteet. LM 2006, s. 286–299.

Salminen, Janne: Euroopan unionin kolmannen pilarin alaisen yhteistyön instrumenttien asema, oikeusvaikutukset ja sovellettavuus jäsenvaltioiden oikeudessa. LM 2007, s. 863–888. (*Salminen* 2007a)

Salminen, Janne: Oikeustapauskommentti Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiot 27.2.2007 (suuri jaosto) asiassa C-354/04 P, Gestoras Pro Amnistía ym. vastaan Euroopan unionin neuvosto ja asiassa C-355/04 P, Segi, Araitz Zubimendi Izaga ja Aritza Galarraga vastaan Euroopan unionin neuvosto. LM 2007, s. 1133–1148. (*Salminen* 2007b)

Salovaara, Niilo: Rikoksen yrityksestä. Erityisesti n.s. kelvotonta yritystä silmällä pitäen. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1948.

Sassòli, Marco: Terrorism and War. 4 Journal of International Criminal Justice 2006, s. 959–981.

Saul, Ben: Defining Terrorism in International Law. Oxford University Press, Oxford 2006. (*Saul* 2006a)

Saul, Ben: The Legal Response of the League of Nations to Terrorism. 4 Journal of International Criminal Justice 2006, s. 78–102. (*Saul* 2006b)

Scharf, Michael P.: Defining Terrorism as the Peacetime Equivalent of War Crimes: Problems and Prospects. 36 Case Western Reserve Journal of International Law 2004, s. 359–374.

Sehlström, Johan: Bör vi införa en mer generell kriminalisering av planering för allvarliga brott? JT 2006, s. 520–546.

Shrader-Frechette, Kristin: Scientific Method, Anti-Foundationalism and Public Decision Making. Teoksessa Löfstedt, Ragnar – Frewer, Lynn (ed.): The Earthscan Reader in Risk and Modern Society. Earthscan, London 2004, s. 45–55.

Sihto, Juha: Kansainvälinen rikosprosessioikeus. Teoksessa Lappalainen, Juha – Frände, Dan – Havansi, Erkki – Koulu, Risto – Niemi-Kiesiläinen, Johanna – Nylund, Anna – Rautio, Jaakko – Sihto, Juha, Virolainen, Jyrki: Prosessioikeus. 2. uudistettu painos. WSOYpro, Helsinki 2007, s. 1335–1433.

Siltala, Raimo: Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2003.

Siltala, Raimo: Oikeudellinen tulkintateoria. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2004.

Simester, A. P. – von Hirsch, Andreas: Crimes, Harms, and Wrongs. On the Principle of Criminalisation. Hart Publishing, Oxford 2011.

Sitra: Riskien hallinta Suomessa. Esiselvitys. Sitran raportteja 23. Edita Prima Oy, Helsinki 2002. (*Sitra* 2002)

Slovic, Paul: Perception of Risk. Teoksessa Löfstedt, Ragnar – Frewer, Lynn (ed.): The Earthscan Reader in Risk and Modern Society. Earthscan, London 2004, s. 31–43.

Slovic, Paul – Finucane, Melissa L. – Peters, Ellen – MacGregor, Donald G.: Risk as Analysis and Risk as Feelings: Some Thoughts about Affect, Reason, Risk and Rationality. Teoksessa Slovic, Paul (ed.): The Feeling of Risk. New Perspectives on Risk Perception. Earthscan, London 2010, s. 21–36.

Sofaer, Abraham D.: On the Necessity of Pre-emption. 14 European Journal of International Law 2003, s. 209–226.

Suominen, Annika – Frände, Dan: Vaikeneeko kritiikin häly Lissabonin sopimuksen myötä? Teoksessa Nuotio, Kimmo – Malkki, Leena (toim.): Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden Eurooppa. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Helsinki 2010, s. 27–41.

Suominen, Annika: The Principle of Mutual Recognition in Cooperation in Criminal Matters. A study of the principle in four framework decisions and in the implementation legislation in the Nordic Member States. Intersentia, Cambridge 2011.

Susi, Mika: Näkökulmia terroritalouteen. Teoksessa Nuotio, Kimmo – Malkki, Leena (toim.): Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden Eurooppa. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Helsinki 2010, s. 223–235.

Tapani, Jussi: Om brottsförutsättningar I den moderna straffrättsvetenskapen. JFT 2002, s. 696–712.

Tapani, Jussi: Petos liikesuhteessa. Talousrikosoikeudellinen tutkimus. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2004.

Tapani, Jussi: Rikosoikeuden yleiset opit tutkimuskohteena. Teoksessa Jääskeläinen, Petri – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti (toim.): Rikosoikeudellisia kirjoituksia VIII. Raimo Lahdelle 12.1.2006 omistettu. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2006, s. 437–451.

Tapani, Jussi: HD och medgärningsmannaskap – vart är vi på väg? JFT 2008, s. 625–641.

Tapani, Jussi: Yrittänyttä ei laiteta? Rikoksen yrityksen rangaistavuus. CC Lakimiesliiton kustannus, Hämeenlinna 2010.

Tapani, Jussi: Kirja-arvostelu teoksesta *Knuts, Mårten:* Kursmanipulation på värdepappersmarknaden. LM 2011, s. 456–462. (*Tapani* 2011a)

Tapani, Jussi: Onko rikoksen rakenteella merkitystä? – Itsekriminointisuoja ja rikosoikeuden systematiikka. DL 2011, s. 581–591. (*Tapani* 2011b)

Tapani, Jussi: Olisiko nyt sanottu viimeinen sana olosuhdeturvallisuuden alarajasta? – KKO 2012:66 ja seksuaalipalveluiden ostamisen rangaistavuus. DL 2012, s. 607–619.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti: Rikosoikeuden yleinen osa – Vastuuoppi. Talentum, Helsinki 2008.

Tolonen, Hannu: Oikeuslähdeoppi. WSOY lakitieto, Helsinki 2003.

Tolvanen, Matti: Tieliikennerikokset ja kriminaalipolitiikka. Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 1999.

Tolvanen, Matti – Kukkonen, Reima: Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet. Talentum, Helsinki 2011.

Ulväng, Magnus: Likgiltighet – kan man bevisa en attityd? JFT 2008, s. 642–668.

Ulväng, Magnus: Opponents utlåtande om avhandlingen *Knuts, Mårten*: Kursmanipulation på värdepappersmarknaden. JFT 2010, s. 427–448.

Vanhanen, Teemu: Rikoskumppanuutta vai avunantoa – onko sillä merkitystä? Tutkimus rikoksen tekemisen ja avunannon rajanvedosta varkaus- ja väkivaltarikoksissa. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Turku 2004.

Verbruggen, Frank: Bull's-eye? Two Remarkable EU Framework Decisions in the Fight against Terrorism. Teoksessa Fijnaut, Cyrille – Wouters, Jan – Naert, Frederik (eds.): Legal Instruments in the Fight against International Terrorism. A Transatlantic Dialogue. Martinus Nijhoff Publishers, Leiden 2004, s. 299–341.

Vestergaard, Jørn: Criminal Participation in Danish Law – Uniformity Unlimited? Teoksessa Lahti, Raimo – Nuotio, Kimmo (ed.): Criminal Law Theory in Transition. Finnish and Comparative Perspectives. Finnish Lawyers Publishing, Helsinki 1992, s. 475–490.

Vihriälä, Helena: Tahallisuuden näyttäminen. Forum Juris. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut, Helsinki 2012.
Walker, Clive: Clamping Down on Terrorism in the United Kingdom. 4 Journal of International Criminal Justice 2006, s. 1137–1151.
Waszak, John D.G.: The Obstacles to Suppressing Radical Islamic Terrorist Financing. 36 Case Western Reserve Journal of International Law 2004, s. 673–710.
Weigend, Thomas: The Universal Terrorist: The International Community Grappling with a Definition. 4 Journal of International Criminal Justice 2006, s. 912–932.
Wennberg, Suzanne: Försök till brott. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm 1985.
Wersäll, Fredrik: Bestraffande av brottslig vilja – något om förberedelsebrottets konstruktion. Teoksessa Heuman, Lars – Leijonhufvud, Madeleine – Norée, Annika (red.): Festskrift till Suzanne Wennberg. Norstedts Juridik, Stockholm 2009, s. 505–513.
Wittgenstein, L.: Philosophische Untersuchungen – Philosophical Investigations. Basil Blackwell, London 1953.
Wouters, Jan – Ruys, Tom: The Fight against Terrorism and the European Security Strategy. Teoksessa Horvath, Olivia (ed.): European Cooperation against Terrorism. Conference proceedings. Wolf Legal Publishers, Nijmegen 2004, s. 23–36.
von Wright, G. H.: Logiikka, filosofia ja kieli. 2. painos. Otava, Helsinki 1968.

Virallislähteet

Hallituksen esitykset

HE 94/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.
HE 95/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaksi lainsäädännöksi.
HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.
HE 183/1999 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säätämisestä rangaistavaksi.
HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.
HE 52/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain sekä eräiden näihin liittyvien lakien muuttamisesta.
HE 188/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle terrorismia koskeviksi rikoslain ja pakkokeinolain säännöksiksi.
HE 32/2003 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laiksi rikoslain 17 luvun 1 a §:n muuttamisesta.
HE 88/2003 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
HE 102/2003 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
HE 266/2004 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 55/2007 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan koskevien rikoslain säännösten muuttamiseksi sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.
HE 81/2007 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle terrorismin ennaltaehkäisyä koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain 34 a luvun muuttamisesta.
HE 23/2008 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta tehdyn Lissabonin sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.
HE 24/2008 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle ydinaineiden turvajärjestelyjä koskevista toimista tehdyn yleissopimuksen muutoksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.
HE 25/2008 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
HE 222/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.
HE 224/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle poliisilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
HE 317/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta.

Lakivaliokunnan mietinnöt ja lausunnot

LaVM 14/2002 vp. Lakivaliokunnan mietintö HE:stä 43/2002 vp kansainvälisen terrorismin rahoituksen vastaisen yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain 34 luvun muuttamisesta.
LaVM 24/2002 vp. Lakivaliokunnan mietintö HE:stä 188/2002 vp terrorismia koskeviksi rikoslain ja pakkokeinolain säännöksiksi.
LaVM 26/2002 vp. Lakivaliokunnan mietintö HE:stä 183/1999 vp rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säätämisestä rangaistavaksi.
LaVM 28/2002 vp. Lakivaliokunnan mietintö HE:stä 44/2002 vp rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.
LaVM 5/2003 vp. Lakivaliokunnan mietintö HE:stä 32/2003 vp kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laiksi rikoslain 17 luvun 1 a §:n muuttamisesta.
LaVM 9/2007 vp. Lakivaliokunnan mietintö HE:stä 81/2007 vp terrorismin ennaltaehkäisyä koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain 34 a luvun muuttamisesta.
LaVL 20/2001 vp. Lakivaliokunnan lausunto U:sta 64/2001 vp valtioneuvoston kirjelmästä ehdotuksesta neuvoston puitepäätökseksi (terrorismin torjuminen).
LaVL 14/2004 vp. Lakivaliokunnan lausunto E:stä 52/2004 vp komission vihreästä kirjasta ”rikosoikeudellisten seuraamusten lähentämisestä, vastavuoroisesta tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Euroopan unionissa”.
LaVL 4/2005 vp. Lakivaliokunnan lausunto E:stä 72/2004 vp komission tiedonannosta neuvostolle ja Euroopan parlamentille vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen kehittämistä koskevan monivuotisen ohjelman poliittisten suuntaviivojen valmistelusta (Haagin ohjelma).

LaVL 20/2005 vp. Lakivaliokunnan lausunto E:stä 43/2005 vp komission tiedonannosta neuvostolle ja Euroopan parlamentille rikosoikeudellisten päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta ja jäsenvaltioiden välisen luottamuksen lujittamisesta.
LaVL 4/2007 vp. Lakivaliokunnan lausunto E:stä 4/2007 vp horisontaalisen lähestymistavan soveltamisesta tiettyihin rikoslajeihin.
LaVL 8/2008 vp. Lakivaliokunnan lausunto HE:stä 23/2008 vp Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta tehdyn Lissabonin sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.
LaVL 9/2009 vp. Lakivaliokunnan lausunto valtioneuvoston selvityksestä oikeus- ja sisäasioiden monivuotisesta ohjelmasta Haagin ohjelman jälkeiselle ajalle (2009–).
LaVL 21/2010 vp. Lakivaliokunnan lausunto HE:stä 224/2010 vp poliisilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Perustuslakivaliokunnan mietinnöt ja lausunnot
PeVM 25/1994 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö HE:stä 309/1993 vp perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.
PeVL 10/2000 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä 183/1999 vp rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säätämisestä rangaistavaksi.
PeVL 41/2001 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto U:sta 64/2001 vp ehdotuksesta neuvoston puitepäätökseksi (terrorismin torjuminen).
PeVL 7/2002 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä 231/2001 vp terroristisen pommi-iskujen torjumista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.
PeVL 31/2002 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä 44/2002 vp rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.
PeVL 36/2002 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä 52/2002 vp laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain sekä eräiden näihin liittyvien lakien muuttamisesta.
PeVL 48/2002 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä 188/2002 vp terrorismia koskeviksi rikoslain ja pakkokeinolain säännöksiksi.
PeVL 11/2005 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä 266/2004 vp laiksi poliisilain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
PeVL 13/2008 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä 23/2008 vp Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta tehdyn Lissabonin sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.
PeVL 67/2010 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä 224/2010 vp poliisilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Muiden valiokuntien mietinnöt ja komiteanmietinnöt
HaVM 42/2010 vp. Hallintovaliokunnan mietintö HE:stä 224/2010 vp poliisilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
KM 2009:2. Esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistus. Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietintö. Oikeusministeriö, Helsinki 2009.

Työryhmämietinnöt
Työryhmämietintö 1996. Perustuslaki 2000. Yhtenäisen perustuslain tarve ja keskeiset valtiosääntöoikeudelliset ongelmat. Oikeusministeriö, Helsinki 1996.
Työryhmämietintö 2008:8. Perustuslaki 2008 -työryhmän muistio. Oikeusministeriö, Helsinki 2008.

Oikeusministeriön julkaisut
Oikeusministeriön julkaisu 5/2000. Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevat säännökset. Rikoslakiprojektin ehdotus. Eripainos. Oikeusministeriö, Helsinki 2000.
Oikeusministeriön julkaisu 2003:1. Rikosoikeuden yleiset opit. Eripainos. Oikeusministeriö, Helsinki 2003.
Oikeusministeriön julkaisu 12/2011. Eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisointi. Selvityksiä ja ohjeita. Oikeusministeriö, Helsinki 2011.
Oikeusministeriön julkaisu 15/2012. Ehdotus eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisoinnista. Mietintöjä ja lausuntoja. Oikeusministeriö, Helsinki 2012.
Oikeusministeriön julkaisu 26/2012. Syyteneuvottelu ja syyttämättä jättäminen. Mietintöjä ja lausuntoja. Oikeusministeriö, Helsinki 2012.

Sisäasiainministeriön julkaisut
Sisäasiainministeriön julkaisu 32/2006. Turvallisuusviranomaisten toimivaltuussäännöstöjen uudistamistarpeet. Selvitys. Sisäasiainministeriö, Helsinki 2006.
Sisäasiainministeriön julkaisu 16/2008 .Turvallinen elämä jokaiselle. Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Valtioneuvoston yleisistunto 8.5.2008. Valtioneuvoston periaatepäätös. Sisäasiainministeriö, Helsinki 2008.

Ruotsalaiset virallisasiakirjat
Ds 2002:35. Departementsserien. Straffansvar för terroristbrott.
Ds 2008:37. Departementsserien. Sveriges antagande av rambeslut om ändring i rambeslut 2002/475/RIF om bekämpande av terrorism.
Ds 2009:17. Departementsserien. Straffrättsliga åtgärder till förebyggande av terrorism.
Lagrådsremiss 2001. Förberedelse till brott m.m. Justitiedepartementet.
Prop. 2000/01:85. Regeringens proposition 2000/2001:85. Förberedelse till brott.
Prop. 2001/02:135. Regeringens proposition 2001/02:135. Sveriges antagande av rambeslut om bekämpande av terrorism.
Prop. 2002/03:38. Regeringens proposition 2002/03:38. Straffansvar för terroristbrott.
Prop. 2008/09:25. Regeringens proposition 2008/09:25. Sveriges antagande av rambeslut om ändring av rambeslut 2002/475/RIF om bekämpande av terrorism.
Rapport 2002:7. Organiserad brottslighet – lösa maskor eller fasta nätverk. Brottsförebyggande rådet. Fritzes, Stockholm 2002.
SOU 1944:69. Statens offentliga utredningar. Lagstiftning om brott mot staten och allmänheten. Straffrättskommitténs betänkande. Justitiedepartementet, Stockholm 1945.
SOU 1988:7. Statens offentliga utredningar. Frihet från ansvar. Om legalitetsprincipen och om allmänna grunder för ansvarsfrihet. Slutbetänkande av fängelsestraffkommittén. Justitiedepartementet, Stockholm 1988.
SOU 1996:185a. Statens offentliga utredningar. Straffansvarets gränser. Del I. Överväganden och förslag. Betänkande av straffansvarsutredningen. Justitiedepartementet, Stockholm 1996.
SOU 1996:185b. Statens offentliga utredningar. Straffansvarets gränser. Del II. Bilagor. Betänkande av straffansvarsutredningen. Justitiedepartementet, Stockholm 1996.
SOU 2003:32. Statens offentliga utredningar. Vår beredskap efter den 11 september. Justitiedepartementet (Betänkande av 11 september-utredningen), Stockholm 2003.
SOU 2005:70. Statens offentliga utredningar. Polisens behov av stöd i samband med terrorismbekämpning. Justitiedepartementet, Stockholm 2005.
SOU 2008:85. Statens offentliga utredningar. Straff i proportion till brottets allvar. Slutbetänkande av Straffnivåutredningen. Justitiedepartementet, Stockholm 2008.

Norjalaiset virallisasiakirjat

NOU 2000:24. Norges offentlige utredninger. Et sårbart samfunn. Utfordringer for sikkerhets- og beredskapsarbeidet i samfunnet. Justis- og politidepartementet, Oslo 2000.

NOU 2004:6. Norges offentlige utredninger. Mellon effektivitet og personvern. Politimetoder i forebyggande øyemed. Justis- og politidepartementet, Oslo 2004.

Ot.prp. nr. 61 (2001-2002). Odelstingsproposisjon. Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot terrorisme – gjennomføring av FN-konvensjonen 9. desember 1999 om bekjempelse av finansiering av terrorisme og FNs sikkerhetsråds resolusjon 1373 28. september 2001).

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004). Odelstingsproposisjon. Om lov om straff (straffeloven).

Ot.prp. nr. 60 (2004-2005). Odelstingsproposisjon. Om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven (romavlytting og bruk av tvangsmidler for å forhindre alvorlig kriminalitet).

Ot.prp. nr. 8 (2007-2008). Odelstingsproposisjon. Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlingar, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet).

St.prp. nr. 50 (2008-2009). Proposisjoner til Stortinget. Om samtykke til ratifikasjon av Europarådets konvensjon av 16. mai 2005 om forebygging av terrorisme.

Euroopan unionin virallisasiakirjat

Euroopan parlamentti (2010/C 184 E/25). Euroopan parlamentin suositus 24. Huhtikuuta 2009 neuvostolle alkuperään ja rotuun perustuvan profiloinnin ongelmasta terrorismin torjunnan, lainvalvonnan, maahanmuuton sekä tulli- ja rajavalvonnan yhteydessä (2008/2020(INI)).

Euroopan unionin neuvosto (2001/930/YUTP). Neuvoston yhteinen kanta 27 päivältä joulukuuta 2001, terrorismin torjumisesta (EYVL N:o L 344/90, 28.12.2001).

Euroopan unionin neuvosto (2001/931/YUTP). Neuvoston yhteinen kanta 27 päivältä joulukuuta 2001, erityistoimenpiteiden toteuttamisesta terrorismin torjumiseksi (EYVL N:o L 344/93, 28.12.2001).

Euroopan unionin neuvosto (2580/2001). Neuvoston asetus 27 päivänä joulukuuta 2001, tiettyihin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvista erityisistä rajoittavista toimenpiteistä terrorismin torjumiseksi (EYVL N:o L 344/70, 28.12.2001).

Euroopan unionin neuvosto (12647/01). Muistio: Ehdotus neuvoston puitepäätökseksi terrorismin torjumisesta.

Euroopan unionin neuvosto (14845/1/01 REV 1). Yhteenveto asian käsittelystä: Ehdotus neuvoston puitepäätökseksi terrorismin torjumisesta.

Euroopan unionin neuvosto (2002/475/YOS). Neuvoston puitepäätös, tehty 13 päivänä kesäkuuta 2002, terrorismin torjumisesta (EYVL N:o L 164/3, 22.6.2002).

Euroopan unionin neuvosto (2002/584/YOS). Neuvoston puitepäätös, tehty 13 päivänä kesäkuuta 2002, eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä (EYVL N:o L 190/1, 18.7.2002).

Euroopan unionin neuvosto (2002/402/YUTP). Neuvoston yhteinen kanta 27 päivältä toukokuuta 2002, Osama bin Ladeniin, Al-Qaida-järjestön ja Talebanin jäseniin sekä niitä lähellä oleviin henkilöihin, ryhmiin, yrityksiin ja yhteisöihin kohdistuvista rajoittavista toimenpiteistä ja yhteisten kantojen 96/746/YUTP, 1999/727/YUTP, 2001/154/YUTP ja 2001/771/YUTP kumoamisesta (EYVL N:o L 139/4, 29.5.2002).

Euroopan unionin neuvosto (881/2002). Neuvoston asetus 27 päivänä toukokuuta 2002, tiettyihin Osama bin Ladenia, al-Qaida-verkostoa ja Talebania lähellä oleviin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvista erityisistä rajoittavista toimenpiteistä sekä Afganistaniin suuntautuvan tiettyjen tavaroiden ja palvelujen viennin kieltämisestä, Afganistanin Talebania koskevien lentokiellon ja varojen sekä muiden taloudellisten resurssien jäädyttämisen laajentamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 467/2001 kumoamisesta (EYVL L 139, 29.5.2002).

Euroopan unionin neuvosto (11858/3/02). Ilmoitus: Ehdotus neuvoston suositukseksi terroristiprofiilien laatimisesta.
Euroopan unionin neuvosto (2003/48/YOS). Neuvoston päätös, tehty 19 päivänä joulukuuta 2002, poliisiyhteistyön ja oikeudellisen yhteistyön erityistoimenpiteiden toteuttamisesta terrorismin torjumiseksi yhteisen kannan 2001/931/YUTP 4 artiklan mukaisesti (EYVL N:o L 16/68, 22.1.2003).
Euroopan unionin neuvosto (10198/1/04 PESC 450 REV 1). Ilmoitus: Rajoittavien toimenpiteiden (pakotteiden) käyttöä koskevat perusperiaatteet.
Euroopan unionin neuvosto (11687/1/04 REV 1). Muistio: Ehdotus raportiksi terrorismin torjumisesta 13 päivänä kesäkuuta 2002 tehdyn neuvoston puitepäätöksen täytäntöönpanosta.
Euroopan unionin neuvosto (14469/4/05). Ilmoitus: Euroopan unionin terrorismin vastainen strategia.
Euroopan unionin neuvosto (14734/1/05). Ilmoitus: Terrorismin torjuntaa koskevan toimintasuunnitelman täytäntöönpano.
Euroopan unionin neuvosto (14781/1/05). Ilmoitus: Euroopan unionin strategia radikalisoitumisen ja terroristiryhmiin värväyksen torjumiseksi.
Euroopan unionin neuvosto (15114/05 PESC 1084 FIN 475). Ilmoitus: Suuntaviivat rajoittavien toimenpiteiden (pakotteiden) täytäntöönpanoa ja arviointia EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla.
Euroopan unionin neuvosto (5771/1/06). Ilmoitus: Terrorismin torjuntaa koskeva toimintasuunnitelman.
Euroopan unionin neuvosto (2007/124/EY, Euratom). Neuvoston päätös, tehty 12 päivänä helmikuuta 2007, terrorismin ja muiden turvallisuuteen liittyvien riskien ennalta ehkäisyä, torjuntavalmiutta ja niiden seurausten hallintaa koskevan erityisohjelman perustamisesta kaudelle 2007–2013 osana turvallisuutta ja vapauksien suojelua koskevaa yleisohjelmaa (EYVL N:o L 58/1, 24.2.2007).
Euroopan unionin neuvosto (2007/140/YUTP). Neuvoston yhteinen kanta 27 päivältä helmikuuta 2007, Irania koskevista rajoittavista toimenpiteistä (EYVL N:o L 61/49, 28.2.2007).
Euroopan unionin neuvosto (423/2007). Neuvoston asetus 19 päivänä huhtikuuta 2007, Iraniin kohdistuvista rajoittavista toimenpiteistä (EYVL N:o L 103/1, 20.4.2007).
Euroopan unionin neuvosto (2008/615/YOS). Neuvoston päätös, tehty 23 päivänä heinäkuuta 2008, rajat ylittävän yhteistyön tehostamisesta erityisesti terrorismin ja rajat ylittävän rikollisuuden torjumiseksi (EYVL N:o L 210/1, 6.8.2008).
Euroopan unionin neuvosto (2008/841/YOS). Neuvoston puitepäätös, tehty 24 päivänä lokakuuta 2008, järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta (EYVL N:o L 300/42, 11.11.2008).
Euroopan unionin neuvosto (2008/919/YOS). Neuvoston puitepäätös, tehty 28 päivänä marraskuuta 2008, terrorismin torjumisesta tehdyn puitepäätöksen 2002/475/YOS muuttamisesta (EYVL N:o L 330/21, 9.12.2008).
Euroopan unionin neuvosto (9417/08). Ilmoitus: EU:n terrorismin vastaisen strategian täytäntöönpano – Tulevien toimien painopisteet.
Euroopan unionin neuvosto (15175/08). Ilmoitus: A-kohta. Tarkistettu EU:n strategia radikalisoitumisen ja terroristiryhmiin värväyksen torjumiseksi.
Euroopan unionin neuvosto (15912/08). Ilmoitus: Terrorisminvastaisen strategian ja terrorismin torjuntaa koskevan toimintasuunnitelman täytäntöönpano (kesä–marraskuu 2008).
Euroopan unionin neuvosto (1286/2009). Neuvoston asetus 22 päivänä joulukuuta 2009, tiettyihin Osama bin Ladenia, al-Qaida-verkostoa ja Talebania lähellä oleviin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvista erityisistä rajoittavista toimenpiteistä annetun asetuksen (EY) N:o 881/2002 muuttamisesta (EUVL L 346, 23.12.2009).
Euroopan unionin neuvosto (9715/1/09 REV 1). Ilmoitus: Selvitys terrorisminvastaisen strategian ja toimintasuunnitelman täytäntöönpanosta.

Euroopan unionin neuvosto (9717/09). Ilmoitus: EU:n terrorisminvastainen strategia – Taustaasiakirja.
Euroopan unionin neuvosto (14449/09). Puheenjohtajavaltion ilmoitus: Tukholman ohjelma: Avoin ja turvallinen Eurooppa kansalaisia varten.
Euroopan unionin neuvosto (15062/11). Ilmoitus: Terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevan tarkistetun strategian täytäntöönpanokertomus.
Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategia. Kohti eurooppalaista turvallisuusmallia.
Euroopan unionin turvallisuusstrategia. Turvallisempi eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa.
KOM (2000) 495 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komissio: Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille: Rikosasioita koskevien lopullisten päätösten vastavuoroinen tunnustaminen.
KOM (2001) 521 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komissio: Ehdotus: Neuvoston puitepäätös terrorismin torjumisesta.
KOM (2004) 334 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komissio: Vihreä kirja rikosoikeudellisten seuraamusten lähentämisestä, vastavuoroisesta tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Euroopan unionissa.
KOM (2004) 401 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komissio: Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille: Vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuva alue: katsaus Tampereen työohjelman täytäntöönpanoon ja suuntaviivat tulevia toimia varten.
KOM (2004) 409 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komissio: Komission kertomus terrorismin torjumisesta 13 päivänä kesäkuuta 2002 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 11 artiklan mukainen.
KOM (2004) 702 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komissio: Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille: Kriittisen infrastruktuurin suojelu terrorismin torjunnassa.
KOM (2007) 650 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komissio: Ehdotus: Neuvoston puitepäätös terrorismin torjumisesta tehdyn puitepäätöksen 2002/475/YOS muuttamisesta.
KOM (2007) 654 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komissio: Ehdotus: Neuvoston puitepäätös matkustajarekisterin (PNR) käytöstä lainvalvontatarkoituksiin.
KOM (2007) 681 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komissio: Komission kertomus terrorismin torjumisesta 13 päivänä kesäkuuta 2002 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 11 artiklan perusteella.
KOM (2009) 262 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komissio: Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle: Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue kansalaisia varten.
KOM (2010) 386 lopullinen. Euroopan komissio: Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle: EU:n terrorisminvastainen politiikka: tärkeimmät saavutukset ja tulevaisuuden haasteet.
KOM (2010) 673 lopullinen. Euroopan komissio: Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle: EU:n sisäisen turvallisuuden strategian toteuttamissuunnitelma: viisi askelta kohti turvallisempaa Eurooppaa.
Report on the Implementation of the European Security Strategy (S407/08). Providing Security in a Changing World. Brussels, 11 December 2008.

Euroopan neuvoston virallisasiakirjat

Commissioner for Human Rights, BCommDH (2005) 1. Opinion of the Commissioner for human rights, Alvaro Gil-Robles, on the draft Convention on the Prevention of Terrorism, 2 February 2005.
Committee of Ministers Recommendation Rec (2005) 10. Recommendation of the Committee of Ministers to member states on ”special investigation techniques” in relation to serious crimes including acts of terrorism.

Convention – Explanatory Report (ETS No. 101). Explanatory Report to the European Convention on the Control of the Acquisition and Possession of Firearms of Individuals
Convention – Explanatory Report (CETS No. 196). Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism.
Convention – Explanatory Report (CETS No. 198). Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism.
Council of Europe: Human rights and the fight against terrorism. The Council of Europe Guidelines. Council of Europe Publishing, Strasbourg Cedex 2005. (*Council of Europe* 2005a)
Council of Europe: Terrorism: special investigation techniques. Council of Europe Publishing, Strasbourg Cedex 2005. (*Council of Europe* 2005b)
Parliamentary Assembly Resolution 1400 (2004). Parliamentary Assembly Resolution on challenge of terrorism in Council of Europe member states.
Parliamentary Assembly Recommendation 1644 (2004). Parliamentary Assembly Recommendation on Terrorism: A threat to democracies.
Parliamentary Assembly Opinion No. 255 (2005). Parliamentary Assembly Opinion on the draft convention on the prevention of terrorism.
Parliamentary Assembly Resolution 1597 (2008). Parliamentary Assembly Resolution on United Nations Security Council and European Union blacklists.
Parliamentary Assembly Recommendation 1824 (2008). Parliamentary Assembly Recommendation on United Nations Security Council and European Union blacklists.
Parliamentary Assembly Report (Doc. 11454). Report of the Committee on Legal Affairs and Human Rights on United Nations Security Council and European Union blacklists.
Secretariat Memorandum by the Directorate General of Legal Affairs: ”Apologie du terrorisme” and ”incitement to terrorism”: Analytical report, 6–8 July 2004. (Codexter 2004a)
Secretariat Memorandum by the Directorate General of Legal Affairs: Collection of relevant case-law of the European court of Human Rights related to ”Apologie du terrorisme” and ”incitement to terrorism”, 6–8 July 2004. (Codexter 2004b)

Yhdistyneiden kansakuntien virallisasiakirjat

UN Doc. A/RES/49/60, Annex. (Declaration on measures to eliminate international terrorism), 9 December 1994.
UN Doc. S/RES/1373 (2001). (Threats to international peace and security caused by terrorist acts), 28 September 2001.
UN Doc. S/RES/1390 (2002). (The situation in Afghanistan), 28 January 2002.
UN Doc. S/RES/1540 (2004). (Non-proliferation of weapons of mass destruction), 28 April 2004.
UN Doc. S/RES/1566 (2004). (Threats to international peace and security caused by terrorist acts), 8 October 2004.
UN Doc. E/CN.4/Sub.2/2004/40. (Specific human rights issues: New priorities, in particular terrorism and counter-terrorism). Final report of the Special Rapporteur, Kalliopi K. Koufa, 25 June 2004.
UN Doc. A/RES/59/894, Appendix II. (Draft comprehensive convention against international terrorism), 12 August 2005.
UN Doc. S/RES/1624 (2005). (Threats to international peace and security caused by terrorist acts: UNSC Summit), 14 September 2005.
UN Doc. E/CN.4/2006/98. (Promotion and protection of human rights). Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, Martin Scheinin, 28 December 2005.

UN Doc. S/2006/737. (Letter dated 14 September 2006 from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1373 (2001) concerning counter-terrorism addressed to the President of the Security Council) 15 September 2006.
UN Doc. A/RES/60/288. (UN Global Counter-Terrorism Strategy), 20 September 2006.
UN Doc. S/RES/1737 (2006). (Non-proliferation), 27 December 2006.
UN Doc. A/HRC/4/26. (Promotion and protection of human rights). Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, Martin Scheinin, 29 January 2007.
UN Doc. A/RES/62/272. (UN Global Counter-Terrorism Strategy), 15 September 2008.
UN Doc. S/RES/1904 (2009). (Threats to international peace and security caused by terrorist acts), 17 December 2009.
UN Doc. A/HRC/14/24/Add.6. (Promotion and protection of human rights). Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Philip Alston, 28 May 2010.
UN Doc. S/PRST/2010/19. (Threats to international peace and security caused by terrorist acts), 27 September 2010.
UN Doc. A/RES/64/297. (UN Global Counter-Terrorism Strategy), 13 October 2010.

Kansainväliset sopimukset

Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan voimaansaattamisesta 13.1.1956/51 (SopS 1/1956).
Sopimus ydinaseiden leviämisen estämisestä (SopS 11/1970).
Yleissopimus bakteriologisten (biologisten) ja toksiiniaseiden kehittämisen, tuottamisen ja varastoimisen kieltämiseksi ja niiden hävittämiseksi (SopS 14/1975).
Valtiosopimusoikeutta koskeva Wienin yleissopimus (SopS 33/1980).
Yleissopimus ydinaineiden turvajärjestelyjä koskevista toimista (SopS 72/1989).
Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (SopS 18/1990).
Kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskeva yleissopimus (SopS 17/1997).
Yleissopimus muovailtavien räjähteiden merkitsemisestä tunnistamista varten (SopS 8/2002).
Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussääntö (SopS 56/2002).
Terroristisen pommi-iskujen torjumista koskevan kansainvälinen yleissopimus (SopS 59/2002).
Terrorismin rahoituksen torjumista koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 73/2002).
Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus (SopS 20/2004).
Sopimus Belgian kuningaskunnan, Saksan liittotasavallan, Espanjan kuningaskunnan, Ranskan tasavallan, Luxemburgin suurherttuakunnan, Alankomaiden kuningaskunnan ja Itävallan tasavallan välillä rajat ylittävän yhteistyön tehostamisesta erityisesti terrorismin, rajat ylittävän rikollisuuden ja laittoman muuttoliikkeen torjumiseksi (SopS 53/2007).
Terrorismin ennaltaehkäisyä koskeva Euroopan neuvoston yleissopimus (SopS 48/2008).
Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta sekä siihen liittyvä päätösasiakirja (Sopimus Euroopan unionin toiminnasta) (SopS 66/2009).
Convention (ETS No. 101). European Convention on the Control of the Acquisition and Possession of Firearms of Individuals, 28 June 1978.
Convention (CETS No. 198). Council of Europe Convention on the Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism, 16 May 2005.

Muut

XVIII AIDP International Congress of Penal Law (Istanbul, Turkey, 20–27 September 2009). Minutes of the Congress. Editions Erès, Toulouse 2009. (*AIDP* 2009)

al-Qaeda: The Many Faces of an Islamist Extremist Threat. Report of the U.S. House Permanent Select Committee on Intelligence. June 2006. Saatavilla osoitteesta http://www.gpo.gov/congress/house. 1.1.2010.

America´s National Strategy for Combating Terrorism. September 2006. Saatavilla osoitteesta http://www.cfr.org/content/publications/attachments/NSCT0906.pdf. 1.1.2010.

CONTEST. The United Kingdom´s Strategy for Countering Terrorism. July 2011. Saatavilla osoitteesta http://www.homeoffice.gov.uk/publications/counter-terrorism/counter-terrorism-strategy/strategy-contest?view=Binary. 27.1.2012.

Could 7/7 Have Been Prevented? Review of the Intelligence on the London Terrorist Attacks on 7 July 2005. Intelligence and Security Committee. May 2009. Saatavilla osoitteesta http://www.official-documents.gov.uk/document/cm76/7617/7617.asp. 31.10.2011.

Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States. July 22, 2004. Saatavilla osoitteesta http://www.gpoaccess.gov/911/Index.html. 1.1.2010.

Global Terrorism Database. Statistic provided by the National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START). Saatavilla osoitteesta http://www.start.umd.edu/gtd. 1.2.2010.

Handbook on CSDP. The Common Security and Defence Policy of the European Union. Saatavilla osoitteesta http://www.bmlvs.gv.at. 27.1.2012.

Hyvä tieteellinen käytäntö 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje (2012). Saatavilla osoitteesta http://www.tenk.fi. 22.11.2012.

In the Name of Counter-Terrorism: Human Rights Abuses Worldwide. A Human Rights Watch Briefing Paper for the 59th Session of the United Nations Commission on Human Rights. March 25, 2003. Saatavilla osoitteesta http://www.hrw.org. 1.1.2010.

Kansallinen terrorismin torjunnan strategia. Saatavilla osoitteesta http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/www/terrorismintorjunnanstrategia/$file/terrorismin_torjunnan_strategia_110310.pdf. 27.1.2012.

de Kerchove, Gilles: EU:n terrorismin torjunnan koordinaattori Gilles de Kerchoven puhe ICCT:n avajaisissa Haagissa 31.5.2010. Saatavilla osoitteesta http://www.consilium.europa.eu/eudocs/cmsUpload/100531draft%20Gdk%20speech%20ICCT-pdf. 1.7.2010. (*de Kerchove puhe* 2010)

Miliband, David: Britannian ulkoministeri David Milibandin haastattelu 15.1.2009 *"The Guardian"* -lehdelle. Saatavilla osoitteesta http://www.guardian.co.uk/politics/2009/jan/15/war-on-terror-miliband. 1.1.2010. (*Miliband 2009* haastattelu)

National Strategy for Counterterrorism. June 2011. Saatavilla osoitteesta http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/counterterrorism_strategy.pdf. 27.1.2012.

Oikeusministeriön lakihanke 2011. Oikeusministeriön lakihanke koskien eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisointia. Saatavilla osoitteesta http://www.om.fi/Etusivu/Valmisteilla/Lakihankkeet/Rikosoikeus/1302673831121. 1.1.2012

Oikeusministeriön lakihanke 2012. Oikeusministeriön lakihanke koskien tarvetta säätää rangaistavaksi kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten ja muuttaa terrorismin rahoittamista koskevaa RL 34a:5:ää. Saatavilla osoitteesta http://www.om.fi/Etusivu/Valmisteilla/Lakihankkeet/Rikosoikeus/1330603786462. 1.7.2012.

Open Society Justice Initiative. Submission to the European Commission consultation on the Freedom, Security Justice Priorities for 2010–2014. Saatavilla osoitteesta http://www.ec.euro-

pe.eu/home-affairs/news/consulting_public/0001/contributions/open_society_institute_en.pdf. 14.9.2011.

Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe. A study carried out by King's College London for the European Commission (Directorate General Justice, Freedom and Security), December 2007.

Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005. HC 1087, London, The Stationery Office. 11th May 2006. Saatavilla osoitteesta http://www.official-documents.gov.uk/document/hc0506/hc10/1087/1087.pdf. 14.9.2011.

Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Valtioneuvoston yleisistunto 8.5.2008. Saatavilla osoitteesta http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/STO%20080508/$file/SSO%20080508.pdf. 27.1.2012.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009. Valtioneuvoston selonteko 23.1.2009. Saatavilla osoitteesta http://www.valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/pdf/2009/turvallisuus-ja-puolustuspoliittinen-selonteko/selonteko.pdf. 27.1.2012.

TE-SAT 2011. EU terrorism situation and trend report. Europol. Saatavilla osoitteesta http://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/te-sat2011.pdf. 27.1.2012.

TE-SAT 2012. EU terrorism situation and trend report. Europol. Saatavilla osoitteesta http://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/te-sat2011.pdf. 8.6.2012.

Turvallisesti tulevaisuuteen. Puolustusministeriön strategia 2025. Saatavilla osoitteesta http://www.defmin.fi/files/673/PLM_-_Strategia_2025.pdf. 9.2.2012.

Understanding radicalisation and violent extremism in the UK. Security Service MI5. Behavioural Science Unit Operational Briefing Note. Report No: BSU 02/2008. 12 June 2008.

Valtakunnansyyttäjänviraston tiedote 2011. Valtakunnansyyttäjänviraston 15.11.2011 antama tiedote, jossa kerrotaan poliisin ja syyttäjän valmistautumisesta uuden lainsäädännön voimaantuloon yhteisellä hankkeella. Saatavilla osoitteesta http://www.vksv.oikeus.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Tiedotteet/1302674416954/pagename/Page/Tiedote. 1.1.2012

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010. Saatavilla osoitteesta http://www.defmin.fi/files/1696/Yhteiskunnan_turvallisuusstrategia_2010.pdf. 27.1.2012.

Kuviot ja taulukot

Kuvio 1. Rikosten yhtyminen s. 262.
Kuvio 2. Riskitasomatriisi s. 265.

Taulukko 1. Rikoksen esivaiheet s. 260.
Taulukko 2. Osallisuusmuodot s. 260.

Lyhenteet

AQAP	al-Qaeda in the Arabian Peninsula
AQIM	al-Qaeda in the Islamic Maghreb
arg.	argumentti
BrB	Brottsbalk (1962:700)
BVerfG	Bundesverfassungsgericht
CBRN	Chemical, biological, radiological, and nuclear
CC	Criminal Conspiracy
Cepol	European Police College
CFR-CDF	EU network of independent experts in fundamental rights
CIA	Central Intelligence Agency
CODEXTER	Committee of Experts on Terrorism
CONTEST	Counter-terrorism strategy
COSI	Standing Committee on operational cooperation on internal security
CSDP	Common Security and Defence Policy
CSS	Critical Security Studies
CTC	Counter-Terrorism Committee
CTED	Counter-Terrorism Committee Executive Directorate
CTITF	Counter-Terrorism Implementation Task Force
Ds	Departementsserien
EAW	European Arrest Warrant
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EN	Euroopan neuvosto
ERVA	erityisen vaarallinen
ESS	European Security Strategy
ETL	esitutkintalaki 22.7.2011/805
ETYJ	Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö
EU	Euroopan unioni
EULuovL	laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä 30.12.2003/1286
EYVL	Euroopan yhteisöjen virallinen lehti
FATF	Financial Action Task Force
HaVM	hallintovaliokunnan mietintö
HD	Högsta domstolen
HE	hallituksen esitys
HUMINT	Human Intelligence
Ibid.	ibidem (samassa paikassa)
IED	Improvised Explosive Device
ICCT	International Centre for Counter-terrorism
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
JCE	Joint Criminal Enterprise
JRTO	järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen
KKO	korkein oikeus

KOM	Euroopan unionin komissio
ks.	katso
LaVL	lakivaliokunnan lausunto
LaVM	lakivaliokunnan mietintö
MI5	Security Service (Military Intelligence, Section 5)
MIC	Monitoring and Information Centre
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NJA	Nytt juridiskt arkiv
NOU	Norges offentlige utredninger
OAU	Organization of African Unity
OK	oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
OSINT	Open Source Intelligence
Ot.prp.	Odelstingsproposisjon
P2P	peer to peer network
PET	Politiets efterretningstjeneste
PeVL	perustuslakivaliokunnan lausunto
PeVM	perustuslakivaliokunnan mietintö
PKL	pakkokeinolaki 22.7.2011/806
PL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
PMC	Private Military Company
PNR	Passenger Name Record
PolL	poliisilaki 22.7.2011/872
Prop.	Regeringens proposition
PSC	Private Security Company
PTR	poliisi, tullilaitos ja rajavartiolaitos
RL	rikoslaki 19.12.1889/39
ROL	laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689
SEU	Sopimus Euroopan unionista
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta
SIGINT	Signal Intelligence
SitCen	Joint Situation Centre
Sitra	Suomen itsenäisyyden juhlarahasto
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja
SOU	Statens offentliga utredningar
St.prp.	Proposisjoner til Stortinget
Supo	suojelupoliisi
Säpo	Säkerhetspolisen
TE-SAT	EU Terrorism Situation and Trend Report
UN	United Nations
VKS	valtakunnansyyttäjä
vp	valtiopäivät
vrt.	vertaa
WMD	Weapons of mass destruction
YK	Yhdistyneet kansakunnat
YOS	Yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa
YUTP	Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka

I

JOHDANTO

1 Tutkimusaihe ja aiheenvalinnan perustelu

Tutkimuksen aiheena ja sen eri luvut läpileikkaavana teemana on terrorismirikoksen valmistelu ja edistäminen. Terrorismin torjunnan näkökulmasta valmistelu- ja edistämistunnusmerkistöt ovat eräänlaisia etumaastoon työnnettyjä kriminalisointeja (*”förfältsdelikt”*) tai rikosvastuun laajennusosia, joilla pyritään pysäyttämään terroristien eteneminen tavoitteessaan.[1] Terroristien näkökulmasta valmistelussa ja edistämisessä on kyse toimintaedellytysten luomisesta päärikosta varten.[2] Tutkimusaihe on rikosoikeudellisesti moniulotteinen. Terrorismirikoksen valmistelu on paitsi oman tunnusmerkistönsä omaava rikos, myös päärikosta edeltävä vaihe.[3] Rikoslain (RL) 34 a luvun edistämistunnusmerkistöt taas ovat rikosluonteensa ohella vakiintuneista osallisuusopillisista käsityksistä poikkeavia myötävaikuttamisen muotoja.[4]

Rikoslain erityisen osan puolella on neljä lukua, joissa kriminalisoidaan sekä valmistelu että edistäminen. Näissä luvuissa on kyse rikoksista yleistä järjestystä vastaan (RL 17 luku), terrorismirikoksista (RL 34 a luku), sotaajan sotilasrikoksista (RL 45 luku) ja huumausainerikoksista (RL 50 luku). Tutkimusaiheen valinnan ratkaisi tässä silkka uteliaisuus ja tieto siitä, että terroristisesta valmistelusta ja edistämisestä ei ole aikaisempaa tai muuta vireillä olevaa tutkimusta. Asiallisesti lähimpänä on mainittava *Marja Lehdon* 2008 ilmestynyt kansainvälisoikeudellinen väitöskirja ”International Responsibility for Terrorist Acts”[5] ja *Johannes Husabøn* perifeerisiä rikosvastuun muotoja käsittelevä monografia ”Medverking, forsøk, førebuing” vuodelta 1999.[6] Työhöni paljon vaikuttaneita teoksia ovat olleet myös *Petter Aspin* kir-

---

1 Euroopan unionin turvallisuusstrategia, s. 34, *Wouters – Ruys* 2004, s. 25–26 ja *Asp* 2005, s. 11 ja 32. Puhutaan myös eteen työnnetystä puolustuksesta (”first line of defence”). Tämä puhetapa taas juontaa juurensa sotatieteistä, jossa eteen työnnetyn osaston vaikutustavoiksi mainitaan vihollisen tarkkailu ja sen etenemisen viivyttäminen (*Clausewitz* 2002, s. 171).

2 Terroristinäkökulma = ”Red team analysis” (*Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 347).

3 Ks. myös LaVM 24/2002 vp, s. 4.

4 LaVM 24/2002 vp, s. 5–6. Ks. myös HE 183/1999 vp, s. 9 ja *Nuotio* 2007b, s. 387.

5 Ks. kyseisen tutkimuksen kysymyksenasettelusta *Lehto* 2008, s. 33–34. Väitöskirja kattaa takakannen mukaan ”several other fields of international law: international humanitarian law, the law of state responsibility and the UN Charter law on the use of force”.

6 *Husabø* 1999. Suhteessa edistämiseen lähelle tulee myös *Sanna Palon* väitöskirja ”Järjestäytyneet rikollisryhmät ja rikosvastuu” (*Palo* 2010). *Anna Oehmichen* oikeusvertaileva rikosoikeustutkimus ”Terrorism and Anti-Terror Legislation: The Terrorised Legislator” sijoittuu jo selvästi etäämmälle omaan tutkimukseeni nähden. Mainittakoon, että kyseisen väitöskirjan epilogissa esitetään vain lyhyt valmistelun kriminalisointia problematisoiva kannanotto (*Oehmichen* 2009, s. 390–391).

japari ”Från tanke till gärning”[7] ja *Ari-Matti Nuutilan* väitöskirja ”Rikos-oikeudellinen huolimattomuus”.[8]

7 *Asp* 2005 ja 2007.

8 *Nuutila* 1996.

2 Tutkimuksen tavoitteet ja kohderyhmät

Tutkimuksen lähtökohtana on aina jokin tutkimuskohdetta koskeva kysymys tai ongelma.[9] *Raimo Lahti* on kysynyt terrorismirikoksiin nimenomaisesti viitaten, miten perinteisistä rikosoikeudellisista valmistelu- ja osallisuusopeista poikkeavat säännökset ovat sovitettavissa suomalaiseen rikosoikeusjärjestelmään.[10] Reagointitapoja säännösten sovittamisongelmaan on periaatteessa kaksi: koherenssin tavoittelu tai eriytymiskehityksen hyväksyminen.[11] Ongelmat voidaan siis nähdä joko osana rikoksen yleistä rakennetta ja rikosoikeuden yleisiä oppeja tai sitten voidaan alkaa rakentaa terrorismirikostyypin omia yleisiä oppeja.[12] Tässä tutkimuksessa on reagoitu ensiksi mainitulla tavalla. Tavoitteena on näin ollen kuvata valmistelu ja edistäminen rikosoikeuden yleisiin oppeihin kuuluvina teoreettisesti latautuneina käsitteinä.[13]

Valmistelua ja edistämistä voidaan tarkastella paitsi itsenäisinä käsitteinä myös erityisinä rikostunnusmerkistöinä. Silloin, kun valmistelua ja edistämistä tarkastellaan RL 34 a luvussa tarkoitettuina rikoksina, palvelee käytännön ratkaisutoimintaa ehkä parhaiten terroristisen valmistelun ja edistämisen teoreettista vastuurakennetta selventävä tutkimus. Toisena tavoitteena on jäsentää terroristisen valmistelu- ja edistämisvastuun perustavat seikat. Esikuvani on tässä kohden ollut *Jussi Tapanin* väitöskirja ”Petos liikesuhteessa”.[14]

Tutkimuksen kolmas tavoite palautuu *Ari-Matti Nuutilan* kehittelyihin teon huolimattomuuden kriteeristä sekä erityisesti hänen toteamukseensa siitä, että

---

9 *Niiniluoto* 1997, s. 25.

10 *Lahti* 2003, s. 152. Ks. myös PeVL 7/2002 vp, s. 2 ja LaVM 24/2002 vp, s. 6.

11 *Tapani* 2004, s. 87–95, *Nuotio* 2007a, s. 1109 ja *Melander* 2008b, s. 8. Tiettyihin rikostyyppeihin, kuten juuri terrorismirikoksiin, liittyvä kansainvälinen rikoslainsäädäntöjen lähentäminen on yksi rikosoikeuden yleisten oppien yhtenäisyyttä uhkaava tekijä. Kotimaisena eriytymiskehityksen syynä on pidetty muun muassa rikoslain erityisen osan uudistuksessa vallinnutta oletusta siitä, että rikosoikeudelliselle vastuulle voidaan vielä jälkeenpäin hahmottaa yhtenäiset yleiset opit (*Nuotio* 2003b, s. 264–265).

12 Rikosoikeuden eriytymiskehityksen katsotaan ilmenevän erityisen selvästi talousrikosoikeudessa ja kansainvälisessä humanitaarisessa oikeudessa (*Lahti* 2012, s. 376).

13 Rikosoikeuden yleisiin oppeihin luetaan laajassa mielessä oikeusperiaatteet, teoriat, käsitteet, oikeuslähdeoppi ja oikeudellinen metodioppi (*Frände* 2012, s. 4). Ks. rikosoikeuden yleisten oppien ulottuvuuksista *Tapani* 2008, s. 627: ”1) de är teoretiskt laddada begrepp och normativa principer, 2) i språkligt form klädda satser i strafflagen, som ger information om normer angående allmänna ansvarskriterier, 3) praktisk kunskap som är sedimenterad i lagtillämparens kunskapslager och 4) ett element som formar juristens professionella och reflektiva självkännedom”.

14 *Tapani* 2004.

Suomessa hyötyjen ja haittojen punninnasta ei ole keskusteltu.[15] Koska haitta saostuu *Nuutilan* ajattelussa osaksi riskipotentiaalia, riskin tutkiminen merkitsee ainakin puolittaista keskustelunavausta. Kolmas ja viimeinen tutkimustavoite on antaa riskikäsitteelle uutta sisältöä ja tuottaa kriteereitä riskin mittaamiseksi.[16] Tämä tavoite voi ensikatsannossa näyttää irralliselta kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen verrattuna. Näin ei kuitenkaan ole, sillä valmistelu ja edistäminen integroidaan riskimalliin sen todennäköisyyskomponentin kautta.

Tutkimuskysymysteni taustalla on siis kirjallisen keskustelukumppanuuden kautta saatu inspiraatio. Pyrin omalta osaltani pitämään keskustelua yllä esittämällä työn viimeisessä alaluvussa jatkotutkimuskohteita. Muunnan tutkimustavoitteeni vielä kysymyksiksi: 1) mikä on valmistelun ja edistämisen paikka rikosoikeuden yleisten oppien systeemissä ja erityisesti sen käsitejärjestelmässä?[17] 2) mikä tekee terroristisesta valmistelusta ja edistämisestä kielletyn teon? ja 3) miten sovittaa riskin käsite terrorismirikoksiin? Kysymyksenasettelu rajaa suoraan tutkimuskohteen,[18] minkä johdosta esimerkiksi vastuun poistavat seikat jäävät vain muutamien huomautusten varaan.[19]

Keitä varten olen tutkimuksen kirjoittanut? Tutkimus tarkentuu ja vastaavasti sen kohderyhmät pienenevät esityksen edetessä. Valmistelun ja edistämisen paikantamista koskeva jakso (luku IV) on toivoakseni hyödyllinen myös terrorismirikoskontekstin ulkopuolella. Terroristisen valmistelun ja edistämisen vastuurakennetta käsittelevä jakso (luku V) palveleekin sitten lähinnä RL 34 a luvun soveltamiseen osallistuvia juristeja. Terrorismirikoksen riskiä koskeva jakso (luku VI) on kohdistettu erityisesti tuomioistuimille, esitutkintaviranomaisille ja Supolle turvallisuuspalvelun tehtäviä hoitavana viranomaisena.

On sanottu, että vaatii erityisen perustelun, jos Suomessa pyrkii tohtoriksi suomenkielisellä tutkimuksella (*”Jos se ei ole kansainvälistä [englanninkielistä], se ei ole tutkimusta alkuunkaan”*).[20] Puolustan kieliratkaisuani sillä, että: 1) tutkimuskysymykseni omaavat ehkä pohjoismaista kiinnostusta,[21] mutta ne ei-

---

15 *Nuutila* 1996, s. 333.

16 En toki väitä, että riskiä voisi tarkasti mitata, mutta suuntaa antavia heuristiikkoja voidaan kylläkin kehitellä.

17 (Oikeus)käsitteet ovat nekin verkostoituneita, toisin sanoen järjestelmän muodostavia (*Nuotio* 1998c, s. 35).

18 Edistämiskäsitykseni on kuitenkin siinä mielessä suppea, että terrorismin rahoittaminen (RL 34a:5) ei ole saanut sijaa käsillä olevassa työssä, vaikka kyse on edistämisen erityistapauksesta (HE 188/2002 vp, s. 55). Saatan hyvinkin palata tähän aiheeseen myöhemmin artikkelin tai peräti erillistutkimuksen muodossa.

19 Ks. luku V.3 (Vastuuta rajaavia ja poistavia seikkoja).

20 *Hiidenmaa* 2011, s. 1015 ja 1017.

21 Tämä näkökohta puhuu pikemminkin sen puolesta, että tutkimus olisi kannattanut kirjoittaa ruotsiksi. Kielivalintaani ohjasi tässä asetelmassa yksinomaan tutkimuksen ripeän etenemisen turvaaminen. Aikomukseni kuitenkin on julkaista tämän työn pohjalta pohjoismaiselle oikeusyhteisölle suunnattu artikkeli jossakin ruotsinkielisessä oikeustieteen aikakauslehdessä.

vät ole universaaleja; ja että 2) tutkimukseni ensisijainen kohderyhmä on suomalainen yleisö edellä mainituin tarkennuksin. Suomen kielen käyttämistä oikeustieteellisessä tutkimuksessa voidaan perustella lisäksi sen oikeuskulttuuria ylläpitävän vaikutuksen vuoksi.[22]

[22] *Husa* 2011, s. 122.

3 Tutkimustapa ja -sitoumukset

Tämän tutkimuksen ensisijaisena kohteena on neljä rikossäännöstä: RL 34a:2, 4, 4a ja 4b. Neljän eri terrorismirikossäännöksen huomioon ottaminen on avannut mahdollisuuden niin sanotun sisäisen vertailun (*”internt komparativa perspektivet”*) käyttämiselle.[23] Sisäistä vertailua onkin hyödynnetty läpi työn eräänlaisena tutkimuksenteon yleismetodina.[24] Valmistelua on ensinnäkin verrattu edistämiseen ja sen lisäksi eri edistämismuotoja on verrattu keskenään. Vertaileva tutkimusote on hallitseva luvussa IV, jossa vertailua tehdään paitsi valmistelun ja edistämisen kesken myös suhteessa niiden lähioppeihin.[25] Vertailun funktio on tässä periaatteessa sama kuin matematiikassa selvitettäessä tuntemattoman muuttujan arvoa yhtälössä tai tähtitieteessä pääteltäessä mustan aukon olemassaolo sen ympäristövaikutuksista – tehdä näkyväksi se (tai ainakin osa siitä), mitä valmistelusta ja edistämisestä ei vielä tiedetä.

Tutkimuksen näkökulma on pääasiassa rikosoikeuden sisäinen ja tämän oikeudenalan erityispiirteitä kunnioittava. Vaikka perus- ja ihmisoikeusnäkökulma terrorismirikosoikeuteen tai sen ongelmien ratkaiseminen sodan oikeussääntöjen keinoin on tärkeää, valtiosääntöoikeudelliset tai kansainvälisen oikeuden argumentit eivät nouse työssäni hallitsevaan asemaan rikosoikeudellisen analyysin kustannuksella.[26] Perus- ja ihmisoikeusulottuvuus huomioidaan työssä oikeuslähteiden tulkinnan[27] ja teon huolimattomuuden alle sijoitetun sallitun riskin yhteydessä. Rikosoikeuden ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden välinen rajankäynti puolestaan tehdään kontekstia koskevan luvun II päätteeksi.

Tutkija nauttii perustuslain (731/1999) 16.3 §:ssä turvatusta tieteen vapaudesta, johon kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja -menetelmänsä. Tutkijan vapautta seuraa vastuu, sillä tutkimuksen tulisi osaltaan edistää ja monipuolistaa yhteiskunnallista keskustelua. Vain puolensa valitsemalla voidaan keskustelussa päästä eteenpäin, tapahtui tämä sitten kannassa pitäytymisen tai sen tarkistamisen kautta. Jos tutkimuksessa esitetyt kysymykset tai on-

---

23 *Asp* 2004a, s. 54.

24 *Nuotio* 2004c, s. 198.

25 Menetelmässä ei siis ole kyse vertailusta sen perinteisessä, eri maiden oikeusjärjestyksiä vertailevassa merkityksessä (*Hirvonen* 2011, s. 26). Ks. myös *Asp* 2004c, s. 53: ”Det är fullt befogat att tala om komparation i åtskilliga fall där begreppet normalt inte används”.

26 Ks. rikosoikeuden valtiosääntöistymisestä *Melander* 2008b, s. 16–27 ja erityisesti alaviitteissä 35 ja 36 mainittu oikeuskirjallisuus.

27 Perus- ja ihmisoikeuskytkentä tehdään sekä suhteessa vaadittavaan tulkintaotteeseen että rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen.

gelmat väistetään, on vaikea puhua tutkimuksen yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta tai tutkijatasolla konkretisoituvasta yliopiston yhteiskuntavastuun todesta ottamisesta.[28] Olen pyrkinyt johtopäätöskeskeisyyteen, toisin sanoen siihen, että otan perustellun kannan jokaiseen itse asetettuun tutkimusongelmaan.

Hyvään tieteelliseen käytäntöön (*"good scientific practice"*) kuuluu muun muassa, että tutkija ottaa muiden tutkijoiden työn ja saavutukset asianmukaisella tavalla huomioon, ja että rahoituslähteet sekä tutkimuksen suorittamisen kannalta merkitykselliset muut sidonnaisuudet raportoidaan tutkimuksen tuloksia julkaistaessa.[29] Tieteen yleiset eettiset säännöt on otettava todesta – onhan eettisen koodiston noudattaminen tutkimuksen luotettavuuden ja tulosten uskottavuuden perusedellytys.[30] Asianmukainen tapa kunnioittaa muiden tutkijoiden työtä ja ansioita on tietysti dokumentoida lähteiden käyttö alaviitteissä.[31] Olen jo alkusanojen yhteydessä tehnyt selkoa taloudellisista sidonnaisuuksistani (apurahat). Pidän näin ollen riittävänä mainita, että olen työskennellyt muun muassa syyttäjänä ja Afganistanin kriisinhallintaoperaation sotilaslakimiehenä.

On korostettava, että edellä esitetyt ajatukset ilmentävät itseymmärrystäni siitä, mikä tutkimuksen tavoite ja tutkijan rooli oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa on. Oikeustieteeseen mahtuu jo lakisääteisen metodipluralismin hengessä monenlaisia muitakin tutkimuksen tekemisen tapoja puhumattakaan tutkimuksellisten lähtökohtien kirjosta.[32]

---

28 *Asp* 2004a, s. 49: "i sämsta fall kan rättsvetenskaparen alltid uppmärksamma olika aspekter på problemet, ange skäl som talar i olika riktningar och därefter uttrycka fascination för problemet men vara försiktig när det gäller slutsatserna". Samansuuntaisesti *Tapani* 2011b, s. 590.

29 *Hyvä tieteellinen käytäntö* 2012, kohdat 3 ja 7.

30 Ks. myös *Husa – Mutanen – Pohjolainen* 2008, s. 94–95.

31 *Nuotio* 2004c, s. 197–198.

32 Samoin *Pirjatanniemi* 2005, s. 33.

4 Tutkimuksessa omaksuttu terrorismikäsitys

Terrorismin käsitettä on pidetty yhtäältä tyhjänä ja toisaalta kaikenkattavana.[33] Vakiintumattomuutta on esiintynyt myös tavassa puhua terrorismista. Yksinomaan Yhdistyneiden kansakuntien (YK) piirissä tuotetussa virallisaineistossa puhutaan paitsi terrorismista myös kansainvälisestä terrorismista (*"international terrorism"*), terroriteoista (*"terrorist acts"*) ja terrorismirikoksista (*"terrorist offences"*).[34] Kriittisimmissä arvioissa terrorismin määrittelyä on pidetty jopa mahdottomana.[35] Rakentavampien näkemysten mukaan terrorismin määritelmä on saavuttanut YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1566 (2004) myötä työkäsitteeksi kelpaavan tarkkuuden.[36]

Terrorismin rahoituksen torjumista koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (SopS 73/2002),[37] YK:n kokonaisvaltaisen terrorismin vastaiseen yleissopimusluonnokseen[38] ja yleiskokouksen päätöslauselman 49/60 (1994) liitejulistukseen[39] pureutuva tarkastelu tukee viimeksi mainittua luonnehdintaa. Terrorismin käsite nimittäin paalutetaan kaikissa edellä mainituissa instrumenteissa samojen elementtien – kvalifioidun vahingon tai vaaran ja subjektiivisen

---

33 *Lehto* 2008, s. 43–44.

34 Viittaukset terrorismiin saattavat vaihdella jopa yhdessä ja samassa instrumentissa. Esimerkiksi YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1373 (2001) johdanto-osan 3 kappaleessa puhutaan kansainvälisestä terrorismista ja operatiivisessa osassa terroriteoista. Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 18.

35 *Fletcher* 2006, s. 894: "The Indefinable Concept of Terrorism".

36 UN Doc. S/RES/1566 (2004), Article 3: "criminal acts, including against civilians, committed with the intent to cause death or serious bodily injury, or taking of hostages, with the purpose to provoke a state of terror in the general public or in a group of persons or particular persons, intimidate a population or compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act, which constitute offences within the scope of and as defined in the international conventions and protocols relating to terrorism, are under no circumstances justifiable by considerations of a political, philosophical, ideological, racial, ethnic, religious or other similar nature". Ks. myös *Saul* 2006a, s. 9, *Nuotio* 2006, s. 1004 ja *Weigend* 2006, s. 920.

37 Ks. kyseisen yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen b kohta.

38 UN Draft comprehensive convention against international terrorism (A/59/894), Appendix II, Article 2: "Any person commits an offence within the meaning of the present Convention if that person, by any means, unlawfully and intentionally, causes: (a) Death or serious bodily injury to any person; or (b) Serious damage to public or private property, including a place of public use, a State or government facility, a public transportation system, an infrastructure facility or to the environment; or (c) Damage to property, places, facilities or systems referred to in paragraph 1 (b) of the present article resulting or likely to result in major economic loss; when the purpose of the conduct, by its nature or context, is to intimidate a population, or to compel a Government or an international organization to do or to abstain from doing any act".

39 Ks. liitejulistuksen operatiivisen osan 1 luku 3 kohta.

tunnusmerkin, kuten pelottelutarkoituksen – varaan.[40] Lisäksi on kiinnitetty huomiota siihen, että terrorismikäsitteen väitetty epätäsmällisyys kansainvälisissä instrumenteissa ei ole estänyt alueellisia toimijoita, kuten Euroopan neuvostoa, Afrikan unionia ja Arabiliittoa vahvistamasta terrorismin vastaisia valtiosopimuksia tai saattamasta terroristiepäiltyjä rikosvastuuseen.[41]

Tässä tutkimuksessa terrorismi käsitetään sen uhkakuvaa käsittelevää jaksoa (luku II.2) lukuun ottamatta suppeassa, terrorismirikoksiin rajautuvassa merkityksessä.[42] Tätä käsitystä ei vastaa terrorismin ymmärtäminen terroristisessa tarkoituksessa tehtynä ja poliittisesti motivoituneena väkivallan käyttämisenä tai sillä uhkaamisena.[43] RL 34 a luvussa tarkoitetuissa edistämisrikoksissa ei nimittäin aseteta terroristisen tarkoituksen vaatimusta. Terroristinen tarkoitus puolestaan ei tyhjenny poliittisen motivaation käsillä olemiseen. Rikoslähtöisen terrorismikäsityksen piiriin kuuluvat yksinkertaisesti vain ne teot, joista RL 34 a luvussa on säädetty rangaistus.

Olen pyrkinyt tässä tutkimuksessa tiiviiseen ilmaisuun. Puhun tutkimuksessa muun muassa terroristisesta päärikoksesta tarkoittaessani jotakin RL 34 a luvun 1 §:ssä tarkoitettua tekoa ja terroristisesta valmistelusta välttääkseni toistamasta saman luvun 2 §:n rikosnimikettä. ”Terroristinen edistäminen” puolestaan on ymmärrettävä kolmen eri kriminalisoinnin – terroristiryhmän toiminnan edistäminen (4 §), koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (4 a §) ja värväys terrorismirikoksen tekemiseen (4 b §) – kattavana yleisnimityksenä.

---

40 *Lehto* 2008, s. 66.

41 Valtiosopimuksista voidaan mainita esimerkiksi terrorismin ennaltaehkäisyä koskeva Euroopan neuvoston yleissopimus (SopS 48/2008), OAU [Organization of African Unity] Convention on the Prevention and Combating of Terrorism, of 14 July 1999 ja Arab Convention for the Suppression of Terrorism, of 22 April 1998. Ks. myös *Cassese* 2008, s. 164–165.

42 Uhkakuvat nimittäin rakennetaan poliittisesti latautuneissa eikä rikosajatteluun sitoutuneissa prosesseissa (*CONTEST*, s. 31: ”different countries classify terrorism and terrorism offences in different ways”). Ks. myös *Lehto* 2008, s. 422 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 56.

43 Ks. esim. *TE-SAT* 2012, s. 4 ja *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia* s. 89.

5 Tutkimuksen ajankohtaisuus ja rakenne

Tutkimusaiheen ajankohtaisuuden osoittamisessa ei tarvitse viitata kuin kotimaisen normiympäristön muutosnäkymiin. Tammikuun 1 päivänä 2014 voimaan tulevat uudet esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilait eivät ole merkittäviä vain poliisin, syyttäjä- ja rajavartiolaitoksen sekä tullin, vaan myös tämän tutkimuksen kannalta.[44] Otan huomioon uuden poliisilain (872/2011) 5 luvussa tarkoitetut salaiset tiedonhankintakeinot terrorismirikoksen riskiä koskevassa pääluvussa VI. Toiseksi on mainittava oikeusministeriössä vireillä oleva lakihanke, jossa pohditaan eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisointia.[45] Käsittelen tämän hankkeen puitteissa annettua työryhmämietintöä[46] erityisesti vaarakriteerin näkökulmasta luvussa VII.2. Mainittakoon vielä, että oikeusministeriö on asettanut työryhmän pohtimaan tarvetta säätää rangaistavaksi kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten ja muuttaa terrorismin rahoittamista koskevaa RL 34a:5:ää.[47]

Teos jakautuu kahteen osaan eli kontekstuaalis-metodologisia kysymyksiä koskevaan yleiseen osaan (luvut II–III) ja tutkimuksen varsinaiset tavoitteet toteuttavaan erityiseen osaan (luvut IV–VI). Kontekstuaalinen puoli käsittää terrorismin reaaliympäristön ja sen vastaisen toiminnan normiympäristön. Terrorismikonteksti jäsennetään turvallistamisteorian puitteissa. Metodologisen puolen sisältönä taas on laintulkinta. Luvussa IV valmistelu ja edistäminen sijoitetaan lähioppiensa yhteyteen. Koska kyseinen jakso toteutetaan kohde- ja vertailuoppeja purkamalla, erittelemällä ja uudelleen kokoamalla, sitä voi luonnehtia teknis-lainopilliseksi.[48] Luvussa V terrorismirikoksen valmistelu ja edistäminen jäsennetään vastuusubjektien, tekotapojen, vaarantamisen, teon huolimattomuuden ja tahallisuuden kategorioihin. Oikeustieteen tiedonintressi on tässä jaksossa paitsi praktinen myös, ja ennen kaikkea, teoreettinen.[49] Luvussa VI keskitytään riskiä koskevaan käsitteenmuodostukseen sekä operationalisoinnin ja testaamisen keinoin tapahtuvaan riskin mallinrakennustyöhön. Tämä jakso

---

44 *Valtakunnansyyttäjänviraston tiedote* 2011.

45 Hanke on organisoitunut työryhmäksi 3.10.2011 annetun asettamispäätöksen mukaisesti (*Oikeusministeriön lakihanke* 2011).

46 Oikeusministeriön julkaisu 15/2012.

47 Kyseinen työryhmä on asetettu 31.5.2012 ja sen toimikausi on 1.6.–30.11.2012 (*Oikeusministeriön lakihanke* 2012).

48 Tutkimustavassa voi myös nähdä sukulaisuutta analyyttisen oikeustieteen menetelmään nähden (*Aarnio* 1997, s. 41).

49 *Hirvonen* 2011, s. 34 ja *Niiniluoto* 1997, s. 73, jonka mukaan teoreettinen tiedonintressi palvelee systemaattisen ja kokonaisvaltaisen maailmankuvan rakentamisen päämäärää.

kuuluu lähinnä rikosoikeusteorian alaan.[50] Teoksen päättää luku VII, jossa tiivistetään tutkimuksen erityinen osa ja esitetään tutkimusaiheita seuraavaa tutkijasukupolvea varten.

[50] *Aarnio* 1997, s. 49: ”… sillä mallinrakennus on kaiken teorian ydin”. Tosin myös riskiä koskevassa kehittelyssä on tavoitetutkimuksellinen ulottuvuus ottaen huomioon, että jaksossa esitellään arjen rikoslainkäyttöä palveleva riskianalyysisovellutus.

II

KONTEKSTI

1 Turvallistaminen ja turvallisuuden diskurssiulottuvuudet

Turvallisuudella viitataan yleisesti olemassaolon edellytyksiin, olipa kyse valtion ydintoiminnoista tai ihmisten elämästä.[1] Turvallisuus on kohtalonkysymyksenä korkean etusijan saava kysymys, sillä ”millään ei ole enää merkitystä, jos uhka muuttuu eksistenssikriisin syiksi ja perusteiksi”. Turvallisuuskäsitys on suhteellinen ja sidoksissa niihin tulkintoihin sekä tavoitteisiin, joita keskusteluun osallistuvat turvallisuuteen liittävät.[2] Turvallisuuden sektoriajattelu ilmentää turvallisuuskäsityksen laaja-alaisuutta, joka kattaa paitsi sotilaalliset uhat myös esimerkiksi talouden, ympäristön ja politiikan osa-alueilta kumpuavat uhat.[3] Puhe kansainvälisestä turvallisuudesta, EU:n sisäisestä turvallisuudesta tai inhimillisestä turvallisuudesta (*”human security”*)[4] osoittaa puolestaan turvallisuuden syvyyssuuntaisen variaation. Turvallisuuden analyysitasoja on toisin sanoen sekä valtiokeskeisen, suvereniteettiin sidotun turvallisuuden yläettä alapuolella.[5]

Turvallistamisen (*”securitization”*) tieteenfilosofinen perusta on puheaktiteoriassa, jonka mukaan kieli rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa – puhetapahtumissa (*”speech act”*).[6] Turvallistamisella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa poliittisten diskurssien kautta tapahtuvaa uhkakuvan rakentamista.[7] Turvallistamisen diskurssissa voidaan erottaa ulkoinen ja sisäinen puoli.[8] Turvallistamisen ulkoisiin edellytyksiin luetaan itse uhka ja uhkan kohde.[9] Turvallista-

---

1 *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka* 2009, s. 4 ja *Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 21 ja 24. Ks. myös *Nuotio* 2007b, s. 411.

2 *Limnéll* 2009, s. 44.

3 Laaja turvallisuus = sellaiset turvallisuuskysymykset, jotka kehittyessään saattavat muodostua uhkiksi ja aiheuttaa merkittävää vaaraa tai haittaa Suomelle, väestölle tai suomalaisen yhteiskunnan tärkeille toiminnoille. Tällaiset laaja-alaiset turvallisuusuhkat ovat joko aktiivista toimintaa, kuten sotilaallisen voiman käyttö, terrorismi ja tietoverkkojen häirintä tai tahattomia tapahtumia, kuten sähköverkon laajat toimintahäiriöt tai luonnon ääri-ilmiöt (*Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*, s. 87). Ks. myös *Ericson* 2007, s. 1.

4 Human security = ”A comprehensive concept encompassing the freedom from fear, the freedom from want and the freedom to live in dignity”.

5 *Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 36. Ks. myös *Limnéll* 2009, s. 48 ja *Nuotio* 2009b, s. 26.

6 *Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 31 ja *Laitinen* 2010, s. 276.

7 *Limnéll* 2009, s. 71.

8 Ks. kriittisesti *Rees – Webber* 2002, s. 85-86: ”It would be to crude to suggest that this process of threat creation has been an explicit, cogent and well articulated political enterprise”.

9 ”The other external condition has to do with threat” (*Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 33).

mispuheen sisäisessä ulottuvuudessa on tyypillistä jonkin asian selittäminen siinä määrin vakavaksi uhaksi (*"existential threat"*), että uhkaan puuttuminen edellyttää normaalin politiikan rajat ylittäviä poikkeustoimenpiteitä (*"emergency measures"*).[10] Turvallistaminen voidaankin nähdä politisoimisen intensiivistymisenä tai "paniikkipolitiikkana".[11] Viimeksi mainittu luonnehdinta on sikäli kuvaava, että se kertoo epäonnistumisesta ratkaista asia muutoin kuin turvallisuuspoliittisen asialistan pakottavana uhkakuvana.[12]

Yleisenä tavoitteena on purkaa turvallistetut uhat tavallisen yhteiskunnallisen päätöksenteon piiriin (*"desecuritization"*). Terrorismin uhkaa voidaan pitää tämänkaltaisen kehityskulun erityistapauksena: kyse on turvallistetusta tai militarisoidusta uhasta (*"war on terror"*),[13] mutta sen ensisijaisena ratkaisun paikkana ei enää – ainakaan eurooppalaisessa turvallisuusajattelussa – pidetä taistelukenttää vaan rikosoikeuden foorumeja.[14] Terrorismi on siis pyritty eiturvallistamaan,[15] mutta oma arvioni on, että terrorismin uhka on vakiintunut pysyväksi asiakohdaksi turvallisuuspoliittisella asialistalla.[16]

Turvallistamisoppi on tuottanut käyttökelpoisia käsitteitä jäsentyneemmän turvallisuuskeskustelun pohjaksi. Seuraavassa jatketaan turvallisuuden analysointia terrorismikontekstissa neljän kysymyksen avulla: 1) miltä turvataan, 2) mikä turvataan, 3) kuka turvaa ja 4) miten turvataan. Nämä ovat kysymyksiä, jotka tunnetaan turvallisuusdoktriinissa turvallisuuden diskurssiulottuvuuksina.[17] Ensimmäinen keskusteluaihe koskee itse uhkaa. Uhka on turvattomuutta, ja siksi turvallisuuden hahmoa terävöittävä vastinpari. Toisessa keskusteluteemassa on kyse turvaamisen kohteesta. Asiallisesti samoja kysymyksiä käsitellään oikeustieteessä oikeushyvän tai suojeluintressin alaisuudessa. Kolmas

---

10 *Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 23-24.

11 "Securization can thus be seen as a more extreme version of politicization" (*Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 23 ja 34).

12 "Necessity has no law" (*Keijzer* 2003, s. 115).

13 " … links the pervasiveness of 'war on' metaphors in American culture to the fact that the sovereign power of the president is based in declared emergency linked to a state of war" (*Ericson* 2007, s. 40).

14 Ks. esim. *de Kerchove puhe* 2010. EU:n terrorismin torjunnan koordinaattori Gilles de Kerchove sanoi puheessaan ICCT:n (International Centre for Counter-terrorism) avajaisissa Haagissa 31.5.2010: "in my view, law enforcement is the appropriate framework outside of armed conflicts such as Afghanistan or Iraq". Samansuuntaisesti Britannian ulkoministeri David Miliband haastattelussa 15.1.2009: "The war on terror implied a belief that the correct response to the terrorism threat was primarily a military one – to track down and kill a hardcore of extremists" (*Miliband haastattelu* 2009).

15 *Eloranta* 2010, s. 203.

16 *National Strategy for Counterterrorism*, s. 3: "A decade after the September 11, 2001 terrorist attacks, the United States remains at war with al-Qa'ida".

17 *Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 32 ja *Limnéll* 2009, s. 46.

ulottuvuus koskee turvallistajia. Tässä on kyse uhkan osoittajista eli siitä, kuka vastaa kulloinkin vaikuttavan viholliskuvan rakentamisesta. Viimeisen kysymyksen tarkoituksena on ohjata diskurssi turvaamisen keinoihin.

2 Terrorismin uhkakuva ja -trendi

Uhka muodostuu perinteisen määritelmän mukaan poliittisen tahdon ja sotilaallisen suorituskyvyn yhteisvaikutuksesta.[18] Määritelmän ongelmana on sen valtiotoimijakeskeisyys: se ei anna johtoa laaja-alaisten turvallisuusuhkien, kuten suuronnettomuuksien tai sortuvien valtioiden aiheuttaman uhan selittämiseen ja ennakoimiseen.[19] Jos uhkakaava sen sijaan kuvataan ideologian ja epäsymmetristen keinojen tulona (u= i x ek), saadaan terrorismispesifi uhkakuvaselitys, joka toimii myös ei-valtiollisten toimijoiden tilanteissa.[20] Terrorismin uhassa korostuu tekijän tahto toimia (ideologia), sillä terroristisen päärikoksen toteuttaminen ei välttämättä vaadi pitkäaikaista valmistelua. Todettakoon, että uhkakuvalla tarkoitetaan tässä uhkaa sellaisena kuin kollektiivi sen kokee erotuksena kriittisen turvallisuustutkimuksen individualistisesta lähestymistavasta, jonka keskiössä on yksilön uhkatulkinta.[21]

Turvallisuuden keskinäisriippuvuus kansainvälisessä järjestelmässä on yhdenmukaistanut uhkatulkintoja paitsi alueellisten turvallisuusmuodostelmien (*"security constellations"*) sisällä myös globaalisti.[22] YK ja Yhdysvallat ovat merkittäviä kansainvälisen terrorismiuhan turvallistajia, joiden uhkatulkinnat vaikuttavat alueellisten toimijoiden välityksellä yksittäisten valtioiden uhkakuvasisältöön. Valtion uhkakuvarakentamista voidaankin nykyään luonnehtia mukautumiseksi globaaliin ja alueelliseen uhkaymmärrykseen.[23]

Terrorismi on lähentänyt turvallistajien uhka-arviot lähes identtisiksi.[24] Merkittävimpänä terrorismiuhan lähteenä pidetään edelleen *al-Qaidan* ideologiaan liittyneitä tai sitä kannattavia tahoja.[25] Ääri-islamilainen terrorismi on näin ollen säilyttänyt asemansa 2000-luvun tärkeimpänä terrorismiuhan muotona turvallistajasta riippumatta. Tämän vuoksi käsillä olevassa tutkimuksessa pitäydytään vain tätä terrorismimuotoa edustavissa tapausesimerkeissä. Esitän seu-

---

18 *Turvallisesti tulevaisuuteen*, s. 11.

19 Ks. myös *Limnéll* 2009, s. 65.

20 *Turvallisesti tulevaisuuteen*, s. 11.

21 *Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 35: "Much of CSS [Critical Security Studies] takes the individual as the true reference for security – human security – and thus in its individualism differs from our methodological collectivism and focus on collectivities".

22 *Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 201.

23 Euroopan unionin turvallisuusstrategia, s. 9: "Kaikki, mitä EU on tehnyt turvallisuuden alalla, on liittynyt YK:n tavoitteisiin". Ks. myös *Limnéll* 2009, s. 87 ja *Nuotio* 2011, s. 325.

24 *Eloranta* 2010, s. 200.

25 Ks. esim. *Kansallinen terrorismin torjunnan strategia*, s. 6, *TE-SAT* 2012, s. 32, *CONTEST*, s. 12 ja *National Strategy for Counterterrorism*, s. 3.

raavassa eräitä ääri-islamilaista terrorismia voimaannuttaneita tekijöitä, joiden merkityksen voi ennakoida pysyvän vahvana myös lähitulevaisuudessa. On kuitenkin pidettävä mielessä, että terrorismin kaltaiseen ilmiöön liittyy jatkuva evoluutio,[26] kuten *vastajihad*-liikkeen esiinmarssi, joka tunnetaan myös oikeistoradikalismin kolmantena aaltona.[27]

2.1 VIRTUAALISTUMINEN

Euroopan unionia tai sen yksittäistä jäsenvaltiota taikka eurooppalaisia intressejä vastaan esitettiin vuosina 2009 ja 2010 yhteensä 88 pääosin ääri-islamistiseen terrorismiin kytkeytyvää uhkavaatimusta.[28] Osallistuminen kansainvälisiin kriisinhallintaoperaatioihin on lisännyt uhkavaatimuksen kohteeksi joutumisen todennäköisyyttä.[29] Ääri-islamistit ovat verkossa julkaistuilla ääni- ja videonauhoilla uhanneet yhä useampaa tällaiseen operaatioon panoksensa antavaa länsimaata Suomi mukaan lukien.[30] *Internet* on tehokas terrorismirikosten valmistelu- ja edistämisväline paitsi uhkavaatimusten esittämisessä myös ideologian tunnetuksi tekemisessä, virtuaalisten koulutusleirien ylläpitämisessä, operatiivisessa ohjeistuksessa ja muussa kommunikoinnissa, rahoituksen hankkimisessa ja terrori-iskun tekijöiden rekrytoimisessa.[31]

Verkon välityksellä tapahtuva terrorismiin lietsonta on rajatonta ja kustannustehokasta.[32] Terrorismiliitännäisiä nettisivuja arvoidaan olevan vähintäänkin satoja, ja suurimpien sivustojen säännöllinen käyttäjäkunta lasketaan tuhansis-

---

26 KOM (2010) 673 lopullinen, s. 7.

27 *Vastajihadissa* on kyse Eurabia-käsitteelle rakentuvasta muslimi- ja maahanmuuttovastaisesta, pääosin eri verkkofoorumeilla käytävästä keskustelusta. Eurabialla tarkoitetaan eurooppalaisen valtaeliitin liittoutumista arabivaltioiden kanssa tarkoituksin tehdä islamista Euroopan valtauskonto maahanmuuton, monikulttuurisuusideologian ja *sharian* käyttöönoton avulla. Kyseisen keskustelun tunnetuin esimerkki on *Breivikin* manifesti ”2083: Eurooppalainen itsenäisyysjulistus” (*Paaso* 2012, s. 5–6). Mainittakoon, että Oslon käräjäoikeus tuomitsi 24.8.2012 *Breivikin* 21 vuodeksi vankeuteen terrorismirikoksesta (”*for å ha begått en terrorhandling, ved å overtre straffeloven § 148 første ledd første straffalternativ og § 223 første og annet ledd”*). Tuomiosta ei ole valitettu, ja se on näin ollen lainvoimainen.

28 *TE-SAT* 2011, s. 10.

29 *TE-SAT* 2012, s. 15.

30 *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*, s. 13. Uhkana pidetään sitä, että terroristien näkökulmasta kaikki Euroopan maat nähdään yhtenä toimijana, jonka intressejä vastaan on oikeutettua hyökätä aseellisen väkivallan keinoin.

31 *National Strategy for Counterterrorism*, s. 4 ja 10, *TE-SAT* 2012, s. 10–11, Euroopan unionin neuvosto (14469/4/05), s. 8, Euroopan unionin neuvosto (15175/08), s. 4, *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka* 2009, s. 13 ja *Kansallinen terrorismin torjunnan strategia*, s. 5.

32 *CONTEST*, s. 35.

sa ympäri maailmaa.[33] Terrorismisivustojen ylläpitäjät pyrkivät keskinäisin tiedonannoin ja menettelyin varmistamaan ”palveluntarjonnan” jatkuvuuden silloinkin, kun yksittäinen ylläpitäjä tai tämän tarjoama palvelu joutuu rikosprosessuaalisten pakkokeinojen kohteeksi.[34] *Al-Qaida* on *Osama bin Ladenin* kuoleman heikentämänä yllyttänyt kannattajiaan hyökkäämään länsimaiden kriittisiä infrastruktuureja vastaan kyberjihadin (*”cyber jihad”*) tai elektronisen jihadin (*”electronic jihad”*) keinoin.[35] *Internet* on myös itsessään maali ja taistelutanner. Esimerkiksi *Facebook* on ollut useiden terroristisen kaappausyritysten kohteena.

2.2 RADIKALISOITUMINEN

Virtuaalistuminen altistaa radikalisoitumiselle, sillä *internet* tarjoaa indoktrinaatioprosessin käynnistyttyä laajan kirjon aineistoa terrori-iskun tekemisestä kiinnostuneelle.[36] Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita Arabian niemimaan *al-Qaidan* (AQAP)[37] vuonna 2010 julkaisema englanninkielinen verkkojulkaisu *”Inspire”*.[38] Radikalisoituminen puolestaan ruokkii terroristiryhmiin värväämistä.[39] Koska radikalisoitumiselle alttiiden henkilöiden määrän arvioidaan Suomessa olevaan kasvussa, on johdonmukaista ajatella, että vastaisuudessa yhä useampi Suomessa asuva tulee värvätyksi terroristisiin hankkeisiin.[40] Kotikutoinen terrorismi (*”home-grown terrorism”*) on EU:n alueella kasvava ilmiö ja erityisen huolen aihe, sillä ilman muodollista värväysaktia tapahtuva radikalisaatioprosessi jää turvallisuusviranomaisilta helposti huomaamatta.[41]

Vuosina 2010–2011 EU:n jäsenvaltioissa pidätettiin 301 sellaisista terrorismirikoksista epäiltyä, joiden motivaatioperustaa pidettiin islamistisena.[42] Kolmasosaa (106 henkilöä) näistä epäiltiin terroristisesta valmistelusta[43] ja loppu-

---

33 *TE-SAT* 2012, s. 10–11 ja *CONTEST*, s. 35.

34 *TE-SAT* 2011, s. 17.

35 *CONTEST*, s. 34-35 ja *TE-SAT* 2012, s. 11.

36 *Kansallinen terrorismin torjunnan* strategia, s. 5 ja *CONTEST*, s. 34–35. Radikalisoituminen ei toki tapahdu ainoastaan internetin välityksellä, vaan myös reaalimaailman värväyksen kautta (KOM (2010) 386 lopullinen, s. 4).

37 AQAP = al-Qaeda in the Arabian Peninsula.

38 *TE-SAT* 2012, s. 19.

39 Euroopan unionin turvallisuusstrategia, s. 13, Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategia, s. 13 ja Euroopan unionin neuvosto (14781/1/05), s. 3.

40 *Kansallinen terrorismin torjunnan strategia*, s. 14.

41 ”Internet enables individuals to undergo a process of radicalization without necessarily beign formally recruited, let alone controlled or guided by a terrorist organization, which adds to the risk” (*TE-SAT* 2012, s. 11). Ks. myös *Al-Qaeda: The Many Faces of an Islamist Extremist Threat*, s. 6.

42 *TE-SAT* 2011, s. 37 ja *TE-SAT* 2012, s. 37.

43 *TE-SAT* 2012, s. 16: ”Seventeen persons were arrested for the preparation of a terrorist attack, a number significantly lower than in 2010, when there were an unprecedented 89 arrests for

osaa taas erilaisista edistämisrikoksista.[44] Toinen merkittävä piirre on se, että vain noin puolella edellä mainitusta oli liityntä johonkin terroristiryhmään, kuten Somaliassa vaikuttavaan *al-Shabaabiin* tai Jemenissä tukikohtaansa pitävään AQAP:aan.[45] Toisin sanoen jopa 50 % esitutkintaviranomaisten pidättämistä henkilöistä kuului joko puoli-itsenäisiin jihadistisoluihin tai oli itseradikalisoituneita erakkoterroristeja (*"self-radicalised lone actors"*).[46] Yksinäiset sudet edustavat siis tätä nykyä jo yksin suuren määränsä vuoksi vakavampaa uhkaa kuin järjestäytyneet terroristit.[47]

Toisin kuin vuonna 2010, jolloin jihadistit tekivät kolme päärikokseksi edennyttä hyökkäystä EU:n alueella, vuonna 2011 ääri-islamilaiset terroristit eivät onnistuneet toteuttamaan ensimmäistäkään iskua EU:n jäsenmaissa.[48] Hyökkäysten ponnettomuutta on selitetty tekijöiden taitamattomuudella muun muassa räjähteiden ja aseiden käsittelyssä.[49] Afganistanin, Pakistanin, Somalian tai Jemenin konfliktialueilla taistelukokemusta saaneilla ja sittemmin kotimaihinsa palanneilla aktivisteilla (*"returning jihadists"* tai *"foreign fighters"*) on paitsi yksinäisten susien tahto toimia myös tarvittava tietotaito soveltaa epäsymmetrisiä keinoja.[50] Tämä joukkio on umpiradikalisoitunut ja erilaisten taisteluvälineiden käytössä harjaantumisen vuoksi erittäin vaarallinen.[51]

2.3 TEKNOLOGISTUMINEN

Terroristit hyödyntävät teknologiaa muun muassa terroristisessa valmistelussa, vastatoimien välttämiseksi sekä lisätäkseen hyökkäysten tuhovoimaa ja vaikuttavuutta.[52] Operatiivisessa valmistelussa käytetään yhä useammin *on line* -sovelluksia, kuten *Google Earth*- tai *Street View* -palveluita. Mumbain hyökkäyksessä vuonna 2008 käytettiin vapaasti kaupan olevia kryptausohjelmia matkapuhelinviestinnän salaamiseksi.[53] Vertaisverkot[54] ja torrent-yhteyskäytäntö[55]

---

that reason".

44 "Reasons for arrests, other than for the direct preparation of attacks, include propaganda and recruitment activities and facilitation" (*TE-SAT* 2011, s. 16). Ks. myös *CONTEST*, s. 27.

45 *TE-SAT* 2012, s. 16.

46 KOM (2010) 673 lopullinen, s. 7.

47 Samansuuntaisesti *CONTEST*, s. 32 ja 37.

48 *TE-SAT* 2011, s. 36 ja *TE-SAT* 2012, s. 15.

49 *TE-SAT* 2012, s. 17: "European home-grown networks … continue to exhibit poor professional tradecraft".

50 *CONTEST*, s. 34 ja *Kansallinen terrorismin torjunnan strategia*, s. 5.

51 "Those individuals pose a serious risk, because of the contacts, skills and modi operandi used in combat zones" (*TE-SAT* 2011, s. 20).

52 *CONTEST*, s. 34.

53 Ibid. Ks. myös KOM (2010) 673 lopullinen, s. 7.

54 Englanniksi peer to peer network (P2P).

55 Torrent eroaa perinteisestä vertaisverkkojakamisesta mahdollistaessaan myös yksittäisten

mahdollistavat tiedostojen nopean ja turvallisen levittämisen.[56] Erilaisen sisällön jakaminen, kuten virtuaalinen asekauppa, yleistyy myös niin sanotuissa darkneteissä eli yksityissä verkkoyhteisöissä.[57] Koska edellä mainitut jakelukanavat antavat hyvän anonymiteetin suojan, tarjoavat ne ilmeistä lisäarvoa myös terroristisessa valmistelussa käytettynä.

Arabian niemimaan *al-Qaida* on käyttänyt ainakin kahdessa hyökkäysyrityksessä pentriittiä (PETN) osana metallia sisältämättömissä improvisoiduissa räjähteissä (IED)[58] välttääkseen metallinpaljastimien hälytyksen.[59] Irakin konfliktialueella taas tiedetään käytetyn passiivisia infrapunasensoreita tienvarsipommien laukaisemisessa, koska tämä mekanismi on resistentti elektromagneettista häirintää vastaan. Tavanomaista tilapäisvälinettä tappavampaa konstruktiota edustaa EFP.[60] Väline vaikuttaa ontelokranaatin tavoin eli suunnattuun räjähdysvaikutukseen perustuen, mikä tekee siitä käytännössä panssarisytytystarvikkeen. Tämänkaltaisen IED-finessin osaaminen leviää ryhmältä ryhmälle ja sanotunlaisia välineitä käytetään muun muassa Nato-joukkoja vastaan Irakissa ja Afganistanissa.[61]

---

tiedostojen tai tiedostopakettien levittämisen.

56 *TE-SAT* 2012, s. 10.

57 *CONTEST*, s. s. 34 ja Euroopan unionin neuvosto (15175/08), s. 4.

58 IED = Improvised Explosive Device.

59 ”In August 2009, AQ-AP came close to assassinating the Saudi Deputy Interior Minister using a non-metal IED concealed on the would-be assassin’s body. A similar device was used in the attempted attack on flight NW253 from Amsterdam to Detroit in December 2009” (*CONTEST*, s. 34).

60 EFP = Explosively Formed Projectile. Väline tehdään täyttämällä putkenpätkä räjähteellä ja sinetöimällä sen toinen pää erikoismuotoillulla metallikartiolla.

61 *CONTEST*, s. 34.

3 Turvaamisen kohde

Turvaamisen kohteilla (*"referent objects"*) tarkoitetaan sellaisia objekteja, joiden olemassaolon turvaaminen saa perustellusti korkeimman etusijan.[62] Esimerkiksi katastrofaalisten ympäristöuhkien torjuntaa tavataan perustella kestävän kehityksen turvaamisella, ja talouden sektorilla taas on yleistä puolustaa liberaalia maailmantaloutta. Turvallistamisdoktriinin mukaan turvattavan kohteen ydinsisältö määräytyy uhkakuvadiskurssissa.[63] Mitä suuremman kannatuksen puheakteissa esiintyvät turvaamisen kohteet saavat, sitä varmemmin kyse on ensisijaisista suojeluobjekteista.

Yhdysvaltain kansallinen terrorismin vastainen strategia määrittelee turvaamisen kohteiksi elintärkeät voimavaratekijät, olipa kyse kriittisestä infrastruktuurista, ikoninkaltaisista maamerkeistä tai, mikä tärkeintä, väestöstä.[64] Iso-Britannia asettaa turvaamisen keskiöön vain väestön. Väestöä pidetään tässä ajattelussa turvattuna niin kauan kuin ihmiset elävät vapaana ja luottavaisin mielin.[65] EU:n sisäisen turvallisuuden ulottuvuudessa korostetaan ihmisten sekä vapauden ja demokratian arvojen suojelua niin, että kaikki voivat viettää jokapäiväistä elämäänsä pelkäämättä.[66] Kotimaisessa keskustelussa puolestaan pidetään tärkeänä terroritekojen ennakolta torjumista kansalaisten ja yhteiskunnan kannalta.[67]

Turvaamisen kohteet voidaan ymmärtää myös konkreettisemmin erityistilanteiden kautta. Terrorismiin ja muuhun yhteiskuntajärjestystä vaarantavaan rikollisuuteen mahdollisesti liittyvinä häiriötilanteina pidetään esimerkiksi voimahuollon, tietoliikenteen ja tietojärjestelmien (kyberuhat), kuljetuslogistiikan, yhdyskuntatekniikan, elintarvikehuollon, rahoitus- ja maksujärjestelmän sekä väestön terveyden ja hyvinvoinnin vakavia häiriöitä.[68] Kuusi ensimmäistä häiriötilannetta uhkaavat kriittiseen infrastruktuuriin lukeutuvia toimintoja ja viimeksi mainitussa erityistilanteessa puolestaan on kyse ihmisiin kohdistuvasta

---

62 *Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 36 ja 39: "Referent objects must establish security legitimacy in terms of a claim to survival". Ks. myös *Limnéll* 2009, s. 46.

63 *Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 39.

64 *National Strategy for Counterterrorism*, s. 8.

65 *CONTEST*, s. 9.

66 Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategia, s. 12.

67 *Kansallinen terrorismin torjunnan strategia*, s. 8.

68 *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*, s. 67–80.

uhasta. Turvaamisen kohteena on siis tässäkin katsannossa järjestäytynyt yhteiskuntaelämä ja väestö.[69]

[69] Turvaamisen kohteet ilmaistaan hyvinkin samansuuntaisesti YK:n terrorismin vastaisissa sopimuksissa, kuten terroristisen pommi-iskujen torjumista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 59/2002) 2 artiklan 1-kohdassa. Ks. myös *Lehto* 2008, s. 58: ”The Terrorist Bombings Convention broadened the target to include any victims as far as the intention is to cause death or serious bodily injury, as well as to public places and property”.

4 Terrorismiuhan turvallistajat

Turvallistamispuheen osapuolia ovat turvallistaja (*"securitizing actor"*) ja yleisö. Turvallistaja on auktoriteettia ja/tai sosiaalista pääomaa omaava toimija, kuten johtava poliitikko tai asiantuntija taikka tällainen toimijajoukko.[70] Turvallistajat pyrkivät turvallistamisesityksillä (*"securitizing move"*) vakuuttamaan yleisön poikkeustoimenpiteiden välttämättömyydestä.[71] Doktriinin mukaan uhkakuva tulee turvallistetuksi vasta kun yleisö on tällaisen esityksen hyväksynyt.[72] Turvallistamisen tunnusmerkkinä pidetään tässä sitä, että uhkakuvaluonnehdinnat ovat saaneet virallisaineistossa, kuten YK:n, EU:n tai Suomen turvallisuusstrategioissa, vahvistetun aseman. Tämänkaltaisessa turvallistamisprosessissa turvallistajat ja yleisö ovat hyvin lähellä toisiaan, käytännössä samaa ydinjoukkoa.

4.1 YK – KANSAINVÄLISEN RAUHAN JA TURVALLISUUDEN AIRUT

YK:lla on merkittävä rooli kansainvälisen järjestelmän keskeisenä normiston luojana, neuvottelu-foorumina, toimijana ja kansainvälisen oikeuden toimeenpanijana.[73] YK:n yleiskokous hyväksyi 8.9.2006 terrorismin vastaisen globaalin strategian (*"Global Counter-Terrorism Strategy"*). Kyseinen strategia koostuu päätöslauselmasta[74] ja siihen liitetystä toimintasuunnitelmasta. YK:n yleiskokous on tarkistanut terrorismin vastaista globaalia strategiaa ja seurannut sen toimeenpanoa ensin vuonna 2008[75] ja sen jälkeen vuonna 2010[76] annetuilla päätöslauselmilla. Muita YK-järjestelmän piirissä turvallistamisesityksiä tekeviä toimijoita ovat turvallisuusneuvoston terrorismin vastainen komitea (CTC)[77] ja

---

70 "Their argument will normally be that it is necessary to defend the security of the state, nation, civilization, or some other large community, principle, or system" (*Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 33 ja 40).

71 *Limnéll* 2009, s. 74.

72 *Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 25.

73 *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*, s. 13 ja *Limnéll* 2009, s. 92.

74 UN Doc. A/RES/60/288.

75 UN Doc. A/RES/62/272.

76 UN Doc. A/RES/64/297.

77 CTC = Counter-Terrorism Committee. Kyseinen komitea perustettiin turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1373 (2001) myötä. Ks. myös *Lehto* 2008, s. 451.

sen toimeenpaneva johtokunta (CTED)[78] sekä terrorismin torjunnan täytäntöönpanoa käsittelevä työryhmä (CTITF)[79], johon kuuluu myös erityinen terrorismin rahoitusta käsittelevä työryhmä.

Vaikka terrorismin vastainen globaali strategia on konkreettinen ilmaus yleiskokouksen kasvavasta painoarvosta terrorismiuhan turvallistajana, säilyy turvallisuusneuvostolla yhä ensisijainen vastuu kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä.[80] Erityisen tärkeä on turvallisuusneuvoston 28.9.2001 antama päätöslauselma 1373 (2001).[81] Kyseinen päätöslauselma on usemmassakin suhteessa uraauurtava: 1) se pitää kansainvälistä terrorismia uhkana kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle,[82] 2) antaen turvallisuusneuvostolle YK:n peruskirjan VII lukuun[83] perustuvan toimivallan torjua terrorismia kaikin keinoin 3) jäsenvaltioita sitovalla tavalla.[84] Turvallisuusneuvostoa on päätöslauselman 1373 erityisluonteen vuoksi luonnehdittu turvallistamisteorian mukaisin sanakääntein terrorismin vastaiseen sotaan sitouttajaksi, maailman lainsäätäjäksi ja hätätilalainsäätäjäksi (*”notstandsgesetzgeber”*).[85]

4.2 EU:N SISÄINEN JA ULKOINEN TURVALLISUUSIDENTITEETTI

Eurooppa-neuvosto hyväksyi 12.12.2003 Euroopan turvallisuusstrategian (ESS), jossa käsitellään Euroopan turvallisuuden ulkoista ulottuvuutta.[86] EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (CSDP)[87] puitteissa laadittua ulkoista turvallisuusstrategiaa on Espanjan puheenjohtajakaudella täydennetty

78 CTED = Counter-Terrorism Committee Executive Directorate. Tämä elin taas perustetiin turvallisuusneuvoston päätöslauselmalla 1535 (2004).

79 CTITF = Counter-Terrorism Implementation Task Force. YK:n pääsihteeri perusti työryhmän vuonna 2005.

80 YK:n peruskirja (SopS 1/1956) I luku 1 artikla 1 kohta. YK:n toiminnan kaksi muuta peruspilaria ovat kehitys ja köyhyyden vähentäminen sekä ihmisoikeudet ja demokratia. Ks. myös *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka* 2009, s. 45 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 3.

81 ”The Security Council reaffirms the importance of all its resolutions and statements on terrorism, in particular resolutions 1373 (2001) and 1624 (2005)” (UN Doc. S/PRST/2010/19).

82 Kyseisen päätöslauselman johdannon mukaan ”reaffirming further that such acts [terrorist attacks which took place in New York, Washington, D.C. and Pennsylvania on 11 September 2001], like any act of international terrorism, constitute a threat to international peace and security”.

83 Luvussa määrätään toimenpiteistä rauhaa uhattaessa tai rikottaessa taikka hyökkäystekojen sattuessa.

84 *Weigend* 2006, s. 920, *Lehto* 2008, s. 436 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 3.

85 *Lehto* 2008, s. 438 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 3–4.

86 ESS = European Security Strategy. Ks. myös *Handbook on CSDP*, s. 17.

87 CSDP = Common Security and Defence Policy.

EU:n sisäisen turvallisuuden strategialla, jonka Eurooppa-neuvosto hyväksyi kokouksessaan 25.–26.3.2010.[88] Terrorismi on nimetty yhdeksi suurimmaksi Eurooppaan kohdistuvaksi uhaksi sekä Euroopan turvallisuusstrategiassa että ”suojaavan EU:n” sisäisen turvallisuuden strategiassa.[89] ESS:n viisivuotisarvioinnin pohjalta laadittu raportti 11.12.2008 piti terrorismin uhkaa edelleen merkittävänä.[90] Todettakoon, että nämä strategiat nivoutuvat osaksi Tukholman monivuotista ohjelmaa, jonka päämääränä on vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue kansalaisia varten.[91]

Eurooppa-neuvoston joulukuussa 2005 hyväksymä EU:n terrorismin vastainen strategia[92] ja siihen liittyvä terrorismin torjuntaa koskeva toimintasuunnitelma[93] samoin kuin EU:n strategia radikalisoitumisen ja terroristiryhmiin värväyksen torjumiseksi[94] sekä sitä täydentävä toiminta- ja täytäntöönpanosuunnitelma[95] konkretisoivat niitä toimia ja välineitä, joilla terrorismia pyritään torjumaan.[96] Neuvosto on valmistellut edellä mainitut asiakirjat Eurooppa-neuvoston strategista ja poliittista päätöksentekoa varten, mikä osoittaa kyseisten EU:n instituutioiden keskinäisen aseman turvallistajina.[97] Myös Euroopan parlamentti osallistuu Lissabonin sopimuksen voimaantulon jälkeen entistä tiiviimmin EU:n turvallisuuspolitiikkojen laatimiseen.[98] Muita erityisesti terrorismiuhasta turvallistamiskeskustelua käyviä EU:n virastoja ja elimiä ovat Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen (SEUT) 71 artiklan nojalla perus-

---

88 Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategia, s. 3 ja 30. Ks. myös KOM (2010) 673 lopullinen, s. 3: ”EU:n turvallisuuspolitiikan sisäinen ja ulkoinen ulottuvuus ovat keskenään johdonmukaisia ja täydentävät toisiaan”.

89 Euroopan unionin turvallisuusstrategia, s. 29–30 ja Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategia, s. 7. Ks. myös *Eloranta* 2010, s. 195.

90 ”Terrorism, within Europe and worlwide, remains a major threat to our livelihoods” (Report on the Implementation of the European Security Strategy (S407/08), s. 4).

91 EUVL C 115/1, 4.5.2010 ja Euroopan unionin neuvosto (14449/09), s. 3. Tukholman ohjelma on oikeus- ja sisäasioita koskeva EU:n ohjelma vuosiksi 2010–2014.

92 Euroopan unionin neuvosto (14469/4/05) ja Euroopan unionin neuvosto (9717/09). Viimeksi mainittu dokumentti on EU:n terrorismin vastaisen strategian tausta-asiakirja.

93 Euroopan unionin neuvosto (5771/1/06).

94 Euroopan unionin neuvosto (14781/1/05). Kyseistä strategiaa on tarkistettu vuonna 2008 (Euroopan unionin neuvosto (15175/08)).

95 Asiakirja (9915/09 ADD 1 JAI 298 ENFOPOL 131 COTER 48 RESTREINT UE). Tämä tarkistettu radikalisoitumista ja terroristiryhmiin värväystä koskeva EU:n toimintasuunnitelma ja täytäntöönpanosuunnitelma on salainen. En ole vienyt tätä lähdettä tarkkojen bibliografisten tietojen puuttuessa lähdeluetteloon.

96 KOM (2010) 386 lopullinen, s. 3.

97 Eurooppa-neuvoston tehtävä on SEUT 68 artiklan mukaan määritellä lainsäädännön ja operatiivisen toiminnan eteenpäin viennin strategiset suuntaviivat vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella. Ks. myös *Melander* 2010, s. 36–37 ja *Nuotio* 2010, s. 11.

98 Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategia, s. 21.

tettu sisäisen turvallisuuden operatiivisen yhteistyön pysyvä komitea (COSI),[99] Europol, Frontex, Eurojust, Cepol[100] sekä tilannekuvakeskus SitCen.[101]

4.3 KANSALLINEN TURVALLISUUSKESKUSTELU

Suomen turvallisuuspolitiikan keskeisimmät periaatteet, tavoitteet ja toimeenpanon perusteet vahvistetaan turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa, joka on viimeksi annettu 23.1.2009.[102] Kyseinen selonteko luo kehykset valtioneuvoston turvallisuutta ja kansainvälisiä suhteita käsitteleville selonteoille, strategioille ja ohjelmille.[103] Näitä ovat erityisesti terrorismin kontekstissa yhteiskunnan turvallisuusstrategia, sisäisen turvallisuuden ohjelma, kansallinen terrorismin torjunnan strategia ja ”turvallisesti tulevaisuuteen” -strategia.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia on turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon periaatteita ja tavoitteita konkretisoiva valtioneuvoston periaatepäätös.[104] Tämä 16.12.2010 annettu strategia muodostaa varautumisen ja kriisijohtamisen yhteisen perustan yhteiskunnan kaikille toimijoille. Sisäisen turvallisuuden ohjelma on hallituksen periaatepäätös, jossa määritetään poikkihallinnollisesti sisäisen turvallisuuden painopisteet, tavoitteet ja toimenpiteet.[105] Tätä kirjoitettaessa (marraskuussa 2012) voimassa olevan, 8.5.2008 vahvistetun ohjelman painopistettä on laajennettu muun muassa terrorismin torjuntaan.[106] Valtioneuvosto on hyväksynyt kansallisen terrorismin torjunnan strategian 11.3.2010. Kyseisessä strategiassa määritellään ja selkeytetään viranomaisten vastuut, roolit ja koordinaatio terrorismin torjunnassa.[107] Puolustusministeriön strategia 2025 ”Turvallisesti tulevaisuuteen” taas on vuonna 2006 julkaistu arvio Suomen turvallisuusympäristön pitkän aikavälin kehityksestä, ja siinä käsitellään muun ohella terrorismia laaja-alaisena turvallisuusuhkana.[108]

Edellä mainitut instrumentit on laadittu laajassa yhteistyössä, ja niiden taustalla on kosolti puheakteja ja konkreettisia turvallistamisesityksiä. Esimerkiksi sisäisen turvallisuuden ohjelmaan on osallistunut lähes 200 asiantuntijaa 12 mi-

---

99 COSI = Standing Committee on operational cooperation on internal security.
100 CEPOL = European Police College.
101 Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategia, s. 25 ja *Nuotio* 2010, s. 11.
102 Turvallisuus- ja puolustuspoliittisia selontekoja laaditaan nelivuotiskausittain. Ks. myös *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*, s. 5.
103 *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka* 2009, s. 5.
104 *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*, s. 3.
105 *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*, s. 5.
106 *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*, s. 2.
107 *Kansallinen terrorismin torjunnan strategia*, s. 3.
108 *Turvallisesti tulevaisuuteen*, esipuhe.

nisteriöstä, 22 virastosta ja laitoksesta sekä 23 järjestöstä.[109] Kansallisen turvallisuuskeskustelun moniäänisyys ei kuitenkaan muuta muuksi sitä, että terrorismiuhan kotimainen turvallistajatroikka muodostuu sisäasiainministeriöstä, puolustusministeriöstä ja vaikutusvaltaisimpana kaikista, valtioneuvostosta.

109 *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*, s. 2.

5 Turvaamisen keinot

Viimeinen tässä käsiteltävä turvallisuuden diskurssiulottuvuus johtaa puhumaan paitsi turvaamisen välineistä ja toimenpiteistä (*"emergency action"*) myös näiden keinojen käyttäjistä eli siitä, ketkä vastaavat turvallisuuden tuottamisesta terrorismin uhkaa vastaan.[110] Terrorismi on laaja-alainen turvallisuusuhka: se kohdistuu järjestäytyneeseen yhteiskuntaelämään ja väestöön, minkä lisäksi toteutuneen terroriteon vaikutukset voivat olla valtioiden rajat ylittäviä. Tämän vuoksi terrorismin torjunnassa voidaan onnistua vain kokonaisvaltaisella, eri keinoja koordinoidusti hyödyntävällä lähestymistavalla ja ylikansallisella yhteistyöllä.[111]

YK:n turvallisuusneuvoston sanoin terrorismi ei ole voitettavissa yksin sotilaallisella voimankäytöllä ja tietoon perustuvalla lainvalvonnalla (*"intelligence led policing"*), vaan tarvitaan myös muita keinoja, kuten rauhanomaista kriisinratkaisua ja kehitystä edistäviä sekä humanitaarisia toimia.[112] Yhdysvaltain terrorismin torjuntaa koskeva julistus valjastaa koko mahtinsa terrorismin vastaiseen kampanjaan viestii vahvasta uskosta holistisen reagointitavan välttämättömyyteen.[113] Laajan keinovalikoiman puolesta puhuu myös EU, joka on ilmoittanut käyttävänsä terrorismin vastaisessa toiminnassa muun muassa poliittisia ja diplomaattisia sekä sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan välineitä.[114]

Poliisi vastaa Suomessa perustehtävänsä mukaisesti terrorismin torjumisesta.[115] Torjunta nojaa laajaan turvallisuusviranomaisten, muiden viranomaisten, elinkeinoelämän, rahoitusalan ja kansalaisjärjestöjen väliseen yhteistyöhön.[116]

---

110 *Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 26 ja *Limnéll* 2009, s. 46.

111 *CONTEST*, s. 10, *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*, s. 56 ja *Eloranta* 2010, s. 204.

112 UN Doc. S/PRST/2010/19, s. 2.

113 "We are engaged in a broad, sustained, and integrated campaign that harness every tool of American power – military, civilian, and the power of our values – together with the concerted efforts of allies, partners, and multilateral institutions. These efforts must also be complemented by broader capabilities, such as diplomacy, development, strategic communications, and the power of the private sector" (*National Strategy for Counterterrorism*, s. 2).

114 Euroopan unionin turvallisuusstrategia, s. 21 ja Report on the Implementation of the European Security Strategy (S407/08), s. 9.

115 Poliisilaki (872/2011) 1:1.

116 *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*, s. 56 ja *Kansallinen terrorismin torjunnan strategia*, s. 2.

Turvallisuusviranomaisista puolustusvoimilla[117], rajavartiolaitoksella[118] ja tullilla[119] on lakisääteinen velvollisuus tukea resursseillaan poliisia terrorismin torjunnassa ja muissa erityistilanteisiin liittyvissä operaatioissa.[120] Ottaen huomioon, että suojelupoliisi toimii kansallisen ja kansainvälisen operatiivisen viranomaisyhteistyön vastuuviranomaisena, päättää se kansallisten turvallisuusviranomaisten erityisosaamisen ja suorituskykyjen käyttämisestä kyseisissä tilanteissa.[121]

5.1 KANSAINVÄLINEN TURVALLISUUSYHTEISTYÖ

Suomi osallistuu terrorismin torjuntaan YK:ssa, muissa kansainvälisissä järjestöissä ja EU:n kautta kansainvälisen viranomaisyhteistyön sekä poliittisen ja kansainvälisen vaikuttamisen keinoin. Suomen kannalta keskeisellä sijalla on EU:n puitteissa tapahtuva jäsenmaiden yhteistoiminta terrorismiin liittyvissä erityistilanteissa.[122] Tämän yhteistoiminnan vaikutuskeinoja ovat jäljempänä tarkasteltavan rikosoikeudellisen yhteistyön ja poliisiyhteistyön lisäksi muun muassa poliittinen dialogi, julkilausumat, jäsenmaiden yhteisesiintyminen ja yhteiset kannat sekä tietyissä tilanteissa myös pakotteet.[123]

Terrorismi on toiminut EU:ssa vipuvoimana yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan sekä oikeus- ja sisäasioiden kehitykselle.[124] Ensiksi mainitun politiikkalohkon yhteydessä puhutaan eurooppalaisesta turvallisuusmallista, joka muodostuu yhteisistä välineistä, kuten kriisinhallintaoperaatioista ja sitoutumisesta jäsenvaltioiden väliseen yhteistyöhön ja solidaarisuuteen.[125] Lissabonin

---

117 Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 4 §:n (522/2005) mukaan poliisilla on oikeus saada puolustusvoimilta voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua RL 34a:1.1:n 2–7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi.

118 Rajavartiolain (578/2005) 22 §:n mukaan rajavartiolaitos voi päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä antaa poliisin käyttöön kalustoa, henkilöitä ja erityisasiantuntijapalveluja, jos se on erityisen uhan vuoksi välttämätöntä terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen torjumiseksi.

119 Tullin (ja myös rajavartiolaitoksen) velvollisuus luovuttaa tilapäisesti poliisille välineistöä, tiloja ja henkilöstöä terrorismin torjuntaan liittyviä välttämättömiä toimenpiteitä varten perustuu poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen (PTR-viranomaiset) yhteistoiminnasta annetun lain (687/2009) 10 §:ään.

120 *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka* 2009, s. 77.

121 Suojelupoliisin 1.10.2011 vahvistetun ohjesäännön (Dnro 373/2011) 1 §:n mukaan suojelupoliisin tehtävänä on torjua sellaisia hankkeita ja rikoksia, jotka voivat vaarantaa valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta sekä suorittaa tällaisten rikosten tutkintaa. Sen tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta valtakunnan turvallisuutta vaarantavan toiminnan estämiseksi. Ks. myös *Kreus* 2010, s. 127–128.

122 *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*, s. 12 ja *Kansallinen terrorismin torjunnan strategia*, s. 2.

123 *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka* 2009, s. 77. Ks. myös *Nuotio* 2007b, s. 385.

124 *Eloranta* 2010, s. 204–205.

125 Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategia, s. 12.

sopimuksessa hyväksytty yhteisvastuulauseke ja keskinäisen avunannon velvoite ovat konkretisoineet vastavuoroisen solidaarisuuden idean ”henkivakuutukseksi” tulevaisuuden terroritekojen varalta.[126]

Yhteisvastuulausekkeen mukaan unioni ja sen jäsenvaltiot toimivat yhdessä yhteisvastuun hengessä, jos jäsenvaltio joutuu terrori-iskun kohteeksi (SEUT 222 artikla).[127] Ensinnäkin unioni on sitoutunut antamaan jäsenvaltiolle apua ottamalla käyttöön kaikki välineet, mukaan lukien jäsenvaltioiden sen käyttöön asettamat sotilaalliset voimavarat. Toiseksi muiden jäsenvaltioiden odotetaan antavan terrori-iskun kohdevaltiolle apua sen poliittisten elinten pyynnöstä. Keskinäisen avunannon velvoite puolestaan sisältyy Euroopan unionista annetun sopimuksen (SEU) 42.7 artiklaan. Kyseisen sopimuskohdan mukaan, jos jäsenvaltio joutuu alueeseensa kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen kohteeksi, muilla jäsenvaltioilla on velvollisuus antaa sille apua kaikin käytettävissä olevin keinoin YK:n peruskirjan 51 artiklan mukaisesti.

Yhteisvastuu eroaa turvatakuista kahdessa suhteessa: 1) se sisältää myös unionikontribuution, minkä lisäksi 2) EU-tuomioistuimella on toimivalta valvoa yhteisvastuulausekkeen noudattamista.[128] SEU 42.7 artiklan mukainen turvatakuu jää sitä vastoin tuomioistuinkontrollin ulkopuolelle, sillä EU-tuomioistuimella ei ole toimivaltaa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevien määräysten osalta eikä näiden määräysten nojalla hyväksyttyjen säädösten osalta (SEUT 275 artikla).[129] Vaikka yhteisvastuun ja keskinäisen avunannon konkreettinen sisältö ja soveltamistapa täsmentyvät vasta käytännön yhteistyössä, todistavat ne jo tällä hetkellä yhä tarkemmaksi piirtyvän eurooppalaisen turvallisuustilan kehityksestä.[130]

---

126 *Turvallisesti tulevaisuuteen*, s. 12.

127 Eurooppa-neuvosto hyväksyi 26.3.2004 julkilausuman yhteisvastuusta terrorismin torjunnassa. Sen mukaan jäsenvaltiot toimivat Euroopan perustuslakia koskevassa sopimusehdotuksessa esitetyn solidaarisuuslausekkeen mukaisesti, jos jokin niistä joutuu terrorihyökkäyksen kohteeksi. Komissio ja unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja ehdottivat vuonna 2011, että EU:n kollektiivisena tehtävänä on yhteisvastuulausekkeen soveltaminen käytännössä (KOM (2010) 673 lopullinen, s. 15).

128 Ei ole siis poissuljettua, että terrori-iskun kohteeksi joutunut ja mielestään yksin jätetty valtio haastaa muut jäsenmaat yhteisvastuun laiminlyömisestä EU-tuomioistuimeen. Olisi kuitenkin yllättävää, jos tämänkaltaisen poliittisesti hyvin latautuneen kysymyksen sallittaisiin missään olosuhteissa edetä oikeudenkäyntiin asti.

129 Mainittakoon, että yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (CSDP) on osa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa (SEU 42.1 artikla).

130 EU pyrkii yhteisvastuulausekkeen täytäntöönpanon avulla parantamaan ja tehostamaan kriisinhallinnan organisointia (KOM (2010) 673 lopullinen, s. 15). Ks. myös *Eloranta* 2010, s. 199

5.2 EU:N RIKOSOIKEUDELLINEN YHTEISTYÖ

Eurooppa-neuvoston hyväksymä Tukholman ohjelma jatkaa Tampereen ja Haagin ohjelmien tavoitetta luoda EU:sta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue kansalaisia varten.[131] SEUT 67.3 artiklan mukaan EU pyrkii varmistamaan korkean turvallisuustason muun muassa poliisiviranomaisten ja oikeusviranomaisten välisillä yhteensovittamis- ja yhteistyötoimenpiteillä sekä rikosoikeudellisten päätösten vastavuoroisella tunnustamisella ja tarvittaessa rikoslainsäädäntöjen lähentämisellä.[132] Tuomioistuinten tuomioiden ja oikeusviranomaisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaate ja aineellisten rikoslainsäädäntöjen harmonisaatio tunnustetaan myös Lissabonin sopimuksen määräyksessä koskien oikeudellista yhteistyötä rikosoikeuden alalla (SEUT 82.1 artikla) pääkeinoiksi kohti ”avointa ja turvallista Eurooppaa”.[133]

Vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta (*”principle of mutual recognition”*) pidetään EU:n rikosoikeudellisen yhteistyön kulmakivenä.[134] Kyseinen oikeusperiaate[135] rakentuu molemminpuolisen luottamuksen varaan: täytäntöönpanojäsenvaltion on luotettava tuomiojäsenvaltion oikeusviranomaisen tekemän päätöksen oikeellisuuteen ja vastaavasti tuomiojäsenvaltion on uskottava siihen, että sen antama oikeudellinen päätös tunnustetaan ja pannaan asianmukaisesti täytäntöön missä tahansa toisessa jäsenvaltiossa.[136] Vastavuoroisen tunnustamisen yleisenä tavoitteena on oikeudellisen päätöksen täydellinen ja välitön täytäntöönpanokelpoisuus koko unionin alueella aina kun se on mahdollista.[137]

Rikosoikeuden normien lähentäminen vahvistaa molemminpuolista luottamusta (*”mutual trust”*), mitä ilman vastavuoroisen tunnustamisen periaate ei voi toimia.[138] Lähentäminen ei siis ole vastavuoroisen tunnustamisen välttämätön edellytys, vaan jälkimmäistä keinoa täydentävä mekanismi

---

131 KOM (2009) 262 lopullinen, s. 2, Euroopan unionin neuvosto (14449/09), s. 1–2 ja LaVL 9/2009 vp, s. 2.

132 *Herlin-Karnell* 2012, s. 341.

133 KOM (2004) 401 lopullinen, s. 6, *Fletcher M. – Lööf – Gilmore* 2008, s. 108 ja *Suominen – Frände* 2010, s. 28.

134 KOM (2004) 334 lopullinen, s. 13, *Fletcher M. – Lööf – Gilmore* 2008, s. 104 ja *Melander* 2010a, s. 143.

135 *Suominen* 2011, s. 359: ”… and thus mutual recognition is from this perspective a legal principle”.

136 KOM (2004) 334 lopullinen, s. 12 ja KOM (2009) 262 lopullinen, s. 11. Ks. myös *Klip* 2009, s. 331 ja *Suominen* 2011, s. 21.

137 KOM (2000) 495 lopullinen, s. 8. Ajatuksena on korvata perinteiset yhteistyösuhteet järjestelmällä, jossa rikosoikeudelliset päätökset liikkuvat EU:ssa vapaasti ja suoraan eri jäsenmaiden oikeusviranomaisten välillä. Ks. myös *Fletcher M. – Lööf – Gilmore* 2008, s. 103.

138 Ks. myös yhdistetyt asiat C-187/01 ja C-385/01, *Gözütok ja Brügge*, kohta 33 ja *Suominen* 2011, s. 47.

eurooppalaisen oikeusalueen toteuttamisessa.[139] Suomessa niin valtioneuvosto kuin eduskunnan lakivaliokunta pitävät vastavuoroista tai keskinäistä tunnustamista ensisijaisena yhteistyömuotona,[140] johon nähden lainsäädäntöjen harmonisoinnilla on paikkaavan ja vain tarvittaessa toteutettavan toimen luonne.[141]

Rikoslainsäädäntöjen lähentäminen (*"approximation"*) on vastavuoroista tunnustamista pidemmälle menevä yhteistoiminnan muoto, ja sen kohteena on rikosprosessuaalisen yhteistyön sijasta jäsenvaltioiden aineellinen rikosoikeus.[142] Jäsenvaltioiden lakien ja asetusten lähentäminen rajataan SEUT 83.1 artiklassa erityisen vakaviin, tyypillisesti rajat ylittäviin rikoksiin samoin kuin sellaisen rikollisuuden torjumiseen, jossa yhteisiä toimia voidaan pitää erityisen tarpeellisina.[143] Terrorismi on "rikollisuuden ala", joka täyttää lähentämisen molemmat edellä mainitut tarpeellisuuskriteerit.[144]

Terrorismipuitepäätös ja sitä koskeva muutospuitepäätös[145] sisältävät yhteisiä määritelmiä ja seuraamuksia terrorismirikosoikeuden alalla.[146] Määritelmillä tai "rikosten määrittelyä koskevilla vähimmäissäännöillä" tarkoitetaan rikosoikeuden erityisen osan tunnusmerkistöjä ja ne tunnetaan myös yhteisinä syyteperusteina.[147] Terrorismipuitepäätöksessä määritellään muun muassa terrorismirikos (1 artiklan 1 kohta)[148] ja terroristiryhmä sekä tällaiseen kollektiiviin liittyvät terrorismirikokset (2 artikla).[149] Nämä kriminalisointivelvoitteet on täytetty kansallisesti säätämällä RL 34a:1, 3 ja 4.[150] Muutospuitepäätöksellä taas on haluttu yhdenmukaistaa julkista yllytystä terrorismirikokseen sekä värväystä ja koulutusta terrorismiin koskevaa kansallista lainsäädäntöä siitä riippumatta, onko tällaiset teot toteutettu reaalimaailmassa tai virtuaalisesti.[151] Viimeksi mainitut velvoitteet on otettu huomioon muuttamalla RL 34a:1:ää ja säätämällä RL 34a:4a ja 4b.[152]

---

139 KOM (2004) 334 lopullinen, s. 10, *Fletcher M. – Lööf – Gilmore* 2008, s. 111 ja *Suominen* 2011, s. 56: "These two should not be seen as alternatives, but as supporting and affecting each other".

140 LaVL 14/2004 vp, s. 2 ja LaVL 9/2009 vp, s. 3.

141 Ks. myös *Nuotio* 2010, s. 14 ja *Melander* 2010a, s. 151 ja 171.

142 LaVL 14/2004 vp, s. 2, *Melander* 2010a, s. 164 ja *Suominen* 2011, s. 52.

143 KOM (2009) 262 lopullinen, s. 12, *Suominen* 2011, s. 35 ja *Herlin-Karnell* 2012, s. 335.

144 *Suominen – Frände* 2010, s. 32–33. SEUT 83.1 artiklassa määritellään tyhjentävästi ne rikollisuuden alat, joilla yhteisten normien kehittäminen sallitaan.

145 Euroopan unionin neuvosto (2008/919/YOS).

146 Ks. myös *Nuotio* 2007b, s. 386.

147 SEUT 83.1 artikla, Euroopan unionin neuvosto (14449/09), s. 18 ja *Melander* 2010a, s. 177.

148 "... jotta terrorismirikoksina pidettäisiin...". Ks. myös *Husabø* 2005, s. 63 ja *Lehto* 2008, s. 401.

149 Ks. myös terrorismipuitepäätöksen 6 johdantokappale.

150 HE 188/2002 vp, s. 32, 46 ja 50.

151 KOM (2007) 650 lopullinen, s. 6.

152 HE 81/2007 vp, s. 13–14 ja LaVM 9/2007 vp, s. 4.

Yhteisestä seuraamuksesta puolestaan puhutaan minimimaksimina (*”minimun maximun sentence”*), millä tarkoitetaan enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa.[153] Rikoslain terrorismirikoksiin liitetyt rangaistusasteikot heijastavat terrorismipuitepäätöksen 5 artiklan tavoitetta varmistaa, että terroriteoista voidaan langettaa tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia rangaistusseuraamuksia, joista voi seurata rikoksentekijän luovuttaminen.[154]

Terrorismin yhteinen määritelmä on paitsi perusta, johon kaikki muut terrorismipuitepäätöksen säännökset tukeutuvat ja johon terroristisen koulutuksen antamisen sekä värväyksen rikossäännökset viittaavat, myös oikeudellisen yhteistyön helpottaja poistaessaan kaksoisrangaistavuuden vaatimukseen liittyvät rikosprosessuaaliset esteet.[155] Terrorismirikoksiin liitetyillä minimimaksimeilla taas varmistetaan se, että vastavuoroiseen tunnustamiseen perustuvat instrumentit, kuten EU:n puitepäätös eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä (EAW),[156] saadaan tehokkaasti käyttöön.[157] EU:n terrorismin vastainen toiminta rikosoikeuden saralla rakentuu näin ollen yhteisten syyteperusteiden, vastavuoroisen tunnustamisen ja niiden nivelkohtana molemminpuolisen luottamuksen toisiaan tukevien osaedellytysten varaan.[158]

5.3 SODAN LAKIEN VAI RIKOSOIKEUDEN MUKAAN?

Terrorismia on luonnehdittu sodankäynnin ominaisuuksia sisältäväksi superrikokseksi.[159] Luonnehdinta kielii terrorismin vaikeasta luokiteltavuudesta: onko kyse sodasta vai rikoksesta ja kumman kategorian välinein terrorismia vastaan tulisi toimia?[160] Sodan ja rikoksen keskinäinen suhde voidaan ymmärtää ainakin neljällä eri tavalla: 1) ne kattavat toisensa, 2) ne ovat erillisiä, yhteisen rajapinnan omaavia kategorioita, 3) ne ovat erillisiä, keskinäistä rajapintaa vailla olevia luokkia tai 4) kyse on joiltakin osin päällekkäisistä ja toisin osin selvästi erillään olevista kategorioista.[161] Kolmas vaihtoehto on omasta mielestäni seli-

153 *Fletcher M. – Lööf – Gilmore* 2008, s. 203 ja *Melander* 2010a, s. 182.
154 KOM (2004) 334 lopullinen, s. 7.
155 KOM (2001) 521 lopullinen, s. 7, KOM (2007) 681 lopullinen, s. 10 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 56: ”This definition also functions as a common point of reference for other counter-terrorism instruments and initiatives within the EU”.
156 Euroopan unionin neuvosto (2002/584/YOS). EAW = European Arrest Warrant.
157 Ks. myös KOM (2001) 521 lopullinen, s. 2 ja 4 sekä *Melander* 2010a, s. 180–181.
158 *Suominen* 2011, s. 363.
159 ”Super-crime incorporating some of the characteristics of warfare” (*Fletcher* 2006, s. 900).
160 Ks. myös *Klabbers* 2003, s. 301.
161 *Fletcher* 2006, s. 897-898.

tysvoimaisin erityisesti terrorismin vastaisen sodan paradigman ymmärtämisen kannalta.

Terrorismin vastaisen sodan paradigmalla viitataan 9/11-iskun jälkeen vallinneeseen terrorismin torjunnan perusnäkemykseen.[162] Tätä perusnäkemystä on kuvattu sen varjolla toteutettujen toimien *extra legem* -luonteen vuoksi laillisuus- ja oikeusvaltioperiaatteen sisuksiinsa ahmaisevaksi mustaksi aukoksi.[163] *War on terror* -retoriikalla tai terrorismin vastaisen itsepuolustuksen nimissä on muun muassa loukattu oikeutta saada vapaudenriiston laillisuus viipymättä tutkituksi tuomioistuimessa sekä oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, siirretty terroristiepäiltyjä kumppanimaissa oleviin kuulustelukeskuksiin,[164] kierretty kidutuksen kieltoa,[165] tehty kohdennettuja tappoja (*"targeted killings"*)[166] ja ulkoistettu valtion asevoimien ydintehtäviin kuuluvaa sotilaallista voimankäyttöä yksityisille sotilasyrityksille (PMC)[167] ja/tai turvallisuuspalveluille (PSC)[168] tarjoamalla näille syytesuoja, mikä vesittää rankaisemattomuuden vastaista työtä.

Musta aukko sijaitsee siis sotaa ja rikosta erottavassa juovassa – normeista vapaassa railossa.[169] Ulko-oikeudellisuus on tässä puheena olevan paradigman nimenomainen päämäärä, ja sen perustelu johdetaan laittoman vihollistaistelijan (*"unlawful enemy combatant"*) käsitteestä.[170] Laittoman vihollistaistelijan

---

162 *Sassòli* 2006, s. 963 ja *Delmas-Marty* 2007, s. 585.

163 *Delmas-Marty* 2007, s. 588: "a black hole through the rule of law".

164 Jos rikoksentekijällä on vaara joutua kidutetuksi tai tulla kohdelluksi epäinhimillisellä taikka halventavalla tavalla vastaanottavassa valtiossa, luovuttamiselle on EIS:n 3 artiklassa tarkoitettu este. Tämä on johtanut diplomaattisia takeita (diplomatic assurances) suosivaan käytäntöön. Järjestelyn tarkoituksena on antaa vastuuvapaus terroristiepäillyn luovuttajamaalle.

165 Tässä asiayhteydessä voidaan mainita kaksi "kuulustelumetodia", joissa on tosiasiassa kyse kiduttamisesta: 1) hukuttamisen simulointi (waterboarding) ja 2) stressiasennossa pitäminen (stress position).

166 Kohdennetusta taposta puhutaan myös ulko-oikeudellisena teloituksena (*"extrajudicial execution"*), summittaisena teloituksena (*"summary execution"*) tai salamurhana (*"assassination"*). Kohdennettuja tappoja tehdään muun muassa tarkka-ampujatulella, ampumalla lähietäisyydeltä, ohjustulella niin helikoptereista, aselavetteina toimivista ilma-aluksista (*"gunships"*) kuin miehittämättömistä lennokeista, improvisoitujen räjähteiden avulla sekä myrkyttämällä (UN Doc. A/HRC/14/24/Add.6, s. 4). Ks. myös *Duffy* 2005, s. 332–339, *Lindstedt* 2006, s. 231–233, *Nuotio* 2007a, s. 1112 ja *Fletcher – Ohlin* 2008, s. 6.

167 PMC = Private Military Company. *Blackwater Worldwide* (sittemmin *Xe Services LLC* ja nykyään *Academi*) on ehkä tunnetuin niin sanottu yksityinen urakanottaja (*"Private Contractor"*).

168 PSC = Private Security Company.

169 Tämä kanta sulkee pois edellä mainitut relaatiovaihtoehdot 1 ja 2.

170 Termi palautuu USA:n korkeimman oikeuden Wehrmachtin desantteja koskevaan ratkaisuun vuodelta 1942, jonka mukaan "lawful combatants are subject to capture and detention as prisoners of war by opposing military forces. Unlawful combatants are likewise subject capture and detention, but in addition they are subject to trial and punishment by military tribunals for acts which render their belligerency unlawful" (*Ex parte Quirin et al.*, s. 30–31). Laiton vihollistaistelija määritellään sotilaskomissioista annetun laissa (10 U.S.C.A. S 948a (2006)) seuraavasti: "a person who has engaged in hostilities or who has purposely and materially supported hostilities against the United States or its co-belligerents who is not a lawful combatant including a per-

konsepti lainaa komponentin ”laiton” rikosoikeuden puolelta ja termin ”taistelija” sodan laeista.[171] Ajatteluristeymän lopputuloksena laiton vihollistaistelija leimataan sekä rikosoikeuden että kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaisten menettelytakeiden ulkopuolelle jääväksi oikeuden hylkiöksi (*”unprivileged belligerent”*).[172]

Yhden aseellinen konflikti on toisen terrorismirikos.[173] Kansainvälisen oikeuden ja rikosoikeuden rajapintaan sijoittuva näkökulmaero toistuu oikeustodellisuudessa niin varsinaisia terrorismirikoksia kuin rikoksentekijän luovuttamista koskevissa asioissa.[174] Sodan lakien ja rikosoikeuden rajanvetoon on siis akateemista tiedonintressiä laajempi tarve.[175] Eurooppalaisessa rikosoikeudessa tämä rajanvetotarve on otettu huomioon sekä EU:n terrorismipuitepäätöksessä että Euroopan neuvoston terrorismiyleissopimuksessa (SopS 48/2008): instrumentit eivät koske kansainvälisessä humanitaarisessa oikeudessa määriteltyjä asevoimien toimia aseellisen selkkauksen aikana, sillä niihin sovelletaan kansainvälistä humanitaarista oikeutta, eivätkä valtion asevoimien toimia silloin kun ne suorittavat virallisia tehtäviään, sikäli kuin niihin sovelletaan kansainvälisen oikeuden muita sääntöjä.[176]

---

son who is part of the Taliban, al Qaeda, or associated forces”.

171 *Delmas-Marty* 2007, s. 588.

172 ”For those thus labeled, it is the worst of all possible worlds” (*Fletcher – Ohlin* 2008, s. 183).

173 ”De tiltalte har endvidere anført, at FARC og PFLP må sidestilles med statslige aktører el.lign., og at deres handlinger derfor i givet fald skal bedømmes after reglerna om krigsforbrydelser” (U.2009.1453H – Tfk2009.436/1H, s. 41). Syyttäjän näkökulmasta taas on sanottu, että ”även om så vore fallet [al-Shabaab måste anses ha varit en väpnad styrka som deltog i en väpnad konflikt] är terroristbrottslagen tillämplig eftersom de tänkta fullbordade gärningarna (självmordsattentaten) under alla förhållanden hade gått utanför ramen för en väpnad konflikt” (Hovrätten för Västra Sverige, mål nr B 4645-10, s. 4).

174 Ks. luovuttamisasioiden osalta esim. KKO 2010:94 ja Högsta domstolen, mål nr Ö 1684-08.

175 Vrt. Hovrätten för Västra Sverige, mål nr B 4645-10, s. 5: ”Frågan om internationell humanitär rätt m.m., om är intressant, endast av akademisk detydelse”.

176 Terrorismipuitepäätöksen johdanto 11 kappale ja terrorismiyleissopimuksen 26.5 artikla. Ks. myös HE 81/2007 vp, s. 48.

III
OIKEUDELLINEN HARKINTA

1 Oikeuslähteet

Vaikka lain tulkitseminen on lainkäyttäjän ja tutkijan arkipäivää, näkemykset ratkaisutilanteen jäsentämisestä vaihtelevat samoin kuin harkinnan taustalla vaikuttavat tulkintamallit ja -ideologiat.[1] Tässä tutkimuksessa oikeudellinen harkinta jäsennetään oikeuslähteisiin, niiden tulkintaan ja tavoiteperusteisiin.[2] Tämä jäsennys kattaa oikeuslähdeopin laajassa mielessä.[3] Tutkimuksen tulkintaideologia puolestaan on lähinnä institutionaalinen.[4]

Laki on rikosoikeuden ensisijainen oikeuslähde, johon rikosoikeudellinen vastuu saadaan perustaa.[5] Terrorismirikosten yhteydessä tämä lähde on tietysti rikoslaki. Vaikka laki on tärkein oikeuslähde, terrorismirikoksia koskevassa laintulkinnassa on välttämätöntä ottaa huomioon rikoslain rinnalla ne YK:n ja eurooppalaisen rikosoikeuden piirissä tuotetut instrumentit, joiden vuoksi 34 a luku on rikoslakiin ylipäätään sisällytetty ja sen jälkeen muutettu.[6] Näitä instrumentteja ovat erityisesti YK:n päätöslauselma 1373 (2001), EU:n terrorismipuitepäätös ja Euroopan neuvoston terrorismiyleissopimus (SopS 48/2008).

Tutkimuksessa on hyödynnetty myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT), EU-tuomioistuimen, KKO:n, Jugoslavia-tuomioistuimen (ICTY),[7] Ruotsin ja Tanskan tuomioistuinten, Yhdysvaltain ja Israelin korkeimman oikeuden sekä Saksan perustuslakituomioistuimen asiayhteyden kannalta relevantteja ratkaisuja. Kahden ensimmäiseksi mainitun tuomioistuimen käytäntö on, kuten tunnettua, kansallisia tuomioistuimia vahvasti sitovaa.[8] Muina tutkimuksen oikeuslähteinä on käytetty lakien esitöitä ja oikeustieteen kannanottoja. Viimeksi mainittu oikeuslähdekategoria kattaa sekä kotimaisen, pohjoismaisen, anglo-amerikkalaisen että saksalaisen rikosoikeustieteen.[9] Terrorismirikoksen riskiä

---

1 *Tolonen* 2003, s. 109, *Karhu* 2003, s. 789, *Siltala* 2004, s. 370–371 ja *Aarnio* 2006, s. 282

2 *Aarnio* 2006, s. 281.

3 *Aarnio* 2012, s. 51.

4 *Siltala* 2004, s. 15: ”Institutionaalinen tulkintaideologia käsittää oikeusyhteisössä vallitsevan lainsäädäntöideologian, kollektiivisen tuomarinideologian, yhteisöllisen oikeuskäsityksen tai näiden tietynlaisen yhdistelmän vakioiman oikeudellisen validiteetti- ja tulkintakriteerin”. Ks. myös *Aarnio* 2006, s. 332.

5 *Lappi-Seppälä* 1987, s. 17, *Tolonen* 2003, s. 103, *Lahti* 2006, s. 101–102, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 115, *Melander* 2010a, s. 92 ja *Frände* 2012, s. 46.

6 Ks. käsitteestä ”eurooppalainen rikosoikeus”, *Nuotio* 2007b, s. 375 ja *Melander* 2010, s. 26.

7 ICTY = International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia.

8 *Aarnio* 2012, s. 53.

9 Tutkimus rakentuu muun muassa *Ari-Matti Nuutilan* (*Nuutila* 1996), *Kimmo Nuotion* (*Nuotio* 1998c) ja *Jussi Matikkalan* (*Matikkala* 2005) rikoslainopillisen perustutkimuksen tuloksille.

käsittelevässä luvussa VI viitataan paitsi oikeuskirjallisuuteen myös riskiä koskevaan perustutkimukseen.

2 Tavoiteperusteet

Lainkäyttö ei ole vain sokeaa soveltamista, vaan tavoitteellista (teleologista) toimintaa.[10] Todetaanhan jo OK 1:11:ssä, että tuomarin pitää tarkoin tutkia lain oikeata tarkoitusta ja perustusta sekä tuomita sen mukaan. Tämän vuoksi pidän välttämättömänä käsitellä terrorismirikosoikeuden kriminaalipoliittisia tavoitteita ennen oikeuslähteiden tulkintaa. Teleologisen tulkinnan tapaa ei nimittäin voida kuvata, jos se käytännöllinen päämäärä, jonka suuntaisesti oikeudellisen harkinnan tulisi tapahtua, ei ole tiedossa.

Suomessa on haluttu parantaa viranomaisten mahdollisuuksia torjua terrorismia säätämällä erityiset terrorismirikoksia koskevat säännökset.[11] Viranomaisilta odotetaan aloitteellisuutta terrorismirikoksen riskin vähentämiseksi.[12] Tämä ajattelu kertoo paitsi rikosoikeuden välineellistymisestä, sen ymmärtämisestä vakavien rikosten ennalta ehkäisemisen koneistona, myös siihen liitetystä tehokkuusvaatimuksesta.[13] Terrorismin torjunnan tuloksellisuutta painotetaan erityisesti vihollisrikosoikeuden, mutta myös proaktiivisen rikosoikeuden kriminaalipoliittisissa ohjelmissa. Vihollisrikosoikeus on mannermaisessa muunnelmassaan oikeusfilosofisesti perusteltua tekijärikosoikeutta.[14] Proaktiivista rikosoikeutta puolestaan on kuvattu defensiivistä ja offensiivista rikosoikeuspolitiikkaa seuraavana rikoslaki- tai kriminaalipoliittisena vaiheena.[15]

2.1 VIHOLLISRIKOSOIKEUS

Vihollisrikosoikeus näkee kohteensa ensi sijassa vaaran lähteinä tai pelottelun välineinä, toisin sanoen objekteina.[16] Doktriinin mukaan terroristit ovat paitsi rikollisia myös vihollisia, ja siksi heihin ei tule soveltaa kansalaisten rikosoikeutta (*"Bürgerstrafrecht, das Recht aller"*), vaan vihollisten rikosoikeutta

---

10 Ks. myös *Lahti* 1974, s. 35 ja *Nuutila* 1996, s. 116.

11 HE 188/2002 vp, s. 16 ja HE 81/2007 vp, s. 8.

12 Aloitteen voi tehdä vain se osapuoli, joka sanelee tilanteen kehittymisen ehdot (*Clausewitz* 2002, s. 119–120).

13 *Husabø* 2003, s. 98 ja 105, *Nuotio* 2007a, s. 1115 ja *Fletcher M. – Lööf – Gilmore* 2008, s. 194.

14 *Jakobs* 2004, s. 95 ja *Roxin* 2006a, s. 56: "das Feindstrafrecht wäre ein Täterstrafrecht".

15 *Melander* 2008b, s. 47. Ks. defensiivisestä ja offensiivisesta rikosoikeuspolitiikasta *Jareborg* 1994a, s. 41–53.

16 *Jakobs* 2004, s. 88: "als Gefahrenquelle oder als Mittel zur Abschreckung". Ks. myös *Roxin* 2006a, s. 56.

(*”Feindstrafrecht, das Recht der anderen”*).[17] Kahtiajako ”meihin” ja ”heihin” on tärkeä osa vihollisku vien tuottamista. Kahtiajako vaikuttaa samalla rikosoikeutta eriyttävällä tavalla.[18] Vihollisrikosoikeutta ja edellä mainittua laittoman vihollistaistelijan määritelmää yhdistää käsitys vihollisesta oikeuden ulkopuolelle jäävänä epähenkilönä.

Siinä missä kansalaisrikosoikeuden tehtävänä on vähentää rikollisuutta rangaistuksen pelotteella, vihollisrikosoikeus ottaa päämääräkseen vaaran poistamisen.[19] Vaaran poistamisella tarkoitetaan vihollisrikosoikeudessa terroristien ja muiden kvasirikollisten jo etumaastossa tapahtuvaa vaarattomaksi tekemistä.[20] Doktriinin mukaisia vaarattomaksi tekemisen tapoja ovat rangaistavuuden ulottaminen pääteon valmisteluvaiheeseen, vastuusubjektipiirin laajentaminen ryhmäsidoksen perusteella, rankaiseminen vielä päättymättömistä teoista ja pakotteiden käyttäminen sodankäynnin vaihtoehtona.[21]

Taistelukentällä vihollisrikosoikeus operoi ennakollisen vapaudenriiston ja inkapasitaation, kuten *Guantánamo Bayn* kaltaisille vankileireille tapahtuvan eristämisen, keinoin.[22] Vaikka vihollisrikosoikeuden turvallisuusorientoituneella näkemyksellä on katetta terrorismin vastaisen reaalitoiminnan kuvaajana, täydellisen vihollisnäkökulman omaksumista tai vihollisrikosoikeudellista kriminaalipolitiikkaa päätöksenteon oikeuttamisperustana on pidetty mahdottomana hyväksyä niin ihmisarvon loukkaamattomuuden, syyllisyys- ja oikeusvaltioperiaatteen kuin syyttömyysolettamankin kannalta.[23] Vihollisrikosoikeudelliselle ajattelulle ei ole kansallisen vastaanoton edellytyksiä jo senkään vuoksi, että Suomessa vallitsee tekorikosoikeuden periaate.

2.2 PROAKTIIVINEN RIKOSOIKEUS

Perinteinen rikosoikeus on luonteeltaan repressiivistä (*”re-aktiv strafferett”*): esitutkinta toimitetaan täyttyneen päärikoksen jälkeen, rankaiseminen on sekin reagoimista jo tapahtuneen oikeudenloukkauksen johdosta ja myös rikoksen tuottama taloudellinen hyöty tuomitaan valtiolle menetetyksi vasta rikosprosessiketjun loppuvaiheessa, oikeudenkäynnissä.[24] Ennakoivasta rikosoikeudesta taas puhutaan proaktiivisena rikosoikeutena (*”pre-aktiv strafferett”*), ja sen vä-

---

17 *Jakobs* 2004, s. 88, *Roxin* 2006a, s. 55 ja *Fletcher* 2006, s. 899.

18 *Nuotio* 2009b, s. 31 ja *Laitinen* 2010, s. 276. Samoin *Jakobs* 2004, s. 92: ”Das Strafrecht kennt also zwei Pole oder Tendenzen seiner Regelungen”.

19 *Jakobs* 2004, s. 95. *Jakobsin* mukaan vihollisrikosoikeuden funktio asettaa sen aineellisoikeudellisessa mielessä lähelle prosessioikeutta (”finden ein Parallele im Verfahrensrecht”).

20 *Jakobs* 2004, s. 92.

21 Ibid. Ks. myös *Lehto* 2008, s. 460.

22 *Fletcher* 2006, s. 899.

23 *Roxin* 2006a, s. 56 ja *Nuotio* 2009b, s. 31.

24 *Husabø* 2003, s. 98.

lineitä ovat proaktiiviset rikossäännökset, tutkinta ja pakkokeinot.[25] Proaktiivisia kriminalisointeja, kuten RL 34a:2, 4, 4a ja 4b:ää leimaa etääntyminen päärikoksesta, aksessorisuusvaatimuksen katkeaminen, uhrittomuus ja muidenkin seurausten puute.[26]

Valmistelun ja edistämisen kriminalisoinnit ovat vailla mieltä, jos samalla ei huolehdita viranomaisten keinoista estää ja paljastaa terroristisia hankkeita.[27] Proaktiivisten kriminalisointien funktio on siis välineellinen: ne mahdollistavat proaktiivisen tutkinnan ja pakkokeinojen käytön.[28] Proaktiivisen rikosoikeuden tutkinnallisessa ulottuvuudessa korostuvat epäkonventionaaliset rikostorjuntamenetelmät, kuten terroristiprofilointi sekä peite- ja tietolähdetoiminta.[29]

Myös pakkokeinojen käyttö ymmärretään ennakoivassa rikosoikeudessa sen perinteisistä rikosprosessuaalisista tarkoituksista, kuten rikosprosessin häiriöttömän kulun turvaamisesta, poiketen.[30] Esimerkiksi itsemurhaiskuun valmistautuvan terroristiryhmän jäseneen kohdistuvan vapaudenriiston proaktiivinen perustelu on häiritä ja horjuttaa terroristista hanketta itsessään.[31] Tuomioistuimen määräämän menettämisseuraamuksen puolestaan korvaa proaktiivisessa rikosoikeudessa omaisuuden jäädyttäminen (*”asset-freezing”*) hallinnollisena toimenpiteenä.[32]

---

25 *Husabø* 2003, s. 99 ja *Husabø* 2004, s. 183.

26 *Lehto* 2008, s. 508 ja *Melander* 2008b, s. 48. Ks. myös Ot.prp. nr. 90 (2003-2004), s. 103.

27 *Laborde – DeFeo* 2006, s. 1100: ”It would be an exercise in frustration to criminalize planning and preparations for terrorist acts, and then not permit the covert investigative techniques necessary to produce evidence of such plans and preparations”. Ks. myös *Nuotio* 2009b, s. 30.

28 *Husabø* 2003, s. 100 ja *Husabø* 2004, s. 184.

29 Pro-active investigation = ”all investigation using special techniques to prevent the probable commission of offences or to detect offences that have already been committed but have not been identified” (*Council of Europe* 2005b, s. 20).

30 Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säätämisestä rangaistavaksi kuvaa hyvin sitä tehtävää, joka pakkokeinoilla traditionaalisessa rikosoikeusajattelussa nähdään olevan (PeVL 10/2000 vp, s. 3). Vrt. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004), s. 105: ”Departementet er i utgangspunktet ikke like kritisk som kommisjonen til å kriminalisere forberedelsehandlinger for å kunna benytte tvangsmidler i straffeprosessloven. Men det er et spørsmål om det ikke er mer hensiktsmessig å åppne for bruk av metodene i rent forebyggende øyemed”.

31 Ks. ajattelutavasta *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 272: ”The simple fact of their [*Hazmi* ja *Mihdhar*] detention could have derailed the [9/11] plan”. Ks. myös Rapport 2002:7, s. 18 ja 46.

32 *Husabø* puhuu varojen jäädyttämisestä kvasirikosoikeudellisena pakkokeinona (*Husabø* 2004, s. 190). Ks. myös *Lehto* 2008, s. 459–460.

3 Oikeuslähteiden tulkinta

Tulkinnan taito on lainsoveltajan kykyä käyttää tulkintastandardeja, -tapoja tai -metodeja, toisin sanoen soveltaa oikeuslähteiden käyttösääntöjä.[33] Yhdelle tulkinnan taito on kykyä nähdä oikeus prosessina[34] ja toiselle kykyä tunnistaa ja havaita eri tilanteissa niille ominaisia tyypillisiä piirteitä (tilanneherkkä juridiikka).[35] Kolmannen mielestä tulkinnan taidosta ei voida puhua kiinnittämättä huomiota oikeuslähdeopin rakenteeseen ja sen legitimaatioon (systeemisidonnainen oikeusajattelu)[36] ja onpa erilaisten laintulkintametodien synteesiäkin tavoiteltu.[37]

Teleologisesti suuntautuvan tulkinnan (kokonaisvaltainen näkökulma) suosio on rikosoikeustieteessä suuri, vaikka sen asema on lähinnä muita tulkintatapoja – kuten sanamuodon mukainen tulkinta, systemaattinen tulkinta, historiallinen tulkinta, dynaamis-evolutiivinen tulkinta ja perusoikeusmyönteinen tulkinta – täydentävä.[38] Seuraavan esityksen yleistavoitteena on terrorismirikoksia koskevassa lainkäytössä todennäköisimmin esiin tulevien tulkintaongelmien kartoittaminen sekä niiden näkökohtien ja tavoitteiden osoittaminen, joiden varassa oikeudellisen harkinnan taitavasti tehtynä tulisi levätä.

3.1 KOHERENSSIVAATIMUS MONIAINEKSISESSA JA -VAIKUTUKSISESSA NORMISTOSSA

Terrorismirikoksia koskeva RL 34 a luku on vierasperäinen: luvun säännökset perustuvat paitsi EU:n oikeuteen, myös Euroopan neuvostossa syntyneeseen normistoon. Sysäyksen EU:n ja Euroopan neuvoston tässä asiayhteydessä relevanttien instrumenttien – EU:n terrorismipuitepäätöksen[39] ja Euroopan neuvoston terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2002)[40] – laatimiseen taas on antanut

33 *Aarnio* 2006, s. 282.
34 *Tolonen* 2003, s. 11: ”Oikeus on toistuva ja uusiutuva järjestelmä”.
35 *Karhu* 2003, s. 803.
36 *Aarnio* 2006, s. 338.
37 *Knuts* 2010, s. 67.
38 *Lahti* 1974, s. 35, *Nuutila* 1996, s. 125, *Tolvanen* 1999, s. 247, *Tapani* 2004, s. 75, *Koponen* 2004, s. 16 ja *Sahavirta* 2008, s. 11. Ks. tulkintatavoista yleisesti *Tolonen* 2003, s. 109–110 ja *Ojanen* 2010a, s. 21.
39 EYVL N:o L 164/3, 22.6.2002, s. 3–7.
40 HE 81/2007 vp, s. 1 ja LaVM 9/2007 vp, s. 1.

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmasta 1373 (2001) aiheutuvat velvoitteet.[41]

Terroristisen valmistelun ja edistämisen oikeudellisessa harkinnassa pitää näin ollen hallita sekä EU-oikeuden että valtiosopimusten tulkinta. Terrorismipuitepäätöksessä ja terrorismiyleissopimuksessa korostetaan perus- ja ihmisoikeuksien noudattamista kaikissa terrorismin vastaisissa toimissa.[42] Terrorismirikosoikeudellisessa harkinnassa tarvitaan näin ollen myös perus- ja ihmisoikeusmyönteistä tulkinta-asennetta.[43] Vaikka terrorismirikoksia sääntelevä normisto on luonteeltaan moniaineksista ja -vaikutuksista, lähtökohtana on terrorismirikossäännösten tulkitseminen sopusoinnussa kansainvälisissä instrumenteissa asetettujen velvoitteiden kanssa.[44] Tulkinnassa tulee siis ensisijaisesti pyrkiä sisällöllisesti johdonmukaiseen, koherenssivaatimuksen täyttävään ratkaisuun.[45]

3.1.1 EU-oikeuden tulkintavaikutus

EU-oikeuden tulkintavaikutus (*"EU-rättskonform tolkning"*) merkitsee kansallisen oikeuden tulkintaa tavalla, joka on yhteensopiva EU-säädösten merkityssisällön kanssa.[46] Koska tulkintavaikutus kohdistuu kansallisen oikeuden tulkintaan (*"indirect effect"*), vaikutuksen huomioon ottaminen on kansallisten tuomioistuinten harteilla.[47] Tulkintavaikutusta koskeva doktriini on syntynyt EU-tuomioistuimen käytännössä ja sen tarkoituksena on taata EU-oikeuden valtionsisäiset oikeusvaikutukset jäsenvaltioiden välisen vilpittömän yhteistyön hengessä ja keskinäisen lojaliteettivelvoitteen mukaisesti (SEU 4.3 artikla).[48] EU-tuomioistuimen tulkintavaikutusopin ideana on toisin sanoen taata EU-oikeuden tehokkuus rikosoikeudellisessa yhteistyössä ja poliisiyhteistyössä.[49]

---

41 HE 188/2002 vp, s. 3 ja 10–11 sekä *Husabø – Bruce* 2009, s. 3.

42 Ks. terrorismipuitepäätöksen 10 johdantokappale ja (SopS 48/2002) terrorismiyleissopimuksen johdanto. Ks. myös HE 81/2007 vp, s. 6 ja 30.

43 Samoin *Melander* 2010a, s. 138.

44 *Sihto* 2007, s. 1335–1338.

45 Lat. cohaerentia = yhteenkuuluvuus. Ks. myös *Tolonen* 2003, s. 154–155.

46 *Asp* 2002, s. 191 ja *Raitio* 2006, s. 199. Tulkintavaikutuksesta puhutaan myös yhdenmukaisen tulkinnan periaatteena (*Salminen* 2006, s. 290).

47 "Kansalliset tuomioistuimet ovat siten samalla myös unionioikeudellisia tuomioistuimia" (*Jääskinen* 2007, s. 400). Näin myös *Nuotio* 2007b, s. 397, *Sahavirta* 2008, s. 120, *Ojanen* 2010a, s. 78 ja *Frände* 2012, s. 46.

48 *Raitio* 2006, s. 200 ja *Melander* 2010a, s. 88.

49 C-105/03, *Maria Pupino*, kohta 42, *Melander* 2010a, s. 91 ja *Ojanen* 2010a, s. 78.

EU-tuomioistuin on *Pupino*-ratkaisun myötä ulottanut direktiivien tulkinnassa vaikuttavan yhdenmukaisen tulkinnan periaatteen eli tulkintavaikutuksen koskemaan myös puitepäätöksiä.[50] Tulkintavaikutuksen huomioon ottaminen RL 34a:2 ja 4:n yhteydessä on selvää, sillä ne perustuvat suoraan terrorismipuitepäätökseen.[51] Sitä vastoin voidaan kysyä, miksi lainkäyttäjän pitää ottaa huomioon terrorismipuitepäätöksen 4 artiklan määräys yllyttämisestä, avunannosta ja yrityksestä, vaikka rikoslain yleisen osan säännöksiä ei ole tarvinnut muuttaa? Entä miksi niin sanotulle muutospuitepäätökselle (2008/919/YOS)[52] on annettava tulkintavaikutus RL 34a:4a ja 4b:ää sovellettaessa, vaikka kyseisen instrumentin edellyttämät kriminalisointivelvoitteet ovat jo tulleet täytetyiksi terrorismiyleissopimusta (SopS 48/2008) kansallisesti voimaan saatettaessa? Tulkintavaikutus perustuu näissä tilanteissa EU-tuomioistuimen vakiintuneeseen linjaukseen, jonka mukaan kansallista normistoa on sovellettava EU-oikeusmyönteisesti siitä riippumatta, onko kansallinen lainsäädäntö annettu ennen EU-säädöstä vai sen jälkeen.[53]

Koska kaikilla tämän tutkimuksen kohdesäännöksillä on puitepäätösliityntä, kansallisen tuomioistuimen on RL 34 a luvun valmistelu- ja edistämisrikossäännöksiä soveltaessaan tulkittava niitä mahdollisimman pitkälle taustapuitepäätöstensä sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti.[54] Terrorismipuitepäätöksen ja sitä koskevan muutospuitepäätöksen tarkoitus ilmenee paitsi kyseisten säädösten johdanto-osasta (*”preambula”*), myös niitä koskevista komission ehdotuksista KOM (2001) 521 lopullinen ja KOM (2007) 650 lopullinen.[55] Itse säädöksiin sisältyvien johdantokappaleiden oikeuslähdeopillinen arvo on komission ehdotuksia suurempi, sillä vasta neuvottelutuloksen jälkeinen säädösteksti ilmaisee unionin ja jäsenvaltioiden lopullisen ”tahdon”.[56] Puitepäätöksien johdanto-osiin tiivistetyille perusteluille on annettu KKO:n vakiintuneessa käytännössä ratkaiseva merkitys.[57]

---

50 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 155, *Husabø – Bruce* 2009, s. 73 ja *Nuotio* 2010, s. 7.

51 Ks. myös HE 188/2002 vp, s. 4–5 ja HE 81/2007 vp, s. 4.

52 EYVL N:o L 330/21, 9.12.2008.

53 Esim. C-91/92, *Faccini Dori*, kohta 26 ja siinä mainittu EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntö. Ks. myös *Melander* 2010a, s. 94–95.

54 C-105/03, *Maria Pupino*, kohta 43. Ks. myös KKO 2007:1, kohta 8.

55 Kyseiset ehdotukset ovat paikoittain hyvin ylimalkaisia todetessaan muun muassa, että: ”Euroopan unionin on torjuttava nykyajan terrorismia ja sen uutta toimintatapaa yhtä päättäväisesti ja voimallisesti kuin perinteistä terrorismia” (KOM (2007) 650 lopullinen, s. 2).

56 *Jääskinen* 2007, s. 345, *Melander* 2008b, s. 42 ja *Melander* 2010a, s. 94.

57 KKO 2007:1, kohdat 9 ja 10 ja KKO 2005:139, kohta 18. Mainittakoon, että EU-säädösten perusteluvelvollisuudesta määrätään SEUT 296.2 artiklassa.

EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ja yleisemmin EU:n piirissä tapahtuvaa rikosoikeuden kehitystä on tärkeää seurata, jotta tulkintavaikutustilanteet tunnistetaan ja osataan ottaa haltuun.[58] EU-oikeuden dynaamisuus tekee oikealla tavalla ratkaisemisen erityisen haastavaksi,[59] mitä osoittaa konkreettisesti EU-tuomioistuimen *Kadi*-tapausten sarjassa ilmenevä puolustautumisoikeuden vahvistumiskehitys kohdennettujen pakotteiden listausmenettelyssä.[60] Se, että lainkäyttäjällä on velvollisuus tulkita terroristisia valmistelu- ja edistämissäännöksiä ”mahdollisimman pitkälle”, merkitsee kääntäen, että tulkintavaikutuksella on rajansa.[61] Tähän rajanvetoon palataan jäljempänä laillisuusperiaatteen kunnioittamisen yhteydessä.

3.1.2 Valtiosopimusten tulkinta

Koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (RL 34a:4a) ja värväys terrorismirikoksen tekemiseen (RL 34a:4b) perustuvat Euroopan neuvoston terrorismiyleissopimukseen (SopS 48/2008).[62] Värväyksestä terrorismiin määrätään sopimuksen 6 artiklassa ja koulutuksesta terrorismiin 7 artiklassa. Koska kyseisten artiklojen määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan, eduskunta on hyväksynyt ne PL 94.1 §:n mukaisesti osana rikoslain 34 a luvun muuttamisesta annettua lakia (1370/2007).[63] Terrorismiyleissopimuksen kriminalisointivelvoitteiden valtionsisäisenä voimaansaattamistapana on näin ollen käytetty transformaatiota.[64] Voimaansaattaminen on toteutettu lailla (1369/2007), joka on tullut voimaan 1.5.2008.

Terrorismiyleissopimuksessa on sekä sen tulkintaa ohjaavia määräyksiä (1 ja 26 artikla) että erikseen aktivoitavia tulkintamekanismeja (29 ja 30 artikla).[65] Sopimuksen 1 artiklan mukaan terrorismirikoksella tarkoitetaan kaikkia liit-

---

58 *Nuotio* 2007b, s. 399, *Salminen* 2007a, s. 887, *Ojanen* 2010a, s. 79 ja *Melander* 2010a, s. 96.

59 *Asp* 2002, s. 199, *Nuotio* 2007b, s. 398 ja *Knuts* 2010, s. 159, alaviite 552.

60 T-315/01, *Yassin Abdullah Kadi v. Neuvosto ja Komissio* (Kadi I), yhdistetyt asiat C-402/05 P ja C-415/05 P, *Yassin Abdullah Kadi ja Al Barakaat International Foundation v. Neuvosto ja Komissio* (Kadi II) ja T-85/09, *Kadi v. Komissio* (Kadi III). Ks. myös *Nuotio* 2011, s. 328.

61 *Salminen* 2006, s. 295, *Ojanen* 2010a, s. 80–81 ja *Melander* 2010a, s. 91.

62 Sopimus on tehty Varsovassa 16.5.2005 ja eduskunta on hyväksynyt sen 4.12.2007 (Tasavallan presidentin asetus terrorismin ennaltaehkäisyä koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta).

63 HE 81/2007 vp, s. 26–28.

64 Ks. myös *Nuotio* 2007b, s. 378 ja *Ojanen* 2010a, s. 193.

65 Ko. sopimuksen 29 artiklassa määrätään yleissopimuksen tulkintaa tai soveltamista koskevasta riitojenratkaisusta ja 30 artiklassa taas luodaan järjestely (konsultatiivinen kokous) sopimuksen soveltamisen ja täytäntöönpanon helpottamiseksi ja tehostamiseksi (HE 81/2007 vp, s. 23 ja 50).

teessä lueteltujen, yhteensä kymmenen YK:n ja sen erityisjärjestöjen piirissä laadittujen, terrorismin vastaisten yleissopimusten soveltamisalaan kuuluvia ja niiden määritelmien mukaisia rikoksia.[66] Sopimuksen 26 artiklan 1 kappaleessa puolestaan todetaan, että se täydentää sopimuspuolten välillä sovellettavia monen- ja kahdenvälisiä sopimuksia, ja viitataan erityisesti kuuteen Euroopan neuvoston piirissä neuvoteltuun yleissopimukseen.[67]

Silloin, kun RL 34a:4a tai 4b:n tulkinnassa tukeudutaan kyseisten rikossäännösten kansainväliseen sopimustaustaan, muodostaa valtiosopimusoikeutta koskeva Wienin yleissopimus (SopS 33/1980) tulkinnan lähtökohdan.[68] Wienin yleissopimuksen 31.1 artiklan mukaan ”valtiosopimusta on tulkittava vilpittömässä mielessä ja antamalla valtiosopimuksessa käytetyille sanonnoille niille kuuluvassa yhteydessä niiden tavallinen merkitys, sekä valtiosopimuksen tarkoituksen ja päämäärän valossa”. Tulkinnan pääelementit ovat siis sanamuoto, konteksti ja tarkoitus.[69] Todettakoon, että vilpittömän mielen vaatimus palautuu kansainvälisen oikeuden *pacta sunt servanda* -periaatteeseen, jonka mukaan sopimukset on pidettävä.[70]

Sanamuodon mukaisen tulkinnan lähtökohtana on sopimustekstin yleiskielinen merkitys (*”ordinary meaning”*), jollei voida osoittaa, että sopimusosapuolet ovat tarkoittaneet antaa sopimuksessa käytetylle sanonnalle erityisen merkityksen.[71] Esimerkiksi terrorismiyleissopimuksen 1 artiklassa mainitulle terrorismirikoksen määritelmälle voi katsoa annetun viitatuista yleissopimuksista ilmenevä erityinen merkitys. Konteksti edellyttää sopimuksen arvioimista kokonaisuutena, joka käsittää paitsi tekstin myös sopimuksen johdannon ja liitteet.[72] Terrorismiyleissopimuksen taustaa ja sisältöä selventävä Euroopan neuvoston raportti[73] on Wienin yleissopimuksen 31.2 artiklan b-kohdassa tarkoitettu asiakirja, ja sen auktoriteettiarvo on kiistaton RL 34a:4a ja 4b:n tulkinnassa.[74] Terrorismiyleissopimuksen tarkoituksena on ehkäistä terrorismia.[75] Tulkinnan ei siis tule tehdä tätä tavoitetta tehottomaksi tai johtaa tulokseen, joka on

---

66 Kaikki liitteessä mainitut yleissopimukset on saatettu valtionsisäisesti voimaan (HE 81/2007 vp, s. 6–7 ja 53).

67 HE 81/2007 vp, s. 22–23 ja 47 sekä *Aust* 2007, s. 232.

68 *Aarnio* 2006, s. 297 ja *Aust* 2007, s. 233.

69 *Aust* 2007, s. 234.

70 Wienin yleissopimus 26 artikla.

71 Wienin yleissopimus 31.4 artikla.

72 Wienin yleissopimus 31.2 artikla.

73 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196). Ks. myös HE 81/2007 vp, s. 4.

74 *Aust* 2007, s. 237: ”The explanatory reports approved by the government experts involved in drafting conventions of the Council of Europe, and adopted at the same time as the conventions and published with them, provide an invaluable guide to their interpretation, and should be seen as part of the ”context” in which the conventions were concluded”.

75 Ks. kyseisen yleissopimuksen 2 artikla ja HE 81/2007 vp, s. 8.

kyseisen päämäärän kannalta selvästi mahdoton tai kohtuuton (Wienin yleissopimus 32 artikla b-kohta).[76]

3.1.3 Perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta

Terrorismipuitepäätöksen johdannossa muistutetaan, että EU:n perustana oleviin arvoihin kuuluu muun muassa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen.[77] Nykyään tämä arvopohja saa ilmauksensa Lissabonin sopimuksessa (SEU 2 artikla).[78] Myös terrorismiyleissopimuksessa (SopS 48/2008) palautetaan mieleen tarve ottaa huomioon ihmisoikeudet ja perusvapaudet terrorismin torjunnassa.[79] Lainkäyttäjän odotetaan antavan perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamiselle tulkintavaikutus terrorismipuitepäätöstä ja -yleissopimusta sovellettaessa.[80] Oikeuteen otettava perus- ja ihmisoikeusnäkökulma muuntuu siis lainsoveltamisen tasolla erityiseksi tulkintakriteeriksi.[81]

Perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta edellyttää valitsemaan perusteltavista olevista lain tulkintavaihtoehdoista sellaisen, joka parhaiten edistää perusoikeuksien tarkoituksen toteutumista niin rikoksesta epäillyn kuin rikosuhrin kannalta.[82] Edellä mainitun terrorismiyleissopimuksen 2 artikla nostaa esille uhrinäkökulman, erityisesti jokaisen oikeuden elämään. Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi siis periaatteessa vedota kyseisen oikeuden turvaavaan PL 7.1 §:ään ja EIS:n 2 artiklaan esimerkiksi salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä perustelevana seikkana.[83] Käytännössä näkyvimmän sijan saavat kuitenkin epäillyn oikeusturvatakeet. Esimerkiksi terrorismipuitepäätöstä ei miltään osin saa tulkita niin, että sillä pyrittäisiin rajoittamaan tai estämään perusoikeuksia ja -vapauksia, kuten lakko-oikeutta, kokoontumis-, yhdistymis- ja sananvapautta sekä oikeutta osoittaa mieltään.[84] Terrorismiyleissopimuksessa (SopS 48/2008) todetaan samoin, että sopimuksen tarkoituksena

---

76 *Aust* 2007, s. 235: ”In practice, having regard to the object and purpose is more for the purpose of confirming an interpretation. If an interpretation is incompatible with the object and purpose, it may well be wrong”. Ks. myös *Sahavirta* 2008, s. 72.

77 Terrorismipuitepäätöksen 1 johdantokappale.

78 Ks. myös *Ojanen* 2010a, s. 144.

79 Terrorismiyleissopimuksen 7 johdantokappale ja HE 81/2007 vp, s. 6.

80 Ks. myös *Nuutila* 1996, s. 70, *Sahavirta* 2008, s. 119 ja *Melander* 2010a, s. 138.

81 *Siltala* 2004, s. 601.

82 PeVM 25/1994 vp, s. 4. Ks. myös *Nuutila* 1997a, s. 59, *Ojanen – Scheinin* 2011, s. 187 ja *Hallberg* 2011, s. 864–865.

83 Ks. myös *Pirjatanniemi* 2011, s. 155.

84 Terrorismipuitepäätöksen 10 johdantokappale.

ei ole vaikuttaa vakiintuneisiin sananvapauden ja yhdistymisvapauden periaatteisiin.[85]

Mitä perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta-asenne tarkoittaa erityisesti terrorismirikosten yhteydessä? Koska perus- ja ihmisoikeusargumentit kumpuavat niin sanotuista supernormistoista, niitä pidetään oikeudellisina valttikortteina.[86] Perus- ja ihmisoikeusargumenttien oikeudellinen ratkaisuvoima on kuitenkin vahvaa vain tilannekohtaisesti.[87] Perus- ja ihmisoikeusretoriikka on varattava tilanteisiin, joissa rikoslain ja eurooppalaisen rikosoikeuden instrumenttien ratkaisuvoima ei pysty riittävästi kaventamaan terrorismirikoksia koskevien oikeudellisten ongelmien tulkinnanvaraa.[88] On vaikea nähdä, että terrorismipuitepäätöksen ja -yleissopimuksen edellä mainitut suojalausekkeet voisivat käytännössä saada merkitystä terroristisen valmistelun yhteydessä. Sen sijaan silloin, kun keskustelu kääntyy teon huolimattomuuden alle sijoittuvaan sallittuun riskiin – joka jäljempänä perustellun kannan mukaan on edistämisvastuun osakategoria – rakentuu ratkaisu nimenomaan perus- ja ihmisoikeusargumentoinnille.[89]

3.2 KONSISTENSSIVAATIMUS KILPAILEVIEN ETUSIJOJEN NORMISTOSSA

Niissä tilanteissa, joissa tulkinnanvara eri metodien käyttämisen jälkeen edelleen jättää tilaa erisuuntaisille ratkaisuille, on siirryttävä metodisynteesistä metodivalintaan. Metodivalinta merkitsee tyytymistä koherenssivaatimuksen sijasta oikeudellisen harkinnan konsistenssiin, toisin sanoen tulkinnan loogiseen ristiriidattomuuteen.[90] Seuraavassa analysoidaan EU-oikeuden etusijaa, YK-velvoitteen ylivertaisuutta ja rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta ristiriitoja poistavina tulkintaperiaatteina.

---

85 Terrorismiyleissopimuksen 8 johdantokappale. Ks. myös KOM (2007) 650 lopullinen, s. 4: ”Terrorisminvastaisia toimenpiteitä toteutettaessa on otettava huomioon ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojelu. Tässä ehdotuksessa käsitellään asioita, jotka ovat rangaistavan käyttäytymisen ja vapauksien, muun muassa sananvapauden, yhdistymisvapauden ja uskonnon vapauden, laillisen käytön välisessä rajamaastossa”.

86 *Karhu* 2003, s. 795 ja 797 sekä *Siltala* 2004, s. 601.

87 *Aarnio* 2006, s. 318.

88 *Siltala* 2004, s. 602.

89 Ks. luku V.2.7.4.1.

90 *Tolonen* 2003, s. 154.

3.2.1 EU-oikeuden etusija

Oppi EU-oikeuden etusijasta on tulkintavaikutuksen tavoin kehittynyt EU-tuomioistuimen käytännössä.[91] Tuomioistuimen mukaan EU-oikeus muodostaa kansainvälisestä oikeudesta erottuvan ”oman oikeusjärjestyksensä”, joka on ”itsenäinen oikeuslähde”.[92] Tämän vuoksi mitään kansallisia säännöksiä ei voida asettaa etusijalle EU-oikeuteen nähden.[93] Jos siis EU-oikeuden ja kansallisen oikeuden välinen normiristiriita ei ole tulkinnalla saatettavissa normiharmonian tilaan, lainsoveltajan on annettava EU-oikeudelle etusija, joka on toissijainen keino taata EU-oikeuden tehokkuus.[94] Normiristiriidan oikeusvaikutuksena on kansallisen normin soveltamiskelvottomuus käsillä olevassa tapauksessa.[95]

Yhtäältä etusija ulottuu kaikkeen EU-oikeuteen ja toisaalta EU-oikeudella on korkeampi prioriteetti kaikkeen kansalliseen oikeuteen nähden.[96] Etusija-asetelma ei ole kuitenkaan käytännössä näin yksioikoinen. Koska puitepäätöksillä ei ole välitöntä oikeusvaikutusta, etusijaa ei voida toteuttaa rajaamalla ratkaisusta kaikki kansalliset normit.[97] Lisäksi on korostettava, että rikoslaki on rikosoikeuden yksinomainen oikeuslähde.[98] Näin ollen rikosvastuuta terrorismirikoksen valmistelusta tai edistämisestä ei voida etusijaan vetoamalla perustaa yksin terrorismipuitepäätökseen tai sitä koskevaan muutospuitepäätökseen.[99]

Oikeuskirjallisuudessa suhtaudutaan ylipäätään varauksella etusijaperiaatteen soveltumiseen myös puitepäätöksiin[100] eikä EU:n perussopimusuudistus ole tältä osin selkiyttänyt tilannetta, sillä Lissabonin sopimukseen ei sisälly määräystä EU-oikeuden etusijasta.[101] Huomionarvoista on kuitenkin se, että korkein oikeus on ratkaisussa KKO 2007:1 hyväksynyt puitepäätöksen etusijan suhteessa aikaisempaan käytäntöönsä.[102]

---

91 *Asp* 2002, s. 81 ja *Ojanen* 2010a, s. 77.
92 C-6/64, *Costa v. ENEL*, s. 217–218.
93 Ibid.
94 *Sahavirta* 2008, s. 89: ”... se tulee sovellettavaksi vasta tulkintavaikutuksen jälkeen”. Samoin *Ojanen* 2010a, s. 75.
95 ”… ei voida soveltaa…” (C-6/64, *Costa v. ENEL*, s. 218).
96 *Melander* 2010a, s. 97 ja *Ojanen* 2010a, s. 76.
97 Ks. myös *Salminen* 2007a, s. 881.
98 *Nuotio* 2007b, s. 377 ja *Frände* 2012, s. 46.
99 Ks. myös *Nuotio* 2007b, s. 406.
100 *Asp* 2002, s. 192, *Jääskinen* 2007, s. 371, *Salminen* 2007a, s. 878, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 155–156 ja *Melander* 2010a, s. 97.
101 *Ojanen* 2010a, s. 77.
102 KKO 2007:1, kohta 12: ”Korkein oikeus pitää selvänä, ettei sen ... ratkaisuista ilmenevä tapa tulkita kansallisen lain menettämisseuraamuksia voi olla ristiriidassa … rikoshyötypuitepäätöksen kanssa”.

3.2.2 YK-velvoitteen ylivertaisuus

Turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1373 (2001) 2 ponsikappaleen e-kohdan mukaan kaikkien valtioiden tulee varmistaa, että jokainen terrorismirikoksen rahoittamiseen, suunnitteluun, valmisteluun tai toteuttamiseen osallistuva taikka sellaista toimintaa tukeva henkilö saatetaan oikeuden eteen.[103] Kyseisen päätöslauselman ponsikappaleilla 1 ja 2 on kansainvälisoikeudellisesti sitova vaikutus, ja ne on otettu huomioon kotimaisessa lainvalmistelussa terrorismia koskeviksi rikoslain säännöksiksi.[104] Käytännön ratkaisutoiminnassa edellä mainittuja ponsikappaleita on tulkittava kuten valtiosopimuksia, eli vilpittömässä mielessä, sanamuodon mukaisesti, sekä ottaen huomioon päätöslauselman konteksti ja tarkoitus.[105]

YK:n turvallisuusneuvostolla on ensisijainen vastuu kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä.[106] Kansainvälisen oikeuden näkökulmasta YK:n peruskirjassa sen jäsenvaltioille asetetuilla velvoitteilla on kiistaton etusija muihin kansallisessa oikeudessa tai yleissopimuksiin perustuvassa kansainvälisessä oikeudessa asetettuihin velvoitteisiin nähden.[107] Kansainvälisten yleissopimusvelvoitteiden väistyminen YK-velvoitteiden tieltä tunnustetaan nimenomaisesti Wienin yleissopimuksen 30.1 artiklassa.[108]

YK-velvoite on ylivertainen myös suhteessa Euroopan neuvoston jäsenvaltioille Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja EU:n jäsenvaltioille perussopimuksissa asetettuihin velvoitteisiin nähden.[109] Tämä etusija ulottuu YK:n peruskirjan 25 artiklan mukaisesti turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan sisältyviin päätöksiin asti.[110] Voidaan silti ennakoida, että päätöslauselman 1373 (2001) tosiasiallinen tulkintavaikutus ja etusijamerkitys jäävät instrumentin sanamuodon yleisluontoisuuden vuoksi EU:n terrorismipuitepäätöstä ja muutospuitepäätöstä vähäisemmiksi.[111] YK:n peruskirjan 103 artikla ei ole myöskään

---

103 Kyseisen kohdan mukaan ”all States shall… Ensure that any person who participates in the financing, planning, preparation or perpetration of terrorist acts or in supporting terrorist acts is brought to justice”. Ks. myös *Laborde – DeFeo* 2006, s. 1092.

104 HE 188/2002 vp, s. 3 ja 17.

105 ”It should be mentioned that the interpretation of Security Council resolutions is not governed by any codified rules, such as the 1969 Vienna Convention, nor is it much discussed in case law or legal writings… the Vienna Convention… has nevertheless been taken as a point of departure” (*Husabø – Bruce* 2009, s. 17).

106 YK:n peruskirja 24 artikla 1 momentti.

107 YK:n peruskirja 103 artikla. *Klabbers* 2011, s. 293: ”The UN Charter is sometimes deemed to be the constitution of the international community and, moreover, does have its own provision of conflicting obligations in the form of Article 103 [supremacy clause], hence, this may be expected to influence the relationship between EC and UN law”.

108 *Aust* 2007, s. 220.

109 T-315/01, *Yassin Abdullah Kadi v. Neuvosto ja Komissio*, kohta 4 ja T-306/01, *Ahmed Ali Yusuf ja Al Barakaat International Foundation v. Neuvosto ja Komissio*, kohta 6.

110 Ks. myös T-85/09, *Kadi v. Komissio*, kohta 4.

111 *Lehto* 2008, s. 456 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 431.

estänyt EU-tuomioistuinta tulkitsemasta YK-velvoitteen ja EU-oikeuden ristiriitaa jälkimmäisen hyväksi.[112]

3.2.3 Laillisuusperiaatteen kunnioittaminen

Laillisuusperiaatteesta säädetään sekä PL 8 §:ssä että RL 3:1:ssä,[113] minkä lisäksi periaatteesta määrätään EIS:n 7 artiklassa ja EU:n perusoikeuskirjan 49 artiklassa.[114] Rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta on pidetty rikoslainopin kivijalkana, rikosoikeuden defensiivisenä johtotähtenä ja ”klassisena sääntönä”.[115] Kyseinen periaate kuuluu EU:n jäsenvaltioiden yhteisen valtiosääntöperinteen perustana oleviin yleisiin oikeusperiaatteisiin ja EU-tuomioistuin tunnustaa EIS:n 7 artiklaa koskevan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön omaa tulkintakäytäntöään ohjaavaksi.[116] Mitä vaatimuksia laillisuusperiaate asettaa lain soveltamistavalle?

Oikeudellinen harkinta, joka perustuu lakitekstin normaalikielen mukaiseen merkitykseen, on sallittua tulkintaa.[117] Myös harkinta, joka perustuu termeille oikeustieteessä, lakien esitöissä tai laissa vahvistettuun juridis-tekniseen merkityssisältöön, pysyy sallitun rajoissa.[118] Esimerkiksi niin sanotun likaisen pommin tulkitseminen RL 34a:2:n 2 kohdassa tarkoitetuksi ”vaaralliseksi esineeksi” on täysin sallittua ottaen huomioon, että kyse on juridis-teknisestä käsitteestä, joka on palautettavissa muun muassa terroristisen pommi-iskujen torjumista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 59/2002) 1 artiklan 3 kappaleen b kohtaan ja järjestyslain (612/2003) 9 ja 10 §:ään.

Terroristinen tarkoitus ja terroristiryhmä taas ovat suoraan laissa (RL 34a:6) vahvistettuja käsitteitä. Edes legaalimääritelmät eivät poista tulkinnan tarvetta, ja toisinaan ongelmaksi muodostuu se, miten laajasti näitä määritelmiä voidaan soveltaa.[119] Esimerkiksi RL 34a:6.2:ssa säädettyä terroristiryhmän määritelmää

---

112 Ks. esim. yhdistetyt asiat C-402/05 P ja C-415/05 P, *Yassin Abdullah Kadi ja Al Barakaat International Foundation v. Neuvosto ja Komissio* (Kadi II). Ratkaisusta kriittisesti *Klabbers* 2011, s. 298–299.

113 RL 3:1.1:n mukaan ”rikokseen syylliseksi saa katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka tekohetkellä on laissa nimenomaan säädetty rangaistavaksi”.

114 Ks. myös *Melander* 2010b, s. 62.

115 Euroopan unionin perusoikeuskirjan selitykset (2007/C 303/02), selitys 49 artiklaan, *Nuutila* 1997a, s. 47 ja *Knuts* 2010, s. 66.

116 Ks. esim. Yhdistetyt asiat C-74/95 ja C-129/95, *Rikosasian vastaaja* X, kohta 25 ja *C.R. v. The United Kingdom* (20190/92), kohta 33. Ks. myös *Melander* 2010a, s. 130–131.

117 *Huovila* 2006, s. 59.

118 HE 44/2002 vp, s. 34, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 118–119 ja *Knuts* 2010, s. 88. Vrt. *Matikkala* 2005, s. 18: ”… sallittua vain silloin, kun ilmaisun juridis-tekninen luonne voidaan tunnistaa lakitekstistä”.

119 *Nuutila* 1997a, s. 58 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 121.

ei oman käsitykseni mukaan tule soveltaa terroristisen värväyksen yhteydessä.[120] Kuten ratkaisu KKO 2004:46 osoittaa, käsitteet ovat kontekstisidonnaisia eli niiden merkitys voi vaihdella eri tunnusmerkistöjen välillä.[121] Rikosvastuun yleisiä edellytyksiä koskevien säännösten ja oikeustieteessä kehiteltyjen konstruktioiden tulkinnassa sallitaan rikoslain erityisen osan tunnusmerkistöjä väljempi tulkinnallinen tila.[122] Vaarantaminen, teon huolimattomuus ja tahallisuus ovat rikosoikeuden yleisiin oppeihin kuuluvia käsitteitä, joiden merkityssisältö muokkautuu jatkuvana prosessina niin oikeuskäytännössä kuin oikeustieteessä, tämä tutkimus mukaan lukien.[123]

Terroristiset valmistelu- ja edistämiskriminalisoinnit ovat uusia, minkä vuoksi niihin liittyy soveltamiskokemusten puuttumisesta johtuvaa tulkintaepävarmuutta.[124] Terroristisessa kouluttamisessa ja värväyksessä esiintyvät normatiiviset tekotapatunnusmerkit ”muulla vastaavalla tavalla… antaa koulutusta” (RL 34a:4a) ja ”muuten tekemään… terrorismirikoksen” (RL 34a:4b) ovat esimerkkejä avoimista, tulkinnan kautta selkeyttämistä ja täsmentämistä edellyttävistä tunnusmerkeistä.[125] Tämänkaltaisiin kiperiin tapauksiin voidaan reagoida kahtalaisella tulkintatavalla: dynaamisesti tai restriktiivisesti.[126]

Dynaaminen tai teleologinen tulkinta on ennakkopäätöskäytännön mukaan sallittua ”edellyttäen, että tulos on sopusoinnussa tunnusmerkistöstä ilmenevän, rangaistusuhalla tavoitellun suojan tarkoituksen kanssa sekä tekijälle kohtuudella ennalta arvattavissa”.[127] Terrorismirikosoikeudelliset ongelmat on lähtökohtaisesti pyrittävä ratkaisemaan juuri tämän tavan mukaan, sillä vain teleologinen tulkintamalli mahdollistaa terrorismipuitepäätöksen ja -yleissopimuksen (SopS 48/2008) preventio- ja tehokkuusvaatimuksen sekä uhrinäkökulman huomioon ottamisen. Terrorismirikoskontekstissa dynaamista tulkintaotetta puoltavat toisin sanoen paitsi RL 34 a luvun valmistelu- ja edistämisri-

---

120 Ks. jäljempänä luku V.2.8.2.1.

121 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 126 ja *Knuts* 2010, s. 100: ”Slutsatsen av HD:s argumentation måste således vara att tolkningen av ett och samma begrepp kan variera beroende på kontext”. Tapauksessa oli kyse maksukyvyttömyyskäsitteen merkityssisällöstä yhtäältä verorikkomussäännöksen (RL 29:4) ja toisaalta velallisen epärehellisyyttä koskevan kriminalisoinnin (RL 39:1) yhteydessä.

122 *Matikkala* 2005, s. 20–21, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 119, *Sahavirta* 2008, s. 115 ja *Frände* 2012, s. 56.

123 KKO 2004:46, kohta 9 ja *Nuutila* 1996, s. 116. Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 19: ”Detta hindrar givetvis inte att konstruktionen av systemet kan ske med olika begreppsbilding och olika systematik; mycket dogmatiskt arbete går ut på att finna bättre begrepp och bättre systematik”.

124 LaVM 24/2002 vp, s. 6.

125 Ks. myös HE 44/2002 vp, s. 105, *Koponen* 2004, s. 40 ja *Knuts* 2010, s. 105.

126 *Lahti* 2006, s. 109 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 129. *Knuts* puhuu tässä yhteydessä offensiivisesta ja defensiivisestä tulkintametodista (*Knuts* 2010, s. 89 ja 94) ja *Frände* taas EIT-metodista ja lievyysmetodista (*Frände* 2012, s. 52–53).

127 Ks. esim. KKO 2002:11, KKO 2004:46, kohta 9 ja KKO 2005:27, kohta 21.

kossäännösten EU-oikeuden mukainen ja valtiosopimusmyönteinen tulkinta, myös uhri(e)n perus- ja ihmisoikeusnäkökulma.[128]

Toisaalta ”rangaistussäännöksen sanamuotoa on epäselvissä tapauksissa tulkittava suppeasti ja syytetyn eduksi”.[129] Restriktiivisessä tulkinnassa on kyse laillisuusperiaatteen asettamista rajoituksista rikosoikeuden soveltamiseen: lainkäyttäjä ei saa mennä lain ulkopuolelle (*praeter legem* -kielto)[130] eikä lakia saa soveltaa laajentavasti syytetyn vahingoksi (analogiakielto).[131] Se, puhutaanko tulkinnan rajat ylittävissä tilanteissa lain ulkopuolelle menemisenä vai kiellettynä analogiana, on käytännössä makuasia.[132] Laillisuusperiaate on joka tapauksessa soveltuessaan vahvin ristiriitoja poistava tulkintaperiaate: sen asema tulkinnan konsistenssiperusteena on EU-oikeuden etusijaa ja YK-velvoitteen ylivertaisuuttakin korkeampi.[133] Edes sota tai muu yleinen hätätila ei oikeuta poikkeamaan laillisuusperiaatteen asettamista tulkintarajoista.[134]

Tässä käyty keskustelu voidaan lopuksi liittää laajempaan terrorismin vastaisen toiminnan laillisuuteen kohdistuvan kansainvälisen tuomioistuinkontrollin asiayhteyteen.[135] Yhdysvaltain korkeimman oikeuden,[136] Israelin korkeimman

---

128 Ihmisoikeusherkkiä puitepäätöksiä sovellettaessa perus- ja ihmisoikeusnäkökulma saostuu ainakin osin jo EU-oikeuden tulkintavaikutukseen. Ks. myös *Pellonpää* 2005b, s. 1232 ja *Salminen* 2006, s. 297.

129 Ks. esim. KKO 2004:81, kohta 6, KKO 2004:109, kohta 16 ja KKO 2008:86, kohta 7. Ks. myös *Nuotio* 2007b, s. 407: ”Esimerkiksi Suomessa kysymys lain sanamuotoon kiinnittymisestä on ollut leimallista, eikä yleistä tulkinta-asennetta voida pitää lainkaan siinä määrin teleologistavoitteellisena kuin EU-oikeudessa on ollut tapana”.

130 *Frände* 1989, s. 223–229, *Roxin* 2006a, s. 139–140 ja *Frände* 2012, s. 29

131 HE 44/2002 vp, s. 34, *Frände* 1989, s. 229–235 ja *Roxin* 2006a, s. 141–142.

132 *Frände* 1989, s. 260: ”Bägge reglerna hör intimt samman med strafftillämpningen och i det enskilda fallet betyder ju en efterlevnad av analogiförbudet att även praeter legem-förbudet efterlevs”. Ks. myös *Nuutila* 1997a, s. 48.

133 EU-oikeuden tulkintavaikutuksen ja laillisuusperiaatteen suhteesta samoin *Sahavirta* 2008, s. 128 ja *Melander* 2010a, s. 130.

134 *Öcalan v. Turkey* (46221/99), kohta 179: ”The Court is well aware of the immense difficulties faced by States in modern times in protecting their populations from terrorist violence. However, even in these circumstances, the Convention prohibits in absolute terms torture or inhuman or degrading treatment or punishment, irrespective of the victim’s conduct. Article 3 makes no provision for exceptions and no derogation from it is permissible even under Article 15 of the Convention in time of war or other national emergency”.

135 Ks. myös *Fabbrini* 2009, s. 65.

136 *Hamdan v. Rumsfeld, Secretary of Defence et al.*, s. 72: ”It bears emphasizint that *Hamdan* does not challenge, and we do not today address, the Government’s power to detain him for the duration of active hostilities in order to prevent such [death to innocent civilians] harm. But in undertaking to try *Hamdan* and subject him to criminal punishment, the Executive is bound to comply with the Rule of Law that prevails in this jurisdiction”. Tuomioistuin kumosi jutussa *Hamdan* vastaan *Rumsfeld* puolustusministerin konstruktion, jonka mukaan terroristi on laiton vihollistaistelija ja siksi prosessuaalisten menettelytakeiden ulkopuolelle jäävä epähenkilö. Ks. myös *Maxwell – Watts* 2007, s. 23–24.

oikeuden[137] ja EU-tuomioistuimen[138] viimeaikainen ratkaisukäytäntö kertoo nimittäin siitä, että laillisuusperiaate on ainakin tällä erää saamassa takaisin menettämäänsä jalansijaa sotaa ja rikosta erottavassa juovassa.

[137] *The Public Committee Against Torture* et al. v. *The Government of Israel*, et al., kohta 25: ”Unlawful combatants are not beyond the law; they are not outlaws. God created them as well in his image; their human dignity as well is to be honoured; they as well enjoy and are entitled to protection, even if most minimal, by customary international law”. Terroristi rinnastuu oikeuden mukaan taistelijaan vain kun tämä kantaa avoimesti aseita tai muutoin käyttäytyy taistelijan tavoin. Asiayhteydessä puhutaan ”nine-to-five” -säännöstä: henkilö on päivällä terroristin työtä tehdessään laillinen sotilaallisen voimankäytön kohde, mutta kotona illalliselta tavattaessa pidätettävä rikollisena (*Fletcher – Ohlin* 2008, s. 182).

[138] T-85/09, *Kadi v. Komissio*, kohta 137: ”A fair balance between the requirements of the fight against international terrorism, on the one hand, and the protection of fundamental liberties and rights, on the other, is to be ensured”.

4 Roolinäkökulmia laintulkintaan

Kun terrorismirikosten tuomioistuinkäsittelyssä ajaudutaan teleologisen tulkinnan ja kielletyn analogian jännitekenttään, syyttäjä oletettavasti argumentoi dynaamisen tulkintavaihtoehdon puolesta. Syytetyn avustajan roolinäkökulmasta on luonnollisesti ymmärrettävämpää vastustaa teleologista tulkintatapaa, koska ”se ei ole oikeusturvan ja ennakoitavuuden kannalta riittävän perusteltua”.[139] Syyttäjällä näyttää ensi näkemältä olevan paremmat ”tulkintakortit” kädessään: muodostaahan EU-oikeuden mukainen ja valtiosopimusmyönteinen tulkinta sekä uhri(e)n perus- ja ihmisoikeusnäkökulma yhdessä EU-oikeuden etusijan ja YK-velvoitteen ylivertaisuuden kanssa eräänlaisen täyskäden. Paras mahdollinen ”käsi” on kuitenkin sillä, joka pääsee menestyksellä vetoamaan rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen. Se, hyväksytäänkö syyttäjän vastapuolen esittämä laillisuusretoriikka täyskäden kaatavaksi ”jokerikortiksi”, on tuomarin ratkaistava *in casu*.

Omaa tutkijan näkökulmaani laintulkintaan leimaa ensinnäkin pyrkimys objektiivisuuteen. Tavoittelen tasapuolisuutta tuomalla eri yhteyksissä esille sekä rikosoikeuden tehokasta käyttöä että sen rajoittamista puoltavia soveltamiskannanottoja. Koska rikosoikeuden tehokkuus- ja perusoikeusargumentit edustavat toisiinsa nähden vastakkaisia perustelusuuntia, objektiivisuustavoite on edellyttänyt avointa tulkintaotetta. Kuten tunnettua, terrorismirikoksia koskeva kansallinen virallisaineisto on vähäistä puhumattakaan oikeuskäytännöstä ja oikeustieteen kannanotoista. Näissä tilanteissa olen ottanut tavoitteeksi harjoittaa praktista lainoppia sisäisesti johdonmukaisen rikosoikeudellisen systeemi- ja analogia-ajattelun keinoin. Toinen työssä omaksuttu metodiratkaisu on siis painottaa systeemi- ja vertailunäkökohtia argumentaatiossa silloin, kun kotimaisista oikeuslähteistä ei ole avuksi.[140]

Muihin tutkijoihin suhteutettu laintulkintanäkemykseni on eräänlainen kompromissi. Sikäli kuin tilanneherkkä juridiikka ymmärrettäisiin tässä yhteydessä terrorismirikosoikeuteen liittyvän perusoikeusherkkyyden tunnistamisena, hyväksyn *Karhun* ajattelun.[141] *Aarniolaisesta* oikeuslähdeopista olen omaksunut paitsi hänen käsitteistönsä, myös lähtökohdan siitä, että oikeusajattelun

---

139 Ks. teleologisesta tulkinnasta HE 44/2002 vp, s. 34, *Lahti* 2006, s. 104 ja 107, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 125 ja *Sahavirta* 2008, s. 116.

140 Vertailukohdan adekvaattisuus voidaan tietysti aina riitauttaa. Vertailun tekemättä jättäminen sisältää kuitenkin vielä suuremman vaaran: oikeuden paikoilleen jämähtämisen. Ks. myös *Lahti* 2012, s. 365: ”There is much more need for comparison of legal orders due to the emergence of European criminal law and international criminal law”.

141 *Karhu* 2003, s. 803. Ks. myös *Melander* 2008b, s. 25.

täytyy jo lainkäytön ennakoitavuuden vuoksi perustua systeemisidonnaisuudelle.[142] Toisaalta oikeudellisen harkinnan malli, joka ei kykene selittämään esimerkiksi EU-oikeuden dynaamisuutta, on kelvoton. Siksi tunnustan myös *Tolosen* idean siitä, että oikeuslähdeoppia ja oikeutta on tarkasteltava prosessina, jonakin ”joka tuottaa itseään yhä uudestaan”.[143]

142 ”Flexibility that crosses the boundaries of the system breaks the spine of law. This breaking, in turn, is a threat to the democratic constitutional state, the core of which remains the *guarantee of maximum legal certainty* … which is supported by systematization and stability” (*Aarnio* 2012, s. 59).

143 *Tolonen* 2003, s. 11.

5 Tutkimuksen yleinen osa kootusti

5.1 KONTEKSTI JA OIKEUDELLINEN HARKINTA

Terrorismikontekstin hahmottamisessa on hyödynnetty turvallistamisdoktriinin tuottamaa käsitteistöä ja argumentaatiotapaa.[144] Terrorismin reaaliympäristöä ja sen vastaisen toiminnan normiympäristöä on lähestytty neljän kysymyksen avulla: 1) miltä turvataan, 2) mikä turvataan, 3) kuka turvallistaa (osoittaa uhan) ja 4) miten turvataan.

Al-Qaidan ideologiaan liittyneiden tai sitä kannattavien tahojen muodostama ääri-islamilainen terrorismi on virtuaalistumis-, radikalisoitumis- ja teknologistumiskehityksen voimaannuttamana pitänyt pintansa uhkaavimpana terrorismimuotona.[145] Kriittisimmät terrorismilta turvaamisen kohteet ovat väestö ja järjestäytynyt yhteiskuntaelämä. Näkemys siitä, kuka vastaa terrorismiuhkakuvan rakentamisesta, vaihtelee turvallisuuden analyysitason mukaan: YK-tasolla terrorismiuhasta päättävät turvallisuusneuvosto ja yleiskokous, EU:ssa Eurooppaneuvosto ja neuvosto ja kotimaassa valtioneuvosto, sisäasiainministeriö sekä puolustusministeriö. Terrorismin tehokas torjunta edellyttää kokonaisvaltaisen lähestymistavan omaksumista ja ylikansallista yhteistyötä, jossa Suomen kannalta keskeisintä on EU:n puitteissa tapahtuva jäsenmaiden yhteistoiminta terrorismiin liittyvissä erityistilanteissa.

Terrorismia on pidetty tässä tutkimuksessa asymmetrisen sodankäynnin sijasta rikoksena, ja vieläpä muista rikoksista erottuvana itsenäisenä rikoslajina. Terrorismirikoksista puhuminen on tärkeää sekä lainkäytön ennustettavuuden että lainvalvontayhteistyön välineiden johdonmukaisen käytön vuoksi. Yhteinen terrorismin määritelmä muodostaa perustan paitsi muille terrorismipuitepäätöksen säännöksille ja terrorismiyleissopimuksesta (SopS 48/2008) johtuville kriminalisoinneille, myös terrorismin vastaisille toimille.

Tutkimuksen metodologisen puolen (luku III) sisältönä on oikeudellinen harkinta terrorismirikosten yhteydessä. Rikoslain 34 a luku on vierasperäisenä moniaineksinen ja -vaikutuksinen, minkä lisäksi lainsoveltajan on osattava ratkaista kansallisen oikeuden, EU-oikeuden ja YK-velvoitteiden välillä mahdollisesti syntyvät normikollisiot. Tulkinnassa tulee ensisijaisesti pyrkiä sisällöllisesti johdonmukaiseen, EU-oikeuden ja valtiosopimusten tulkintavaikutuksen sekä perus- ja ihmisoikeusnäkökulmat huomioon ottavaan ratkaisuun. Tähän taas

144 *Buzan – Wæver – de Wilde* 1998, s. 32 ja *Limnéll* 2009, s. 46.

145 Ks. esim. *Kansallinen terrorismin torjunnan strategia*, s. 6, *CONTEST*, s. 12 ja *National Strategy for Counterterrorism*, s. 3.

voidaan päästä vain dynaamisen tulkintatavan kautta eli ottamalla oikeudelliseen harkintaan kokonaisvaltainen näkökulma.

Jos normiharmoniaa ei voida saavuttaa, on tyydyttävä oikeudellisen harkinnan konsistenssiin, toisin sanoen tulkinnan loogiseen ristiriidattomuuteen. Yhdenmukaisen tulkinnan periaate ei nimittäin voi olla perustana kansallisen oikeuden tulkinnalle *contra legem*.[146] Restriktiivinen tulkinta voi ilmetä etusijan antamisena EU-oikeudelle tai YK-velvoitteelle, mutta oikeusturvan ja ennakoitavuuden kannalta on lopulta tärkeintä kunnioittaa laillisuusperiaatteen asettamia rajoituksia rikosoikeuden soveltamisessa.

Tässä tutkimuksessa on pyritty avoimeen tulkintaotteeseen tekemällä tulkintasuosituksia niin rikosoikeuden tehokkuusvaatimuksen kuin perus- ja ihmisoikeusulottuvuudenkin kannalta. Kiperissä tapauksissa on haettu metodologista ratkaisuvoimaa systeemiperustelun ja vertailunäkökohtien kautta.

5.2 YLEINEN LUOVUTTAMISLAKI *DE LEGE FERENDA*

Oikeuskäytännössä terrorismirikokset rinnastetaan aika ajoin poliittisiin rikoksiin.[147] Rinnastus on monessakin suhteessa ongelmallinen. Ensinnäkin siitä, mitä rikoksia ylipäätään on pidettävä poliittisena rikoksena, ei ole muodostunut yhtenäistä kansainvälistä soveltamiskäytäntöä.[148] Terrorismirikokset jäävät joka tapauksessa poliittisia rikoksia koskevan doktriinin ydinalueen – niin sanottujen absoluuttis-poliittisten rikosten (*”absolut-politiska brott”*) – ulkopuolelle.[149] Toiseksi, mikään RL 34 a luvun terrorismirikoksista ei välttämättä edellytä poliittisesti motivoituneen väkivallan käyttämistä tai sillä uhkaamista. RL 34 a luvun edistämisrikoksissa ei edes edellytetä terroristista tarkoitusta, mikä on ainoa poliittisen elementin terrorismirikoksiin kanavoiva vastuukriteeri.[150]

Vaikein ristiriita syntyy kuitenkin siitä, jos terrorismirikoksesta epäillyn luovuttamispyyntö torjutaan pitämällä tekoa poliittisena rikoksena siten kuin korkeimman oikeuden ratkaisussa 2010:94 on tehty. KKO katsoi kyseisessä tapauksessa, että ”teot on ilmeisesti tehty avoimessa taistelussa” toisin kuin Venäjän federaation pääsyyttäjänviraston esittämässä luovuttamispyynnössä, jossa kohdehenkilöä epäiltiin muun muassa sikäläisen rikoslain 205 §:n 3 momentissa tarkoitetusta terrorismista. KKO:n johtopäätöksen mukaan ”K:n syyksi väitetyt

146 C-105/03, *Maria Pupino*, kohta 47.
147 Ks. esim. Högsta domstolen, mål nr Ö 1684-08, s. 7.
148 KKO 2010:94, s. 3.
149 Högsta domstolen, mål nr Ö 1684-08, s. 5. Absoluuttis-poliittisiin rikoksiin luetaan lähinnä maan- ja valtiopetosrikokset.
150 Terroristisen tarkoituksen vaihtoehtoisista tarkoitustyypeistä vain RL 34a:6.1:n 2 ja 3 kohdat ovat selvästi poliittisluonteisia.

teot ovat luovuttamislain 6 §:ssä tarkoitettuja poliittisia rikoksia, joiden perusteella luovuttaminen ei ole mainitun lainkohdan mukaan mahdollista".

Terroristiepäillyt on kaikissa tilanteissa pyrittävä saattamaan oikeuden eteen "syytä tai luovuta" -periaatteen mukaan.[151] Pyyntö luovuttaa terrorismirikoksesta epäilty toiseen valtioon ei tarkoita, ettei kohdehenkilöä voisi luovuttamisen (tai syyttämisen) sijaan päästää vapaaksi. Terrorismikontekstissa luovutuspyynnön kieltävä päätös tulisi kuitenkin perustella joko sodan oikeussääntöjen mukaan tai ihmisoikeusnäkökohtiin viittaamalla eikä poliittiseen rikokseen rinnastamalla.[152]

Esitänkin pohdittavaksi, tulisiko rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annettua lakia (456/1970) eli yleistä luovuttamislakia muuttaa siten, että luovuttamisen esteisiin lisättäisiin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaan sallitut toimet aseellisen selkkauksen aikana[153] samoin kuin perusteltu syy epäillä, että luovutettavaksi pyydettyä uhkaisi kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu.[154]

---

151 UN Doc. S/RES/1373 (2001) 3 g-kohta: "Calls upon all States to: Ensure, in conformity with international law… that claims of political motivation are not recognized as grounds for refusing requests for the extradition of alleged terrorists". Samoin KOM (2001) 521 lopullinen, s. 4 ja HE 81/2007 vp, s. 3.

152 Tanskan korkein oikeus argumentoi tyylikkäästi sodan oikeussääntöjen ja rikosoikeuden rajapinnassa tukeutumalla terrorismipuitepäätökseen: "Efter sagens oplysninger finder Højesteret ikke grundlag for at sidestille FARC's og PFLP's handlingar med staters magtanvendelse, jf. herved punkt 11 i præmblen til Rådets rammeafgørelse om bekæmpelse af terrorisme" (U.2009.1453H – Tfk2009.436/1H, s. 41).

153 Muutos voitaisiin toteuttaa viittaamalla suoraan terrorismipuitepäätöksen johdannon 11 kappaleeseen. Ei ole tosin lainkaan selvää, voidaanko suhteessa ei-valtiollisten aseellisten ryhmien toimiin valtionsisäisessä aseellisessa selkkauksessa ylipäätään soveltaa kansainvälisen humanitaarisen oikeuden sääntöjä. Kysymys on saanut näkyvän sijan YK:n kokonaisvaltaista terrorismin vastaista sopimusta koskevissa neuvotteluissa (*Husabø – Bruce* 2009, s. 417).

154 Ihmisoikeusloukkauksen varalta tapahtuvan kieltäytymisperusteen malli löytyy EULuovL 5 §:n 6 kohdasta. Ks. myös HE 88/2003 vp, s. 11.

IV

PAIKANTAMINEN – TERRORISTINEN VALMISTELU JA EDISTÄMINEN RIKOSOIKEUDEN YLEISISSÄ OPEISSA

1 Tutkimuksen kohdesäännösten alustava luonnehdinta

1.1 ITSENÄINEN RIKOS

Terrorismirikoksen valmistelu ja edistäminen ovat itsenäisiä rikoksia kahdessa mielessä. Itsenäisyys ilmenee ensinnäkin siinä, että valmistelu- ja edistämisteot on säädetty rangaistaviksi – toisin kuin esimerkiksi yritys ja avunanto – rikoslain erityisessä osassa omina rangaistusasteikon sisältävinä tunnusmerkistöinään.[1] Toiseksi, tekojen rangaistavuus ei edellytä suoraa yhteyttä myöhempiin terroristisiin rikoksiin (*"predicate crimes"*).[2] Kun liitännäisyysvaatimusta päätekoon ei ole, kysymys päätekijän syyllisyydestä samoin kuin se, onko päätekoon ylipäätään ryhdytty, on terroristisen valmistelun ja edistämisen rangaistavuuden kannalta vailla relevanssia.

Terroristinen valmistelu on ollut säätämisestään alkaen aksessorisuusvaatimuksesta vapaa kriminalisointi.[3] Sitä vastoin terroristiryhmän toiminnan edistämisen osalta vastuun liitännäisvaatimuksesta luovuttiin vasta RL 34 a luvun muuttamisesta annetun lain (1370/2007) voimaantulosta 1.5.2008 alkaen.[4] Perustuslaki- ja lakivaliokunta pitivät vielä terrorismirikosten säätämistä koskevan hallituksen esityksen (HE 188/2002 vp) yhteydessä välttämättömänä rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ja rikosoikeuden yleisten periaatteiden kannalta, että terroristiryhmän johtamisen ja toiminnan edistämisen rangaistavuus sidotaan vähintään valmisteluksi edenneeseen terrorismirikokseen.[5] Aksessorisuuden vaatimus voidaan ymmärtää sitoutumisena oikeusvaltiollisiin takeisiin, jonka yksi ilmentymä on laillisuusperiaatteeseen kuuluva rikossäännösten täsmällisyysvaatimus.[6]

Perustuslakivaliokunta on epätäsmällisyyskieltoa arvioidessaan kiinnittänyt huomiota siihen, että rikosten tekemiseksi muodostuneiden ryhmien toiminnan edistämisen kriminalisointi on uutta kotimaisessa rikosoikeudessa, ja että tämäntyyppisen kriminalisoinnin tarkkarajaisuuteen liittyy sääntely- ja soveltа-

1 LaVM 24/2002 vp, s. 5.
2 Ks. myös *Lehto* 2008, s. 433.
3 HE 188/2002 vp, s. 43 ja HE 81/2007 vp, s. 4.
4 Laki rikoslain 34 a luvun muuttamisesta liittyy terrorismiyleissopimuksen hyväksymiseen, joka toteutettiin lakina (1369/2007) kyseisen sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamiseksi.
5 PeVL 48/2002 vp, s. 2 ja LaVM 24/2002 vp, s. 6–7.
6 *Melander* 2008b, s. 253–255.

miskokemuksen puuttumisesta johtuvia uudentyyppisiä epävarmuustekijöitä.[7] Perustuslakivaliokunnan mukaan sääntelyn täsmällisyysvaatimus korostuu tavanomaista enemmän silloin, kun poiketaan vakiintuneesta sääntelytraditiosta. Näissä tilanteissa valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, onko rangaistava osallistuminen aktiivista, kohdistuuko se ryhmän rikolliseen toimintaan, edellyttääkö osallistumisen rangaistavuus pääteoksi katsottavan rikoksen tekemistä ja onko osallistuminen rangaistavaa vain tahallisena.[8]

Koska terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2008) 6, 7 ja 8 artiklat edellyttävät kouluttamisen ja värväämisen rangaistavaksi säätämistä siitä riippumatta, täyttyykö terroristinen päärikos, vastuun liitännäisvaatimuksesta oli luovuttava myös edistämistekojen osalta.[9] Kyseisen yleissopimuksen määräykset terrorismirikoksen täyttymisen merkityksettömyydestä eivät sisällä varauman tekemisen tai soveltamatta jättämisen mahdollisuutta.[10] Lakivaliokunta kiinnitti tällä kertaa huomiota siihen, että terrorismin rahoittamista koskevassa kriminalisoinnissa (RL 34a:5) ei aseteta aksessorisuusvaatimusta, vaikka myös tässä on kyse edistämisestä.[11] Kun terrorismin rahoittamisrikossäännöstä ei nähty säätämisensä aikana laillisuusperiaatteen kannalta ongelmallisena, heräsi looginen jatkokysymys: asettaako laillisuusperiaate rikoskohtaisesti varioivia vaatimuksia edistämisrikostyypin sisällä? Koulutus- ja värväyskriminalisointeja pidettiin toisaalta riittävän täsmällisinä ilman liitännäisvaatimustakin.[12] Lakivaliokunta katsoi myös, ettei ole kriminaalipoliittisia perusteita asettaa terroristiryhmän toiminnan edistämistä ja muita samankaltaisia rikoksia aksessorisuusvaatimuksen suhteen eri asemaan sillä perusteella, pohjautuvatko säännökset yleissopimukseen vai EU:n puitepäätökseen.[13]

---

7 PeVL 10/2000 vp, s. 2-3.

8 PeVL 48/2002 vp, s. 2 ja PeVL 7/2002 vp, s. 2.

9 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196) 34. kohta: ”One of the characteristics of the new crimes introduced by the Convention is that they do not require that a terrorist offence actually be committed”.

10 Lain esitöissä katsottiin rangaistavuuden edellytyksenä olevan vastuun liitännäisvaatimuksen poistamisen herättävän kysymyksiä rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ja siihen liittyvän rikosoikeuslainsäädännön tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta ottaen huomioon, että kyseinen rangaistavuusedellytys lisättiin rangaistussäännökseen (RL 34a:4) nimenomaan laillisuusperiaatteesta aiheutuvien syiden vuoksi (HE 81/2007 vp, s. 10 ja LaVM 9/2007 vp, s. 2).

11 HE 81/2007 vp, s. 11 ja LaVM 9/2007 vp, s. 2. Terrorismipuitepäätöksen kansallisen täytäntöönpanon yhteydessä sen enempää perustuslaki- kuin lakivaliokuntakaan ei kiinnittänyt huomiota vastuun liitännäisvaatimukseen terrorismin rahoittamista koskevan rikossäännöksen (RL 34a:5) yhteydessä.

12 Ks. myös *Lahti* 2007, s. 4: ”En asetu vastustamaan sanotun seurausvaatimuksen [aksessorisuusvaatimuksen] poistamista RL 34 a luvun 4 §:n 1 momentista muidenkin tekotapojen kuin värväystä koskevan osalta”.

13 LaVM 9/2007 vp, s. 2–3.

Rikoslain terrorismirikoksia koskeva luku muutettiin erottamalla värväämistä ja koulutuksen antamista koskevat tekomuodot RL 34a:4:stä ja muodostamalla niistä itsenäiset rikostunnusmerkistöt. Erillisten pykälien säätämisratkaisuun päädyttiin myös siksi, koska hallituksen esityksessä ei pidetty perusteltuna muuttaa RL 34a:4:ää niin, että siitä olisi kokonaan poistettu ryhmäkriteeri.[14] Terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2008) 6 artiklan 1 kappaleen mukainen värväys käsittää nimittäin myös yksittäisen henkilön taivuttamisen tekemään terrorismirikos. Sama koskee kyseisen yleissopimuksen 7 artiklan mukaista koulutusta terrorismiin, jonka soveltamisalaa ei siis rajaa ryhmävaatimus.

1.2 RYHMÄRIKOS

Rikoslain yksittäiset rangaistussäännökset on kirjoitettu yhtä tekijää silmällä pitäen.[15] Rikosvastuu ei silti aina aktualisoidu tekemällä rikos yksin.[16] Esimerkiksi salahankekriminalisoinneissa asetetaan yleinen vaatimus yhdessä sopimisesta tai yhteydenpitoon ryhtymisestä.[17] Vaatimusta toiminnan tapahtumisesta toisen salahankeosapuolen kanssa ei tule käsitteellisesti sekoittaa RL 5:3:ssä tarkoitettuun rikoskumppanuuteen.[18] RL 34a:2:n 1 kohdan mukaisessa kumppanivaatimuksessa on kyse niin sanotusta välttämättömästä osallisuudesta (*”concursus necessarius”* tai *”die notwendige Teilnahme”*),[19] joka on teonkuvauksessa edellytetty objektiivisesti merkityksellinen olosuhde.[20] Näin ollen se, saadaanko välttämättömän osallisuuden tarkoittama henkilö rikosvastuuseen tai edes selvitettyä, ei ole kumppanivaatimuksen täyttymisen kannalta merkityksellistä.[21]

---

14 HE 81/2007 vp, s. 12 ja LaVM 9/2007 vp, s. 4. Hallituksen esityksessä ei ehdotettu värväystä erotettavaksi omaksi rikostunnusmerkistökseen, vaan ehdotuksen uudesta RL 34a:4b:ään sijoitettavasta värväyskriminalisoinnista esitti lakivaliokunta.

15 *Frände* 2012, s. 242. Ks. myös *Herlitz* 1992, s. 248.

16 Ks. yleisesti *Jareborg* 2005a, s. 397.

17 Rikoslain tuntemia salahankekriminalisointeja ovat joukkotuhonnan valmistelu (RL 11:2), maanpetoksellinen yhteydenpito (RL 12:11), valtiopetoksen valmistelu (RL 13:3), salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi (RL 32:8), terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu (RL 34a:2) ja salahanke vaarallisen sotilasrikoksen tekemiseksi (RL 45:24).

18 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 390.

19 *Roxin* 2003, s. 141–142: ”Unter notwendiger Teilnahme versteht man die Erscheinung, daβ ein Delikt die Beteiligung mehrerer Personen voraussetzt”. Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 459.

20 SOU 1996:185a, s. 178: ”Omständigheter av objektiv betydelse”. Ks. myös *Hoflund* 1972, s. 88 ja *Jareborg* 2005a, s. 403.

21 Ks. myös *Vestergaard* 1992, s. 486 ja *Husabø* 1999, s. 117.

RL 34a:6.2:n mukainen terroristiryhmän (*”terroristische Vereinigung”*) käsite esiintyy vain terroristiryhmän johtamista (RL 34a:3) ja terroristiryhmän toiminnan edistämistä (RL 34a:4) koskevissa rikossäännöksissä. Terroristiryhmällä tarkoitetaan edellä mainitun lainkohdan mukaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen terroristisia päärikoksia.[22] Säännös on siis jäsennettävissä viiteen osatekijään – henkilömäärä, pysyvyys, jäsentyneisyys, yhteistuumaisuus ja terrorismirikoksen tekemistarkoitus – joiden tulee kaikkien olla käsillä, jotta voidaan puhua legaalimääritelmän täyttävästä terroristiryhmästä.[23]

Terroristiryhmän vähimmäiskoko perustuu terrorismipuitepäätökseen, jonka mukaan yhteenliittymän täytyy olla useamman kuin kahden henkilön muodostama.[24] Henkilöllisen yhteenliittymän käsite ei edellytä ryhmän jäsenten olevan samassa paikassa tai edes yhden valtion alueella taikka tehtävien samankaltaisuutta. Tämänkaltaisia lisäkriteerejä ei tule kansainvälisoikeudellisen lojaliteettivelvoitteen valossa myöskään asettaa.[25] Edelleen se, että terroristiryhmän yksittäinen jäsen, kuten hyökkäyskäskyä odottava ”uinuja” tai salahankkeen osapuoli on jäänyt tunnistamatta, ei muodosta estettä laskea tätä henkilöä osaksi ryhmävahvuutta.[26] Terrorismirikokset ovat lisäksi RL 1:7:ssä tarkoitettuja kansainvälisiä rikoksia. Universaalitoimivallan vallitessa terrorismirikosten rajat

---

22 Ryhmässä tapahtuvasta tai sitä tukevasta rikollisesta toiminnasta säädetään RL 13:4:ssä (laiton sotilaallinen toiminta), RL 17:1a:ssä (järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen), RL 17:8a:ssä (törkeä laittoman maahantulon järjestäminen), RL 17:18a:ssä (törkeä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittäminen), RL 21:12:ssä (tappeluun osallistuminen), RL 25:3a:ssä (törkeä ihmiskauppa), RL 34a:4:ssä (terroristiryhmän toiminnan edistäminen), RL 35:2:ssä (törkeä vahingonteko), RL 38:8a:ssä (törkeä tietomurto), RL 44:7:ssä (törkeä dopingrikos), RL 45:15:ssä (yhteinen niskoittelu), RL 46:8:ssä (törkeä tulliselvitysrikos), RL 50:2:ssä (törkeä huumausainerikos), RL 50:4a:ssä (törkeä huumausainerikoksen edistäminen) ja RL 50a:2:ssä (törkeä alkoholirikos).

23 Määritelmä perustuu terrorismipuitepäätökseen, jonka taustalla on Euroopan unionin neuvoston 21 päivänä joulukuuta 1998 hyväksymä yhteinen toiminta rikosllisjärjestöön osallistumisen kriminalisoinnista (EYVL N:o L 351, 29.12.1998) ja Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen 15 päivänä marraskuuta 2000 hyväksymä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen yleissopimus eli ns. Palermon sopimus (SopS 20/2004).

24 Terrorismipuitepäätös, s. 2 ja HE 188/2002 vp, s. 61. Oikeuskirjallisuudessa on problematisoitu ryhmäkriteeriä useammaltakin kannalta. On kysytty muun muassa, kuinka arvioida itsenäisesti toimivia henkilöitä tai tilanteita, joissa yksittäisen terroristisolun side EU:n ulkopuoliseen katto-organisaatioon on väljä (*Härkönen* 2006, s. 223–224), tai pohdittu sitä, voidaanko ryhmään laskea jokin ulkopuolista asiantuntijapalvelua tarjoava taho (*Palo* 2010, s. 163–164).

25 KOM (2001) 521 lopullinen, s. 8. Terrorismirikoksiin liittyvät käsitteet, kuten terroristiryhmä, tulee terrorismin tehokkaan ehkäisyn vuoksi ymmärtää yhdenmukaisesti kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Ks. myös *Nuotio* 2009a, s. 1169.

26 Terroristiryhmän johtajan sen sijaan voidaan katsoa omaavan paremmat edellytykset tietää ryhmänsä jäsenten henkilöllisyys tai ainakin ottaa siitä selvää.

ylittävyydellä sinällään ei ole vaikutusta valtion oikeuteen suorittaa tutkintatoimia ja harjoittaa rikoslainkäyttöä.[27]

Vaatimusta ryhmän olemisesta tietyn ajan koossapysyvä ei ole tarkennettu terrorismipuitepäätöksen ehdotuksessa muutoin kuin että terroristiryhmän tulee olla pitemmän ajan kuluessa muodostettu kollektiivi.[28] Pysyvyysvaatimukselle ei luonnollisestikaan voida antaa yhtä täsmällistä sisältöä kuin ryhmän henkilömäärälle, minkä vuoksi ratkaisu terroristiryhmän vähimmäiskestosta jää oikeuskäytännössä tehtäväksi *in casu*. Terroristiryhmän vertailukohdaksi on sen vaadittua elinkaarta koskevin osin otettu se, mitä rikollisjärjestöä (RL 17:1a.4) koskevassa lainvalmisteluaineistossa on esitetty.[29] Rikollisjärjestön yhteydessä on pidetty melko selvänä, että viikoissa mitattava kesto ei vielä ole riittävää, mutta toisaalta vähintään vuoden kestänyt toiminta täyttää selvästi pysyvyysvaatimuksen.[30] Tähän väliin sijoittuva eli kuukausissa laskettava toimintajakso jää näin ollen pysyvyyskriteerin kannalta tapauskohtaisen harkinnan varaan.

Miten tulisi arvioida ryhmän pysyvyysvaatimusta silloin, kun ryhmän jäsenet vaihtuvat koko ajan? Terroristiryhmän kokoonpano voi muuttua lähes jatkuvasti, jos ryhmän toiminnalle on ominaista itsemurhaiskut tai jos ryhmään kohdistetaan asevoimaa taikka rikosprosessuaalisia pakkokeinoja, kuten vapaudenriistoa.[31] Mikäli pysyvyydellä tarkoitetaan ryhmän henkilökokoonpanon muuttumattomuutta, pysyvyyskriteeri muodostuu helposti ryhmämääritelmän täyttymisen kategorisesti estäväksi tekijäksi. Tässä edustetun kannan mukaan pysyvyys on ryhmän operatiivisen vahvuuden säilymistä. Terroristiryhmää olisi siis pidettävä pysyvänä, kunhan estyneiden tai ryhmän jättäneiden tilalle tulleet uudet terroristit ovat ottaneet paikkansa ryhmässä jatkaakseen sen terroristisen agendan toimeenpanoa.[32]

Terroristiryhmän rakenteen jäsentyneisyys (*”structured group”*) tulee ymmärtää siten kuin rakenteeltaan jäsentynyt ryhmä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta annetussa EU:n puitepäätöksessä[33] ja YK:n kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisessa yleissopimuksessa (SopS 20/2004)[34] yhdenmukaisesti määritetään. Rakenteeltaan jäsentynyt yhteenliittymä on näin ollen myös terrorismikontekstissa sellainen, joka ei ole satunnaisesti muodostettu

---

27 Ks. myös *Heikkilä* 2011, s. 928–930.
28 KOM (2001) 521 lopullinen, s. 8.
29 HE 188/2002 vp, s. 62.
30 HE 183/1999 vp, s. 11.
31 *America´s National Strategy for Combating Terrorism*, s. 3: ”We have significantly degraded the al-Qaida network. Most of those in the al-Qaida network responsible for the September 11 attacks, including the plot´s mastermind *Khalid Shaykh Muhammad*, have been captured or killed”.
32 Samansuuntaisesti *Palo* 2010, s. 167.
33 Euroopan unionin neuvosto (2008/841/YOS) 1 artikla 2 kohta.
34 Ks. sopimuksen 2 artikla c-kohta.

rikoksen välitöntä tekemistä varten, jonka jäsenillä ei välttämättä ole muodollisesti määriteltyjä tehtäviä, jonka jäsenyys ei ole jatkuvaa tai jolla ei ole pitkälle kehittynyttä sisäistä rakennetta.[35] Käskyvaltasuhteiden puuttuminen ei näin ollen estä pitämästä terroristiryhmää rakenteeltaan jäsentyneenä.[36] Kun vaatimusta päällystön käskyvallasta alempana oleviin henkilöihin nähden ei terroristiryhmän yhteydessä aseteta, on vaikea nähdä, että vaatimuksella selvästä johdosta voisi olla itsenäistä relevanssia. Terroristiryhmän jäsentyneisyys on siis rakennettava muiden kuin ryhmittymän hierarkkisuutta osoittavien kriteerien varaan.

Rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvän täsmällisyysvaatimuksen kannalta on olennaista ennen kaikkea se, että jäsentyneisyyttä indikoivat yhteenliittymän ja toimintatapojen piirteet ovat tavalla tai toisella havaittavissa ja tunnistettavissa.[37] Havaittavuuden kannalta ehkä selvin ryhmän jäsentyneisyyttä osoittava elementti on työnjako.[38] Terroristiryhmiä ei organisoitane ottamatta huomioon ne erilaiset tiedot, taidot ja valmiudet, joita toiminnan tai tavoitteen tuloksellinen toimeenpano osallistujiltaan edellyttää.[39] Terroristiryhmän työnjako on usein mahdollista hahmottaa jo henkilöitä värvättäessä ja koulutettaessa. Esimerkiksi Somalian konfliktialueelta värvätyn ja improvisoitujen räjähteiden käsittelyssä harjaantuneen muukalaistaistelijan (*”foreign fighter”*) voidaan ennakoida saavan ennemminkin tekijäroolin terroristisessa päärikoksessa kuin tehtävän terroristiryhmän taloudellisten intressien edistäjänä. Työnjaon voi otaksua saavan sitä selkeämmän ilmenemismuodon, mitä pidemmälle teko on edennyt. Esimerkiksi yritysvaihetta lähestyvässä rikollisessa toiminnassa voi olla mahdollista tunnistaa jo varsin eriytyneitä rooleja ryhmän sisällä.[40]

Yhteistuumaisuus ja tarkoitus tehdä terrorismirikoksia ovat terroristiryhmän käsitettä rajaavia subjektiivisia vaatimuksia. Määritelmäsäännöksen esitöissä yhteistuumaisuuden on kuvattu jäävän täyttymättä, jos ryhmään kuuluvat hen-

---

35 Hallituksen esityksessä on selitetty yhtäältä, että ”rakenteeltaan jäsentyneen” ryhmän järjestäytyneisyyden aste on vähäisempi kuin RL 17:1a.4:n mukaisessa järjestäytyneessä rikollisryhmässä (HE 188/2002 vp, s. 62). HE:ssä myönnetään toisaalta, että terrorismipuitepäätöksessä ja yhteisessä toiminnassa on käytetty samaa englanninkielistä ilmaisua (”structured”), mikä puhuu pikemminkin sen puolesta, että terroristiryhmän ja järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmien välillä ei ole eroa. Rikosoikeustieteessä onkin esitetty tulkinnan vaikutusten kannalta aiheellinen kysymys siitä, kuinka tarkoituksenmukaista on ylläpitää kansallisessa oikeudessa erillisiä ja kilpailevia järjestäytyneen rikollisuuden määritelmiä (*Nuotio*, 2009a, s. 1164–1165).

36 HE 188/2002 vp, s. 62.

37 PeVL 10/2000 vp, s. 3 ja LaVM 26/2002 vp, s. 5.

38 HE 183/1999 vp, s. 11.

39 Ks. myös *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 234.

40 *Palo* 2010, s. 226. Ks. myös *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 234–243.

kilöt tekevät kukin tahoillaan rikoksia tietämättä toistensa teoista.[41] Yhteistuumaisuutta ei ole solu- ja verkostoimaisia ryhmärakenteita hyödyntävän terroristiryhmän tapauksissa helppoa näyttää.[42] Onhan toiminnan tämänkaltaisen järjestämisen perusteena nimenomaan ryhmän paljastumisriskin vähentäminen, ja sen eräänä keinona jäsenten pitäytyminen tietämättöminä tai heidän pimennossa pitämisensä valmisteltavina olevista teoista.[43] Edelleen, mitä suurempi maantieteellinen tai työnjaollinen hajonta ryhmään kuuluvien välillä on, sitä todennäköisempää on yhteistuumaisuutta ilmentävän näytön liudentuminen.

Terroristiryhmän RL 34a:6.2:ssa säädetyn yhteistuumaisuusvaatimuksen kannalta on yhdentekevää, vaikka esimerkiksi Pohjois-Nigeriassa toimivan *Boko Haram* -ryhmän[44] motiivit eivät olisikaan samoja islamilaisen Maghrebin *al-Qaidan* (AQIM)[45] kanssa, jos näitä toimijoita silti yhdistää terroristinen rikoksentekotarkoitus.[46] Toisin sanoen, vasta tekemistarkoitus luo vaaditulle yhteisymmärrykselle riittävän täsmällisen kohteen. Terrorismirikoksen tekemistarkoitus kattaa myös tilanteet, joissa ryhmä poikkeuksellisesti tähtäisi vain RL 34a:2:ssä tarkoitetun valmisteluteon tekemiseen.[47] Terroristinen tarkoitus on siis käsillä, jos vähintään kolmella henkilöllä voidaan osoittaa olleen kutakuinkin samansuuntainen suunnitelma, tavoite, tarkoitus tai sopimus terrorismirikoksen tekemiseksi.

---

41 HE 188/2002 vp, s. 62. Yhteistuumaisuuden vaatimus on määritelty samalla tavoin käänteisesti myös rikollisjärjestön toimintaan osallistumista koskevassa lainvalmisteluaineistossa (HE 183/1999 vp, s. 12).

42 Ks. myös *Härkönen* 2006, s. 225.

43 *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 234–236. 9/11-iskuryhmään osallistuneita ei pidetty pelkästään pimennossa siitä, mitä kunkin tehtäväksi oli suunniteltu, vaan heitä myös tietoisesti harhautettiin mm. harjoittelemalla itsemurhaiskua räjähdelastissa olevalla ajoneuvolla. Tarkoituksena oli säilyttää toiminnallinen koskemattomuus siinäkin tapauksessa, että joku olisi kiinni jouduttuaan kertonut tietämänsä.

44 ”Boko haram (meaning un-islamic education is forbidden) emerged during 2009 from a group known as the Nigerian Taliban” (*CONTEST*, s. 24).

45 AQIM = al-Qaeda in the Islamic Maghreb. Ks. myös *TE-SAT* 2011, s. 18.

46 *CONTEST*, s. 25: ”We note its [Boko Haram] growing links to Al Qa’ida in the Maghreb”.

47 HE 188/2002 vp, s. 62.

2 Perheyhtäläisyysajattelu ja lähiopit

Täyttääkseen hyväksyttävyysvaatimuksen valmistelu- ja edistämiskäsityksen tulee olla lainmukainen. Valmistelua ja edistämistä koskevalta argumentoinnilta voidaan edellyttää lisäksi sitoutumista oikeusyhteisön tunnistamaan tapaan kohteellistaa ja käsitteellistää oikeudelliset konstruktiot.[48] Näin ei kuitenkaan aina ole. Esimerkiksi salahanketta on kuvattu valmistelua edeltävänä rikoksen tekemisestä sopimisena[49] ja koulutuksen antamista sekä värväystä taas valmistelutyyppisinä tekoina.[50] Joint Criminal Enterprise (JCE) -oppia puolestaan on kuvattu rikosoikeuden erityisen osan tunnusmerkistön ja sen taustalla olevan salahankkeen yhdistelmänä.[51]

Jo lain perusteella on riidatonta, että salahanke on valmistelun eräs tekotapa,[52] ja että JCE ei ole rikos saati sitten rikosvaihe,[53] mitä toisaalta salahanke kotimaisessa katsannossa nimenomaan on.[54] Mikäli edistäminen taas on välttämättä rinnastettava valmisteluun, tulisi joka tapauksessa pyrkiä selventämään, mikä rikosvaiheen elementti tai ominaisuus on kuvattavan myötävaikuttamisen muodon kannalta samankaltainen.[55] Jos täytettyä päätekoa pidetään rikosvastuun ydinalueena, yhdistää valmistelua ja edistämistä toki se, että ne sijoittuvat tahoillaan rikosvastuun reuna-alueille (*”straffansvarets periferi”*).[56]

Jos tavoitteeksi otetaan rikoslainopin käsitemääritelmien tarkkuus, on aloitettava siitä, mikä on valmistelun ja edistämisen perusominaisuus. Tämän jälkeen voidaan kysyä, onko myös muita olioita, jotka jakavat saman perusominaisuuden. Jos sellaisia on, olioiden välillä sanotaan vallitsevan perheyhtäläisyyden (*”family resemblance”*).[57] Koska olioilla tarkoitetaan tässä kontekstissa rikosoikeuden yleisiä oppeja, kutsun samaan oikeudelliseen perheeseen kuuluvien olioiden joukkoa lähiopeiksi.

---

48 *Siltala* 2003, s. 30.

49 *Sahavirta* 2008, s. 223 ja *Palo* 2010, s. 8–9.

50 HE 81/2007 vp, s. 4 ja LaVM 9/2007 vp, s. 3. Ks. myös *Sahavirta* 2008, s. 256.

51 *Piacente* 2004, s. 451

52 Arg. RL 34a:2:n 1 kohta.

53 Näin myös *Lehto* 2008, s. 229.

54 Salahanke-oppia on sovellettu *Nürnbergin* kolmentoista oikeudenkäynnin sarjassa jopa erityisenä osallisuusmuotona. Ks. *Lehto* 2008, s. 197: ”The ambivalent application of the concept has been explained by its unfamiliarity in civil law countries”.

55 *Harding* 2007, s. 252: ”There is some conceptual fuzziness in these developments … especially the tendency to fail to distinguish substantive offending from a basis of liability”.

56 *Husabø* 1999, s. 6.

57 *Wittgenstein* 1953 ja *von Wright* 1968, s. 238.

Valmistelu tavataan käsitellä niin rikosoikeustieteessä kuin lainvalmistelussakin yhdessä yrityksen kanssa.[58] Syy on ilmeinen: valmistelussa ja yrityksessä on kyse toisiaan seuraavista rikoksen vaiheista ennen päärikoksen täyttymistä.[59] Jos valmistelun ja yrityksen perusominaisuudeksi ymmärretään juuri rikoksen esivaiheisuus, angloamerikkalaisessa oikeudessa tarkoitettu salahanke (Criminal Conspiracy) on psyykkisenä valmistelumuotona ensiksi mainittuihin nähden perheyhtäläinen oppi.[60]

RL 34 a luvun mukainen edistämisen käsite puolestaan on palautettavissa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 1373 (2001),[61] EU:n terrorismipuitepäätökseen[62] ja terrorismiyleissopimukseen (SopS 48/2008),[63] joissa käytetään kaikissa termiä *"participation"*. Edistämisen perusominaisuus liittyy siis kiistatta osallistumiseen.[64] Edistämisen lähioppeja ovat tästä näkökulmasta vakiintuneeseen osallisuuskäsitykseen kuuluvat rikoskumppanuus (RL 5:3), välillinen tekeminen (RL 5:4), yllytys (RL 5:5) ja avunanto (RL 5:6).[65] Koska edistäminen tulee kyseeseen vasta silloin, kun osallisen myötävaikutus ei riitä täyttämään avunantoa päärikokseen tai sen valmisteluun,[66] rikoslainopillinen perheyhtäläisyys on otaksuttavasti suurimmillaan juuri näiden kahden osallisuusmuodon välillä.

Jos edistämistä leimaavana ominaisuutena taas pidetään osallisuuden kollektiivisuutta, sen lähiopeiksi on luettava järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen (JRTO),[67] mutta myös Joint Criminal Enterprise -oppi. RL 34a:4:n mukaista edistämistekoa yhdistää JRTO:een lähes identtinen ryhmätunnusmerkki. Terroristisen koulutuksen ja värväyksen taustalla oleva kansainvälinen yleissopimus puolestaan operoi yhteisen päämäärän konstruktiolla, mikä on JCE-opin

---

58 SOU 1996:185a, s. 225 ja 267, HE 44/2002 vp, s. 131–132, *Jescheck – Weigend* 1996, s. 518–521, *Nuutila* 1997a, s. 323, *Husabø* 1999, s. 271 ja 301, *Roxin* 2003, s. 443–445, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 363, *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 427 ja 441 sekä *Frände* 2012, s. 222.

59 Toisissa oikeusjärjestelmissä samaa ryhmittämisratkaisua voidaan perustella myös muulla perusominaisuudella (esim. Ruotsissa puhutaan vastuumuotojen epäitsenäisyydestä ja angloamerikkalaisessa oikeudessa taas muotoutumassa olevista rikoksista "inchoate offences"). Tämän seurauksena vaihtelee myös käsitys siitä, mitä katsotaan esimerkiksi valmistelun ryväsopeiksi. Esimerkiksi epäitsenäisiin vastuumuotoihin luetaan yrityksen ja valmistelun ohella myös osallisuus (*Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 426). "Inchoate offences" -kategoriassa taas käsitellään paitsi yritystä ja salahanketta, myös yllytystä (*Ashworth* 2006, s. 444–464).

60 Ks. myös *Husabø* 1999, s. 162 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 291–292.

61 Ks. päätöslauselman 2 ponsikappale a-kohta.

62 Ks. puitepäätöksen 2 artikla 2 kohta b-alakohta.

63 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 106.

64 Ks. myös HE 188/2002 vp, s. 50, LaVM 24/2002 vp, s. 7 ja järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen osalta HE 183/1999 vp, s. 6.

65 Näistä puhutaan myös osallisuuden numerus clausuksena (*Frände* 2012, s. 238).

66 HE 188/2002 vp, s. 55.

67 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 388. Muita RL 17:1a:ssä tarkoitetun JRTO:n kaltaisia, toisin sanoen osallisuuden piirteitä omaavia rikossäännöksiä ovat muun muassa RL 15:11 (rikoksentekijän suojeleminen), RL 21:12 (tappeluun osallistuminen) ja RL 50:4 (huumausainerikoksen edistäminen).

ydin.[68] JCE poikkeaa kuitenkin edeltävistä itsenäisistä rikostunnusmerkistöistä yleisenä, useisiin rikoslajeihin soveltuvana osallisuusmuotona.[69]

Seuraavan esityksen alustavana tavoitteena on tunnistaa valmistelun ja edistämisen lähiopit (*"cluster concepts"*).[70] Mitä hyötyä tästä on? Lähioppien hahmottamisella varmistetaan ensinnäkin se, että valmistelua ja edistämistä koskevat luonnehdinnat eivät karkaa liian kauas sen tärkeimpiä "sisaroppeja" hallitsevasta perusnäkemyksestä (paradigma).[71] Lähioppien ryhmittely auttaa toiseksi kiinnittämään huomiota siihen, mitkä osatekijät tai kriteerit erottavat sukulaisoppeja toisistaan.[72] Valmistelun lähiopeiksi kelpuutetut yritys ja Criminal Conspiracy puretaan jäljempänä otsikon "Rikoksen esivaiheet" alaisuudessa komponentteihinsa deltaljitasolla tapahtuvan vertailun mahdollistamiseksi. Edistämisen kohdalla toimitaan samoin suhteessa sitä lähellä oleviin osallisuusmuotoihin: avunanto, JRTO ja JCE.[73]

Lähioppien tunnistaminen ja purkaminen ovat välttämättömiä välietappeja tämän luvun (IV) päätavoitteessa teoreettisesti jäsentää valmistelun ja edistämisen käsitteet sekä sen pohjalta arvioida niiden konkurrenssiopilliset vaikutukset.[74] Rikoksen esivaiheita ja osallisuutta koskevia jäsennystuloksia hyödynnetään jäljempänä myös todennäköisyysheuristiikkojen kehittelyssä luvussa VI. Rikosten yhtymistä koskevia perusnäkemyksiä ja esiparadigmaattisia kannanottoja puolestaan muunnetaan tulkintasuosituksiksi harjoitettaessa praktista lainoppia luvussa V.

---

68 Sanapari "common purpose" esiintyy terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2008) 9 artiklan 1 kappaleen c-kohdassa. Kyseisen sopimuskohdan katsottiin hallituksen esityksessä vastaavan pitkälle RL 34a:4:n sääntelyä terroristiryhmän toiminnan edistämisestä (HE 81/2007 vp, s. 13).

69 *Ambos* 2007, s. 173.

70 Ks. ryväsoppitermistä *Niiniluoto* 1997, s. 169.

71 Ks. lainopin paradigmoista *Aarnio* 1989, s. 59 ja paradigmoista yleisesti *Niiniluoto* 1997, s. 247–248. Vaihtoehtoisessa tai kriittisessä lainopissa voi päämääränä päinvastoin olla paradigman haastaminen irtautumalla "oikeudellisista validiteetti- ja tulkintakriteereistä sekä vallitsevaa oikeudellista sääntely- ja ratkaisulogiikkaa ilmentävien oikeudellisten päättelymallien kokonaisuudesta" (*Siltala* 2004, s. 557).

72 Ilman rikosoikeustutkimuksen tuottamia käsite-erotteluja voi lainkäyttäjällä olla vaikeuksia ratkaista, onko hän esimerkiksi tekemisissä RL 34a:2:n 1 kohdassa tarkoitetun terroristisen suunnitelman laatimisen eli valmistelurikoksen vai tekotavaltaan tietojen antamiseen perustuvan edistämisrikoksen (RL 34a:4.1, 3 kohta) kanssa.

73 Ks. myös *Husabø* 1999, s. 33: "Ved fastlegginga av det rettslege medverkingsomgrepet blir det alltså ei viktig oppgåve å forsøka å avdekkja kva underliggjande, ontologiske grunnstrukturar som omgrepet refererar til".

74 *Lahti* on edellyttänyt toimittavan juuri näin, mutta todennut sen olevan yksittäisen lainuudistushankkeen yhteydessä hankalaa (*Lahti* 2002, s. 3).

3 Rikoksen esivaiheet

3.1 YRITYS

Yritysoppi muodostaa rangaistavuuden alan laajennuksen täytettyyn päätekoon nähden.[75] Silloin, kun rikoksen rangaistavuus on ulotettu vain yritysvaiheeseen, yrityksen alkupiste määrittää samalla rankaisemattoman ja rangaistavan toiminnan rajapinnan.[76] Jos teko taas on säädetty rangaistavaksi valmisteluvaiheesta alkaen, yritys muodostaa valmistelua seuraavan ja täyttynyttä rikosta edeltävän välivaiheen.[77] Yritystä on kuvattu ruotsalaisessa keskustelussa epäitsenäisenä vastuumuotona (*”osjälvständig brottsform”*) tai typistettynä rikoksena (*”kuperat brott”*).[78] Jälkimmäinen luonnehdinta on ymmärrettävissä sitä vasten, että yritysteko ei täytä kaikkia kohderikoksensa objektiivisen puolen elementtejä.[79] Yrityksen parasiittiluonnehdinta taas johtuu siitä, että yrityksen perussäännös RL 5:1:ssä tulee aina sovellettavaksi yhdessä jonkin rikostunnusmerkistön (isäntäsäännöksen) kanssa.[80]

Yrityksen rangaistavuutta on perusteltu syyllisyys- ja vaarantamisvastuulla, toisin sanoen subjektiivis- ja objektiivispainoitteisilla argumenteilla.[81] Sekä Suomessa että Ruotsissa yrityksen rangaistavuuden keskeisenä perusteena on ainakin perinteisesti pidetty aineellisobjektiivisen yritysteorian mukaista vaara-arviota.[82] Uudemmassa oikeuskirjallisuudessa on tosin esitetty, että satunnaisten syiden kriteerille (RL 5:1.2) annettu tulkinta on siirtänyt objektiivisille elementeille rakentuvaa yritysvastuuta kohti tahallisuutta painottuvaa yritysoppia.[83] Yrityksen rangaistavuutta perustellaan myös yleispreventiolla, moraalisilla näkökohdilla ja tehokkaan kiinnijäämisriskin ylläpitämisellä eli kriminaalipoliittisilla syillä.[84]

---

75 *Tapani* 2010, s. 18. Ks. myös *Husabø* 1999, s. 273.
76 *Nuutila* 1997a, s. 327.
77 *Nuutila* 1997a, s. 323 ja *Hermunen* 2004, s. 254. Ks. myös SOU 1996:185a, s. 225.
78 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 428.
79 *Nuutila* 1997a, s. 325 ja *Frände* 2012, s. 221. Ks. myös *Duff* 1996: ”it falls short of the complete actus reus or external elements of the complete offence”.
80 *Tapani* 2010, s. 25. Ks. myös SOU 1996:185a, s. 225 ja *Jareborg* 2005a, s. 378.
81 *Salovaara* 1948, s. 101–145 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 364.
82 HE 44/2002 vp, s. 135 ja SOU 1996:185a, s. 226.
83 *Tapani* 2010, s. 28–29 ja 132 ja *Frände* 2012, s. 233. Satunnaiset syyt (”tillfälliga omständigheter”) nähdään Ruotsissa nimenomaan subjektiivisen yritysopin ilmauksena (SOU 1996:185a, s. 260).
84 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 364–365.

Yrityksen periaatteellisesta rangaistavuudesta säädetään RL 5:1.1:ssa.[85] Kyseisen lainkohdan mukaan yrityksestä rangaistaan vain, jos yritys on tahallista rikosta koskevassa säännöksessä säädetty rangaistavaksi. Lakiteknisesti yrityksen rangaistavaksi säätämisessä on käytetty kahta tapaa. Yleisin tapa on ottaa rikossäännöksen viimeiseksi momentiksi virke ”Yritys on rangaistava”.[86] Tällöin kyseessä on aina myös rangaistuksen vähentämisperuste (RL 5:1.3:n alkuvirke), jolloin tekijälle saa tuomita enintään kolme neljännestä maksimirangaistuksesta.[87] Toinen tapa on rinnastaa yritys täytettyyn tekoon sisällyttämällä yritys jo itse tunnusmerkistökuvaukseen.[88] Yritysrikoksia rangaistaan samalta asteikolta kuin määrättäessä seuraamus täytetystä rikoksesta (RL 5:1.3:n loppuvirke).

Kun yritysvaihe rajataan suhteessa täytettyyn rikokseen nähden, lähtökohtana on rikoksen tunnusmerkistö.[89] Se, onko tunnusmerkistö tullut täytetyksi, edellyttää tapahtuneen vertaamista tunnusmerkistökuvaukseen. Jos vertailu tuottaa tulokseksi, että tapahtunut jää vajaaksi siihen nähden, mitä tunnusmerkistökuvauksen objektiivinen puoli edellyttää, teko saattaa silti olla yrityksenä rangaistava.[90] Yritysopin tulkinta ja sisältö on siis rikostyyppikohtaisena korostuneen kontekstuaalista.[91] Siinä, missä yrityksen ylärajan paikantamisessa nojaudutaan tunnusmerkistöön, määrittävät RL 5:1.2:n ensimmäiseen virkkeeseen otetut kriteerit ennen kaikkea sen, mistä lähtien valmistelu on edennyt rikoksen yritykseksi. Nämä yrityksen alarajaa tai alkupistettä paaluttavat kriteerit ovat teko ja vaara.[92]

Rikosoikeustieteessä on kehitetty useita yrityksen alkupistettä paaluttavia suuntaviivoja.[93] Yrityksen alkupisteen on ensinnäkin katsottu tulleen saavutetuksi, jos teko on viimeistä edellinen lenkki (*”immediately connected”*) osateoista muodostuvassa tekosarjassa, joka on välittömästi johtamassa rikokseen.[94] Toisissa tilanteissa on voitu antaa aloittamista indisioiva merkitys sille, että tekijä on yritystekonsa myötä ryhtynyt johonkin jo sinänsä rangaistavaan esitekoon (*”kvalitativ nærleik”*).[95]

---

85 HE 44/2002 vp, s. 135.

86 *Nuutila* 1997a, s. 323 ja *Frände* 2012, s. 222. Esimerkiksi terroristisen päärikoksen yrityksen rangaistavuus on toteutettu lisäämällä RL 34a:1:ään 3 momentti (LaVM 24/2002 vp, s. 4 ja *Lahti* 2002, s. 3)

87 HE 44/2002 vp, s. 131 ja *Tapani* 2010, s. 20.

88 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 363. Tällaisia niin sanottuja yritysrikoksia ovat muun muassa terroristiset edistämisrikokset.

89 HE 44/2002 vp, s. 132–133 ja *Nuutila* 1997a, s. 326.

90 Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 427.

91 *Tapani* 2010, s. 25.

92 KKO 2002:112 ja KKO 2003:78.

93 *Nuutila* 1997a, s. 329.

94 *Duff* 1996, s. 37–42, *Nuutila* 1997a, s. 328, *Husabø* 1999, s. 286, *Tapani* 2010, s. 44 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 434.

95 HE 44/2002 vp, s. 136. Ks. myös *Wennberg* 1985, s. 134–135, *Husabø* 1999, s. 289 ja *Ja-*

Niin sanotuissa yhdistetyissä rikoksissa täytäntöönpanotoimi alkaa jo teon ensimmäiseen puoliskoon ryhtymisestä.[96] Toisinaan taas on kiinnitetty huomiota jo tehtyjen ja vielä toimeenpanoa edellyttävien osatekojen väliseen suhteeseen (*"kvantitativ nærleik"* tai *"substantial steps"*).[97] Yrityksen alkupisteen määrittämisessä on käytetty myös teon päättymispisteeseen suuntautuvaa aikaperspektiiviä (*"the proximity rule"*) tai valmistelun enemmyyttä edellyttävää apukriteeriä.[98] Täytäntöönpanovaatimuksen riittämättömyys rajanvetokriteerinä on herättänyt oikeuskirjallisuudessa kysymyksen sen epäitsenäisyydestä.[99] Tässä ajattelussa tekovaatimus nähdään alisteisena vaarakriteerille, jolloin yrityksen rangaistavuuden alan määrittää viime kädessä nimenomaan vaaralle annettava tulkinta.[100]

Teon on lisäksi täytynyt aiheuttaa konkreettinen vaara rikoksen täyttymisestä.[101] Vaaran todennäköisyyskomponentti vaatii jo lain esityön mukaan kahdelta suunnalta tapahtuvan arvioinnin.[102] Vaaran pitää olla *ex ante* -näkökulmasta arvioituna käytännössä varteenotettava tai uskottava vaihtoehto.[103] Tässä pätee kuitenkin se, että mitä tärkeämpi etu on vaaralle alttiina, sitä pienempi todennäköisyys riittää täyttämään vaaran varteenotettavuuden vaatimuksen. Yritysopin rikostyyppikohtaisuus näkyy siis myös vaarakriteerin tulkinnassa.[104] Vaaran jälkikäteistarkastelussa puolestaan edellytetään rikoksen täyttymisen tosiasiallista mahdollisuutta. Koska tämä ontologisen tai eksistentiaalisen mahdollisuuden puuttuminen ei satunnaisten syiden soveltuessa estä yrityksestä rankaisemista, vaaran voi sanoa olevan ehdollinen yritysvastuun ehto.[105]

---

reborg 2005a, s. 384.

96 Ks. ruotsalaisesta keskustelusta *Wennberg* 1985, s. 135–136 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 435.

97 *Duff* 1996, s. 53–57 ja *Husabø* 1999, s. 288.

98 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 366. Ks. myös *Wennberg* 1985, s. 133 ja *Duff* 1996, s. 42–44.

99 HE 44/2002 vp, s. 136, *Nuutila* 1997a, s. 327–328 ja *Tapani* 2010, s. 52–58. Ongelmallisena on pidetty ensinnäkin tilanteita, joissa tunnusmerkistössä ei ole yksilöityä tekotapakuvausta ja toiseksi tilanteita, joissa ei ole erotettavissa selkeää täytäntöönpanotoimen osaa.

100 *Hermunen* 2004, s. 257. Samoin *Wennberg* 1985, s. 221.

101 HE 44/2002 vp, s. 137, KKO 1999:102 ja *Nuutila* 1997a, s. 327. Oikeuskirjallisuudessa puhutaan konkreettisesta vaarantamisesta myös niin sanottuina läheltä piti -tilanteina (*Nuutila* 1996, s. 290, *Nuotio* 1998c, s. 370 ja *Tolvanen* 1999, s. 267).

102 HE 44/2002 vp, s. 137.

103 *Frände* 2012, s. 229.

104 *Tapani* 2010, s. 71 ja 74.

105 Vaaran rakenteeseen sovitetaan esittäjästä riippuen myös tapahtuman ja sen todennäköisyyden välinen mahdollisuussuhde (*Tapani* 2010, s. 61 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 103) ja/tai kontrollointikyky (*Nuotio* 1998c, s. 372 ja SOU 1996:185a, s. 233). *Nuutila* jättää auki kysymyksen siitä, onko ontologinen mahdollisuus ylipäätään otettava osaksi vaarantamisen kriteeriä (*Nuutila* 1996, s. 288). Ks. myös *Tolvanen* 1999, s. 261.

Yrityksestä rankaiseminen edellyttää samaa tahallisuutta kuin mitä täytetyltä teolta vaaditaan.[106] Yritystahallisuudelta vaaditaan toisin sanoen kohdetunnusmerkistön objektiivisen puolen kokonaisuudessaan peittävää tahallisuutta.[107] Koska yrityksen puutteellisuus täytettyyn tekoon nähden ilmenee nimenomaan tunnusmerkistön objektiivisella puolella, yritys on subjektiivista enemmyyttä (*”subjektivt överskott”*) osoittava vastuumuoto.[108] Yrittämisen yleiskielisestä merkityksestä poiketen yrityksen syyksilukemiseen riittää tahallisuuden alin aste.[109] Tekijän on näin ollen täytynyt pitää tunnusmerkistön toteutumista joko todennäköisenä tai varteenotettavana mahdollisuutena olosuhdetahallisuuskäsityksestä riippuen.

Jos rikossuunnitelmassa on sillä tavoin perustava puute, ettei teko käytettyjen välineiden, teon kohteen tai muiden tilanteeseen tyypillisesti liittyvien seikkojen vuoksi olisi missään olosuhteissa voinut johtaa tarkoitettuun tulokseen, käsillä on kelvoton yritys.[110] Kelvottomia yrityksiä on luonnehdittu jo alun alkaen epäonnistumaan määrätyiksi yritysteoiksi, ja ne jäävät lähtökohtaisesti rankaisematta, koska vaaraa tarkoittava ehto jää täyttymättä.[111] Satunnaisten syiden konstruktio RL 5:1.2:ssa muodostaa kuitenkin poikkeuksen tästä vaaran vaatimuksesta. Kyseisen lainkohdan mukaan yrityksestä rangaistaan myös silloin, kun tekijä ei saa aikaan vaaraa, jos vaaran syntymättä jääminen on johtunut vain satunnaisista syistä. Tämän arviointi tehdään tekijän näkökulmasta.[112] Toimintaoptioita (*”handlingsalternativ”*) korostavassa ajattelussa satunnaisten syiden kriteeri soveltuu, jos tekijällä oli useita toimintavaihtoehtoja, joista hän vain sattui valitsemaan kelvottoman.[113] Ajattelu lähentyy abstraktiselle vaarantamiselle perustuvaa vastuuta.[114] Oikeuskirjallisuudessa on vedottu siihen, että satunnaisten syiden kriteeriä sovellettaisiin pidättyvästi, jotta yrityksen kelvottomuudelle jäisi oma soveltamisalansa.[115]

---

106 *Tapani* 2010, s. 136. Ks. myös *Husabø* 1999, s. 274.

107 *Nuutila* 1997a, s. 325 ja *Hermunen* 2004, s. 251.

108 SOU 1996:185a, s. 227, *Wennberg* 1985, s. 253 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 429. Kotimaisessa lain esityössä subjektiivisesta enemmyydestä puhutaan vain valmisteluluonteisten tekojen subjektiivisen puolen ominaisuutena (HE 44/2002 vp, s. 132).

109 HE 44/2002 vp, s. 135.

110 HE 44/2002 vp, s. 137 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 368–369.

111 *Nuutila* 1997a, s. 329. Ks. myös *Wennberg* 1985, s. 217.

112 *Tapani* 2010, s. 104.

113 HE 44/2002 vp, s. 137, KKO 1988:109, KKO 1993:103 ja KKO 2003:53. Ks. ruotsalaisista ratkaisuista NJA 1985, s. 544, NJA 1990, s. 354 ja NJA 1992, s. 679.

114 *Tapani* 2010, s. 105. Ks. myös SOU 1996:185a, s. 258–259 ja *Wennberg* 1985, s. 31: ”Otjänliga försöken kan säga utmärkas av att icke konkret, men abstrakt, fara för brottets fullbordan förelegat”.

115 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 373, *Tapani* 2010, s. 132 ja *Frände* 2012, s. 233.

3.2 CRIMINAL CONSPIRACY

Criminal Conspiracy (CC) on kyseessä silloin, kun vähintään kaksi henkilöä on sopinut tekevänsä laittoman teon tai käyttävänsä laittomia keinoja oikeusjärjestelmän sinänsä salliman päämäärän saavuttamiseksi.[116] Tässä katsannossa kyse on ryhmärikoksesta.[117] CC sisältää suunnittelua ja päätöksentekoa päärikoksen tekemistä varten ja sen onnistuminen on toiminnan pimennossa pysymisen varassa.[118] Mitä paremmin toiminnan salaaminen onnistuu, sitä suurempi päärikoksen todennäköisyys.[119] Oikeuskirjallisuudessa CC sijoitetaan juuri alkaneiden tai edeltä käyvien rikosten (*"inchoate offences"*) kategoriaan erotuksena loukkaamisrikoksista (*"substantive offences"*).[120] CC on lisäksi rikos, jolle on ominaista, että kielletty tila pysyy yllä pidemmän ajan.[121]

CC-vastuu perustellaan tyypillisesti joko toiminnan vaarallisuudella tai kyseisen vastuumuodon välinearvolla.[122] Vaarallisuusargumentti ottaa lähtökohdakseen joukkovoiman, joka perustuu usean henkilön mukanaan tuomaan resurssilisään. Useiden henkilöiden yhteistoiminnalla on saavutettavissa kunnianhimoisempia ja suuremman yhteiskuntauhan omaavia rikoksia kuin vain yhden henkilön tekemänä. Se, että useat antavat panoksensa yhteisen päämäärän eteen, nähdään myös rikoksen toteutumistodennäköisyyttä kasvattavana tekijänä.[123] CC:n kaltaiseen ryhmärikokseen liitetään myös ryhmäpaine ja -dynamiikkavaikutuksia. Paine vahvistaa sopimuksessapysymispäätöstä, ja ryhmässä voi olla vaikeaa ottaa teon kontrolli takaisin.[124] Välinearvoa CC-kriminalisoinnilla on syyttäjälle ennen kaikkea silloin, kun vastaajan asema tai rikospanos ryhmän rikollisessa toiminnassa ei ole vaikeuksitta osoitettavissa.[125]

---

116 *Kalmus* 1958–1959, s. 922, *Dine – Gobert* 2003, s. 535, *Allen* 2003, s. 254 ja *Ormerod* 2005, s. 359. "It was classically, if loosely, defined as an agreement to do an unlawful act or a lawful act by unlawful means".

117 *Cassese* 2008, s. 227.

118 *Blumenthal v. United States, s.* 557.

119 *Davis – Waters* 2007, s. 532.

120 *Ormerod* 2005, s. 349 ja *Ashworth* 2006, s. 444. Ks. myös *Cassese* 2008, s. 219.

121 *Allen* 2003, s. 255 ja *Ormerod* 2005, s. 363.

122 "… a favoured weapon in the prosecutorial arsenal" (*Fletcher* 1998, s. 191). Ks. myös *Lehto* 2008, s. 196.

123 *Dine – Gobert* 2003, s. 535.

124 Ajatus, jonka mukaan joukkovoimassa piilee aina yksilön tekoa suurempi vaarapotentiaali, on tietysti kyseenalaistettavissa. Ks. esim. *Ashworth* 2006, s. 458. "Against this one could put the comparison of one resolute individual compared with two weak and dithering conspirators".

125 *Kalmus* 1958–1959, s. 922 ja *Davis – Waters* 2007, s. 525.

Kodifioitu CC (*”statutory conspiracy”* tai *”federal criminal conspiracy”*)[126] on oikeuskirjallisuudessa vakiintuneesti jäsennetty neljään osatekijään: sopimus, kohdeteko, täytäntöönpanotoimi ja tahallisuus.[127] CC:n keskeisin elementti on sopimus (*”actus reus”*).[128] CC-sopimus versoo salaisesta aikomuksesta ja kehittyy keskinäiseksi konsultaatioksi sekä lopulta sopimukseksi. CC-sopimus voi olla eksplisiittinen tai konkludenttinen eikä sen muodolla ole merkitystä.[129] Tätä taustaa vasten sopimus on ehkä osuvammin luonnehdittavissa päätökseksi. Kun CC:n alkupisteen saavuttaminen edellyttää sopimukseksi yltävää yhteisymmärrystä, vielä neuvotteluvaiheessa oleva yhteistoiminta ei täytä CC-tunnusmerkistön sopimuskriteeriä. Sen sijaan silloin, kun aikomuksesta on päästy pääpiirteiseen sopuun, kyseessä on CC-sopimus. Sopimusolettamaa ei horjuta se, että tietyt yksityiskohdat jätetään myöhemmän päätöksen varaan, tai että mitään ei enää tehdä.[130]

CC:n vastapuolen täytyy olla luonnollinen henkilö. Näin ollen asetelma, jossa henkilö laatii sopimuksen rikoksen tekemisestä määräysvallassaan olevan yhtiön kanssa, ei täytä CC:n ryhmävaatimusta.[131] Kaikki henkilötahot eivät täytä CC:n osapuolikriteeriä. Ensinnäkin jos sopimuksen toteutuminen tekisi toisesta osapuolesta uhrin, tätä ei lasketa CC-kumppaniksi.[132] Salahankkeelta puuttuu välttämätön kumppani myös silloin, jos sopimuksen toinen osapuoli edustaa valtion viranomaista tai on niin sanottu tietolähde.[133] Jos poliisi sitä vastoin toimii vain yhdyslinkkinä kahden CC-osapuolen välillä, ryhmävaatimus täyttyy, kunhan varsinaiset osapuolet ovat tietoisia toistensa olemassaolosta.[134]

CC:n henkilöpiiriä ei rajaa suora yhteysvaatimus kaikkien siihen osallistuvien välillä, vaan tekijävastuuseen riittää, että jokainen on sopinut rikoksen tekemisestä vähintään yhden kanssa.[135] Esimerkiksi niin sanottu pyöräsalahanke (*”wheel conspiracy”*) on kyseessä silloin, kun yksi keskushahmo A sopii rikoksesta erikseen B1:n, B2:n ja B3:n kanssa. Vaikka viimeksi mainitut eivät ole yhteydessä keskenään tai tule välttämättä edes tietämään toistensa olemassaolosta

---

126 Mainittakoon, että Yhdysvalloissa on useita salahanketta (Federal Criminal Conspiracy) koskevia liittovaltion säädöksiä, mutta vain yksi kaikkia rikoslajeja koskeva yleinen CC-säännös (18 U.S.C. § 371 (2000)), jota voidaan soveltaa silloin, kun ”the goal is to commit any offense against the United States, or to defraud the United States” (*Davis – Waters* 2007, s. 523–525).

127 *Dine – Gobert* 2003, s. 536–542, *Molan – Bloy – Lancer* 2003, s. 142–153, *Davis – Waters* 2007, s. 526–535.

128 *Ormerod* 2005, s. 362–363 ja *Ashworth* 2006, s. 459.

129 *Allen* 2003, s. 254.

130 *Ormerod* 2005, s. 363 ja *Ashworth* 2006, s. 460.

131 *Dine – Gobert* 2003, s. 539.

132 *Ashworth* 2006, s. 460.

133 *Davis – Waters* 2007, s. 528. ”It is a well-established rule that a conspiracy cannot exist between a single defendant and government agents or informants”.

134 Tietoisuusvaatimus ei tarkoita, että vastapuolen henkilöllisyyden tulisi olla tunnettu (*Kalmus* 1958–1959, s. 927).

135 *Allen* 2003, s. 255.

A:n koordinoimassa suunnitelmassa, kokoonpano muodostaa CC:n. Ketjusalahankkeesta (*"chain conspiracy"*) puolestaan puhutaan silloin, kun osapuolet linkittyvät rikossuunnitelmaan A:n ja B1:n sopimuksella, jota seuraa B1:n ja B2:n sekä edelleen B2:n ja B3:n välinen osallistumispäätös.[136]

CC-sopimuksen kohdetunnusmerkki (*"object"*) täyttyy vain, jos sovitun menettelyn täytäntöönpano välttämättä johtaisi rikokseen. CC-sopimuksen kohteen täytyy toisin sanoen olla rangaistava teko.[137] Menettelyllä tarkoitetaan sekä niitä fyysisiä tekoja, joita CC:yyn liittyneet ehdottavat toteutettaviksi että niiden seurauksia. Jos teon seuraus ei sisältyisi menettelyn käsitteeseen, voisivat loukkaamisrikoksesta sopineet välttää rikosvastuun CC:sta aina kun seuraus jäisi syntymättä. CC:n kohdetunnusmerkin täyttymistä koskeva harkinta tehdään *ex ante* -näkökulmasta.

CC-sopimuksen kohteena voi olla useampia rikoksia.[138] CC-sopimus voi myös sisältää useampia menettelyvaihtoehtoja, joista esimerkiksi yksi on rangaistava ja loput oikeusjärjestelmän sallimia. Jos sopimus on toteutettavissa myös laillisella tavalla, menettelyn ei voi sanoa välttämättä johtavan rikokseen, jolloin käsillä ei ole myöskään CC.[139] Kuinka sitten osoittaa että yhden rikossuunnitelma on tullut myös toisen hyväksymäksi? Onko A esimerkiksi sopinut tahallisesta räjähderikoksesta, jos hän on luovuttanut B:lle improvisoidun räjähteen tietoisena siitä, että tämä tulee räjäyttämään sen yleisellä paikalla? *"Stake in the venture"* -testin mukaan vastaus voi olla myönteinen, jos A henkilökohtaisesti myötävaikuttaa B:n hankkeessa, tekee siitä omansa tai tulee saamaan jotakin vastineeksi tekoon antamastaan panoksesta.[140]

CC:n kolmas osatekijä on täytäntöönpanotoimi (*"overt act"*), joka on usein ainoa hankkeen olemassaoloa osoittava seikka.[141] Täytäntöönpanotoimen vaatimus on nähtävä eräänlaisena kypsyyskokeena: sillä osoitetaan, että rikokseen tähtäävä ajatus on kehittynyt toiminnalliseksi ja vaaraa versovaksi hankkeeksi.[142] Niinpä täytäntöönpanotoimi ei voi olla osa sopimuksen muodostamista, mutta toimen ei toisaalta tarvitse ulottua itse kohderikoksessa edellytetyn teonkuvauksen aloittamiseen.[143] Täytäntöönpanotoimi sinällään voi olla laillinen, ja myös vähäpätöinen toimi samoin kuin laiminlyönti täyttävät *overt*

---

136 *Ormerod* 2005, s. 365.
137 *Ashworth* 2006, s. 461.
138 *Kalmus* 1958–1959, s. 929.
139 *Dine – Gobert* 2003, s. 549.
140 "He must in some sense promote their venture himself, make it his own, have a stake in its outcome" (*Kalmus* 1958–1959, s. 931).
141 *Dine – Gobert* 2003, s. 537.
142 *Davis – Waters* 2007, s. 534. "The function of the overt act is to manifest that the conspiracy is at work".
143 *Kalmus* 1958–1959, s. 929. Sopimuksen muodostamisella tarkoitetaan tässä toimia ennen sopimuksen täyttymistä.

act -vaatimuksen.[144] Salahankkeesta epäillyn ei myöskään edellytetä henkilökohtaisesti aloittaneen rikoksen tekemistä. Rikosvastuuta muiden tekemisistä rajoitetaan kuitenkin kahdelta suunnalta. Epäilty ei ensinnäkään vastaa ennen hankkeeseen tuloaan jo suunnitelluista tai sovituista kohdeteoista. Toiseksi, rikosvastuun ulkopuolelle jäävät teot, jotka ajoittuvat epäillyn salahankkeesta irtautumisen jälkeiseen aikaan.[145] Koska kielletyn teon alkupiste ei paikannu sopimuksen täyttymishetkeen, vaan sen toimeenpanon aloittamiseen, *overt act* -vaatimus vaikuttaa asiallisesti CC:n materialisoitumista myöhentävästi.[146]

Tahallisuus (*"fault requirements"* tai *"mens rea"*) on vaikeasti erotettavissa CC:n objektiivisesta tunnusmerkistöstä, sillä sopimus on jo sinällään subjektiivisesti latautunut.[147] Tahallisuuden on katettava sopimus, kohdeteko ja täytäntöönpanotoimi. CC-tahallisuus ei edellytä minkään kohteen osalta kvalifioitua tahallisuutta (*"specific intent"*), vaan riittävää on yleisen tahallisuusvaatimuksen (*"general intent"*) täyttyminen.[148] Tulevaisuudessa tehtävän päärikoksen tietoisuusvaatimus täyttyy näin ollen jo silloin, kun osallistujalla on yleispiirteinen käsitys salahankesopimuksen yksityiskohdista ja tavoitteista.[149] Tahallisuuden kannalta riittää, että osallinen tietää yhden muun hankkeeseen osallisen.

3.3 VALMISTELU

Valmistelu on subjektiivisessa mielessä tavoitteellista toimintaa, jolla luodaan edellytyksiä päärikoksen tekemistä varten.[150] Siinä missä yritys on teko, joka onnistuessaan konstituoi päärikoksen, suunnitellusti päättynyt valmistelu ei vielä sinällään johda kohderikoksen täyttymiseen taikka edes sen yritykseen.[151] Valmistelu on varsinaisen kohdeteon täytäntöönpanoa edeltävä rikosvaihe, ja se muodostaa vielä yritystäkin ulomman rangaistavuuden alan laajennuksen täytettyyn päätekoon verrattuna. Valmistelutunnusmerkistöt voidaan jakaa niin sanottuihin varsinaisiin valmistelurikoksiin ja valmisteluluonteisiin rikoksiin.[152]

---

144 Esimerkiksi puhelinsoitto, sähköpostin lähettäminen, väijyminen, matkalle lähteminen tai tietomurto voi kelvata näytöksi täytäntöönpanotoimesta. Ks. myös *Kalmus* 1958–1959, s. 929. "There need not be an affirmative act, since nonfeasance may in some circumstances satisfy the requirement".

145 *Davis – Waters* 2007, s. 534.

146 *Hyde v. United* States.

147 *Molan – Bloy – Lancer* 2003, s. 142 ja *Ormerod* 2005, s. 374.

148 *Ormerod* 2005, s. 374.

149 *Davis – Waters* 2007, s. 532.

150 HE 44/2002 vp, s. 132. Ks. myös *Harding* 2007, s. 208–211 ja *Palo* 2010, s. 239–240.

151 Ks. angloamerikkalaisesta keskustelusta *Duff* 1996, s. 60.

152 Tosin myös edistämisrikoksia on pidetty valmisteluluonteisina rikoksina (ks. esim. *Sahavirta* 2008, s. 256 ja *Palo* 2010, s. 138–139).

Terroristinen valmistelu kuuluu RL 34a:2:n rikosotsikossa olevan ”valmistelu”-termin myötä ensimmäiseen kategoriaan. Sitä vastoin kemiallisen tai biologisen aseen hallussa pitäminen on vain valmisteluluonteinen teko, koska RL 11:8 ja 9:ssä ei nimenomaisesti säädetä valmistelusta. Valmistelutekojen rangaistavuus on yrityksestä poiketen järjestetty itsenäisten tunnusmerkistöjen varaan, eikä rangaistusasteikon lieventämistä koskeva säännös RL 6:8:ssä koske valmistelua.[153]

Valmistelun rangaistavuutta perustellaan asiallisesti samoin kuin yrityksenkin rangaistavuutta.[154] Valmistelutekojen keskeisin kriminalisointiperuste liittyy toiminnan oletettuun vaarallisuuteen.[155] Koska valmistelua pidetään tyypillisesti joukkomittaisena toimintana, valmisteluun liitetään tavallista kunnianhimoisempien ja monimutkaisempien tekojen mahdollisuus.[156] Valmistelun vaarapotentiaalia pidetäänkin suurimpana tilanteissa, joissa sen taustalla on rakenteeltaan jäsentynyt ryhmä.[157] Valmistelutekojen kriminalisointia tavataan perustella lisäksi rikostorjunnallisilla preventionäkökohdilla.[158] Valmistelukriminalisointien taustalla ovat yhä useammmin myös pakottavat kansainväliset velvoitteet.[159]

Valmistelua koskeville rikossäännöksille on tyypillistä, että kyse on joko rikoksen tekemistä tarkoittavasta suunnitelmasta ja/tai sopimuksesta taikka sitten jonkin vaarallisen välineen hallussapidosta.[160] Sama kahtiajako koskee myös valmisteluvaiheessa olevia terrorismirikoksia. RL 34a:2:n 1 kohdassa on kyse immateriaalisesta valmistelusta (terroristinen suunnitelma tai salahanke). RL 34a:2:n 2 ja 3 kohdissa puolestaan kriminalisoidaan erilaisten taisteluvälineiden hallussapito ja muita aineellisia valmistelutoimia. Olipa kyse sitten psyykkisestä tai fyysisestä tekovariantista, valmisteluvastuun ainesosia ovat: 1) teko, 2) vaara ja 3) tahallisuus.

---

153 HE 44/2002 vp, s. 132 ja HE 188/2002 vp, s. 43–44. Valmistelusta on kuitenkin poikkeuksetta säädetty joko alhaisempi tai korkeintaan sama rangaistus kuin yrityksestä (oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 43).

154 Oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 18.

155 *Frände* 2012, s. 223. Ks. myös SOU 1944:69, s. 78: ”Kriminaliseringen är avsedd att vara begränsad till gärningar som till sin typ är straffvärda med hänsyn till risken för tillkomsten av allvarliga brott”.

156 *Sahavirta* 2008, s. 239.

157 Ks. myös kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen yleissopimus (SopS 20/2004) ja Euroopan unionin neuvosto (2008/841/YOS).

158 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 384–385. Esimerkiksi terrorismirikoksia koskevilla säännöksillä haluttiin ennen kaikkea parantaa viranomaisten mahdollisuuksia torjua terrorismia (HE 188/2002 vp, s. 16).

159 Ks. terroristisen valmistelun osalta HE 188/2002 vp, s. 43 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 312.

160 Oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 17. Ks. myös *Jescheck – Weigend* 1996, s. 523, *Roxin* 2004, s. 444 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 448.

3.3.1 Rajanveto yritykseen

Kaikkia RL 34a:2:n mukaisia valmistelun tekotapoja koskee vaatimus, että menettely ei ole saanut edetä täytetyksi teoksi tai sen yritykseksi, ja että valmistelutoimet kohdistuvat rikoksiin, joista valmisteluvastuu on nimenomaisesti säädetty.[161] Terroristisen valmistelun kohteiksi kelpaavat vain RL 34a:1.1:n 2–7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetut rikokset. Sitä vastoin saman lainkohdan 1 kohdassa luetellut rikokset – laiton uhkaus, perätön vaarailmoitus, törkeä julkisrauhan rikkominen ja ydinenergian käyttörikoksen valmistelu – eivät täytä kohdetunnusmerkkiä.[162] Viimeksi mainittujen rikosten valmistelu ei siis ole terroristisessa tarkoituksessa tehtynä rangaistavaa. Valmistelun tekotapatunnusmerkki on sikäli yritystä yksinkertaisempi, että sen toteaminen ei edellytä tapahtuneen vertailua päärikosta koskevaan tunnusmerkistökuvaukseen. Koska valmistelu on itsenäinen rikos, toteutuneelta teolta edellytetään täydellistä vastaavuutta valmistelutunnusmerkistön teonkuvaukseen nähden.

Valmisteluteon vaara-arviointi kytkeytyy samaan kiintopisteeseen kuin yrityksessäkin eli niihin seurauksiin, mitä päärikoksesta odotetaan aiheutuvan. Sen sijaan päärikoksen toteutumistodennäköisyyden ei tarvitse valmistelussa yltää konkreettisen vaaran tasolle.[163] Vaaran eriasteisuuden vaatimusta kuvaa luonnehdinta, jonka mukaan yritysvaara on suojattua etua vastaan jo aloitetun ”hyökkäyksen” vaaraa toisin kuin valmisteluvaara, joka on pikemminkin latenttia vaaraa.[164] Kuten yrityksessä, myös valmistelussa edellytetään kahdelta suunnalta tehtävä vaara-arvio. Valmisteluvaaran pitää olla *ex ante* -näkökulmasta arvioituna sellainen, että terroristisen päärikoksen mahdollisuuden voi sanoa olevan todellinen.[165] Koska terroristisen valmistelun jälkikäteisessä vaara-arvostelussa edellytetään päärikoksen toteuttamiskelvollisuutta,[166] ja kun satunnaisten syiden konstruktio RL 5:1.2:ssa ei koske valmistelua, vaaran ontologista mahdollisuutta voi pitää valmisteluvastuun vahvana ehtona.

Subjektiivinen enemmyys ilmenee terroristisen päärikoksen yrityksessä kahtaalla: 1) terroristisen tarkoituksen vaatimuksessa[167] ja 2) siinä, mitä tunnus-

---

161 Ks. pohjoismaisesta keskustelusta *Husabø* 1999, s. 307 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 442–443.

162 HE 188/2002 vp, s. 44.

163 Oikeusministeriön julkaisu 12/2011, s. 40.

164 *Duff* 1996, s. 364.

165 HE 188/2002 vp, s. 44.

166 HE 188/2002 vp, s. 44. Ruotsissa edellytetään vähäistä suurempaa vaaraa (Prop. 2000/01:85, s. 33).

167 Terroristinen tarkoitus on niin sanottu ylimenevä tarkoitustunnusmerkki, joka saakin jäädä reaalimaailmassa toteutumatta. Ks. ylimenevästä tarkoitustunnusmerkistä *Koponen* 2004, s. 234 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 377.

merkistön objektiivisella puolella on jäänyt vajaaksi.[168] Valmistelussa sitä vastoin ei esiinny viimeksi mainituin osin yritysteoille tyypillistä subjektiivista enemmyyttä, koska valmistelu ei ole koskaan tunnusmerkistöönsä nähden tyngäksi jäänyt teko. Tästä huolimatta rikosvastuun subjektiivisten seikkojen merkitys on suurempi terroristisessa valmistelussa kuin sen yrityksessä. Valmistelutahallisuus nimittäin edellyttää paitsi terroristista tarkoitusta, myös valmistelutarkoitusta, joka on tarkoitusta ottaa tekijävastuun täyttävä rooli RL 34a:1.1:n 2–7 kohdassa tarkoitetun rikoksen tai terroristisen murhan tekemisessä.[169] Yritykseen verrattuna vaatimus kahden erillisen subjektiivisen tunnusmerkin täyttymisestä korostaa rikoksentekijän tarkoitusta valmistelussa.[170]

3.3.2 Suhde Criminal Conspiracy -oppiin

Valmisteluvastuun ainesosien todettiin edellä koostuvan teosta, vaarasta ja tahallisuudesta. Koska CC:n ydinelementti on sopimus, CC on RL 34a:2:ssä tarkoitetun salahankkeen, mutta ei terroristisen suunnitelman saati aineellisen valmistelun kaltainen. Viimeksi mainitut valmistelun tekotavat nimittäin ovat toteutettavissa myös yksin tehtynä. Sopimustunnusmerkin kumppanivaatimuksen täyttää CC:ssa kahden luonnollisen henkilön rikospäätös tai rikoksen tekemistä koskeva yhteisymmärrys.[171] Jos kumppanivaatimus ymmärrettäisiin RL 34a:2:n mukaisessa salahankkeessa samalla tavalla kuin CC:ssa, siihen voisi liittyä sekä pyörä- että ketjusalahanketyyppisesti.[172]

Siinä missä CC:n kohteeksi käy mikä tahansa rikos,[173] terroristisen salahankkeen kohteiksi kelpaavat vain RL 34a:1.1:n 2–7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetut rikokset.[174] Taustalla on fundamentaalinen sääntelyero: CC on lähtökohtaisesti kaikkiin rikoksiin soveltuva vastuun laajennusosa toisin kuin valmistelukriminalisoinnit Suomessa, jotka on lakiteknisesti toteutettu rikoslain erityisen osan puolella itsenäisinä rikossäännöksinä.[175] Rikosvastuu CC:sta ei riipu siitä, kuka täytäntöönpanotoimen on tehnyt.[176] Jälkimmäinen vastuupiirre on täysin vieras kotimaisessa tekosyyllisyyttä korostavassa ajattelussa.[177] CC:n

---

168 HE 188/2002 vp, s. 32–33. Ks. myös HE 44/2002 vp, s. 132.

169 Kyse on toisin sanoen niin sanotusta omavalmisteluvaatimuksesta (*Asp* 2005, s. 144–145 ja *Asp* 2007, s. 65–76). Ks. myös oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 42.

170 Ks. norjalaisesta keskustelusta Ot.prp. nr. 90 (2003-2004), s. 103-104 ja *Husabø* 1999, s. 376.

171 *Dine – Gobert* 2003, s. 539.

172 Ks. myös *Sahavirta* 2008, s. 254–255.

173 *Ashworth* 2006, s. 461.

174 HE 188/2002 vp, s. 44.

175 HE 44/2002 vp, s. 135.

176 *Davis – Waters* 2007, s. 534.

177 Ks. myös *Matikkala* 2005, s. 35.

täytäntöönpanotoimi vastaa RL 34a:2:n mukaiseen salahankkeeseen verrattuna pikemminkin vaara- kuin tekokriteeriä. *Overt act* -vaatimus nimittäin toimii ennen kaikkea hankkeen kelvollisuuden testinä.[178] CC:n täytäntöönpanotoimivaatimusta yhtäältä ja kotimaista valmistelun vaarakriteeriä toisaalta yhdistävät niiden funktio rikosvastuun objektiivisena vastavoimana suhteessa tahallisuuden merkitystä rankaisemisessa painottaville tekijöille.[179]

RL 34a:2:n mukainen salahanke edellyttää olosuhdetahallisuuden lisäksi terroristisen tarkoituksen ja valmistelutarkoituksen käsillä oloa. Näissä niin sanotuissa erityisissä tarkoitustunnusmerkeissä vaaditaan samanasteista tahtoa kuin tarkoitustahallisuudessa. CC:ssa taas riittää alin tahallisuus suhteessa CC:n objektiivisiin tunnusmerkistötekijöihin.[180] CC:ssa vaadittavaan tahallisuuteen verrattuna erityiset tarkoitustunnusmerkit ovat kotimaista salahankevastuuta merkittävällä tavalla rajoittavia subjektiivisia lisäkriteerejä.

Toisaalta tahallisuus ymmärretään CC:ssa moitearvostelua laajemmin, sillä se muodostaa yhdessä *overt act* -vaatimuksen kanssa teon vaarallisuuden. Tässä ajattelussa ryhmävaara edellyttää vähintään kahden henkilön yhteisen rikoksentekemistarkoituksen.[181] Silloin, kun CC on edennyt täyttyneeksi kohderikokseksi, salahankeosallinen kantaa rikosvastuun sekä CC:sta että täytetystä rikoksesta.[182] Suomessa taas katsottaisiin, että täytetty rikos kattaa kaiken sen vääryyden, joka sisältyy sitä edeltäneeseen salahankkeeseen.[183]

---

178 *Laborde – DeFeo* 2006, s. 1093: ”Overt act, this element is a safeguard against punishing irresponsible discussions that never mature into action”. Ks. myös *Davis – Waters* 2007, s. 534.

179 Ks. tästä yleisemmin *Husabø* 1999, s. 376, *Roxin* 2003, s.303 ja *Sahavirta* 2008, s. 239.

180 *Ormerod* 2005, s. 374.

181 *Kalmus* 1958–1959, s. 940.

182 *Fletcher* 1998, s. 191–192.

183 Samoin *Nuutila* 1997a, s. 371–373 ja *Sahavirta* 2008, s. 251.

4 Osallisuus

4.1 AVUNANTO

Rikoksiin voi liittyä sellaisten henkilöiden yhteistoimintaa, joiden menettelyyn tunnusmerkistön kuvaus ei sellaisenaan sovellu, eivätkä he siten täytä rikoskumppanuuden vaatimuksia.[184] Avunantosäännös RL 5:6:ssä laajentaa rikosvastuun henkilöpiiriä siitä, mihin tekijävastuu tai teonherruus (*”Tatherrschaft”* tai *”Herrschaft über die Tat”*) päättyy.[185] Avunanto on myös etäisin RL 5 luvun tuntemista osallisuusmuodoista. Jos nimittäin myötävaikuttajan toiminta ei ole avunantona rangaistavaa, käsillä on lähtökohtaisesti rankaisematon rikoskontribuutio.[186] Avunanto muodostaa yhdessä yllytyksen kanssa niin sanotun varsinaisen osallisuuden (osallisuus suppeassa merkityksessä).[187] Toisin kuin yllytys, avunanto on RL 6:8:n nojalla rangaistuksen vähentämisperuste.[188]

Avunantoa on toisen rikokseen myötävaikuttaminen ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin. Tekotapamielessä avunannoksi siis katsotaan kaikkinainen, niin psyykkinen kuin fyysinen samoin kuin passiivinen myötävaikuttaminen toisen henkilön tekijänä tekemään tekoon.[189] Mitkä tahansa arkiset teot, kuten varustaminen ja välineiden toimittaminen, käyttökoulutuksen antaminen, tekijöiden kuljettamiseen osallistuminen tai etukäteinen lupaus väen värväämisestä rikoshankkeeseen, käyvät avunannosta.[190] Sama koskee laiminlyöntiä edellyttäen, että laiminlyönti voidaan rinnastaa aktiivisella toimella tapahtuvaan kohderikoksen edistämiseen.[191]

Avunannossa on kyse teoista, jotka saavat mielekkyytensä päärikoksesta.[192] Avunanto on toisin sanoen rangaistavaa vain silloin kun sen kohteena on rikos tai sen rangaistava yritys.[193] Jos vastaavasti jokin kohderikoksen ainesosa tai

---

184 *Koskinen* 2008a, s. 62 ja *Frände* 2012, s. 253.
185 Ks. myös *Herlitz* 1992, s. 269–270 ja *Roxin* 2006b, s. 60.
186 *Nuutila* 1996, s. 376.
187 *Koskinen* 2008b, s. 183.
188 *Lappi-Seppälä* 2004b, s. 431. Avunantajalle voidaan tuomita enintään kolme neljännestä rikoksesta säädetystä vankeus- tai sakkorangaistuksen enimmäismäärästä.
189 HE 44/2002 vp, s. 157. Avunannon tavoista on oikeuskirjallisuudessa puhuttu mm. ”laadullisena vaatimuksena” (*Vanhanen* 2004, s. 23).
190 Ks. myös *Nuutila* 1997a, s. 354.
191 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 410.
192 *Nuutila* 1996, s. 376. Ks. myös *Jareborg* 2005a, s. 403.
193 ”No one is charged with complicity in the abstract” (*Fletcher* 1998, s. 194). Ks. myös *Husabø* 1999, s. 349.

tunnusmerkistötekijä puuttuu, kyse ei ole rangaistavasta avunannosta.[194] Aksessorisuus (*”Akzessorietät der Teilnahme”*) ei kuitenkaan ole sillä tavoin ehdotonta, että myötävaikuttaja tulisi välttämättä tuomita avunannosta rikokseen saman lainkohdan mukaan kuin tekijä.[195] Tässä pätee kuitenkin se, että avunantaja vastaa enintään siitä vaarasta tai loukkauksesta, jonka päätekijä on saanut aikaan. Jos avunanto menee yli sen, mitä päärikos edellytti, ylijäämää arvioidaan avunannon yrityksenä.[196] Kaikki ajateltavissa olevat ketjuttuvat osallisuusasetelmat päätyvät avunantovastuuseen: yllytyksestä rangaistavaan avunantoon rangaistaan avunantona (RL 5:6.2) ja sama koskee myös avunantoa yllytykseen[197] sekä avunantoa avunantoon.[198]

Avunannon rangaistavuutta rajaa ajallisesti vaatimus siitä, että avunantotoimi on tehtävä ennen rikosta tai viimeistään sen aikana.[199] Ajallinen vaatimus näyttäytyy erilaisena siitä riippuen, minkä rikostunnusmerkistön yhteydessä sitä arvioidaan.[200] Avunanto on mahdollista eräissä rikoksissa jo ennen päärikoksen tekopäätöstä eli kohderikoksen suunnitteluvaiheesta alkaen. Rikoksissa, joissa laiton tila jatkuu pidempään, avunanto on mahdollista aina siihen saakka, kunnes suojeluintressin loukkaaminen on päättynyt.[201] Esimerkiksi terroristiseen salahankkeeseen voi periaatteessa liittyä avunantajana siihen saakka, kunnes valmistelu on edennyt RL 34a:1:n yritykseksi. Kun päärikos on tullut täytetyksi, myötävaikuttaminen ei ole enää avunantona rangaistavaa. Rikoksen jälkeen tapahtuva myötävaikuttaminen (*”etterfølgjande hjelp”*) voi sen sijaan tulla rangaistavaksi esimerkiksi rikoksentekijän suojelemisena (RL 15:11)[202] tai terroristiryhmän toiminnan edistämisenä (RL 34a:4).[203]

Avunannon ja päärikoksen välistä syy-yhteyttä on luontevaa lähestyä kysymällä, onko avunantaja antanut tekijälle perustellun syyn, motivaatioperustan tai aineellisia välineitä rikokseen ryhtymistä taikka sen toteuttamista varten.[204]

---

194 HE 44/2002 vp, s. 156. Jos esimerkiksi päätekijä on toiminut vailla vaadittavaa tahallisuutta, avunantovastuu ei voi tulla kyseeseen.

195 *Frände* 2001, s. 286 ja *Vanhanen* 2004, s. 26. Ks. aksessorisuusvaatimuksesta *Jescheck – Weigend* 1996, s. 655.

196 HE 44/2002 vp, s. 157.

197 HE 44/2002 vp, s. 158.

198 *Frände* 2012, s. 254.

199 KKO 2003:17 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 413.

200 *Frände* 2012, s. 255.

201 HE 44/2002 vp, s. 139 ja SOU 1996:185a, s. 190. Kyseisten lainvalmistelutöiden mukaan avunanto voi tulla kyseeseen, vaikka rikoksen juridinen täyttymispiste olisi jo saavutettu. Ks. myös *Vanhanen* 2004, s. 24.

202 Mikäli rikoksentekijän suojelemisesta on sovittu etukäteen, kyse on kuitenkin avunannosta päätekoon (*Nuutila* 1997a, s. 355). Ks. norjalaisesta doktriinista *Husabø* 1999, s. 171.

203 RL 34a:4:n soveltamista ei nimittäin estä se, että kohderikos on jo täyttynyt, kuten ei sekään, että siihen ei ole edes ryhdytty.

204 *Tapani* 2004, s. 134–138.

Avunannon myötävaikutuselementti täyttyy silloin, kun avunantotoimi on joko fyysisesti tai psyykkisesti helpottanut päärikoksen tekemistä.[205] Avunannon ei tarvitse olla seurauksen syntymisen välttämätön edellytys, mutta sen täytyy lisätä rikoksen toteutumisen todennäköisyyttä.[206] Tämän arvioiminen on erityisesti psyykkisen avunannon yhteydessä arvostuksenvaraista.[207] Vaikka laissa ei ole nimenomaista säännöstä vähäpätöisten avunantotekojen rankaisemattomuudesta, perifeeriset tuenosoitukset voidaan sulkea rikosoikeudellisen vastuun ulkopuolelle juuri siksi, että ne eivät riittävässä määrin lisää kohderikoksen toteutumisen todennäköisyyttä.[208] Jos avunanto on epäonnistunut myötävaikuttajan omasta syystä tai siksi että päätekijä ei ole lainkaan käyttänyt hyväkseen tarjottua tukea, kyse on rikosvastuun ulkopuolelle jäävästä kelvottomasta avunannosta.[209]

Minkälaista tahallisuutta avunantajalta edellytetään? Tahallisuuden peittämisperiaatteen kannalta avunantajan on tunnettava tekijä ja pääteko sekä oma toimintansa ja sen myötävaikutusrelevanssi pääteolle (*”doppelter Vorsatz”*).[210] Tahallisuudella on näin ajatellen kolme kohdetta eli odotettavissa tai meneillään oleva rikos, oma teko ja sen merkitys rikoksen toteutumiselle.[211] Tietoisuus avunantajan henkilökohtaisessa vaikutuspiirissä olevista seikoista lienee yleensä melko ongelmaton: riittää, että hän ymmärtää toimintansa tai laiminlyöntinsä relevanssin päärikoksen jatkokehitykselle.[212] Kun tahallisuutta tarkastellaan suhteessa odotettavaan tai meneillä olevaan rikokseen, avunantajalta vaaditaan samanasteista tietoisuutta kuin tekijältäkin.[213] Avunantajan tulee siten seurausrikoksissa pitää varsin todennäköisenä, että suunnitteilla tai vireillä olevan rikoksen täyttyminen aiheuttaa rikosoikeudellisesti relevantin seurauksen. Todennäköisyystahallisuutta vaaditaan myös suhteessa siihen, että päärikos tehdään, ja että kohderikoksen tunnusmerkistöön kuuluvat tosi-

---

205 Ks. myös *Husabø* 1999, s. 45.

206 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 413. Toisin on Ruotsissa, missä ei vain tarpeeton (obehövlig), vaan myös päärikosta haittaava (motverkande) avunantotoimi riittää osallisuusvastuuseen (*Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 469).

207 HE 44/2002 vp, s. 157. Samoin SOU 1996:185a, s. 189.

208 *Nuutila* 1997a, s. 355 ja *Frände* 2012, s. 257.

209 HE 44/2002 vp, s. 140.

210 *Nuutila* 1997a, s. 356 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 414. Samoin *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 475. Ks. kaksoistahallisuuden vaatimuksesta *Vestergaard* 1992, s. 483 ja *Jescheck – Weigend* 1996, s. 687.

211 *Frände* 2012, s. 258–259.

212 Ibid.

213 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 414.

seikat toteutuvat.[214] Toisin kuin rikoskumppanuudessa, avunannon rangaistavuus ei edellytä, että tekijä olisi selvillä myötävaikuttajan toiminnasta.[215]

4.2 KOLLEKTIIVISET OSALLISUUSMUODOT

Järjestäytyneen rikollisryhmän (*"Bande"* tai *"kriminelle Vereinigung"*) toimintaan osallistuminen (JRTO) on nimensä mukaisesti osallisuutta muiden henkilöiden rikolliseen toimintaan (*"racketeering activity"*).[216] JRTO ei ole yleinen kaikkia rikoslajeja koskeva osallisuusmuoto, sillä sen kriminalisointi on toteutettu itsenäisenä tunnusmerkistönä (RL 17:1a).[217] Joint Criminal Enterprise (JCE) taas on henkilökohtainen rikosoikeudellisen vastuun muoto, joka ulottuu tekotapaan ja rooliin katsomatta kaikkiin niihin, joita epäillään osallisiksi yhteiseen rikolliseen päämäärään.[218] JCE:a käytetään rikosvastuun toteuttamisessa laajasti eri yhteyksissä, kuten liike-elämän kartelleissa, puolisotilaallisissa yhteenliittymissä ja rikollisjärjestöissä.[219] Koska JR:n toimintaan osallistumista ja JCE:a yhdistää ryhmävaatimus, kyseiset osallisuusmuodot ovat luonteeltaan kollektiivisia.

4.2.1 Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen

JR:n toimintaan osallistumiseen liittyy useita luonnehdintoja: sitä on pidetty yleisen avunantosäännöksen kaltaisena,[220] eräänlaisena organisaatiorikoksena,[221] epätavallisena ryhmärikoksena[222] tai yksilö- ja organisaatiovastuun elementtejä yhdistävänä vastuuperusteena.[223] JRTO:n kansallinen rangaistavaksi säätäminen on perustunut EU:n neuvoston yhteiseen toimintaan rikollisjärjestöön osallistumisen kriminalisoinnista.[224] RL 17:1a:ään on sen jälkeen tehty kolme muutosta

---

214 KKO 2009:87, kohta 4. Ks. myös *Frände* 2010, s. 163–165. Vrt. eri mieltä olevan jäsenen (OikN *Välimäki*) lausunto ratkaisussa KKO 2009:87: "… he ovat myös pitäneet varteen otettavana mahdollisuutena… ".

215 HE 44/2002 vp, s. 139.

216 HE 183/1999 vp, s. 8. Ks. myös *Vestergaard* 1992, s. 486 ja *Husabø* 1999, s. 162. Ks. racketeering-käsitteestä *Baumgartel* 2006, s. 3–6.

217 Näin ollen JR:n toimintaan voi osallistua myös yllyttäjänä tai avunantajana.

218 *Lehto* 2008, s. 229.

219 *Harding* 2007, s. 122.

220 HE 183/1999 vp, s. 9.

221 PeVL 10/2000 vp, s. 2.

222 *Palo* 2010, s. 239.

223 *Palo* 2010, s. 275.

224 Neuvoston yhteinen toiminta 21 joulukuuta 1998, rikollisjärjestöön osallistumisen kriminalisoinnista (EYVL N:o L 351, 29.12.1998). RL 17:1a:n kriminalisoinnin taustalla on myös YK:n yleiskokouksen joulukuussa 1965 hyväksymä kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista kos-

järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen YK:n yleissopimuksen (SopS 20/2004) hyväksymisen yhteydessä.[225] JRTO:n taustalla oleva tavoite torjua järjestäytynyttä rikollisuutta on kanavoitu myös isännänvastuuta ja rangaistuksen määräämistä koskeviin säännöksiin.[226] JR:n toimintaan osallistumiseen nimittäin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään (RL 17:24), minkä lisäksi rikoksen tekeminen vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän jäsenenä on rangaistuksen yleinen koventamisperuste (RL 6:5:n 2 kohta).[227]

RL 17:1a.1:ssa on 7-kohtainen tekotapaluettelo. Tekotapoina mainitaan kategorioiksi tiivistettynä värväys, aseellinen ja muu materiaalinen varustaminen, koulutuksen antaminen, varojen hankkiminen, taloudellisten asioiden hoitaminen ja neuvojen antaminen sekä muu JR:n toiminnan aktiivinen edistäminen.[228] Muuna aktiivisena edistämisenä pidetään esimerkiksi rikollisryhmän toiminnan tai tavoitteiden kannalta tärkeiden tietojen hankkimista, välittämistä tai luovuttamista.[229] Tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää kaikkien osallistumistapojen yhteydessä aktiivista toimintaa, vaikka sitä ei tekotapaluettelossa erikseen mainita.[230] Aktiivisuusvaatimuksella tarkoitetaan ensinnäkin, että osallistumiseen tulee sisältyä konkreettisia tekoja.[231] Konkreettisen tekemisen tai olennaisuuden kriteeri[232] ei täyty pelkän rikollisryhmän jäsenyyden myötä tai passiivisella osallistumisella ryhmän kokouksiin.[233] Aktiivisuusvaatimukseen liittyy myös osallistumisen jonkinlainen toistuvuus tai jatkuvuus.[234]

---

keva yleissopimus (SopS 37/1970).

225 HE 32/2003 vp, s. 48. Laki rikoslain 17 luvun 1 a §:n muuttamisesta (1372/2003) tuli voimaan 1.2.2004.

226 Järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä esiintyy mm. niin sanotun Palermon sopimuksen (SopS 20/2004) 2 artiklan a-kohdassa.

227 HE 44/2002 vp, s. 170 ja *Nuotio* 2009, s. 1157.

228 Oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan roolissa annettu oikeudellinen neuvonta ei kuitenkaan ole nyt kyseessä olevassa kriminalisoinnissa tarkoitettua neuvontaa (RL 17:1a.2). Tässä on kyse objektiivisesti henkilökohtaisesta olosuhteesta tai seikasta, joka poistaa teon rangaistavuuden jo tunnusmerkistönmukaisuuden tasolla (*Nuutila* 1997a, s. 359–360).

229 HE 32/2003 vp, s. 48. Kyseinen 7 tekotapakohta lisättiin 1 momenttiin RL 17:1a:n muuttamisesta annetun lain myötä korvaamaan RL 32:1.2:n 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun kätkemisrikoksen tekemistä koskeva tekotapa.

230 LaVM 26/2002 vp, s. 4.

231 HE 183/1999 vp, s. 10.

232 Lakivaliokunnan mietinnössä puhuttiin olennaisuudesta aktiivisuusvaatimusta tarkentavana kriteerinä. Mietinnön mukaan toiminnan olennaisuus on arvioitava suhteessa rikollisryhmän rikollisiin tavoitteisiin yleensä, eikä niinkään suhteessa ryhmän tekemään yksittäiseen rikokseen (LaVM 5/2003 vp, s. 4).

233 HE 32/2003 vp, s. 48 ja *Palo* 2010, s. 243.

234 HE 183/1999 vp, s. 10: ”Käytännössä on vaikea ajatella sellaista kertaluonteista osallistumista rikollisjärjestön toimintaan, joka selvästi edistäisi järjestön rikollisia päämääriä, mutta ei vielä olisi avunantona rangaistavaa”.

Mikäli ryhmävaatimus jää täyttymättä, teko ei voi tulla rangaistavaksi RL 17:1a:n nojalla.[235] JR:llä tarkoitetaan RL 17:1a.4:n mukaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen 1 momentissa tarkoitettuja rikoksia. Momentissa on toisin sanoen viisi JR-kriteeriä – koko, kesto, järjestäytyneisyys, yhteistuumaisuus ja ryhmän suunnittelemien rikosten vakavuus – joiden tulee kaikkien täyttyä osallistumisen hetkellä.[236] Viimeksi mainittu kriteeri voidaan nähdä myös rikollisryhmän legaalimääritelmään sisältyvänä vaarantamistunnusmerkkinä.[237] Rikostavoitteen tulee olla realistinen ja uhan ryhmän puitteissa tehtävistä rikoksista todellinen eli rikosaikomuksen on ilmennettävä varteenotettavaa vaaraa.[238]

Osallistuminen JR:n toimintaan on rangaistavaa vain, kun toiminnan tavoitteena on tehdä yksi tai useampi rikos. Osallistuminen edellyttää toisin sanoen yhteyttä rikolliseen päämäärään. RL 17:1a.1:n mukainen rikollinen päämäärä rajoittuu rikoksiin, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka RL 11:10:ssä[239] (kiihottaminen kansanryhmää vastaan) tai RL 15:9:ssä (oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen) tarkoitettuihin rikoksiin.[240]

Enimmäisrangaistusvaatimuksella tarkoitetaan rikoslajista säädettyä yleistä rangaistusuhkaa *in abstracto*.[241] Yrityksen kohdalla sovelletaan sitä rangaistusasteikkoa, mitä sen kohderikoksesta on säädetty.[242] Rikollisen päämäärän vaatimus ei ole kuitenkaan sellaisenaan riittävä, vaan lisäksi edellytetään, että tällainen rikos tai sen rangaistava yritys myös tehdään. JR:n toimintaan osallistuminen edellyttää näin ollen rikollisen päämäärän toteutumista vähintäänkin yhden yritykseksi edenneen rikoksen muodossa. Kyseistä yhteyttä voisi luonnehtia välilliseksi aksessorisuusvaatimukseksi, sillä osallistumisteon syy-yhteyttä ei arvioida suhteessa toteutuneeseen rikokseen, vaan ryhmän rikollisten tavoitteiden saavuttamiseen.[243]

---

235 Lisäksi on huomattava, että RL 17:1a.3:ssa on niin sanottu toissijaisuuslauseke. Kyseistä pykälää ei näin ollen sovelleta, jos JR:n toimintaan osallistumisesta epäilty on tehnyt pääteon tai osallistunut siihen yllyttäjänä tai avunantajana (LaVM 26/2002 vp, s. 5).

236 *Palo* 2010, s. 162.

237 *Palo* 2010, s. 274.

238 HE 183/1999 vp, s. 10.

239 Säännöksessä on virheellinen rikosviittaus RL 11:8:ssä tarkoitettuun rikokseen (kemiallisen aseen kiellon rikkominen). Virheellisen viittauksen on aiheuttanut laki rikoslain muuttamisesta (212/2008), joka tuli voimaan 1.5.2008.

240 Oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamista koskeva lisäys tehtiin Palermon sopimuksen 2 ja 5 artiklasta johtuvien velvoitteiden täyttämiseksi (HE 32/2003 vp, s. 48).

241 HE 183/1999 vp, s. 10–11.

242 LaVM 26/2002 vp, s. 4.

243 LaVM 5/2003 vp, s. 4 ja *Palo* 2010, s. 260. Kysymys kausaliteetista siis kuuluu, onko osallistumisteko edistänyt ryhmän rikollista agendaa.

Minkälaista tahallisuutta JR:n toimintaan osallistujalta edellytetään? Osallistujan tulee luonnollisesti olla tietoinen tunnusmerkistön eli teonkuvauksen ja määritelmäsäännöksen toteuttavista seikoista.[244] Tahallisuuden tulee kattaa yhteenliittymän luonne JR:nä, oma teko ja sen merkitys ryhmän rikolliselle agendalle. Tietoisuuden täyttymiseen osallistujan omassa toimintapiirissä olevista seikoista riittää ymmärrys osallistumispanoksen edistämismerkityksestä ryhmän rikollisille tavoitteille. Kun tahallisuutta tarkastellaan suhteessa yhteenliittymän luonteeseen JR:nä, osallistujan on oltava selvillä rikollisryhmän kriteerit täyttävistä seikoista.[245]

Hallituksen esityksen mukaan RL 17:1a:n soveltaminen ei edellytä yhtä kiinteää yhteyttä avustusteon ja tietyn tehdyn rikoksen välillä kuin mitä avunannon tahallisuuteen kuuluu.[246] Kannanotto on tahallisuuden kohdetta koskevin osin harhaanjohtava, sillä JRTO:sta rankaiseminen ei edellytä lainkaan yhteyttä osallistumisteon ja toteutuneen rikoksen välillä. Avunannossa ja JRTO:ssa vaadittava tahallisuuden aste on sama. Avunantajalta edellytetään näin ollen todennäköisyystahallisuutta suhteessa siihen, että päärikos tehdään. JR:n toimintaan osallistuvan puolestaan täytyy pitää varsin todennäköisenä tai varteenotettavana mahdollisuutena, että hän osallistuu vakavat rikosaikomukset omaavan kollektiivin toimintaan.

4.2.2 Joint Criminal Enterprise

Seuraavassa käydään läpi Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen (ICTY) oikeuskäytännössä muodostunutta JCE-muunnelmaa.[247] JCE-vastuu yhteisestä päämäärästä tai suunnitelmasta taikka rikoshankkeesta[248] perustuu ICTY:n ratkaisukäytännössä vakiintuneeseen kansainväliseen tapaoikeuteen ja kansainvälisiin sopimuksiin.[249] Yhteisen päämää-

---

244 HE 183/1999 vp, s. 11 ja LaVM 5 /2003 vp, s. 4.

245 *Palo* 2010, s. 209–211.

246 HE 183/1999 vp, s. 10.

247 ICTY = International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia.

248 ”Common purpose”, ”common plan”, ”common design” tai ”joint criminal enterprise” -termejä käytetään *Prosecutor v. Tadić* -tapauksessa toistensa synonyymeinä (ks. myös *Lehto* 2008, s. 217, alaviite 862).

249 JCE-vastuu ei siis perustu Jugoslavia-tuomioistuimesta annettuun säädökseen. *Tadić*-tapauksessa (*Prosecutor v. Duško Tadić*, Case No. IT-94-1-A, Judgement of 15 July 1999, kohta 220) tehdään kuitenkin välillinen kytkentä Jugoslavia-tuomioistuimesta annetun säädöksen (ks. Updated Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Youguslavia, September 2009) 7 artiklan 1 kohtaan, jonka mukaan: ”A person who planned, instigated, ordered, committed or otherwise aided and abetted in the planning, preparation or execution of a crime referred to in articles 2 to 5 of the present Statute, shall be individually responsible for the crime”.

rän käsite mainitaan ainakin terrorististen pommi-iskujen torjumista koskevan kansainvälinen yleissopimuksen (SopS 59/2002) 2(3) artiklan c-kohdassa ja kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön (SopS 56/2002) 25.3 artiklan d-kohdassa. Jugoslavia-tuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan JCE:een ei voi liittyä varsinaisen osallisuuden muodoin.[250] Jos siis henkilön aikomuksena on auttaa yhteisen päämäärään pyrkivää ryhmää rikoksen tekemisessä, häntä tulee pitää tekijäkumppanina JCE:ssa, eikä avunantajana siihen.[251]

JCE-doktriinin ydin, yhteisen päämäärän konstruktiolle rakentuva yksilöllisen rikosvastuun malli, on valettu tuomioistuimen muutoksenhakuinstanssin antamassa tuomiossa jutussa syyttäjä vastaan *Duško Tadić*. JCE luokiteltiin kyseisessä tuomiossa kolmeen eri kategoriaan. Ensimmäistä ja yleisintä kategoriaa (*"basic"*) leimaa kaikkien ryhmään osallistuvien tarkoitus tehdä JCE:n kohderikos.[252] Tämä vastuuluokka on hyvin lähellä tavanomaista rikoskumppanuutta.[253] Toisen kategorian (*"systemic"*) mukainen rikosvastuu syntyy osallistumisesta rikolliseen suunnitelmaan institutionaalisissa puitteissa, kuten pidätyskeskuksessa. Vastuun taustalla on ajatus, että jokainen, myös alatason rikoskontribuutio, muodostaa välttämättömän rattaan murhaavan koneiston toiminnalle.[254] Kolmannen kategorian (*"extended"*) mukainen JCE poikkeaa kahdesta edeltävästä johtaessaan henkilökohtaisen rikosvastuun sellaisistakin teoista, jotka poikkeavat ryhmän yhteisestä päämäärästä tai suunnitelmasta.[255] Yhteisestä suunnitelmasta poikennutta rikosta kutsutaan oikeuskirjallisuudessa oheisrikokseksi (*"collateral crime"*)[256] tai ylimääräiseksi rikokseksi.[257]

JCE:n objektiiviset ainesosat ("*physical elements"*) ovat kategoriasta riippumatta samat: a) ryhmävaatimus, b) yhteisen päämäärän tai suunnitelman ole-

---

250 *Cassese* 2008, s. 211. Samoin *Ormerod* 2005, s. 168: "All participants in a joint venture – that is, persons acting with a common purpose – are principals".

251 *Prosecutor v. Mitar Vasiljević*, kohta 102: "The participant therein is liable as a co-perpetrator of the crime(s)". Ks. myös *Prosecutor v. Miroslav Kvočka and others,* kohta 91: "The Appeals Chamber emphasizes that joint criminal enterprise is simply a means of committing a crime; it is not a crime in itself. Therefore, it would be inaccurate to refer to aiding and abetting a joint criminal enterprise". Vrt. *Palo* 2010, s. 329–330.

252 Kyseisestä vastuumuodosta puhutaan oikeuskirjallisuudessa tavallisena liitännäisvastuuna ("basic accessory liability") tai "vanilja"-JCE:nä ("plain vanilla joint enterprise"). Ks. myös *Ormerod* 2005, s. 192.

253 *Lehto* 2008, s. 217.

254 *Cassese* 2008, s. 195.

255 *Prosecutor v. Duško Tadić*, kohta 204. Kolmannen tyypin vastuumuodosta puhutaan myös loisen kaltaisena liitännäisvastuuna ("parasitic accessory liability"). Ks. *Ormerod* 2005, s. 192.

256 *Molan – Bloy – Lancer* 2003, s. 112.

257 *Cassese* 2008, s. 203: "The extra crime we are discussing is the outgrowth of previously agreed or planned criminal conduct".

massaolo ja c) osallistumisvaatimus yhteiseen hankkeeseen.[258] JCE:n ryhmäkriteerin täyttymiseen riittää kaksi osallista.[259] Hankkeeseen osallisten enimmäismäärää sitä vastoin ei ole rajoitettu.[260] Yhteiseen suunnitelmaan osallistuvien henkilöllisyyden ei tarvitse olla tiedossa.[261] Ryhmän rakenteen ei edellytetä olevan sotilaallisesti, poliittisesti tai hallinnollisesti jäsentynyt.[262] Yhteinen päämäärä tai suunnitelma täyttyy siitä hetkestä, kun henkilö sopii ainakin yhden muun kanssa – joko eksplisiittisesti tai hiljaisesti – tietyn kohderikoksen tekemisestä.[263] Olennaista on se, että ryhmän tavoitteet ovat kiellettyjä.[264] Yhteinen päämäärä voi syntyä spontaanisti ja vasta kohderikoksen tekemisen aikana.[265]

JCE-rikosvastuun täyttyminen edellyttää yhteiseen päämäärään osallistujalta joko suunnitelmaan tai sen mukaiseen päärikokseen kohdistuvaa henkilökohtaista panosta.[266] Osallistumiskriteerin kannalta selkein tilanne on tietysti se, että henkilöä epäillään tekijäkumppanuudesta tai yllytyksestä taikka avunannosta päärikokseen.[267] Se, että ”likaisen työn” tekemisessä käytetään JCE:een kuulumattomia henkilöitä, ei poista yhteiseen suunnitelmaan osallistuneiden vastuuta toteutuneesta kohderikoksesta. Edellytyksenä on tällöin se, että kohderikoksen ja sen täytäntöönpanon määränneen tai muutoin järjestelleen JCE-osallisen välillä voidaan osoittaa yhteys.[268]

Osallisuusvaatimuksen täyttää lisäksi pääkoksesta täysin irrallinen[269] – jopa passiivinen – menettely, kunhan se vain merkittävällä tavalla edistää sitä rikollista

---

258 *Prosecutor v. Milan Milutinović*, kohta 97 ja *Prosecutor v. Duško Tadić*, kohta 227.

259 *Prosecutor v. Miroslav Kvoćka and others,* kohta 81.

260 *Prosecutor v. Milan Milutinović*, kohta 98.

261 *Prosecutor v. Radoslav Brđanin*, kohta 430. Sen sijaan on välttämätöntä tunnistaa JCE:een osallistuvien määrä ainakin silloin, kun JCE:n objektiivisen puolen täyttyminen on tätä koskevan näytön varassa.

262 *Prosecutor v. Mitar Vasiljević*, kohta 100.

263 *Prosecutor v. Milorad Krnojelac*, kohta 80: ”A joint criminal enterprise exists where there is an understanding or arrangement amounting to an agreement between two or more persons that they will commit a crime”.

264 Itse ryhmän ei kuitenkaan voi edellyttää olevan kielletty. Vrt. *Harding* 2007, s. 258: ”In terms of actus reus there should first be some prohibited organisation or enterprise”.

265 ”It need not have been reached at any time before the crime is committed” (*Prosecutor v. Milorad Krnojelac*, kohta 80).

266 ”The accused must have participated in at least one aspect of the common plan, design, or purpose” (*Prosecutor v. Milan Milutinović*, kohta 103).

267 *Prosecutor v. Milorad Krnojelac*, kohta 81.

268 *Prosecutor v. Milan Martić*, kohta 169 ja *Prosecutor v. Radoslav Brđanin*, kohta 413. Ks. myös *Cassese* 2008, s. 209–210.

269 Ks. myös *Ormerod* 2005, s. 191. Voihan kohderikoksen varsinaisesta toteutuksesta poissaoleva JCE-osallinen olla koko hankkeen pääsuunnittelija (”mastermind” tai ”auctor intellectualis”) ja siinä mielessä moitittavin osapuoli.

systeemiä, jonka puitteissa rikoksia tehdään.[270] Passiviteetin, kuten hiljaisen hyväksynnän myötä tapahtuva osallistuminen JCE:een edellyttää kuitenkin käytännössä epäillyn olevan johtavassa asemassa tai hänen vaikeaa korvattavuuttaan rikollisessa organisaatiossa.[271] Ottaen huomioon osallistumiselta vaadittava henkilökohtainen panos pelkkä jäsenyys JCE:ssä tai henkilöjoukkoa sitova paikallinen yhteys ei voi synnyttää rikosvastuuta.[272]

JCE-kategorioiden erot ilmenevät vastuurakenteen subjektiivisella puolella. Peruskategorian (JCE I) mukainen rikosvastuu vaatii samakatteista ja -asteista tahallisuutta kuin itse päärikos.[273] Systeemikategoriassa (JCE II) puolestaan edellytetään tietoisuutta rikollisorganisaatiosta ja sen rikollisen toiminnan edistämistarkoitusta.[274] Laajennetun rikosvastuun kategoriassa (JCE III) vaaditaan paitsi JCE II:n mukaista tietoisuutta ja edistämistarkoitusta, myös oheisrikoksen ennakoitavuutta[275] sekä vähintäänkin piittaamattomuutta (*"recklessness"*) suhteessa oheisrikoksen riskiin.[276] Toisin sanoen silloin, kun rikos on poikennut ryhmän yhteisestä päämäärästä, osallisuusvastuuseen riittää oheisrikoksen ennakoitavuus ja tähän mahdollisuuteen kohdistuva osallisen tietoinen tuottamus.[277] Vaikka oheisrikos olisikin ollut objektiiviselta kannalta ennakoitavissa ja epäillyn voitaisiin osoittaa mieltäneen tämän riskin, rikosvastuuta yhteiseen päämäärään osallistumisesta ei synny, jos rikos ei lopulta toteudu.[278] Riskinottoon yhteiseen päämäärään osallistumisesta sinällään ei nimittäin kytkeydy henkilökohtaista rikosvastuuta.[279]

JCE-doktriinia ja erityisesti sen kolmatta varianttia on kritisoitu muun muassa syyllisyys-, tahallisuus-, ryhmä- ja ennakoitavuusvaatimuksen kannalta.[280] Kun yhteinen päämäärä viittaa suunnitelmalliseen rikokseen, osalli-

---

270 "Although the accused's contribution need not be substantial, it should at least be a significant contribution to the crimes for which the accused is to be found responsible" (*Prosecutor v. Radoslav Brđanin*, kohta 430).

271 *Prosecutor v. Miroslav Kvoćka and others,* kohdat 101 ja 192.

272 *Prosecutor v. Radoslav Brđanin*, kohdat 263 ja 307. Ks. myös *Ashworth* 2006, s. 428 ja *Lehto* 2008, s. 230–231.

273 *Prosecutor v. Radoslav Brđanin*, kohta 365.

274 *Prosecutor v. Duško Tadić*, kohdat 202–203.

275 Ennakoitavuusvaatimusta on kuvattu Jugoslavia-tuomioistuimen ratkaisukäytännössä mm. seuraavin sanakääntein: "natural and foreseeable consequence of the common purpose" (*Prosecutor v. Radoslav Brđanin*, kohta 265), "most likely to lead to that result" (*Prosecutor v. Duško Tadić*, kohta 220), "was a probable consequence of the joint criminal enterprise" (*Prosecutor v. Radislav Krstić*, kohta 150) ja "was merely a possible consequence, rather than substantially likely to occur" (*Prosecutor v. Tihomir Blaškić*, kohta 33).

276 *Prosecutor v. Milan Milutinović*, kohta 96. Ks. myös *Lehto* 2008, s. 217–218.

277 *Prosecutor v. Radoslav Brđanin*, kohta 265.

278 *Prosecutor v. Milan Milutinović*, kohta 112.

279 "JCE to materialize, it was required to prove not only the existence of a common criminal plan, but also that the crimes had been perpetrated by one or more participants in such common plan" (*Cassese* 2008, s. 194). Samoin *Lehto* 2008, s. 230.

280 Ks. mm. *Ohlin* 2007, s. 78–88.

suusvastuun tulisi loogisesti ajatellen perustua ainakin jonkinlaiseen yhteisymmärrykseen.[281] Kolmannessa JCE-kategoriassa – jossa henkilökohtainen rikosvastuu ulottuu yhteisestä suunnitelmasta poikenneeseen tekoon, ja jossa yhteyttä hankkeeseen osallistumisen ja toteutuneen oheisrikoksen välillä ei välttämättä ole – ajatus yhdessä aiheuttamisesta rikosvastuun perustana ei selvästikään päde.[282] Tämä on herättänyt kysymyksen rikosvastuun kollektivisoitumisesta tai sen syntymisestä pelkän ryhmäjäsenyyden perusteella, mikä taas on vastoin tekosyyllisyyden (*"nulla poena sine culpa"*) periaatteelle rakentuvaa ajattelua.[283]

4.3 EDISTÄMINEN

Edistämisen yläraja on osa avunannon alarajaa. Siltä osin kuin yhteistä rajapintaa ei ole, avunantoa vähäisempi myötävaikuttaminen jää rankaisemattomaksi.[284] Rankaisemattoman osallistumisen vyöhykkeitä jää vääjäämättä myös terroristisen edistämisrikosten väliin ottaen huomioon, että RL 34a:4, 4a ja 4b:ssä kriminalisoidaan hyvinkin erilaisia tekoja. Edistämisen ja avunannon välinen raja on siis terrorismirikoksista puhuttaessa epäyhtenäinen. Kyse on toisin muotoillen siitä, että rangaistava myötävaikuttaminen sitoo terroristisen edistämisrikosten vaikutusalueella tavallista, avunantajiin rajautuvaa suuremman henkilöjoukon piiriinsä. Koska edistäminen on perifeerisin osallisuusmuoto, sitä etäisempi myötävaikuttaminen on aina rankaisematonta.[285]

Seuraavaksi tarkoituksena on pureutua yhtäältä edistämistä ja avunantoa yhdistäviin ja toisaalta niitä erottaviin tekijöihin. Vertailuun otetut osatekijät ovat 1) tekotavat, 2) kohdeteko, 3) ajallinen vaatimus, 4) vaarantamiskriteeri ja 5) tahallisuus. Sen jälkeen analysoidaan edistämisen suhdetta edellä mainittuja kollektiivisia osallisuusmuotoja vasten. Tässä asetelmassa puolestaan vertaillaan 1) tekotapoja, 2) ryhmävaatimusta, 3) kohdetekoa ja 4) tahallisuutta.

---

281 *Ormerod* 2005, s. 198.
282 Ks. myös *Ashworth* 2006, s. 430.
283 *Ohlin* 2007, s. 70: "… would be to engage in guilt by association". Samoin *Lehto* 2008, s. 220.
284 Ks. myös *Nuutila* 1996, s. 376.
285 HE 188/2002 vp, s. 55. Samoin *Husabø* 1999, s. 11.

4.3.1 Erottaminen avunannosta

RL 34 a luvussa tarkoitetun edistämisen tärkein rajanveto tehdään suhteessa avunantoon, sillä terroristisiten edistämisrikossäännösten soveltamisala kattaa vain teot, jotka eivät ole niin kiinteässä yhteydessä terroristiseen päärikokseen tai sen valmisteluun, että vastuusubjektia voitaisiin pitää avunantajana tällaiseen rikokseen.[286] Avunanto terroristiseen päärikokseen tai sen valmisteluun syrjäyttää toisin sanoen tekijäntoimen terroristiryhmän toiminnan edistämisessä, koulutuksen antamisessa ja värväämisessä.[287] Edistämisen ja avunannon erottaminen on tärkeää myös rangaistuksen määräämisen kannalta, sillä avunanto on rangaistuksen vähentämisperuste (RL 6:8).[288]

Tekotapansa puolesta avunannoksi kelpaa mikä hyvänsä teko, niin psyykkinen kuin fyysinen samoin kuin passiivinen myötävaikuttaminen toisen henkilön tekijänä tekemään tekoon. Myös RL 34 a luvun mukainen edistäminen voi olla fyysistä tai psyykkistä, mutta vain kyseisissä tunnusmerkistöissä nimenomaisesti mainittujen tekomuotojen rajoissa. Edistämisessä on lisäksi aina kysymys aktiivisesta toiminnasta, minkä vuoksi laiminlyönti voi vain poikkeuksellisesti perustaa edistämisvastuun.[289] Avunantosäännös kattaa siis edistämisen tekotapoja olennaisesti laajemman käyttäytymisen alan. Jos käsillä oleva menettely ei täytä edistämisen tekotapavaatimusta, saattaa se silti tulla arvioiduksi RL 5:6:ssä tarkoitettuna neuvona, toimena tai muuna auttamisena.

Avunnannon ja edistämisen ratkaisevin ero liittyy vastuun liitännäisvaatimukseen. Edistämisen rangaistavuus ei nimittäin edellytä – toisin kuin avunanto – että pääteko tai sen yritys todella tehdään. Puuttuvasta aksessorisuudesta puhutaan RL 34 a luvun edistämisrikosten yhteydessä terrorismirikoksen täyttymisen merkityksettömyytenä (*”Indifférence du résultat”*).[290] Käytännössä tämä eroavuus ilmenee siinä, että epäiltyyn terrorismirikoksen avunantoon voidaan puuttua vasta, kun avunannon kohdeteko on edennyt terroristiseksi valmisteluksi. Edistämisrikossäännökset sitä vastoin ovat sovellettavissa, vaikka päärikosta ei edes valmisteltaisi. Edistämiskriminalisoinnit mahdollistavatkin pääsääntöisesti varhaisemman terrorismirikokseen puuttumisen kuin operoimalla RL 34a:1 tai 2:n ja avunantosäännöksen yhdistelmällä.[291] Esimerkiksi tilanteessa, jossa terroristiryhmän toiminnan edistämisen kohde ei ole RL 34a:6.2:n kriteerit täyttävä terroristiryhmä, ei jää muuta vaihtoehtoa kuin odot-

---

286 HE 188/2002 vp, s. 55.
287 Näin myös Ruotsissa SOU 1996:185a, s. 177 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 477.
288 Ks. myös *Nuutila* 1997, s. 340.
289 HE 188/2002 vp, s. 50 ja HE 81/2007 vp, s. 5.
290 HE 81/2007 vp, s. 13 ja Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 123.
291 Ks. myös *Lehto* 2008, s. 232.

taa, että myötävaikuttamisen kohdeteko on edennyt avunantosäännöksen soveltamisen edellyttämäksi terroristiseksi valmisteluksi.

Avunantotoimi on tehtävä ennen rikosta tai viimeistään sen aikana.[292] Avunannoksi kelpaa näin ollen sekä varhainen myötävaikuttaminen terroristisen suunnitelman tekemiseen RL 34a:2:n 1 kohdan nojalla että terroristisen päärikoksen loppuvaiheeseen ajoittuva tukitoimi. Koska edistämisen rangaistavuus ei ole kytköksissä terroristisen päärikoksen tai sen valmistelun realisaatioon, edistämistoimiin ei voida liittää samanlaisia ajallisia reunaehtoja kuin avunantoon. Edistämistoimet ovat rangaistavia siitä riippumatta, tapahtuvatko ne ennen päärikosta tai sen aikana taikka vasta sen jälkeen.[293] Vaikka siis henkilöä epäiltäisiin sellaisen terroristin tai terroristiryhmän toimintaan myötävaikuttamisesta, joka ei ole vähään aikaan tehnyt rikoksia, tämä ei muodosta estettä arvioida henkilön toimintaa edistämisenä.

Näin ollen edistämisrikossäännökset kattavat paitsi avunantoa varhaisemman menettelyn, myös myötävaikuttamisen, jota ei enää voi arvioida RL 5:6:n nojalla esimerkiksi siitä syystä, että esitutkintaviranomaisilla ei ole tutkittavana aiemmin aktiivisen, mutta sen jälkeen odotuskannalle siirtyneen terroristin tai terroristiryhmän rikoksia.[294] Aikakriteeri estää avunantosäännöksen soveltamisen myös sellaiseen henkilöön nähden, joka esimerkiksi alibin tarjoamalla suojelee jo tapahtuneen päärikoksen tekijöitä. Sen sijaan tämänkaltaiseen toimintaan voidaan yrittää puuttua soveltamalla joko jotakin edistämiskriminalisointia tai rikoksentekijän suojelemista tarkoittavaa rikossäännöstä (RL 15:11).[295]

Niin avunannon kuin edistämisenkin on täytynyt lisätä kohdeteon täyttymisen todennäköisyyttä.[296] Ovathan edistämisrikokset rangaistavia nimenomaan päärikoksen toteutumista lisäävän vaarapotentiaalinsa vuoksi.[297] Päärikoksen todennäköisyys arvioidaan kummassakin osallisuusmuodossa *ex ante*, mikä on edistämisessä usein avunantoa varhaisempi hetki.[298] Lisäksi edistämistoimelle ei ole välttämättä osoitettavissa konkreettista kohdetekoa, mitä ilman avunanto puolestaan ei voi tulla rangaistavaksi. Päärikoksen täyttymistä koskeva todennäköisyysarvio nojaa siis edistämisen yhteydessä voimakkaammin oletusten ja hypoteesinmuodostuksen varaan kuin avunannon yhteydessä tehty arvio.[299] Jos avunanto- tai edistämisteko sisältää vain vähäiseksi arvioidun vaaran, tai jos

---

292 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 413.
293 Ks. norjalaisesta keskustelusta *Husabø* 1999, s. 171–173.
294 Ks. myös *Palo* 2010, s. 260.
295 Ks. myös *Nuutila* 1997a, s. 355.
296 HE 44/2002 vp, s. 157 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 412–413.
297 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 78: ”As they have the potential to lead to the commission of the offences established by the above-mentioned international conventions”.
298 HE 188/2002 vp, s. 55.
299 Ks. myös *Asp* 2007, s. 164–165.

sitä on pidettävä suorastaan kelvottomana, tekoa on pidettävä rankaisemattomana myötävaikuttamisen muotoon katsomatta.[300]

Tahallisuuden tulee peittää avunannossa kolme kohdetta.[301] Näistä kaksi eli oma teko ja sen merkitys rikoksen toteutumiselle ovat myös edistämisen puolella vaadittavia tahallisuuskohteita. Omaan tekoon vaaditaan niin avunannossa kuin edistämisessä alimman asteen tahallisuutta, ja sama tahallisuusaste riittää avunannossa myös suhteessa oman toiminnan myötävaikutusrelevanssin ymmärtämiseen.[302] Edistämisessä sitä vastoin vaaditaan kvalifioitua tietoa oman teon edistämismerkityksestä[303] tai vaihtoehtoisesti erityistä edistämistarkoitusta.[304] Kvalifioituun tietämiseen nähden ei voida soveltaa tahallisuuden alinta astetta[305] ja myös erityinen edistämistarkoitus merkitsee korotettua tai kvalifioitua tahallisuusvaatimusta.[306]

Avunantajalta edellytetään suhteessa odotettavaan tai meneillään olevaan rikokseen samanasteista tahallisuutta kuin tekijältäkin, mikä voi päärikoksesta riippuen merkitä vaatimusta seuraustahallisuuden soveltamisesta myös avunantajaan.[307] Koska edistämisen rangaistavuuden näkökulmasta on yhdentekevää, onko RL 34a:1 tai 2:ssä tarkoitettu kohdeteko täyttynyt vai ei, edistämisen tahallisuus arvioidaan itsenäisesti.[308] Terroristisissa edistämistunnusmerkistöissä ei ole ylipäätään RL 3:6:ssä tarkoitetun seuraustahallisuuden mukaan arvioitavaa seikastoa. Avunantoa ja edistämistä puolestaan yhdistää se, että niiden rangaistavuus ei edellytä, että tekijä olisi selvillä avunantajan tai edistäjän rikospanoksesta.[309]

---

300 *Nuutila* 1997a, s. 355 ja *Frände* 2007b, s. 287. Ks. ruotsalaisesta keskustelusta SOU 1996:185a, s. 188–189: ”En gärning som varken fysiskt eller psykiskt har haft någon betydelse för huvudgärningens genomförande kan alltså inte utgöra ett främjande” ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 454.

301 *Frände* 2012, s. 258–259.

302 *Frände* 2012, s. 259.

303 Hallituksen esityksessä ehdotettiin alun perin, että terroristiryhmän hyödyttämistarkoitus olisi nimenomaisesti mainittu RL 34a:4.1:n 5 kohdassa (HE 188/2002 vp, s. 53 ja 73). Kyseinen tekijän tarkoitusta koskeva edellytys poistettiin lakivaliokunnan ehdotuksesta tarpeettomana (LaVM 24/2002 vp, s. 7).

304 HE 188/2002 vp, s. 51.

305 HE 44/2002 vp, s. 74

306 HE 254/1998 vp, s. 21 ja 23, HE 44/2002 vp, s. 74, *Koponen* 2004, s. 232–238 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 214–215.

307 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 414.

308 Kyse on toisin sanoen terrorismirikoksen täyttymisen merkityksettömyydestä (Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohdat 123–127 ja HE 81/2007 vp, s. 13).

309 HE 44/2002 vp, s. 139.

4.3.2 Suhde kollektiivisiin osallisuusmuotoihin

Terrorismirikoksen edistämistunnusmerkistöissä mainitut tekomuodot ovat lähestulkoon samat JRTO-tekotapojen kanssa. RL 17:1a.1:n 5 kohtaa tosin vastaa tämän tutkimuksen ulkopuolelle jätetty terrorismin rahoittaminen (RL 34a:5),[310] minkä lisäksi RL 34a:4.1:n 3 kohdassa tarkoitetun tärkeän tiedon hankkimista vastaa JRTO:n puolella RL 17:1a.1:n 7 kohdassa tarkoitettu muu aktiivinen edistäminen.[311] Terroristinen koulutus- ja värväyskäsite on puolestaan RL 17:1a.1:n 1 ja 3 kohdan mukaisia tekotapavastineitaan laajempi ulottaessaan rangaistavuuden myös yksittäisen henkilön kouluttamiseen ja värväämiseen.[312]

Osallistumisen toistuvuuden tai jatkuvuuden vaatimus koskee vain JR:n toimintaan osallistuvaa henkilöä.[313] Sen sijaan edistämisen tilanteissa on merkityksetöntä, onko myötävaikuttaminen toistuvaa vai ei.[314] JCE:n ”tekotapoja” vastaa osallistumisvaatimus yhteiseen hankkeeseen.[315] JCE:n tekotavaksi kelpaa näin ollen – toisin kuin edistämisessä ja JRTO:ssa – mikä tahansa, ja myös passiivinen kontribuutio, kunhan se vain merkittävällä tavalla edistää sitä rikollista järjestelmää, jonka puitteissa rikoksia tehdään.[316] JCE asettuukin tekotapansa puolesta lähimmäksi avunantoa.

Terroristiryhmän toiminnan edistäminen ja JRTO vaativat jo rikoksen otsikoista ilmenevin tavoin ryhmän olemassaoloa.[317] Termi *”Joint”* ilmaisee vastaavasti, että JCE-vastuu voi tulla kyseeseen vain, jos päämäärä on yhteinen eli useamman jakama. Terroristiryhmän (RL 34a:6.2) ja järjestäytyneen rikollisryhmän (RL 17:1a.4) määritelmät ovat muilta paitsi yhteenliittymän tarkoitusta koskevilta osiltaan yhtenevät.[318] JCE:n ryhmäkriteerit ovat tässä suhteessa väljemmät, sillä jo kaksi henkilöä riittää muodostamaan JCE:n, minkä lisäksi siinä ei aseteta vaatimusta ryhmän pysyvyydestä tai rakenteellisesta jäsentyneisyydestä.

Terroristisen edistämisen kohteena on RL 34 a luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitettu rikollinen toiminta eli terroristinen päärikos tai sen valmistelu.[319] JRTO:n

---

310 Terrorismin rahoittaminen onkin edistämisen erityistapaus (HE 188/2002 vp, s. 55).

311 HE 32/2003 vp, s. 48. Tekotapojen yhtenevyys ei ole sattuma. RL 17:1a:n muuttamisesta annetussa hallituksen esityksessä viitataan nimenomaisesti terroristiryhmän toiminnan edistämistä koskevaan tunnusmerkistöön arvioitaessa, mitä muu aktiivinen edistäminen voisi JRTO:n yhteydessä olla.

312 HE 81/2007 vp, s. 12.

313 HE 183/1999 vp, s. 10 ja *Palo* 2010, s. 278.

314 SEC (2007) 1463, s. 17–18 ja SEC (2004) 688, s. 14–15.

315 *Prosecutor v. Milan Milutinović*, kohta 97 ja *Prosecutor v. Duško Tadić*, kohta 227.

316 *Prosecutor v. Radoslav Brđanin*, kohta 430.

317 Terroristisen koulutuksen ja värväämisen tunnusmerkistöt sen sijaan soveltuvat myös niin sanottuihin yksinäisen suden tilanteisiin.

318 Ks. myös *Nuotio* 2009, s. 1163–1164.

319 HE 188/2002 vp, s. 52.

päämäärä on laveampi, sillä sen piiriin lukeutuvat paitsi kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen, myös kaikki ne rikokset, joiden enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.[320] Terroristisen edistämisen kohteena ei siis voi olla JRTO, mutta RL 34 a luvun edistämisrikoksista säädetty enimmäisrangaistus tekee niistä ainakin periaatteessa JRTO-objekteja.[321]

JCE:n rikollinen päämäärä on tässä käsitellyistä laajin, sillä se kattaa kaikki tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat rikokset.[322] Rikollisen päämäärän vaatimus ei kuitenkaan riitä JRTO:n ja JCE:n yhteydessä, vaan lisäksi edellytetään, että päärikos tai sen yritys myös tehdään.[323] Edistämisen rangaistavuus sen sijaan ei edellytä suoraa yhteyttä myöhempiin terroristisiin rikoksiin.[324] Edistämisrikossäännösten itsenäisyys merkitsee käytännössä mahdollisuutta puuttua epäiltyyn myötävaikuttamiseen jo silloin, kun JRTO- tai JCE-vastuulla operoiva vielä joutuu odottamaan päärikoksen tai sen yrityksen materialisoitumista.

JRTO:ssa ja terroristisessa edistämisessä vaadittavan tahallisuuden on katettava tekotapakuvaus ja teon myötävaikutusrelevanssi.[325] JR:n toimintaan osallistumista ja RL 34a:4:ssä tarkoitettua edistämistä yhdistää myös ryhmää koskeva selvilläolovaatimus. Tahallisuuden kohteista vain tekotavat arvioidaan sekä JRTO:ssa että terroristisessa edistämisessä tahallisuuden alimman asteen mukaan. Siinä missä JRTO:n osalta riittää RL 4:1:n mukainen selvilläolo ryhmän ainesosat täyttävistä seikoista ja osallistumispanoksen merkityksestä,[326] terroristiryhmän toiminnan edistämistä leimaavat vaihtoehtoiset tahallisuuskriteerit. Ryhmätunnusmerkin osalta vaaditaan joko kvalifioitua tietoa tai – jos edistämistahallisuus rakennetaan erityisen edistämistarkoituksen varaan – tavallista olosuhdetahallisuutta.[327] Oman teon myötävaikutusrelevanssin osalta taas vaaditaan joko kvalifioitua tietoa[328] tai erityistä edistämistarkoitusta.
JCE I (*"basic"*) lainaa tahallisuuden kohteet ja asteet yhteisen päämäärän kohderikoksesta.[329] Peruskategorian mukaisessa JCE:ssä edellytettävä tahallisuus

320 HE 183/1999 vp, s. 10–11 ja HE 32/2003 vp, s. 48.

321 Asetelma on vain näennäinen, sillä lainkonkurrenssitilanteessa JRTO tulisi yleissäännöksenä syrjäytetyksi RL 34 a luvun mukaisten edistämisrikossäännösten tieltä. Jos taas RL 34 a luvun mukaisen edistämisen tunnusmerkistö ei täyty esim. puuttuvan terroristisen tarkoituksen vuoksi, JRTO:n kohteena ei ole enää terrorismirikos vaan sen pohjana oleva perusrikos. Ks. myös *Nuotio* 2008b, s. 952.

322 Ks. myös Rooman perussäännön (SopS 56/2002) 25(3) artikla d-kohta.

323 HE 183/1999 vp, s. 11 ja *Cassese* 2008, s. 194.

324 HE 81/2007 vp, s. 4.

325 HE 183/1999 vp, s. 11 ja LaVM 5/2003 vp, s. 4.

326 *Palo* 2010, s. 209–211.

327 HE 188/2002 vp, s. 51.

328 Koulutuksen antajan tai värvääjän täytyy siis pitää varmana, että hänen rikospanoksensa edistää vähintäänkin yhden terroristin rikollista toimintaa. RL 34a:4:n mukaisen teon edistäjän täytyy vastaavasti tietää, että hänen rikospanoksensa hyödyttää terroristiryhmää.

329 *Prosecutor v. Radoslav Brđanin*, kohta 365.

lähentyy näin ollen avunantotahallisuutta. Ottaen huomioon, että JCE II:ssa (*"systemic"*) edellytetään tietoisuutta rikollisorganisaatiosta ja sen rikollisen toiminnan edistämistarkoitusta,[330] tämän kategorian mukainen JCE asettuu tahallisuuden kannalta lähelle JR:n toimintaan osallistumista. Edistämisen erottaa JCE II:sta ja JR:n toimintaan osallistumisesta tässä suhteessa korkeampi tahallisuusvaatimus. JCE III (*"extended"*) edustaa erityistä rikosvastuun muotoa edellyttämällä oheisrikoksen objektiivista ennakoitavuutta sekä tämän mahdollisuuden peittävää tietoista tuottamusta.[331] Koska laajennettu JCE operoi tuottamuksella, sitä ei voi tahallisuuden termein edes verrata terroristiseen edistämiseen tai RL 17:1a:ssä tarkoitettuun osallistumiseen.

4.3.3 Ketjuosallisuus

Edellä on tarkastelu edistämisen ja avunannon välistä rajanvetoa. Miten ketjuosallisuuteen (*"chain-participation"*) on suhtauduttava?[332] Avunanto avunantoon ja avunanto edistämiseen johtaa avunantovastuuseen.[333] Terrorismirikossäännösten itsenäisyydestä nimittäin seuraa, että avunantoa koskeva säännös soveltuu sellaisenaan myös edistämistekoihin.[334] Avunanto edistämistekoon merkitsee käytännössä rangaistavuuden ulottamista edistäjiäkin vähäisemmin myötävaikuttaneisiin.[335] Todettakoon, että avunannon yritys on rankaisematon teko toisin kuin terroristiset edistämisrikokset, jotka ovat niin sanottuja yritysrikoksia.

Soveltamistilanteessa, jossa avunantajan panos kytkeytyy suoraan terroristiseen päätekoon, on helppo hyväksyä avunantajan vastuu, jos hänellä on ollut ulkoisesti havainnoitavien seikkojen perusteella mahdollisuus päätellä, mistä pääteossa on kysymys.[336] Sitä vastoin tilanteissa, joissa epäillyn avunantotoimen kohteena on terroristinen edistäminen, kuten toimitilan luovuttaminen, saattavat teon ulkoiset piirteet näyttää varsin viattomilta. Ketjuosallisuudelle rakentuva rikosvastuu voi muodostua oikeusturvan kannalta ongelmalliseksi, jos edistämisteon avunantajaksi epäillyn ei enää kohtuudella voida katsoa arvanneen tai ottaneen lukuun sitä mahdollisuutta, että hän on tosiasiassa antamassa apuaan terroristiselle hankkeelle. "Kaikki yhden ja yksi kaikkien puolesta" -tyyppisen kollektiivisen osallisuusvastuun (*"vicarious responsibili-*

330 *Prosecutor v. Duško Tadić*, kohdat 202–203.
331 *Prosecutor v. Radoslav Brđanin*, kohta 265.
332 Ks. myös *Keijzer* 1992, s. 496 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 456.
333 Ks. ensiksi mainitusta ketjuosallisuustilanteesta *Frände* 2012, s. 254.
334 RL 5:6 on yleinen kaikkiin rikoslajeihin soveltuva säännös (HE 44/2002 vp, s. 7).
335 *Asp* 2007, s. 226.
336 HE 44/2002 vp, s. 146–147.

ty”) torjumiseksi on tärkeää,[337] että avunantajan näkökulmasta vaatimus kohteena olevan edistämisteon tuntemisesta otetaan vakavasti syyte- ja tuomioharkinnassa.[338]

Onko lainkäyttäjällä mahdollisuuksia rajoittaa terroristisen edistämisen vastuusubjektijoukko tekijäpiiriin ottaen huomioon, että kansainväliset velvoitteet edellyttävät terrorismirikoksen edistämisen avunannon rangaistavuutta?[339] Mikään ei ensinnäkään estä asettamasta rangaistavalle myötävaikuttamiselle objektiivisia vähimmäisvaatimuksia, kuten avunannon kelvollisuutta.[340] Rajaamalla vähäistä vaaraa aiheuttava avunanto edistämistekoon rikosoikeudellisen vastuun ulkopuolelle saadaan paitsi karsittua ennakoitavuuden kannalta ongelmallisimmat tapaukset, myös nostettua avunannon alarajaa.[341] Avunannon ylärajaa on toisaalta laskenut laajentuneen tekijäkäsityksen hyväksi täytäntöönpanotoimeen osallistumista koskevan vaatimuksen lieventyminen.[342] Vaikka ketjuosallisuuden aiheuttaman oikeusturvauhan olemassaoloa ei käy kiistäminen, uhka jää silti melko vähäiseksi ottaen huomioon avunantosäännöksen yhä kapeammaksi käyvä soveltamisala.

---

337 Ks. ruotsalaisesta keskustelusta SOU 1996:185a, s. 176: ”Kollektiv bestaffning, dvs. bestraffning som grundar sig på enbart det faktum att man tillhör en viss grupp av personer, är främmande för en rättsstat”. Ks. angloamerikkalaisesta vicarious-vastuusta *Pinkerton v. United States*, s. 646–647 ja *Davis – Waters* 2007, s. 549: ”Under the Pinkerton rule of vicarious liability, conspirators may be held liable for any foreseeable overt acts committed by a co-conspirator in furtherance of the conspiracy”.

338 Ks. myös *Lehto* 2008, s. 282–283 ja *Harding* 2007, s. 87.

339 Ks. esim. terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2008) 9 artikla. Toisaalta, ”the Convention does not address hypothetical chains of events, such as provoking an attempt to finance a threat” (Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 49.)

340 *Nuutila* 1997a, s. 355.

341 *Frände* 2012, s. 257.

342 KKO 1988:42 (ään.). Ks. täytäntöönpanotoimen vaatimuksesta tapahtuneen etääntymisen kritiikistä HE 44/2002 vp, s. 148, *Nuutila* 1997a, s. 358–359 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 395.

5 Rikosten yhtyminen

5.1 KONKURRENSSIOPPI

Kun lainkäyttäjä joutuu ratkaisemaan, onko henkilö tehnyt yhden vai useamman rikoksen, puhutaan rikosten yhtymisestä eli rikoskonkurrenssista.[343] Konkurrenssioppi koostuu pääasiassa oikeuskäytännössä ja rikosoikeustieteessä formuloiduista kriteereistä mukaan lukien lähidoktriinit, kuten oikeuslähdeopin ratkaisusäännöt.[344] Oppi kiinnittyy rikoslakiin rikoslajikohtaisilla toissijaisuuslausekkeilla, jotka ovat rikossäännösten välisiä etusijamääräyksiä, sekä rangaistuksen tuomitsematta jättämisen mahdollistavan konkurrenssiperusteen (RL 6:12.1, 5 kohta) välityksellä.

ROL 1:8.1:n 2 kohdassa puolestaan säädetään syyteharkinnan yhteydessä huomioon otettavasta konkurrenssista rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumisen perusteena. Kyseisen lainkohdan mukainen konkurrenssiperuste merkitsee syyttäjän näkökulmasta lakisääteistä harkintavaltaa poiketa laillisuusperiaatteen mukaisesta syytepakosta.[345] Kyse on voimavarojen kohdentamisesta, sillä merkitseehän rikollisen suhtautumisen pitäminen yhtenä rikoksena käytännössä muiden ajateltavissa olevien rikosten pois karsimista. Konkurrenssiopin tehtäviin luetaan lisäksi esi-, sivu- ja jälkitekojen (*”medbestraffade gärningar”*) hallinta[346] sekä kumulatiivisen rankaisemisen välttäminen.[347]

---

343 *Lahti* 1968, s. 709, *Koskinen* 2008b, s. 187. Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 501: ”Alla konkurrensproblem utmynnar i frågan om gärningsmannen skall dömas för ett eller flera brott (flerfaldig brottslighet)”.

344 *Nuutila* 1997a, s. 369–370 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 426. Konkurrenssikysymyksiin nähdään yhdistyvän muitakin yleisiä oppeja, erityisesti tahallisuuden ulottuvuusongelmat.

345 *Lappi-Seppälä* 2008, s. 124–128.

346 Jälkikonkurrenssitilanteissa myöhemmin ilmi tuleen rikoksen ei välttämättä tarvitse olla tuomioon johtaneita rikoksia vähäisempi. Vastaavasti laajoissa rikossarjoissa voidaan samanarvoisia osatekoja jättää syyttämättä, jos ne eivät olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistukseen ja jutun hallittavuus pääkäsittelyssä tätä edellyttää (ks. 29.1.2007 annettu yleinen ohje syyttäjille, VKS:2007:4, kohta 3.2).

347 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 495. Kumulatiivisen rangaistuksen vastakohtaa edustaa puhe tuomion ”paljousalennuksista”.

5.2 LAINKONKURRENSSI

Ensiksi on kysyttävä, onko henkilö rikkonut useampaa kuin yhtä rikossäännöstä?[348] Tämä ongelma nousee esille silloin, kun epäillyn menettely näyttää ensikatsannossa täyttävän useamman rikoksen tunnusmerkistön.[349] Rikoslajien välisessä konkurrenssissa vallitsee olettama, että syyttäjä nostaa syytteen kaikista todennäköisin syin epäillyistä rikoksista. Tämän olettaman poikkeukset käsitellään lainkonkurrenssin alaisuudessa.[350]

Toinen kysymys kuuluu, onko samaa rikossäännöstä rikottu useammin kuin yhden kerran? Tässä on kyse siitä, muodostavatko teot yhden rikoskokonaisuuden, vaikka ne tapahtuvat ajallisesti peräkkäin tai suuntautuvat eri oikeushyviä vastaan.[351] Oikeuskirjallisuudessa puhutaan myös rajanvedosta yhden rikoksen ja useampikertaisten rikosten välillä tai samalaatuisesta konkurrenssista (*”likartad konkurrens”*).[352] Viimeksi mainittu kysymysrypäs käsitellään rikosten yksiköimisen alaisuudessa.

Ennen siirtymistä konkurrenssimuotojen soveltavaan käsittelyyn terrorismirikoksen valmistelun ja edistämisen näkökulmasta on paikallaan hahmotella suuntaa antava konkurrenssiopin ”tiekartta”. Konkurrenssin vaikeassa maastossa suunnistamista helpottaa seuraava vaiheittain esitettävistä kysymyksistä muodostuva algoritmi. Esikysymys on, näyttääkö useampi rikostunnusmerkistö soveltuvan käsillä olevaan menettelyyn. Jos vastaus on myönteinen, ollaan lainkonkurrenssin puolella. Sen jälkeen kysytään, soveltuuko toissijaisuuslauseke. Jos vastaus on tässäkin myönteinen, käsillä on vain yksi rikos eli konkurrenssi on näennäinen.[353] Mikäli subsidiariteetti ei ratkaise ongelmaa, puhutaan aidosta konkurrenssista. Viimeksi mainitut tilanteet ovat typistettävissä yhdeksi rikokseksi operoimalla subordinaation, osallisuuden tai suojeluintressin ulottuvuuden argumenteilla.[354] Jos tämäkään ei onnistu, realisoituu lähtöolettama useammasta rikoksesta, sikäli kuin esi-, sivu- ja jälkitekoja ei saada sulautettua osaksi päätekoa.[355] Olettama useasta rikoksesta pätee myös siinä tapauksessa, että edellä esitettyyn esikysymykseen vastataan kieltävästi, eikä tekoja saada järke-

---

348 *Koskinen* 1973, s. 313 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 426.

349 HE 40/1990 vp, s. 8–9.

350 *Frände* 2012, s. 274. Ruotsissa tämä konkurrenssimuoto tunnetaan rikostyyppien välisenä konkurrenssina (konkurrens mellan brottstyper) tai erilaatuisena konkurrenssina (olikartad konkurrens). Ks. esim. *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 494–502.

351 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 426.

352 *Nuutila* 1997a, s. 369 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 503–515.

353 *Koskinen* puhuu tässä yhteydessä siitä, että säännökset voivat olla toisensa syrjäyttävässä arvosuhteessa (*Koskinen* 1973, s. 314).

354 Suosittelen edettäväksi juuri tässä järjestyksessä, helpoimmasta vaikeimpaan. Samoin *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 429: ”Hankalimmat rajanveto-ongelmat joudutaan ratkaisemaan suojeluintressin ulottuvuutta arvioimalla”.

355 Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 526–527.

västi perustellen (luonnollisella katsantokannalla) niputettua yhdeksi kokonaisuudeksi.

5.2.1 Valmistelun subordinaatio ja edistämisen subsidiariteetti

Täytetty teko ja sen yritys kattavat valmistelun.[356] Toisin sanoen, jos terroristinen valmistelu etenee vähintäänkin RL 34a:1.1:n 2–7 kohdan tai 2 momentin mukaisen rikoksen yritykseksi, valmistelusta ei rangaista erikseen, koska yritysvaihe kattaa pidemmälle edenneenä kaiken sen vääryyden, joka sisältyy valmisteluun.[357] Sitä, että valmistelu absorboituu kokonaan täytetyn teon tai sen yrityksen luokkaan, kutsutaan subordinaatioksi (*”lex primaria derogat legi subsidiariae”*) tai sisältyvyydeksi.[358]

Jokainen vastaa vain oman tekonsa ja tahallisuutensa rajoissa. Subordinaatio ei näin ollen vaikuta ankaroittavasti suhteessa niihin, jotka eivät ole osallisia pidemmälle edenneeseen rikokseen. Valmistelun subordinaatiota ei synny myöskään silloin, kun täytetty rikos tai sen yritys ei ole valmistelun kohderikos.[359] Siltä osin kuin valmistelun ja sen vähintään yritykseksi edenneen kohderikoksen välillä on poikkeama esimerkiksi siitä syystä, että valmistelu tähtäsi alun perin laajemman terrorikampanjan toteuttamiseen kuin mihin lopulta päädyttiin, muodostaa ylijäämä ainakin periaatteessa RL 34a:1:n rinnalla prosessoitavan valmistelurikoksen. Toinen vaihtoehto on katsoa valmistelujäännös pääteon rankaisemattomaksi esiteoksi.

RL 34 a luvun edistämisrikossäännöksiin on sijoitettu sanamuodoltaan identtiset toissijaisuuslausekkeet, joissa ilmaistaan etusijan saava säännös normikollision varalta. Toissijaisuus eli subsidiariteetti on ilmaistu RL 34 a luvun edistämistunnusmerkistöissä siten, että ne soveltuvat vain, ”jollei teko ole 1 tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka siitä säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta”.[360] Edistämistä koskevat säännökset väistyvät siis aina, kun tekoon näyttää soveltuvan terroristisen päärikoksen tai sen valmistelun tun-

---

356 Hallituksen esityksessä ehdotettiin RL 34a:2:ssä nimenomaisesti säädettäväksi, että ”terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluna ei pidetä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tekoa, joka on rangaistava 1 §:n 1 momentin tai 4 §:n 2 kohdan mukaan” (HE 188/2002 vp, s. 46). Lakivaliokunta poisti ehdotetun momentin tarpeettomana, sillä se piti selvänä lainkonkurrenssia koskevien periaatteiden mukaan, että valmistelukriminalisointi on toissijainen täytettyyn tekoon ja yritykseen nähden (LaVM 24/2002 vp, s. 4).

357 Ks. myös *Nuutila* 1997a, s. 371–373 ja oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 43.

358 *Lahti* 1968, s. 732, *Koskinen* 1973, s. 201, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 427 ja *Frände* 2012, s. 274.

359 *Nuutila* puhuu asiayhteydessä siitä, että valmistelukriminalisointia ei pidetä toissijaisena, ”jos valmistelurikoksen rangaistavuus perustuu tapahtuneen kaltaisen suhtautumisen estämiseen” (*Nuutila* 1997a, s. 372).

360 HE 188/2002 vp, s. 54.

nusmerkistö taikka muu rikossäännös, josta säädetään vähintään kahdeksan vuoden vankeusrangaistus. Jos esimerkiksi värvääjä auttaa terroristista hanketta rekrytoinnin lisäksi suunnittelemalla varsinaisia terrorismirikoksia, syyte on lähtökohtaisesti nostettava RL 34a:4b:n sijaan terroristisesta valmistelurikoksesta.[361]

Edistämiskriminalisointien vaikeaa syrjäytettävyyttä rangaistusasteikon perusteella osoittaa esimerkiksi se, että kemiallisen tai biologisen aseen kiellon rikkominen (RL 11:8 ja 9) jää vertailussa selvästi alle terrorismirikoksen edistämisestä säädetyn rangaistusmaksimin.[362] Jos konkurrenssissa etusijan saavaa terrorismirikossäännöstä ei esimerkiksi prosessuaalisesta syystä voitaisi Suomessa soveltaa, on aktiivisesti haettava vaihtoehtoja epäillyn rikoksentekijän luovuttamiseksi sellaisen valtion rikoslainkäytön piiriin, jolla on toimivalta ja intressi käsitellä asia.[363]

5.2.2 Osallisuustilanteet

Tekijäntoimi kattaa muut osallisuusmuodot.[364] Yksin tai rikoskumppanina taikka välillisenä tekijänä pidettävää henkilöä vastaan nostettaisiin näin ollen syyte yksinomaan tekijäroolissa tehdyistä terrorismirikoksista, eikä erikseen mahdollisesta yllytyksestä muiden mukaan saamiseksi tai avunannosta tekijäkumppaneiden hyväksi. Yllytys puolestaan pitää sisällään avunannon.[365] Jos agitaattori antaa ylistys- ja motivointipuheen rinnalla neuvoja improvisoidun räjähteen tekemiseksi, kyseessä on vain yllytys terroristisessa tarkoituksessa tehdyn tahallisen räjähderikoksen tekemiseen RL 34a:1.1:n 2 kohdan nojalla.

Edistämisrikossäännösten soveltamisala kattaa vain teot, jotka eivät ole niin kiinteässä yhteydessä terroristiseen päärikokseen tai sen valmisteluun,

---

361 Syyttäjän odotetaan luonnollisesti varautuvan vaihtoehtoisella syytekonstruktiolla siihen, että tuomioistuin arvioi teon toisin. Käytännössä konkurrenssiajattelu ilmenisi esimerkkitapauksen yhteydessä niin, että syyte nostetaan ensijaisesti valmistelusta ja toissijaisesti edistämisestä. Ks. myös HE 81/2007 vp, s. 13.

362 RL 11:8 ja 9:ssä säädetyistä rikoksista uhkaa ”vain” 4 kk – 6 v väliin sijoittuva vankeusrangaistus.

363 Ks. ongelmatyypistä *Asp – Ulväng* – Jareborg 2010, s. 521 ja *Frände* 2012, s. 276 sekä ratkaisusta HE 88/2003 vp, s. 23 ja *Nuotio* 2008a, s. 219–220. Epäillyn terroristin vapaaksi päästäminen ei sen sijaan ole optio ottaen huomioon mm. terrorismipuitepäätöksen 9 artiklan ja terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2008)) 18 ja 19 artiklojen mukainen ”luovuta tai tuomitse” -velvoite. Ks. myös HE 81/2007 vp, s. 19–20.

364 *Nuutila* 1997a, s. 373.

365 Ibid.

että vastuusubjektia voitaisiin pitää tekijänä, yllyttäjänä tai avunantajana tällaiseen rikokseen.[366] Edistämisen yhteydessä pätee siis aluksi mainittuun lähtökohtaan nähden käänteinen osallisuuskonkurrenssi, sillä varsinainen osallisuus RL 34a:1 ja 2:n mukaiseen tekoon kattaa tekijäntoimen terroristiryhmän toiminnan edistämisessä, koulutuksen antamisessa ja värväämisessä. Näin määrittyvä etusija on osallisuuden sisäisen systematiikan kannalta johdonmukainen, koska edistäminen on aina etäämmällä päärikoksesta kuin avunanto.[367]

Vähemmän johdonmukaisena on sen sijaan pidettävä sitä, että terrorismirikoksen edistäminen mahdollistaa ankarammat enimmäisrangaistukset kuin mitä voidaan tuomita valmistelusta ja pääosasta RL 34a:1:ssä tarkoitetuista rikoksista varsinkin,[368] kun kyse on avunannosta näihin tekoihin, jolloin rangaistus määrätään noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa (RL 6:8.1, 3 kohta).[369] Jos teko ei ole edennyt päärikokseksi tai sen valmisteluksi, ei myöskään kysymys eri osallisuusmuotojen kollisiosta realisoidu.[370] Tässä tilanteessa vain aksessorisuusvaatimuksesta vapaa edistämiskriminalisointi voi tulla sovellettavaksi.

366 HE 188/2002 vp, s. 55.

367 Entä onko RL 17:1a:n mukainen JRTO otettava huomioon vaihtoehtoisena osallisuusmuotona terroristiryhmän toiminnan edistämiselle? Ei ole, sillä JRTO syrjäytyy yleissäännöksenä aina RL 34a:4:n tieltä siitä riippumatta, mikä osallisuusmuotokytkentä henkilöllä viimeksi mainittuun rikokseen on. JRTO voi sen sijaan tulla kyseeseen paikkonormina, jos RL 34 a luvun mukaisen ryhmärikoksen tunnusmerkistö ei näyttäisi täyttyvän esimerkiksi puuttuvan terroristisen tarkoituksen vuoksi. Ks. spesiaalisuudesta lainkonkurrenssin syrjäyttämisperusteena *Lahti* 1968, s. 712.

368 Tässä puheena olevan epäjohdonmukaisuuden taustalla on terrorismipuitepäätöksen 5.3 artikla, jonka mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 2 artiklassa tarkoitetuista rikoksista voidaan langettaa vapausrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään kahdeksan vuotta 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen rikosten (edistämisrikokset) osalta. Puitepäätöksessä määritetty seuraamus ei siis istu kansalliseen, vuonna 2004 uudistettuun RL 6 luvun systematiikkaan (*Lappi-Seppälä* 2004b, s. 436–437).

369 HE 44/2002 vp, s. 202–203 ja *Frände* 2012, s. 331–333. RL 6:8.2:n mukaan määrättäessä rangaistusta tekijälle saa tuomita enintään kolme neljännestä rikoksestä säädetyn vankeusrangaistuksen enimmäismäärästä ja vähintään rikoksesta säädetyn rangaistuslajin vähimmäismäärä. Avunannosta terrorismirikoksen valmisteluun voidaan siis lievennetyn asteikon mukaan tuomita vankeuteen vähintään 14 päiväksi ja enintään (3/4 x 3 vuotta) 2 vuodeksi ja 3 kuukaudeksi. Terroristisen edistämisen rangaistusmaksimi on siis yli kolminkertainen terroristisen valmistelun avunantoon verrattuna.

370 Ks. myös HE 188/2002 vp, s. 54–55.

5.2.3 Suojeluintressin ulottuvuus sekä esi-, sivu- ja jälkiteot

Vaikka kriminalisointien suojelutavoitteiden päällekkäisyys on vain osittaista – toisin kuin subordinaatiotilanteissa, joissa yksi rikostyyppi sisältyy kokonaan toisen rikostyypin luokkaan – joskus yhden rikossäännöksen katsotaan kattavan rikollisen toiminnan kaikilta osin.[371] Silloin kun rikossäännökset suojaavat vain osittain samaa oikeudellista intressiä, voidaan operoida suojeluintressin ulottuvuudella, joka on säännösten kriminaalipoliittiseen perustaan kiinnittyvä lainkonkurrenssin ratkaisuperuste. Nämä perusteet voivat käytännössä olla esimerkiksi merkityksellisiä olosuhteita, seikkoja tai keskinäissuhteita.[372]

Ajatellaan esimerkiksi tekoa, joka täyttää sekä yleisvaarallisen rikoksen valmistelun (RL 34:9) että terroristisen valmistelun tunnusmerkistön.[373] Koska terroristinen tarkoitus on kvalifioiva seikka, on jokseenkin selvää, että RL 34a:2:ssä tarkoitettu teko on otettava esitutkinnan lähtökohdaksi. Sotarikos puolestaan syrjäyttää terrorismirikoksen siihen liittyvän poikkeustilavaatimuksen (merkityksellinen olosuhde) vuoksi. Esimerkeissä todentuu eräs konkurrenssiopin peukalosäännöistä: ankaramman rangaistusasteikon omaava rikossäännös saa etusijan, jos soveltuvilla säännöksillä on sama kriminaalipoliittinen perusta.[374] Ottaen huomioon, että RL 34a:4, 4a ja 4b väistyvät normikollisiossa pääosin lievemmin rangaistavien terrorismirikosten tieltä, aiheuttavat terroristiset edistämisrikossäännökset paitsi seuraamusjärjestelmän sekaannuksen, myös konkurrenssioppiin ulottuvia vaikutuksia.

Vaikka käsillä olisikin useita tekoja, voidaan ne sulauttaa pääteon piiriin myötärangaistuina esi-, (sivu-) ja jälkitekoina (*”mitbestrafte Vortat und Nachtat”*).[375] Päätekoa ympäröivien tekojen absorbointi tulee kyseeseen vain, jos rikoksilla on asiallinen yhteys keskenään, ja ne säännönmukaisesti joko edeltävät tai seuraavat päätekoa taikka liittyvät siihen sivutekoina.[376] Asiallinen yhteys voi käydä ilmi esimerkiksi rikossuunnitelmasta tai kohderikoksesta.[377]

Jos kiinni otettu epäilty osoittautuu sekä terroristikandidaattien värvääjäksi että terroristisen menetelmien kouluttajaksi, lähtökohtana on viimeistään syyteharkintavaiheessa ja edellyttäen, että todennäköiset syyt ovat käsillä, syytteen nostaminen vain toisesta rikoksesta. Yhden rikoksen konkurrenssiratkaisu pätee myös henkilöön, joka paitsi varustaa terroristiryhmää taisteluvälineillä,

---

371 *Nuutila* 1997a, s. 370, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 427 ja *Frände* 2012, s. 274.

372 Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 523.

373 Epäily voisi koskea esim. sitä, että henkilö pitää hallussaan ydinräjähteen valmistukseen tarvittavia aineita.

374 Esimerkissä mainittujen rikossäännösten rangaistusasteikot ovat seuraavat: yleisvaarallisen rikoksen valmistelu: sakko – 2 vuotta vankeutta, terroristinen valmistelu: sakko – 3 vuotta vankeutta ja sotarikos: 1 vuosi – elinkausi.

375 *Lahti* 1968, s. 734, *Jescheck – Weigend* 1996, s. 736 ja *Roxin* 2003, s. 860.

376 *Nuutila* 1997a, s. 374–375.

377 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 528.

myös antaa toimittamaansa materiaaliin liittyvää käyttökoulutusta. Kun siis sekä tekijä että rikossuunnitelmasta tai rikollisesta toiminnasta ilmenevä yhteinen päämäärä on sama, ei ole tarpeen soveltaa kahdesta rikossäännöksestä kuin toista.[378]

5.3 RIKOSTEN YKSIKÖIMINEN

Rikosten yksiköimisongelmassa on kyse siitä, kuinka paljon tunnusmerkistön mukaista suhtautumista yhteen rikokseen mahtuu.[379] Rikosten yksiköimisen näkökulma on tunnusmerkistön sisäinen. Sen piirissä olevat ongelmat ratkaistaan usein vasta sen jälkeen, kun on selvitetty, onko rikottu useampaa kuin yhtä tunnusmerkistöä. Yksiköimisratkaisulla voi olla välittömiä oikeusvaikutuksia, koska useiden erillisten osatekojen pitäminen yhtenä rikoskokonaisuutena saattaa vaikuttaa teon törkeysarvosteluun ja sitä kautta sovellettavaan rangaistusasteikkoon.[380] Yksiköimisratkaisulla on merkitystä myös syyteoikeuden kannalta, sillä syyteoikeuden vanhentumisajan alkaminen lasketaan paitsi rikoksen tekopäivästä, myös viimeisestä osateosta.[381] Terrorismin valmistelu- ja edistämisrikosten yhteydessä tämä aika on kymmenen vuotta.[382] Syyttäjän on aktivoiduttava samassa ajassa myös niitä kohtaan, joita epäillään yllytyksestä tai avunannosta valmisteluun tai edistämiseen (RL 8:2.3).

Yhden ja usean rikoksen rajanvedon lähtökohta on rikostunnusmerkistön tekoa koskeva ilmaus.[383] Jos tekemisen ilmaus ei tarkasti kohdennu johonkin tiettyyn oikeushyvään,[384] yksiköimisratkaisu on tehtävä luonnollisesta katsantokannasta, jota voidaan pitää lähinnä erilaiset rajanvetokriteerit kokoavana yläkäsitteenä.[385] Näiden myös suuntaviivoiksi tai apuvälineiksi kutsuttujen kriteerien relevanssi vaihtelee rikostyypeittäin.[386] Yksiköimiskysymys on toisin

---

378 Ks. myös oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 43.

379 *Koskinen* 1973, s. 125 ja *Nuutila* 1997a, s. 375. Tässä on *Nuutilan* termein kyse tunnusmerkistön ulottuvuuden pohtimisesta.

380 *Koskinen* 1973, s. 141 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 513.

381 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 435.

382 RL 8:1.2:n 2 kohdan mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kymmenessä vuodessa, jos ankarin rangaistus on yli kaksi vuotta (valmistelu ylittää alarajan) ja enintään kahdeksan vuotta vankeutta (edistämisrikokset pysyvät ylärajan sisäpuolella).

383 Tosin, kuten teonsanoista ”varustaa”, ”hoitaa” tai ”värvää” käy ilmi, termeistä ei useinkaan ole avuksi esim. pyrkimyksessä jaksottaa suhtautuminen ajallisesti (*Nuutila* 1997a, s. 376–377 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 503).

384 Esimerkiksi ihmishenkeä voidaan pitää tarkkarajaisena oikeushyvänä ja jossakin määrin tämä koskee yleisemminkin henkilöön erottamattomasti kohdistuvia rikoksia (*Nuutila* 1997a, s. 377).

385 Luonnollisesta katsantokannasta puhutaan mm. rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta annetussa lainvalmisteluaineistossa (HE 40/1990 vp, s. 11–12 ja LaVM 15/1990 vp, s. 3).

386 *Nuutila* 1997a, s. 380 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 436. Ks. myös *Asp – Ulväng – Jare-*

sanoen ratkaistava aina yksittäisen tunnusmerkistön perusteella.[387] Käsittelen seuraavassa vain niitä rajanvetokriteereitä, jotka ovat merkityksellisiä terroristisen valmistelu- ja edistämistunnusmerkistöjen yhteydessä.

5.3.1 Psyykkinen valmistelu: sama motivaatioperusta

RL 34a:2:n 1 kohdassa tarkoitettu psyykkinen valmistelu on päämäärätietoista kyvyn rakentamista, joka perustuu yhteiseen, tai suunnitelman yhteydessä myös yksin tehtyyn, tekopäätökseen. Salahanke tai suunnittelu saattaa venyä vuosia kestäväksi projektiksi, ja se jatkuu joko päärikoksen täyttymiseen tai sen yritykseen saakka taikka jää sillensä kaikkien siihen osallistuneiden peräänty-misen vuoksi.[388] Salahankkeen tai suunnitelman olemassaolo pyrittäneen usein myös peittämään hajauttamalla valmistelun osatoimet eri paikoissa tehtäviksi.

Psyykkisen valmistelun yksiköinnissä on keskeisenä kriteerinä pidettävä – ajallisen ja/tai paikallisen yhteyden puuttumisesta huolimatta – osallistujien rikoksentekotahdosta tai -päätöksestä johdettavaa samaa motivaatioperustaa.[389] Toisin sanoen silloin, kun terroristinen valmistelu on kesken eli päättymätön, on luontevaa lähteä ajatuksesta, että siihen osalliset käsittävät tekonsa edellyttävän lisäponnisteluja eli uusia osatekoja, ja että toimintaa on kokonaisuutena arvosteltava vain yhtenä rikoksena.[390]

Oletetaan, että terrorismirikoksen valmistelu tapahtuu solurakenteisen terroristiverkoston puitteissa niin sanottuna pyöräsalahankkeena (*”wheel conspiracy”*).[391] Terroristiaktivisti koordinoi tässä salahanketyypissä hyökkäysvalmisteluja useiden terroristisolujen kanssa pitäen nämä tarkoituksellisesti tietämättöminä toistensa olemassaolosta.[392] Vaikka salahankkeen kohdepuoli muodostuisi useammista iskuista ja niitä toteuttavista terroristisoluista, on luonnollista pitää aktivistin kaikkia terroristiseen hyökkäyskampanjaan kuuluvia koordinaatiotoimia yhtenä tekosarjana. Näkemys yhdestä rikoksesta perustuu tässä ajattelussa siihen, että yksittäisten terroristisolujen ohjaustoimet ovat osa terroristista kampanjaa eli rikoksentekoagendaa, jonka tarkoituksena on pelon lietsominen.

---

borg 2010, s. 503.

387 *Koskinen* 1973, s. 126 ja *Frände* 2012, s. 280.

388 ”The conspiracy will only terminate on its completion by performance or by abandonment or frustration” (*Allen* 2003, s. 254–255).

389 Ks. myös *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 435–436.

390 Ks. yleisesti *Koskinen* 1973, s. 200, *Nuutila* 1997a, s. 383 ja *Frände* 2012, s. 284.

391 Ks. terroristiverkostoista *Al-Qaeda: The Many Faces of an Islamist Extremist Threat*, s. 6. ”Al-Qaeda has become a network of loosely affiliated individuals that subscribe to its ideology, but have little, if any, contact with its core leaders”.

392 ”Activist is (typically) the one who is most likely to have a network of local friends and associates” (*Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, s. 61).

5.3.2 Fyysinen valmistelu ja edistämisrikokset: kielletyn asiantilan jatkaminen

RL 34a:2:n 2 ja 3 kohdissa säädetään tavanomaisiin aseisiin tai joukkotuhoaseisiin liittyvästä valmistelusta, toisin sanoen fyysisen hyökkäysvalmiuden rakentamisesta. Konkurrenssiongelma koskee tässä valmistelumuodossa sitä, miten pitkään jatketaan saman tunnusmerkistön täyttävän suhtautumisen mahduttamista yhteen rikokseen ennen kuin aletaan puhua useammista rikoksista.[393]

Ampuma-aseiden ja -tarvikkeiden luvatonta hallussapitoa on pidetty KKO:n ratkaisukäytännössä rikoksena, joka jatkuu niin kauan kuin tunnusmerkistössä kuvattua kiellettyä asiantilaa pidetään yllä.[394] En näe estettä laajentaa tätä tulkintaa koskemaan kaikkia RL 34a:2:n 2 kohdassa tarkoitettuja tekotapoja ja taisteluvälineitä. Valmistelurikos jatkuisi tämän tulkinnan mukaan niin pitkään kuin tekijä valmistaa, pitää hallussaan, hankkii, kuljettaa, käyttää tai luovuttaa räjähteen, kemiallisen tai biologisen aseen taikka toksiiniaseen, ampuma-aseen taikka vaarallisen esineen tai aineen. RL 34a:2:n 3 kohdassa tarkoitetun valmistelun täytäntöönpanotoimi täyttyy jo terroristisessa tarkoituksessa tehtävän biologisten ja kemiallisten aineiden tutkimus- ja kehittämistyön myötä.[395] Joukkotuhoaseiden valmistusohjeiden tai -rekvisiitan hankkiminen sitoo näin ollen vielä RL 34a:2:n 2 kohdan mukaista valmistelua pidempään kestävän suhtautumisen tunnusmerkistönsä piiriin.

Koska edistäjä nimenomaisesti ei kuulu päärikoksen tekijäkaartiin – toisin kuin valmistelija, joka on ottanut tehdäkseen terroristisen päärikoksen – yhtenäisestä rikoksentekopäätöksestä puhuminen on epäsovelias rajanvetokriteeri RL 34a:4, 4a ja 4b:n yhteydessä. Edistämisrikoksissa pidän luontevampana soveltaa kielletyn asiantilan jatkamisen kriteeriä ottaen huomioon edistämistunnusmerkistöjen teon ilmauksista ilmenevä kollektiiviluonne eli se, että myötävaikuttamisen kohteena on rikollinen toiminta.[396] Tämän tulkinnan mukaan käsillä olisi vain yksi rikos esimerkiksi silloin, kun tekijä varustaa terroristiryhmää useilla taisteluvälineillä tai muilla tärkeillä välineillä tai pitkänkin ajan kuluessa hoitaa ryhmän taloudellisia tai oikeudellisia intressejä taikka antaa koulutusta terroristisista välineistä ja keinoista.

Yhden rikoksen ratkaisulle lienee soveltamismahdollisuuksia myös taisteluvälineiden tai muiden erittäin tärkeiden välineiden surrogaattitilanteissa. Tässä ajattelussa se, että yhden materiaaliartikkelin sijaan tulee toinen väline tai materiaalissa tapahtuu muita tavanomaisia muutoksia, ei estä pitämästä tekoa yh-

---

393 *Nuutila* puhuu kielletyn asiantilan jatkamisesta pituussuuntaisena rajankäyntinä (*Nuutila* 1997a, s. 380).

394 KKO 1995:147 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 445.

395 HE 188/2002 vp, s. 45–46. Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 301.

396 Ks. teon kollektiiviluonteesta *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 512.

tenä rikoksena. Täysin erillistenkin materiaalitoimitusten tilanteissa on muistettava, että rikoksen valmisteluvaihe tai edistämiskontribuutio sitoo lähtökohtaisesti pitkäkestoisen suhtautumisen yhdeksi rikokseksi. Tästä näkökulmasta olisi luonnollisen katsantokannan vastaista ajatella, että jokainen uusi materiaalierä muodostaa oman rikoksensa varsinkin, jos resurssit on tarkoitus keskittää vain yhden kohderikoksen toteuttamiseen. Jos materiaalitoimituksilla sitä vastoin varustauduttaisiin tekemään kaksi vailla kampanjayhteyttä olevaa iskua, käsillä on vastaavasti kaksi eri valmistelutekoa.[397]

RL 34a:4.1:n 3 kohdan mukainen tärkeän tiedon antaminen terroristiryhmälle ja terroristinen värväys on toimintaa, joka tulee herkemmin arvioitavaksi useina rikoksina. Lähtökohta nimittäin on, että jokainen vastaanotettu tieto muodostaa erillisen rikoksen. Näin ollen henkilö, joka lähettää pursketyyppisen hyökkäyskäskyn syyllistyy yhtä moneen terroristiryhmän toiminnan edistämisrikokseen kuin on tiedon vastaanottavia terroristisoluja. Jos informaation vastaanottaja saa saman tiedon kahdesta lähteestä, käsillä on kuitenkin vain yksi rikos, koska myöhemmin saatu tieto ei ole puuttuvan uutuusarvonsa vuoksi enää tärkeä.[398] Värväysrikoksessa puolestaan edellytetään kohdetta, jonka hyväksi rikos tehdään. Terroristiryhmän perustamisen ja organisoimisen samoin kuin väen värväämisen ja taivuttamisen tavoitteena on aikaansaada operatiivinen yhteenliittymä tai ylläpitää sitä. Jos esimerkiksi henkilö värvää saman tilaisuuden aikana kaksi jihadistia lähettääkseen ensimmäisen Arabian niemimaan *al-Qaidan* vahvistukseksi ja toisen *al-Shabaabin* koulutusleirille Somaliaan, kyse on kahdesta värväysrikoksesta.

Entä katkaiseeko terroristiepäillyn vapaudenriisto päättymättömän valmistelu- tai edistämisteon kahdeksi rikokseksi?[399] Ongelmaan ei ole yleispätevää vastausta, mutta suuntaviivoja voidaan hakea aikajänteen ääripäistä. On vaikea nähdä, että kolmen päivän pidätys muodostaisi sellaisen keskeytyksen, että terroristisen valmistelu- tai edistämisrikoksen jatkaminen osoittaisi tekijässä muuttunutta motivaatioperustaa tai oikeuttaisi pitämään asiantilaa aivan uutena. Jos taas henkilö jatkaa valmistelu- tai edistämistoimia oltuaan kuukausia tutkintavankeudessa ja epäillyn rikoksen johdosta toisen valtion lainkäyttöviranomaisille luovutettuna, on jo luontevampaa puhua toisen rikoksentekopäätöksen tai toisenlaiseksi kehittyneen vaaratilanteen synnyttämästä uudesta rikoksesta.

---

397 Ks. myös *Nuutila* 1997a, s. 384–385.

398 HE 188/2002 vp, s. 53. Kansallisessa lainvalmistelussa on lähdetty siitä, että tiedon on oltava tärkeä.

399 *Nuutila* on pohtinut asiaa oikeudenkäynnin näkökulmasta todeten – niin kuin asia on – että tuomio avaa uuden tilin (*Nuutila* 1997a, s. 381).

5.3.3 Osallisuustilanteet

Edellä lainkonkurrenssin yhteydessä todettiin, että tekijätoimi kattaa muut osallisuusmuodot, ja että varsinainen osallisuus RL 34a:1 ja 2:ssä tarkoitettuun tekoon syrjäyttää tekijävastuun terroristisesta edistämisrikoksesta.[400] Kysymys kuuluu tässä, miten toistuvaan yllytykseen tai avunantoon on rikosten yksiköimisen kannalta suhtauduttava. Oletetaan aluksi, että radikaali imaami rekrytoi henkilön kahteen otteeseen tekemään itsemurhaiskun. Jos imaami saa aikaan taivuteltavassa itsetuhoisen rikoksentekopäätöksen heti ensimmäisen keskustelun yhteydessä, jälkimmäistä keskustelutilannetta on pidettävä psyykkisenä avunantona, joka sisältyisi tässä tapauksessa terroristiseen värväykseen.[401] Ajatellaan edelleen, että imaami onnistuu luomaan kontaktin kahteen terroristikandidaattiin innostaen heitä räjäyttämään itsensä samanaikaisesti ja samassa paikassa ”spektaakkelimaisessa tuplaiskussa”. Tässäkin tapauksessa kyse on vain yhdestä värväyksestä, sillä värvääjä ei vastaa enemmästä, kuin minkä tekemiseen hän on toisia taivuttanut.[402]

Tapauksen imaami hallitsee myös virtuaalisen agitoinnin tekniikat. Hän nimeää vihapuheessaan verkkosivustolla kaksi kuolemantuomion ansaitsevaa vääräuskoista (*”infidel”*). Imaamin menettelyä on arvioitava kahtena yllytyksenä murhaan, koska pääteoissa on kysymys henkilöön erottamattomasti (*”höchstpersonlich”*) kohdistuvista rikoksista.[403] Samaa pätee avunantoon. Jos henkilö järjestää viestiyhteyden kahden terroristiryhmän välillä, teosta voi kehkeytyä kaksi avunantoa terroristiryhmän toiminnan edistämiseen edellyttäen, että keskustelussa vaihdetaan molemminpuolisesti tärkeää tietoa.

---

400 Viimeksi mainitussa on kyse rikostunnusmerkistön ylittävästä osallisuuskonkurrenssista.

401 Mikäli imaami onnistuisi vasta jälkimmäisellä taivuttelukerralla, on edeltävää rekrytointiyritystä pidettävä lähinnä yritettynä yllytyksenä. Ks. tästä asetelmasta *Koskinen* 1973, s. 207.

402 Jos poliisi onnistuu tekemään tyhjäksi terroristikandidaattien räjäytysaikeet ennen kuin teko on edennyt rikoksen yritykseksi, vastaavat nämä edelleen terroristisesta valmistelusta. Vaikka imaami on kiistatta salahankeosapuoli, jää hän valmisteluvastuun ulkopuolelle, sillä imaamilla ei ollut tarkoitusta ottaa tekijäroolia itse päärikoksen toteutuksessa. Imaami voidaan sen sijaan saattaa rikosvastuuseen terroristisesta värväysrikoksesta, sillä hän on poliisin väliintulosta huolimatta kerennyt edistämään ”2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa”.

403 Ks. myös *Koskinen* 1973, s. 149, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 436 ja *Frände* 2012, s. 283–284.

V

RÄJÄYTYSKUVA – TERRORISMIRIKOKSEN VALMISTELU- JA EDISTÄMISVASTUUN AINESOSAT

1 Rikoksen rakenne

Rikoksen rakenne kertoo, millaisen ajattelumallin kautta tekoa rikosoikeudellisesti arvioidaan.[1] Suomalaisessa rikosoikeustieteessä rikos on vakiintuneesti ymmärretty kolmivaiheisen mallin kautta: rikos on tunnusmerkistönmukaisesti oikeudenvastainen teko, joka osoittaa tekijässään syyllisyyttä.[2] Malli voidaan nähdä eräänlaisena rikoksen täyttymisen testinä, jossa aloitetaan kysymysparilla, oliko teko ylipäätään kielletty (tunnusmerkistönmukaisuus), ja oliko teko myös tarkasteltavan tapauksen olosuhteissa kielletty (oikeudenvastaisuus). Vain jos vastaus näihin kysymyksiin on myöntävä, kysytään lopuksi, onko teko kaikesta huolimatta anteeksiannettavissa (syyllisyys).[3]

Rikoksen hahmottamisessa voidaan käyttää muunkinlaista ajattelumallia. Rikosvastuun osatekijät on voitu jakaa esimerkiksi kielletyn teon ja henkilökohtaisen vastuun luokkiin.[4] Tähän nähden toisenlaista rikosvastuun mallia edustaa tunnusmerkistön erottelu objektiiviseen ja subjektiiviseen puoleen.[5] Nämä edellä mainitut ruotsalaiset esimerkit ilmentävät kaksivaiheista rikoskäsitystä, mutta eroavat keskinäisessä vertailussa olennaisesti siinä, miten luokat nimetään ja mitä rakenneosia niihin katsotaan kuuluvaksi.[6] Silloinkin, kun Suomessa on keskusteltu saksalaisessa rikosoikeustieteessä muotoilluista rikoksen rakennemalleista, kuten naturalistisesta rikosoikeuskäsityksestä eli klassisesta rikoksen rakenteesta, uusklassismista, uuskantilaisuudesta tai neoklassisesta rikoksen rakenteesta tai finalismista taikka tavoiterationaalisesta käsityksestä eli

---

1 *Nuutila* 1996, s. 177.

2 HE 44/2002 vp, s. 9, *Honkasalo* 1965, s. 19, *Nuutila* 1996, s. 177, *Frände* 1999, s. 15, *Tapani* 2004, s. 105–106 ja *Matikkala* 2005, s. 35.

3 *Nuutila* 1996, s. 177–185, *Frände* 2001, s. 24–25 ja *Tapani* 2004, s. 106.

4 Ks. esim. *Jareborg* 2005a, s. 33 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 44.

5 Tässä mallissa teko, laiminlyönti, vahinko ja vaara sekä syy-yhteys ja sen relevanssi löytyvät rikoksen objektiiviselta puolelta tahallisuuden ja tuottamuksen muodostaessa tunnusmerkistön subjektiivisen puolen. Hätävarjelu, pakkotila, loukatun suostumus ja esimiehen käsky eli ne osatekijät, jotka kotimaisessa keskustelussa on liitetty oikeudenvastaisuuden kategoriaan, ymmärretään po. mallissa rikosrakenteen ulkopuolelle jäävinä yleisinä vastuuvapausperusteina (*Leijonhufvud – Wennberg* 2005, s. 31–80). Ks. jaotteluperusteeseen kohdistetusta kritiikistä *Koskinen* 2004, s. 518–519 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 33: ”Mindre lämpligt är däremot att tala om objektiva respektive subjektiva rekvisit. Denna terminologi kan nämligen vara vilseledande, bland annat därför att det bland de s.k. objektiva rekvisiten kan finnas sådana som har en utpräglat ”subjektiv” karaktär (t.ex. att gärningsmannen har en viss avsikt). Dessutom finns det ett antal andra distinktioner som görs med hjälp av termerna ”objektiv” och ”subjektiv”, bl.a. i medverkansläran”.

6 Ks. myös *Nuutila* 1997a, s. 85.

funktionalismista,[7] rikoskäsityksen keskiössä on pysynyt teon käsite.[8] Teon keskeinen asema kumpuaa tekorikosoikeuden periaatteesta, joka edellyttää rangaistavuuden kytkemistä konkreettiseen tekoon tai laiminlyöntiin.[9]

Rikosoikeusteorian doktriinit ovat jatkuvan keskustelun kohteena ja muutospaineessa.[10] Yksi tapa tarkastella rikosoikeuden rakenteellisia ja terminologisia ratkaisuja on tehdä se etäältä ja pyrkiä maltillisella kannanmuodostuksella systeemiperustelujen pysyvyyteen. Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevassa lainvalmistelussa on nimenomaisesti pidättäydytty sitoutumasta mihinkään tunnettuun rikosopilliseen teoriaan, eikä hallituksen esityksessä 44/2002 oteta kantaa myöskään siihen, mikä olisi teoreettisesti asianmukaisin tapa ymmärtää teon käsite rikosoikeudessa.[11] Pyrkimyksestä mahdollisimman systeemineutraaliin sääntelyyn kertoo lakiehdotuksen lausuma, jonka mukaan sen käyttämä käsitteistö on sijoitettavissa rikosoikeudellisen vastuun kolmiportaiseen rakennemalliin, mutta säännökset ovat ymmärrettävissä ja tulkittavissa myös tätä rakenneratkaisua tuntematta.[12]

Tiettyä rakennemallia tärkeämpää on käytetyn systematisoinnin kyky sisäisesti koherentilla ja tarkoituksenmukaisella tavalla sekä riittävän yksinkertaisesti jäsentää ja erotella rikosoikeudellisen vastuun edellytykset ja vastuuvapausperusteet.[13] Nämä vaatimukset täyttää hyvin rikoskäsitys, jossa rikoksen rakenne jaetaan suoraan vastuun perustaviin ja sen poistaviin seikkoihin.[14] En pitäisi yllättävänä, jos viimeksi mainittu rikoskäsitys syrjäyttäisi tulevaisuudessa kolmivaiheisen rikosmallin aseman rikosrakenteen paradigmana. Samantyyppistä virtaviivaista rakenneajattelua edustaa näkemys, jossa tunnusmerkistöön kootaan kaikki positiivisen luonteiset rikosvastuun edellytykset siitä riippumatta, ovatko ne objektiivisia tai subjektiivisia.[15] Rikoksen perusainesosista voi sanoa vallitsevan kotimaisessa keskustelussa pitkälle menevä yksimielisyys. Sen sijaan siitä, minkälaisen arvosteluperustan mukaisesti lainopilliset

---

7 Ks. seikkaperäisemmin *Nuotio* 1998c, s. 57, *Cavallin* 1999, s. 64–72 ja *Matikkala* 2005, s. 37–44.

8 ”Handling är brottsbegreppets egentliga grund; den röda tråd som håller de olika delarna samman” (*Frände* 1989, s. 183).

9 *Matikkala* 2005, s. 35.

10 *Koskinen* 2004, s. 518.

11 HE 44/2002 vp, s. 8–9.

12 Oikeusministeriön julkaisu 5/2000, s. 2–3.

13 Oikeusministeriön julkaisu 2003:1, s. 9.

14 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 1–3. *Tapanin* ja *Tolvasen* ajattelussa vastuun perustavat seikat ovat yhtä kuin tunnusmerkistönmukaisuus, mihin kategoriaan he sijoittavat myös tahallisuuden ja tuottamuksen. Oikeudenvastaisuuden termiä *Tapani* ja *Tolvanen* eivät ylipäätään käytä. He puhuvat sen sijaan oikeuttamisperusteista, mihin kategoriaan he sisällyttävät ainoastaan hätävarjelun ja pakkotilan. Syyllisyyttä vastaavat kirjoittajien ajattelussa lähinnä anteeksiantoperusteet, ja syyntakeettomuuden he sijoittavat vastuusta vapauttaviin seikkoihin.

15 *Boucht – Frände* 2007, s. 24–25 ja *Frände* 2012, s. 11–12. Näin hahmotetun rikoskäsityksen mukaisesti *Frände* sijoittaakin tahallisuuden ja huolimattomuuden tunnusmerkistön ainesosiksi.

kysymykset kussakin mallissa jäsennetään, esiintyy jo suurempi mielipiteiden kirjo.[16]

1.1 RIKOKSEN JÄSENTÄMISEN TEHTÄVÄT JA SYNTEESIAJATTELU

Rikoksen rakenteen jäsentämisellä on useita funktioita. Rikoksen rakenneajattelulla voidaan ensinnäkin varmistaa, että konkreettisen tapauksen arviointi kattaa kaikki relevantit rikosvastuun kysymykset. Lainkäyttäjään kohdistuvana systeemiajattelu siis edistää johdonmukaista ja yhtenäistä oikeudenkäyttöä.[17] Käytännön ratkaisutoiminnassa tehdään myös jatkuvasti työekonomisesti rationaalisia päätöksiä, jotka juontuvat systeemisestä ajattelusta.[18] Toiseksi, rikoksen jäsentämisellä eri tasoihin on merkitystä syyttömyysolettaman ja siten viime kädessä kansalaisen oikeusturvan kannalta.[19] Mitä varhaisemmassa rikosrakenteen tasossa vastuusta vapautuminen todetaan, sitä vähemmän leimaavaa se epäillyn kannalta on.[20] Tässä yhteydessä onkin puhuttu rikoksen jäsentämisen moraalisesta viestistä.[21] Rikoksen rakenteeseen voidaan liittää myös lainopillisia, pedagogisia ja heuristisia tehtäviä.[22]

Vaikka rikosoikeudellisen vastuun säännöt on strukturoidun ja yhdenmukaisen lainkäytön, oikeudellisen aineiston hallittavuuden ja myös oikeuskehityksen kannalta tarkoituksenmukaista hahmottaa jonkin rakennemallin kautta,[23] systeemisidonnaista ajattelua voi uhata neuvottomuus, mikäli sen oletukseksi otetaan yksinomaan deduktiivinen päättely.[24] Tässä päättelymuodossa nimittäin oletetaan, että lainopilliset ongelmat ovat ratkaistavissa johtamalla tulkintasuo-

---

16 *Nuutila* 1996, s. 179 ja *Koskinen* 2008b, s. 160–161.

17 *Nuutila* 1996, s. 184 ja *Lahti* 2003, s. 138–140.

18 Esimerkiksi syyteharkinnassa voidaan sivuuttaa hankala tunnusmerkistönmukaisuuteen liittyvä tulkintakysymys, jos esitutkinta-aineisto osoittaa epäillyn kiistatta toimineen hätävarjelussa. Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 35 ja *Vihriälä* 2012, s. 189–190.

19 Epäillyn kannalta on esimerkiksi täysin eri asia tulla todetuksi syyttämättäjättämispäätöksellä vastuusta vapaaksi, koska kyse ei ole rikoksesta, kuin saada itseään koskeva syyte hylätyksi siitä syystä, että on toiminut anteeksiannettavassa kieltoerehdyksessä. Jälkimmäisessä tapauksessa teko ei nimittäin ole oikeusjärjestelmän sallima, vaikka se tekijälle anteeksi annetaankin. Ks. myös *Asp* 2001, s. 48–49, *Lappi-Seppälä* 2003, s. 752–754 ja *Nuotio* 2003b, s. 246–249.

20 Sitä vastoin olisi virheellistä sanoa, että mitä varhaisemmassa rikosprosessin vaiheessa epäilty rikosvastuusta vapautuu, sitä pienempi stigmatisoiva vaikutus on. Vaikka epätietoisuus epäillyn kannalta jatkuukin pidempään, hänelle on kuitenkin edullisempaa tulla tuomioistuimen auktoritatiivisella kannaotolla rikosvastuusta vapautetuksi puuttuvan tunnusmerkistötekijän vuoksi, kuin saada poliisilta ilmoitus toimenpiteistä luopumisesta esimerkiksi rikoksen vähäisyyden perusteella. Jälkimmäinen päätöshän sisältää asiallisesti moitearvostelun.

21 *Nuutila* 1997a, s. 86.

22 *Nuutila* 1996, s. 184 ja *Matikkala* 2005, s. 37.

23 *Asp* 2001, s. 51–52 ja *Matikkala* 2005, s. 36.

24 *Roxin* 2006a, s. 216.

situksia ylemmistä normeista ja systematiikasta.[25] Systeemiajattelun vaarana nähdään mahdollisten ratkaisuvaihtoehtojen kaventumisriskin lisäksi kriminaalipoliittisesti kestämättömien johtopäätösten muodostaminen ja houkutus käyttää liian abstrakteja käsitteitä.[26]

Vastakohtaista, ratkaisuhakuista ajattelua edustaa puolestaan topiikka, jonka metodina on esittää erilaisia näkökohtia ratkaisun tueksi. Ratkaisuhakuisen ajattelun etuna on se, että rikoslainopilliset käsitteet saavat uutta aineellista sisältöä. Sen heikkoutena puolestaan on kasuistisuus eli yleistettävyyden puuttuminen.[27] On aiheellisesti kysytty, eikö avoimesta vastuudiskurssista ole päinvastoin tullut välttämättömyys tilanteessa, joissa rikosvastuu joudutaan rakentamaan yhä epätyypillisemmissä yhteyksissä?[28] Dynaamiseen ja ratkaisuhakuiseen ajatteluun näyttäisi ohjaavan myös tarve hallita oikeudellisten toimintaympäristöjen moninaistumista.[29] Painetta kansallisista konstruktioista eriytyvään ajatteluun tuottaa lisäksi lojaliteettivaatimus kansainvälisten sääntelykoneistojen tuotoksia kohtaan, jollaisia terrorismirikosten kriminalisointiin velvoittavat instrumentit leimallisesti ovat.[30]

Rikosoikeuden ongelmanratkaisukyvyn ylläpitämiseksi myös uusissa ja avoimissa tulkintatilanteissa on ehdotettu deduktiivisesta päättelyoletuksesta luopumista sellaisen synteesiajattelun mahdollistamiseksi, jossa ”rikoslainopin tehtäviin kuuluisi paitsi voimassaolevan oikeuden systematisointi ja tulkinta myös lainopillisten ongelmien uudelleen muotoilu, uudenlainen systemaattisten yhteyksien osoittaminen ja niiden näkökohtien kartoittaminen, jotka näyttävät ongelman ratkaisussa relevanteilta”.[31] Synteesiajattelun mukainen ratkaisuhakuinen argumentaatio ilmenee käytännössä teleologisessa tulkinta-asenteessa (*”consequentialist argument”*).[32] Rikosoikeudessa erityisen painoarvon saava oikeusturvaodotus, ratkaisujen ennakoitavuus, laillisuusperiaate ja oikeuslähdeoppi puhuvat joka tapauksessa systeemisidonnaisen oikeusajattelun puolesta lainopillisten ongelmien ratkaisemisessa.[33]

---

25 Deduktiivinen ajattelu säilyttää välttämättä ”totuuden”, mutta ei objektiivisessa mielessä lisää informaatiota. Ks. myös *Nuutila* 1996, s. 128–129.

26 *Roxin* 2006a, s. 217–219.

27 *Nuutila* 1996, s. 131 ja *Nuotio* 1998c, s. 59.

28 *Nuotio* 2003b, s. 252.

29 *Lahti* 2003, s. 145.

30 Ks. myös *Nuotio* 2009, s. 1155.

31 *Nuutila* 1996, s. 129 ja *Roxin* 2006a, s. 219–220.

32 *Tolonen* 2003, s. 152 ja *Siltala* 2004, s. 579–581. Kyse on nähdäkseni samasta asiasta kuin reaalisten argumenttien (”reella överväganden”) hyväksymisessä osaksi oikeudellista ratkaisuharkintaa.

33 *Frände* 1989, s. 209: ”Jag hävdar m.a.o. att brottsbegreppet går före de enskilda avgörandena och det är i stort omöjligt att ur rättspraxis rekonstruera enskilda rättsregler eller deras behandlingsordning utan en viss systemuppfattning”. Ks. myös *Aarnio* 2006, s. 328.

1.2 VALMISTELUUN JA EDISTÄMISEEN SOPEUTETTU VASTUURAKENNE

Esitän aluksi ne kriteerit, jotka hyvän rikosrakennemallin tulee mielestäni täyttää. Ensimmäinen selvä lähtökohta on rikoskäsityksen sitominen voimassa olevaan oikeuteen.[34] Mallissa tulee näin ollen ottaa huomioon paitsi rikoslain relevantit säännökset, myös terrorismirikossäännösten taustalla vaikuttavat kansainväliset velvoitteet. Rikosrakenteen täytyy toiseksi perustua niin sanotun tekorikosoikeudellisen periaatteen varaan.[35] Vastuurakenteen työstämisessä on tärkeää myös se, että malli kattaa rikosvastuun edellytykset, mutta on silti mahdollisimman yksinkertainen sekä tarkoituksenmukainen.[36] Viimeksi mainittu laatuvaatimus toimii valintakriteerinä silloin, kun malliin näyttäisi voitavan sovittaa useampia käsitteitä.

Tämän pääluvun tavoitteena on tuottaa systemaattinen kuvaus terrorismirikoksen valmistelu- ja edistämisvastuun perustavista seikoista. Minkälaisen kuvauksen rikoslain erityisessä osassa olevat valmistelu- ja edistämisrikossäännökset rangaistavuuden edellytyksistä antavat? RL 34a:2, 4, 4a ja 4b:ssä on avoin tekijätunnusmerkki, erilaisia tekotapakuvauksia ja tahallisuuteen viittaavia luonnehdintoja. Jo tämän perusteella on selvää, että erityisen osan tunnusmerkistöt eivät sellaisenaan riitä konstruoimaan rikosvastuuta, sillä rangaistavuuden ala tai vastuusubjektien piiri ei ole johdettavissa pelkästään niistä.[37] Rikosvastuun loput osatekijät on haettava yleisestä tunnusmerkistöstä eli niin sanotusta rikoksen yleisestä rakenteesta.[38] Työhypoteesini on, että teon vaarallisuus ja teon huolimattomuus ovat terroristisen valmistelun ja edistämisen yleisen rakenteen elementtejä. Kysymys hypoteesin paikkansapitävyydestä tulee koeteltavaksi kyseisiä vastuuelementtejä koskevissa luvuissa V.2.6 ja 7.[39]

Rikoksen rakenne on kuvattu marssijärjestyksenä tai menetelmänä, jossa rikosoikeudellinen argumentointi koostuu toisiaan seuraavista vaiheista.[40] Onko sillä merkitystä, missä järjestyksessä kysymykset esitetään rikosrakenteen vaiheiden sisällä? Omasta mielestäni on, ja tämä näkemys käy ilmi luvun V jäsen-

---

34 *Asp* 2001, s. 38 ja *Matikkala* 2005, s. 36.

35 Mikäli ajattelu ponnistaisi jostakin kriittisestä oikeusopin muunnelmasta, voitaisiin toki tämäkin lähtökohta kyseenalaistaa (*Siltala* 2004, s. 557–579).

36 Rikoksen rakenteessa tulee toisin sanoen olla paikka kaikille ainesosille, ja niiden puolestaan tulee esiintyä vain yhdessä paikkaa rakennetta, minkä lisäksi systeemin täytyy olla käyttökelpoinen (*Asp* 2001, s. 38–39).

37 Ks. rangaistavuuden alan määrittämisestä *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 35–36.

38 HE 44/2002 vp, s. 6–7, *Nuutila* 1997b, s. 67, *Nuotio* 1998c, s. 51, *Koskinen* 2008a, s. 30–31 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 8–9.

39 Näin ”tukevoitetun” tunnusmerkistön täyttyminen on merkittävä välietappi kaksivaiheisessa rikosrakenteessa, sillä se luo jo vahvan olettaman rikoksen käsillä olemisesta (*Cavallin* 1999, s. 131 ja *Frände* 2012, s. 12).

40 *Nuutila* 1997a, s. 85 ja *Matikkala* 2005, s. 36.

nyksestä. Kun vastuun perustavissa seikoissa on kyse siitä, onko teko ylipäätään kielletty, on loogista aloittaa rikosvastuun selvittämiskysymys juuri teosta.[41] Teko on toisaalta aina ihmisen teko, ja koska näitä kahta ei käy erottaminen, vastuun testaaminen on luontevaa käynnistää kysymysparilla 1) kuka teki (vastuusubjektit), 2) mitä teki (tekotavat).[42] Ottaen huomioon, että teon huolimattomuuteen kuuluva kielletyn riskinoton vaatimus rakentuu käsitykselle toiminnan vaarallisuudesta,[43] on järkevää jatkaa tunnusmerkistönmukaisuuden koettelemista vaaratunnusmerkkiä vasten ja kysyä vasta sen jälkeen, onko tekoon ryhdytty riskeistä huolimatta. Tahallisuuden selvittäminen jää viimeiseksi, sillä sen tulee kiinnittyä rikosvastuun objektiivisiin ainesosiin, toisin sanoen subjektiivisen tulee peittää objektiivinen.[44]

Analyysin neljä ensimmäistä osatekijää eli vastuusubjektit, tekotavat, vaarantaminen ja teon huolimattomuus ryhmittyvät objektiivisen tunnusmerkistönmukaisuuden luokkaan. Tahallisuuden vastuukategoriassa taas on kyse subjektiivisesta vastuun perustavasta seikasta. Rikosvastuun ainesosia tarkastellaan ensin RL 34a:2:ssä tarkoitetun valmistelun ja sen jälkeen RL 34a:4, 4a ja 4b:ssä säädettyjen edistämistekojen kannalta. Analysoimalla vastuukysymyksiä rikosoikeuden yleisten oppien läpi on tavoiteltu modulaarista kokonaisuutta. Jäsentämisratkaisun etuna on joustavuus, sillä se mahdollistaa vastuun rakentamisen itsenäisistä kategorioista, joista voidaan koota erilaisia kokonaisuuksia.[45] Siten esimerkiksi lukija, joka suhtautuu varauksellisesti teon huolimattomuus -oppiin, voi yksinkertaisesti jättää luvun V.2.7 vailla huomiota.[46] Jos teon huolimattomuutta ei hyväksytä osaksi vastuurakennetta, vaikuttaa tämä käsitys myös tahallisuusvaatimukseen niin, että kielletyn riskin peittävää olosuhdetahallisuutta ei voida edellyttää.

---

41 *Frände* 1989, s. 188.

42 Ks. myös *Koskinen* 2008b, s. 162.

43 *Nuutila* 1996, s. 292.

44 *Matikkala* 2005, s. 5.

45 Henkilökohtainen vastuukäsitykseni on kuitenkin se, että kaikkien luvussa V.2 esitettyjen vastuun ainesosien on oltava käsillä, jotta voidaan puhua kielletyn teon täyttävästä terroristisesta valmistelusta tai edistämisestä.

46 Epäluulo esimerkiksi juuri teon huolimattomuutta kohtaan on toisaalta ymmärrettävää, sillä se ei ole oikeudellisena konstruktiona saanut jalansijaa lainkäytössä. Teon huolimattomuus -oppiin on tiettävästi viitattu pohjoismaisessa oikeuskäytännössä ensimmäistä kertaa Ruotsin hovioikeuden osatuomiossa koskien niin sanottua *Pirate Bay* -juttua (Svea hovrätt, deldom 2010-11-26 Stockholm, Mål nr B 4041-09, s. 24).

2 Vastuun perustavat seikat

2.1 VASTUUSUBJEKTIT

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa 1373 (2001) ja YK:n yleiskokouksen hyväksymässä terrorismin vastaisessa globaalissa strategiassa edellytetään, että valtiot kehittävät ja ylläpitävät tehokasta kansallista rikosoikeusjärjestelmää sen varmistamiseksi, että jokainen terrorismin rahoitukseen, suunnitteluun, valmisteluun tai täytäntöönpanoon osallistuva saatetaan syytetoimenpiteiden kohteeksi.[47] Myös EU:n terrorismipuitepäätöksessä ja Euroopan neuvoston terrorismiyleissopimuksessa (SopS 48/2008) määrätään, että terrorismirikoksen tehneille tai niistä vastuussa oleville luonnollisille henkilöille on vahvistettava rangaistukset niiden tekijästä riippumatta.[48] Yksilöllisen syyksilukemisen rinnalle on tosin muodostettu terrorismirikoksissa toinenkin vastuulinja – oikeushenkilön rangaistusvastuu.[49]

2.1.1 Tekijävastuu ja varsinainen osallisuus

Terrorismipuitepäätöksen 4 artiklassa jäsenvaltiot on velvoitettu toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet, jotta 1 artiklan 1 kappaleessa ja 2 tai 3 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin yllyttämisestä tai avunannosta niihin tehdään rangaistavia tekoja. Terrorismiyleissopimuksen värväystä ja koulutusta terrorismiin koskevissa 6 ja 7 artiklassa taas on asetettu jokseenkin päinvastainen velvoite kriminalisoida eräitä tekomuotoja, jotka rikoslain säännösten mukaan ovat yllyttämistä tai avunantoa. Esimerkiksi menettelyä, jota aiemmin on tulkittu varsinaisena osallisuutena RL 34a:4:ssä säädettyyn edistämistekoon, tulee nyt arvioida lähtökohtaisesti tekijävastuun täyttävänä värväyksenä tai koulutuksen antamisena terrorismirikokseen.[50]

Suomen lainsäädäntö täytti jo entuudestaan terrorismipuitepäätöksen ja edellä mainitun terrorismiyleissopimuksen velvoitteet varsinaista osallisuutta koskevin osin. Voimassa oleva sääntely ei estä arvioimasta jonkun myötävaikutusta terrorismirikokseen esimerkiksi yllytyksenä terroristiseen valmisteluun tai avunantona terroristiryhmän toiminnan edistämiseen ottaen huomioon osalli-

47 UN Doc. S/RES/1373 (2001), s. 3 ja UN Doc. A/RES/60/288, s. 5.
48 Terrorismipuitepäätöksen johdanto 6 kohta ja terrorismiyleissopimus, s. 1.
49 Ks. oikeushenkilön rangaistusvastuusta *Nuotio* 1998d, s. 593.
50 HE 81/2007 vp, s. 13.

suutta koskevien säännösten luonne yleisenä, kaikkiin rikoslajeihin sovellettavana oikeutena.[51]

Sama toteamus koskee myös tekijätunnusmerkkiä. Terroristista valmistelua ja edistämistä koskevissa erityisissä tunnusmerkistöissä nimittäin on avoin tekijää koskeva tunnusmerkki, joka on ilmaistu sanalla ”joka”.[52] Tekijäpiiri on siis laaja, ja periaatteessa kuka tahansa voi tulla kyseeseen terrorismirikoksen tekijänä. Haasteena on pikemminkin tekijä- ja osallispiirin rajaaminen. Eräitä mahdollisuuksia rajaamistehtävän toteuttamiseen tarjoaa erityisiä henkilöön liittyviä olosuhteita koskeva säännös RL 5:7:ssä.[53]

Vastuusubjektipiirin avoimuus merkitsee valtion viranomaisten kannalta suurempaa aktiivisen toimintavelvollisuuden todennäköisyyttä. Jos Suomessa otetaan kiinni epäilty terroristi, lainkäyttöviranomaisten ratkaisuvaihtoehtona on niin sanotun luovuta tai tuomitse -periaatteen mukaisesti joko terrorismirikoksesta epäillyn luovuttaminen toimivaltaiseen valtioon antaen mahdollisimman laajaa oikeusapua tai teon saattaminen omien poliisi- ja syyttäjäviranomaisten käsiteltäväksi syytteen nostamista varten.[54] Kansalaisuus, väitteet teon poliittisista, filosofisista, aatteellisista, rodullisista, etnisistä, uskonnollisista tai muista vastaavista syistä taikka asema pakolaisena tai turvapaikanhakijana ovat tekijään liittyvinä erityisehtoina vailla merkitystä silloin, kun rikoksentekijän epäillään olevan terroristi tai terroristisen hankkeen edistäjä.[55]

2.1.2 Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Teko on aina ihmisen teko ja siksi oikeushenkilö ei voi voimassa olevan oikeutemme mukaan tehdä rikosta.[56] Oikeushenkilöä kohtaava yhteisövastuu on ymmärrettävä rikosoikeudellisena vastuuna, joka johtuu yhteisön puolesta tai hyväksi rikoksen tehneiden ihmisten teoista tai laiminlyönneistä. Tässä vastuumallissa oikeushenkilöllä katsotaan olevan oikeusjärjestyksen mukainen velvollisuus edellytystensä mukaan estää rikosten tekeminen yhteisön puolesta.

---

51 HE 44/2002 vp, s. 7.

52 Ks. tekijätunnusmerkistä *Nuutila* 1997a, s. 88–89.

53 Ks. jäljempänä luku V.3.2.

54 HE 188/2002 vp, s. 9. ja HE 81/2007 vp, s. 19–20. Luovuta tai tuomitse -periaate ilmaistaan terrorismipuitepäätöksen 3 artiklassa ja terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2008) 18 artiklassa.

55 UN Doc. S/RES/1373 (2001), s. 2–3 ja UN Doc. S/PRST/2010/19, s. 3: ”The Security Council reminds Member States of their obligation to ensure, in conformity with international law, that refugee status is not abused by the perpetrators, organizers or facilitators of terrorist acts”. Ks. myös HE 81/2007 vp, s. 30.

56 *Koskinen* 2008b, s. 162.

Kyseinen vastuumuoto tunnetaan oikeuskirjallisuudessa yleisesti isännänvastuuna.[57]

Oikeushenkilön rangaistusvastuun puolesta voidaan esittää useitakin perusteita: 1) yhteiskunnallinen moite on kohdistettava välittömästi terroristista toimintaa tavalla tai toisella tukevaan yhteisöön, 2) yksilöllinen syyllisyysvastuu ulottuu huonosti terrorismisivustojen ylläpitäjiin tai muuhun virtuaalimaailmassa harjoitettuun terroristiseen edistämiseen, minkä lisäksi 3) yhteisörangaistukset ovat tehokas tapa ohjata pois terrorismin tukemisesta.[58] Organisaation puitteissa tapahtuvien tukitoimintojen estäminen ja paljastaminen on tärkeää myös sen vuoksi, että avunantajat ja edistäjät saadaan etäännytettyä terroristisista yhteisöistä.[59] Organisaatiolle langetettavan yhteisösakon voi lisäksi olettaa karkottavan terroristiseksi luokitellun yhteisön asiakkaat ja yhteistyökumppanit, vaikka oikeushenkilöön kohdistettavaa moitetta ei tavanomaisessa mielessä voikaan pitää rikoksentekijäksi leimaamisena.[60]

Terrorismipuitepäätöksen 7 artiklassa on edellytetty, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotetaan kaikkiin terrorismirikoksiin. Kyseisen puitepäätöksen mukaan oikeushenkilö on saatettava vastuuseen muun muassa terrorismirikoksen valmistelusta ja edistämisestä, kun rikoksen on tehnyt oikeushenkilön hyväksi henkilö – joko yksin tai oikeushenkilön toimielimeen kuuluvana – jonka johtava asema oikeushenkilössä perustuu edustus- tai päätös- taikka valvontavaltaan.[61] Oikeushenkilön ja sen puolesta toimineen, rikokseen syyllistyneen luonnollisen henkilön välinen suhde tulee siis terrorismipuitepäätöksen mukaan huomioida kolmen erityyppisen vallankäyttömuodon kannalta.

Velvoite on täytetty Suomessa säätämällä RL 34a:8, jonka mukaan terrorismirikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.[62] Terrorismiyleissopimuksen 10 artikla ei siis tältä osin aiheuttanut lisävelvoitteita Suomen lainsäädännön muuttamiseksi.[63] Rikoslain oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva 9 luku tunnistaa myös neljännen kytkentämahdollisuuden eli anonyymin syyllisyyden oikeushenkilön ja rikoksen tekijän välillä. RL

---

57 Ks. esim. *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 217.

58 Ks. myös *Palo* 2010, s. 58–59 ja lainkäytön muuttuneesta toimintaympäristöstä *Nissinen* 1997, s. 1–7.

59 *Gunaratna* 2002, s. 236.

60 KOM (2007) 681 lopullinen, s. 10.

61 KOM (2001) 521 lopullinen, s. 19 ja HE 188/2002 vp, s. 63. Oikeushenkilö on voitava saattaa vastuuseen myös silloin, kun vastuuasemassa oleva henkilö on laiminlyönyt ohjaus- tai valvontatehtävänsä siten, että oikeushenkilön alaisuudessa toimiva henkilö on voinut syyllistyä terrorismirikokseen oikeushenkilön hyväksi.

62 Eduskunnan lakivaliokunnan ehdotuksesta pykälään lisättiin uusi 2 momentti, jolla ulotettiin oikeushenkilön rangaistusvastuu myös puitepäätöksen 3 artiklan mukaisiin terroritoimintaan liittyviin rikoksiin (LaVM 24/2002 vp, s. 9).

63 HE 81/2007 vp, s. 14. *Nuotion* mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuu on ollut Pohjoismaissa uudistusten kohteena jo ennen rikosoikeuden eurooppalaistumispaineita (*Nuotio* 2007a, s. 1109).

9:2.2:ssa säädetystä anonyymistä syyllisyydestä on kyse silloin, kun varmuudella voidaan osoittaa rikoksen tunnusmerkistön toteutuneen tietyn oikeushenkilön toiminnassa ja tekijänä on ilmeisesti joku se johtoon kuuluva tai sen palveluksessa oleva henkilö, mutta tekijää ei kuitenkaan ole mahdollista yksilöidä.[64] Oikeushenkilön rangaistusvastuusääntely RL:ssa on näin ollen anonyymiin syyllisyyteen perustuvan vastuutyyppinsä osalta terrorismipuitepäätöksen vaatimuksia pidemmälle menevä.

Oikeushenkilön rangaistusvastuulla ei liene käytännön merkitystä terroristisessa päärikoksessa tai sen valmistelussa.[65] Toimintatapa, jossa yksittäinen terroristi tai terroristiryhmä järjestäytyisi yhteisöksi tai säätiöksi taikka liittyisi tällaiseen oikeushenkilöön terrori-iskun valmistelua ja toimeenpanoa varten, on epätodennäköinen.[66] Edistämisrikoksissa sitä vastoin on tavallista, että materiaalinen tuki ohjataan terroristiryhmälle bulvaanien kautta.[67] Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelu CIA[68] on arvioinut, että *al-Qaida* ja sitä kannattavat sirpaleryhmät olisivat soluttautuneet joka viidenteen islamilaiseen kansalaisjärjestöön.[69] Myös rahanpesua ja terrorismin rahoitusta koskevassa FATF:n[70] erityissuosituksessa VIII viitataan voittoa tavoittelemattomien järjestöjen rooliin terrorismin rahoittamisessa ja muussa edistämisessä.[71] Tämänkaltaisten oikeushenkilöiden antama tuki terroristiryhmälle on tyypillisesti henkilöasiakirjoja, pankkien asiakkuuksia, koulutusta, oikeudellista apua, kaksikäyttötuotteita, kommunikointivälineitä tai asema hyväntekeväisyysjärjestössä.[72]

---

64 HE 95/1993 vp, s. 19.

65 Oikeushenkilöitä ovat mm. yhtiöt (yksityiset ja julkiset osakeyhtiöt sekä avoimet ja kommandiittiyhtiöt), yhdistykset (aatteelliset ja taloudelliset yhdistykset), säätiöt ja osuuskunnat (HE 44/2002 vp, s. 163).

66 Terroristisen tarkoituksen avoin tunnustaminen estäisi käytännössä minkä tahansa oikeushenkilön perustamisen. Esimerkiksi yhdistyslain (1503/1989) 1 §:n mukaan yhdistyksen tarkoitus ei saa olla lain tai hyvien tapojen vastainen. Saman lain 3 §:ssä kielletään muun muassa yhdistys, joka vaatii aseellista varustautumista.

67 Ks. myös *Nuotio* 2008b, s. 963.

68 CIA = Central Intelligence Agency.

69 *Gunaratna* 2002, s. 6 ja 12.

70 FATF = Financial Action Task Force.

71 Euroopan unionin neuvosto (15062/11), s. 14.

72 *Gunaratna* 2002, s. 231.

2.2 VALMISTELUTEKOTAVAT

Vaikka epäillyn toimintaa ei vielä voitaisikaan arvioida terroristisen päärikoksen yrityksenä,[73] saattaa se silti olla rangaistavuuden piirissä, koska terrorismirikokset on rikosten valtaosasta poiketen kriminalisoitu jo valmisteluvaiheesta alkaen.[74] RL 34a:2:ssä olevan valmistelurikossäännöksen kansainvälinen perusta on YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa 1373 (2001), jonka mukaan terroritekojen suunnittelu ja valmistelu on tunnistettava vakavaksi rikokseksi valtioiden kansallisissa laeissa.[75] Terrorismipuitepäätöksessä nimenomainen velvoite säätää terroristinen valmistelu rangaistavaksi sitä vastoin puuttuu.[76] RL 34a:2 voidaan käsittää terroristisen päärikoksen yrityksen ja RL 34 a luvussa säädettyjen edistämisrikosten väliin sijoittuvana rikosvastuun laajennusosana.[77]

2.2.1 Salahanke tai suunnitelma terrorismirikoksen tekemisestä

Psyykkinen valmistelumuoto sisältää kaksi tekotapaa eli sopimisen ja suunnittelemisen. Lainvalmistelutyön mukaan näitä tekotapoja on tulkittava samalla tavalla kuin joukkotuhonnan valmistelun yhteydessä on esitetty.[78] Vain se, että kaksi tai useampi keskenään sopivat ”sellaisen rikoksen tekemisestä” eli RL 34a:2:n johdanto-osassa mainitun terrorismirikoksen tekemisestä, muodostaa salahankkeen. Suunnitteleminen sitä vastoin voi tulla rangaistavaksi myös yhden henkilön tekemänä.[79] Jos siis sopijakumppania koskeva välttämätön osalli-

---

73 Ks. yrityksen alkupisteestä mm. HE 44/2002 vp, s. 141–142, *Tapani* 2010, s. 52–58 ja *Frände* 2012, s. 224–225.

74 Rikoslain erityisen osan varsinaisia valmistelukriminalisointeja ovat joukkotuhonnan valmistelu (RL 11:2), valtiopetoksen valmistelu (RL 13:3), yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelu (RL 17:5), salakuuntelun ja salakatselun valmistelu (RL 24:7), salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi (RL 32:8), yleisvaarallisen rikoksen valmistelu (RL 34:9), terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu (RL 34a:2), rahanväärennyksen valmistelu (RL 37:4), maksuvälinepetoksen valmistelu (RL 37:11), salahanke vaarallisen sotilasrikoksen tekemiseksi (RL 45:24) ja huumausainerikoksen valmistelu (RL 50:3).

75 UN Doc. S/RES/1373 (2001) 2 kappale e-kohta.

76 Hallituksen esityksessä tosin johdetaan valmistelukriminalisoinnin tarve välillisesti myös terrorismipuitepäätöksen 2 artiklasta (HE 188/2002 vp, s. 43). Ks. myös *Melander* 2010a, s. 275 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 289.

77 Lain esitöiden mukaan kriminalisointi oli tarpeen ulottaa valmisteluun saakka, koska terroristiryhmään liittyvistä terrorismirikoksista rankaiseminen ei edellytä, että ryhmä olisi vielä tehnyt mitään varsinaisia terroritekoja (HE 188/2002 vp, s. 43).

78 HE 188/2002 vp, s. 44. Tulkintareferenssinä viitataan myös salahanketta vaarallisen sotilasrikoksen tekemiseksi koskevaan rangaistussäännökseen (RL 45:24), jossa tekotapana mainitaan keskinäinen sopiminen.

79 Käytännössä yksin toimivan henkilön terroristinen suunnitelma ei voine tulla paljastetuksi ennen kuin hän on keskustellut siitä muiden kanssa tai ryhtynyt konkreettisiin valmistelutoimiin

suus (*"concursus necessarius"*) ei täyty, käsillä ei voi olla salahanke, mutta kylläkin suunnittelutekotavan mukainen valmistelu.[80]

Suunnitelma ja salahanke voidaan nähdä psyykkisen valmistelun toisiaan seuraavina vaiheina.[81] Siinä missä salahanke täyttyy sopimuksen täyttymisen myötä, suunnitelman alkupiste saavutetaan vielä tätäkin aikaisemmassa vaiheessa. On nimittäin vaikea nähdä, että terrorismirikoksesta voitaisiin sopia ilman suunnitelmaa, luonnosta, ehdotelmaa tai ajatusta siitä, mitä on tehtävä.[82] Suunnitelma väistyy tässä ajattelussa viimeistään siitä hetkestä alkaen, kun hankkeeseen osalliset ovat päässeet salahankkeen konstituoivaan yhteisymmärrykseen. RL 34a:2.1:n 1 kohdan mukaisessa psyykkisessä valmistelussa vallitsee toisin sanoen sisäinen subordinaatio, jossa suunnitelman laatiminen absorboituu kokonaisuudessaan sitä konkretisoivaan päärikoksesta sopimiseen. Lainkäytössä tosin olennaisinta ei liene pyrkiä tarkkaan rajanvetoon suunnitelman ja salahankkeen välillä, vaan huomioida kummatkin tekotavat esimerkiksi syyttäjän vetoamisvelvollisuuden tai tuomarin perusteluvelvollisuuden kannalta.[83]

Terroristisen suunnittelun alkupistettä ei tavoita sellainen suunnittelu, joka tapahtuu yksinomaan henkilön ajatuksissa.[84] Tekotapatunnusmerkkiä ei siten täytä esimerkiksi pelkkä kohdetarkkailu, jos näin tehtyjä havaintoja ei tallenneta jollekin alustalle tai anneta muille tiedoksi. Sen sijaan silloin, kun henkilö on edennyt tiedon keräämisestä sen tavoitteelliseen (terroristista tarkoitusta ilmentävään) käsittelyyn tavalla, joka tekee siitä myös muille havaittavaa, voidaan jo puhua RL 34a:2:n 1 kohdassa tarkoitetusta suunnitelmasta.[85] Rangaistavuuden edellytyksenä on lisäksi, että suunnitelma on vakavasti otettava ja toteuttamiskelpoinen.[86] Mikäli suunnitelman laatiminen ei tapahdu niin sanotussa omavalmistelutarkoituksessa,[87] vaan se on tehty muiden tilannetietoisuuden parantamiseksi, tekoa on arvioitava valmistelun sijasta RL 34a:4.1:n 3 kohdassa tarkoitettuna tietojen antamisena terroristiryhmälle.

---

taikka tehnyt ilmeisen virheen suunnitelman salassa pitämiseksi. Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 298–299.

80 Ks. ulkomaisesta keskustelusta SOU 1996:185a, s. 179, *Husabø* 1999, s. 117 ja *Roxin* 2003, s. 141.

81 "Rikoksena mahdollisesti arvioitavan tapahtumaketjun elinkaari etenee teoriassa mielensisäisestä suunnittelusta konkreettiseen valmisteluun, siitä edelleen yritykseen ja lopulta täytettyyn tekoon" (oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 15).

82 Ks. myös *Ashworth* 2006, s. 459–460.

83 Ks. myös oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 35, jossa pohditaan (fyysisen) valmistelun suhdetta suunnitteluun.

84 Ks. tästä keskustelusta esim. Prop. 2000/2001:85, s. 39, *Husabø* 1999, s. 376, *Roxin* 2003, s. 303, *Sahavirta* 2008, s. 239 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 385.

85 Esim. Ruotsissa tulkittaisiin näin (Prop. 2000/01:85, s. 38: "även omfattande planeringsåtgärder eller rekognoscering bör kunna straffas som förberedelse till brott").

86 HE 188/2002 vp, s. 44.

87 Ks. omavalmistelusta *Asp* 2005, s. 144–145 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 445.

Salahankesopimus edellyttää kumppania (”sopii toisen kanssa”) ja kohdetta (”sellaisen rikoksen tekemisestä”). Sopimisen tavalla, tapahtuipa se sitten fyysisen tapaamisen yhteydessä tai virtuaalisesti taikka muutoin, ei ole rangaistavuuden kannalta relevanssia, kuten ei silläkään, mikä sopimuksen muoto on.[88] Salahankkeen konstituoiva sopiminen voi olla suullista hyväksymistä, osallistumislupauksen antamista tai pelkkä myötämielinen vahvistus siitä riippumatta, onko näin annettu tahdonilmaus esitetty suoraan tai välillisesti esimerkiksi kuriiria käyttäen. Sen sijaan siihen, voiko salahankkeeseen liittyä myös konkludenttisesti, on oikeuskirjallisuudessa suhtauduttu torjuvasti.[89] Oma kantani on, että myös hiljainen mukaantulo salahankkeeseen mahtuu RL 34a:2:n 1 kohdan tulkintarajoihin,[90] kunhan sopimisolettama ei nojaa liian yksipuoliseen näyttöön, kuten ääritapauksessa pelkkään ilmiantoon.[91]

Koska salahankesopimuksen idea edellyttää ajatusten kohtaamista,[92] täytyy myös sopimuksen vastapuolen olla luonnollinen henkilö. Salahankesyytettä tai -tuomiota ei näin ollen voi perustella sellaisella yksilö- ja yhteisövastuun yhdistelmällä, jossa yksilölliseen vastuuseen asetettava on samalla oikeushenkilössä tosiasiallista määräysvaltaa käyttävä taho. Edellyttäen, että sopimusta ei toteuteta tämänkaltaisena itsekontrahointina, oikeushenkilö voidaan luonnollisesti RL 34a:8:n nojalla saattaa isännänvastuuseen salahankevalmistelusta yksilöllisen syyksilukemisen rinnalla.

Salahankkeen täyttymiseen riittää, että vain yksi henkilö aikoo myös toteuttaa sopimuksen kohdeteon. Terroristisesta päärikoksesta sopiminen toisen kanssa ei nimittäin edellytä, että myös sopijakumppani lupautuu ottamaan tekijävastuun täyttävän roolin päärikoksen toteuttamisessa.[93] Salahankeosapuoleksi kelpaa näin ollen myös päärikoksen yllyttäjäksi tai avunantajaksi suostunut henkilö, vaikka tällainen henkilö ei omavalmisteluvaatimuksen puuttuessa voikaan itse tulla epäillyksi RL 34a:2:ssä tarkoitetusta valmistelurikoksesta.[94]

Koska kumppanikriteeri on verraten avoin, voidaan kysyä, onko käsillä rangaistava salahanke, jos rikoksesta sopiminen on tehty esimerkiksi puolison, alle 15-vuotiaan lapsen, salaista tiedonhankintaa harjoittavan poliisin tai terroristi-

---

88 Samoin *Husabø – Bruce* 2009, s. 292.

89 *Asp* 2007, s. 154: ”Sådana mer implicita gemensamma beslut som snarare bör anses ha fattats i samförstånd än i samråd bör inte anses tillräckliga”. Aspin tulkintakannanotto koskee Ruotsin rikosoikeuden 23:2:n mukaisen salahankkeen (stämpling) tekotapaa ”i samråd med annan besluta gärningen”, kun taas tässä tarkasteltava normiote kuuluu ruotsiksi ”med någon annan kommer överens”.

90 Näin myös *Vestergaard* 1992, s. 481.

91 ”Det finns också en risk för anmälningar av trakasserikaraktär; oskyldiga gärningar kan lätt misstänkliggöras genom tillvitelse av ont uppsåt” (*Jareborg* 2005a, s. 395).

92 *Ashworth* 2006, s. 459.

93 Ks. kysymyksestä tarkemmin *Jareborg* 2005a, s. 397 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 452.

94 Ks. myös *Asp* 2005, s. 144–145 ja oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 42.

seen hankkeeseen vastentahtoisesti osallistuvan kanssa. Ensimmäisessä asetelmassa on asiallisesti kyse siitä, painaako aviollinen luottamus enemmän kuin rikosvastuun toteuttamisintressi. Vastaus on luonnollisesti kielteinen, sillä naimisissa oleminen ei ole sellainen erityinen henkilöön liittyvä olosuhde, joka poistaa jonkin teon rangaistavuuden.[95] Jos taas ”sopimuksen” ainoa vastapuoli on rikosvastuuikärajan alittava lapsi, rikosvastuun poissulkeminen voidaan perustella vaarakriteerin täyttymättä jäämisellä, toisin sanoen sopimuksen lähtökohtaiseen kelvottomuuteen palautuvilla syillä.[96] Poliisi, joka liittyy salahankesopimukseen poliisilain (872/2011) 15 §:n mukaisesti hankkiakseen tosiasiassa tietoja terroristisen valmisteluteon estämiseksi,[97] voidaan selittää vastuusta vapaaksi operoimalla joko vaarakäsitteeseen kuuluvan kontrollointikyvyn kriteerillä tai oikeuttamisperusteella.[98] Mikäli terroristiseen hankkeeseen myöntyvällä tai alistuvalla henkilöllä ei ole aikomustakaan antaa panostaan päärikoksen täytäntöönpanossa, olettama valmistelurikoksen täyttymisestä voidaan kumota subjektiivisen tunnusmerkistönmukaisuuden puolella puuttuvalla valmistelutarkoituksella.

Terroristisen päärikoksen ajankohta, paikka, osallistujavahvuus, hyökkäystapa, tavoitellut uhrit ja muut olosuhteet voivat olla tai jäädä avoimiksi salahankkeesta sopimisen hetkellä.[99] Salahankkeen tai suunnitelman kohdeteon ei myöskään tarvitse realisoitua lähitulevaisuudessa eli psyykkiseltä valmistelulta ei vaadita akuuttia pääteon täyttymisen uhkaa.[100] Salahanketta koskeva yhteisymmärrys voi lisäksi olla ehdollista, kuten rahoitusehdon täyttymisestä riippuvaa. Nämä toteamukset osoittavat sen, että salahankkeen kohdeteolta ei voida edellyttää kovin suurta yksityiskohtaisuutta.[101] Rikosoikeudellisen puuttumisen näkökulmasta on kuitenkin järkevää odottaa – mahdollisesti vuosia kestävässä valmisteluprosessissa[102] – siihen ajankohtaan, kun salahankesopimuksessa konkretisoituu ainakin jokin kohderikosta todentava osatekijä.[103] Sopimuksen

---

95 Arg. RL 5:7. Prosessioikeus on tässä suhteessa armollisempi, sillä (sen lisäksi että epäillyllä ei ole kuulustelussa velvollisuutta pysyä totuudessa) avioliitossa olemiseen kytkeytyy niin sanottu kokonaiskieltäytymisoikeus eli oikeus kieltäytyä todistamasta lähiomaista vastaan OK 17:20 nojalla. Ks. myös *Helminen – Lehtola* – Virolainen 2006, s. 287.

96 Salahankesopimuksen on nimittäin joka tapauksessa oltava todellinen ja varteen otettava (HE 188/2002 vp s. 44 ja HE 94/1993 vp, s. 21).

97 HE 224/2010 vp, s. 103–104.

98 Toiset taas argumentoisivat puuttuvan tahallisuuden puolesta (*Vestergaard* 1992, s. 482).

99 Samoin ajatellaan Ruotsissa ja Tanskassa (SOU 1996:185a, s. 283 ja *Vestergaard* 1992, s. 479).

100 *Asp* 2007, s. 154 ja *Jareborg* 2005a, s. 396: ”Inte heller finns något krav på att gärningen skall ligga nära i tiden”.

101 Ks. myös *Asp* 2007, s. 154.

102 ”*Al-Qaeda* has never lacked patience in both the operational planning and execution of its attacks” (*Al-Qaeda: The Many Faces of an Islamist Extremist Threat*, s. 9–10).

103 Ks. myös *Husabø* 1999, s. 163: ”... førehandsavtalen må vera anten uttrykkelig eller underforstått...” ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 293.

ehdollisuus tai ulkoisten olosuhteiden muutoksesta johtuva täytäntöönpanoeste sen sijaan ei estä pitämästä tekoa salahanketyyppisenä valmisteluna; altistuuhan kaikki inhimillinen toiminta viime kädessä ulkoisten tekijöiden vaikutukselle.

2.2.2 Tavanomaisten aseiden tai joukkotuhoaseiden järjestäminen

RL 34a:2:n 2 kohta säätää rangaistavaksi kaikkinaiset aseellista hyökkäyskykyä rakentavat toimet siitä riippumatta, ovatko järjestämisen kohteena tavanomaiset aseet tai joukkomittaiseen tuhovaikutukseen kykenevät aseet. Rangaistavuuden alue on laaja ensinnäkin sen vuoksi, että lainkohdassa mainitut tekotavat – valmistaminen, hallussapito, hankkiminen, kuljettaminen, käyttäminen ja luovuttaminen – koskevat ydinräjähdettä lukuun ottamatta kaikkia taisteluvälineitä. Tällaisia välineitä ovat räjähteet, kemialliset ja biologiset aseet sekä toksiiniaseet, ampuma-aseet samoin kuin vaaralliset esineet ja aineet. Kyseisen lainkohdan soveltamista ei estä se, että tekijä ei ole rikkonut taisteluvälineitä koskevaa lainsäädäntöä tai toiminut vastoin kansainvälisiä sopimuksia.[104]

RL 34a:2:n 2 kohdan tekotapaluettelo on asiallisesti yhdenmukainen terrorismipuitepäätöksen 1.1 artiklan f-kohdan kanssa. Valmistaminen voi tapahtua omaan käyttöön tai toisen lukuun, ja se on samalla eräs taisteluvälineen hankkimisen tapa. Kuljetusta tarkoittava tekotapa osoittaa, että myös toisen toimeksiannosta tapahtuva taisteluvälineiden siirtäminen on rangaistavaa. Hallussapito puolestaan pitää sisällään niin välineiden varastoinnin kuin muunkin säilyttämisen.[105] Kyseinen tekotapaluettelo kattaa käytännössä kaikki kuviteltavissa olevat taisteluvälineet ja niiden käsittelytavat. Seuraavassa osoitetaan taisteluvälineiden määrittämisessä ja keskinäisessä erottamisessa relevantit oikeuslähteet.[106] Samalla esitetään eräitä tyyppiesimerkkejä terroristikäyttöön soveltuvista välineistä.

Räjähde on määritelty terroristisen pommi-iskujen torjumista koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (SopS 59/2002). Sopimuksen 1 artiklan 3 kappaleen a-kohdan mukaan räjähteet tarkoittavat räjähtäviä tai syttyviä aseita tai välineitä, joiden tarkoitus on aiheuttaa tai joilla voidaan aiheuttaa kuolema, vakava ruumiillinen vamma tai huomattavaa aineellista vahinkoa. Muovailtavien räjähteiden merkitsemisestä tunnistamista varten annetun yleissopimuksen (SopS 8/2002) 1 artiklan mukaan räjähteillä tarkoitetaan sopimuksen tekni-

---

104 HE 188/2002 vp, s. 45. RL 34a:2 ei jätä rangaistavuuden aukkoa esimerkiksi tilanteessa, jossa alun perin tutkimuskäyttöön laillisesti hankittuja biologisia aseita sittemmin kerätään osana terroristista valmistelua.

105 HE 188/2002 vp, s. 25–26.

106 Taisteluvälineitä koskevat määritelmät nimittäin perustuvat useisiin eri kansainvälisiin sopimuksiin ja kansallisiin erityissäännöksiin (HE 188/2002 vp, s. 45).

sessä liitteessä kuvattuja räjähdysaineita, joista yleensä käytetään nimitystä ”muovailtavat räjähteet”, mukaan lukien joustavat tai elastiset levymäiset räjähteet.[107] Kansallisessa lainsäädännössä räjähde määritellään vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) 6 §:ssä ja räjähdeasetuksen (473/1993) 4 §:ssä. Terroristikäyttöön soveltuvia räjähteitä ovat esimerkiksi laittomilta asemarkkinoilta hankitut muoviräjähteet, kuten C-4, käsikranaatit tai erilaiset improvisoidut räjähteet,[108] kuten itsemurhapommittajan räjähdeliivi tai tykin patruunahylsyyn rakennettu ammoniumnitraattilannoitepohjainen tienvarsipommi.[109]

Kemiallisia aseita koskevan sääntelyn taustalla on Suomessa vuonna 1995 annetulla lailla voimaan saatettu kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon ja varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskeva yleissopimus (SopS 19/1997).[110] Kemiallisella aseella tarkoitetaan edellä mainitun yleissopimuksen 2 artiklan 1 kohdan mukaan joko myrkyllisiä kemikaaleja tai niiden lähtöaineita sellaisenaan (kemialliset taisteluaineet) tai ammuksia, laitteita taikka välineistöä, joka on nimenomaisesti suunniteltu aiheuttamaan kuolemaa tai muuta vahinkoa myrkkykemikaalien myrkyllisillä ominaisuuksilla, jotka vapautuisivat tällaisten ammuksien, laitteiden tai välineiden (maaliinsaattamisjärjestelmä) käyttämisen seurauksena taikka näiden yhdistelmää.[111] Varsinaisia kemiallisia taisteluaineita ovat esimerkiksi sariini, tabuuni, somaani ja VX-hermokaasu. Yleismyrkyllisiä aineita puolestaan ovat nopeavaikutteiset soluhengitysmyrkyt, kuten syaanivety ja kloorisyanidi. Kemiallisen taisteluaineen maaliinsaattamisvälineitä ovat esimerkiksi tykistöammukset, ohjukset, lentopommit ja -raketit, maamiinat tai käsikranaatit.[112] Kemiallisia taisteluaineita voidaan levittää myös sellaisenaan kaasuna, pisaroina tai aerosolina ilmaaluksista tai ajoneuvoista taikka kirjeiden välityksellä.[113]

---

107 Liitteen mukaisia räjähdysaineita ovat muun muassa syklotetrametyleenitetranitramiini (HXM), pentriitti (PETN) ja heksogeeni (RDX).

108 Improvisoiduista räjähteistä puhutaan sotaväessä myös tilapäisvälineinä.

109 Ks. lannoitepommeista (”fertiliser bombs”) *Could 7/7 Have Been Prevented?*, s. 10. Ks. myös Euroopan unionin neuvosto (15912/08), s. 8.

110 Kemiallisen aseen kiellon rikkominen on säädetty rangaistavaksi RL 11:8:ssä. Ks. myös HE 55/2007 vp sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan koskevien rikoslain säännösten muuttamiseksi sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.

111 HE 188/2002 vp, s. 26. Näin ollen jo yksin kemiallisten taisteluaineiden levitykseen tarkoitettujen aerosolisumuttimien tai painekaasusäiliöiden kehittäminen, tuottaminen, hankkiminen, varastoiminen tai hallussa pitäminen on rangaistavaa RL 34a:2:ssä tarkoitettuna valmisteluna.

112 Vrt. UN Doc. S/RES/1540 (2004), jossa levityskeinot (”Means of delivery”) ymmärretään vähän rajatummin: ”… missiles, rockets and other unmanned systems capable of delivering nuclear, chemical, or biological weapons, that are specially designed for such use”.

113 Esimerkki kemiallisin taisteluainein tehdystä terrori-iskusta on *Aum Shinrikyo* -lahkon Tokiossa 20.3.1995 tekemä kaasuhyökkäys. Lahkon jäsenet levittivät noin 10 kg sariinia metroasemalla aiheuttaen 12 henkilön kuoleman ja vammoja useille tuhansille.

Biologisten aseiden ja toksiiniaseiden kriminalisoinnin[114] kansainvälisoikeudellinen tausta on Genevessä vuonna 1925 tehty pöytäkirja tukahduttavien, myrkyllisten tai muiden samankaltaisten kaasujen sekä bakteriologisten keinojen käytön kiellosta sodassa (SopS 23/1929) ja YK:n yleissopimus bakteriologisten (biologisten) ja toksiiniaseiden kehittämisen, tuottamisen ja varastoimisen kieltämiseksi ja hävittämiseksi (SopS 15/1975) sekä terrorismipuitepäätös.[115] Vaikka edellä mainituissa sopimuksissa ei ole biologisen aseen tai toksiiniaseen määritelmää, YK:n yleissopimuksen 1 artiklan 2 kohta osoittaa näiden taisteluvälineiden osatekijöiksi aseet, laitteet ja välineet, joilla levitetään mikrobeja tai muita agensseja taikka toksiineja.[116] Näin ollen myös biologinen ase voi olla pelkkä maaliinsaattamisväline. Agenssit ovat eläviä organismeja, joiden vaikutus perustuu siihen, että ne lisääntyvät ihmisen sisällä. Terroristisiksi bioaseiksi sopivia agensseja ovat muun muassa pernarutto (*”anthrax”*), ruttobasilli, tularemia ja bruselloosi. Toksiinit eroavat agensseista siinä, että ne eivät lisäänny eivätkä tartu ihmisestä toiseen eli myrkkyvaikutuksen aiheutuminen edellyttää suoraa altistumista näille aineille. Bioaseiksi kelpaavia toksiineja ovat esimerkiksi botuliini ja risiini.[117]

Ampuma-aseella tarkoitetaan ampuma-aselain (1/1998) 2 §:n mukaan välinettä, jolla ruutikaasunpaineen, nallimassan räjähdyspaineen tai muun räjähdyspaineen avulla voidaan ampua luoteja, hauleja tai muita ammuksia taikka lamaannuttavia aineita siten, että siitä voi aiheutua vaaraa ihmiselle.[118] Ampuma-aseen määrittelyssä voidaan tukeutua myös Euroopan neuvoston 1 päivänä heinäkuuta 1982 voimaan tulleeseen asekonventioon,[119] johon Suomi ei kuitenkaan ole Euroopan valtioiden pääosasta poiketen liittynyt. Asekonvention I liitteessä oleva 14-kohtainen ampuma-aseluokitus perustuu ampuma-asetyyppien kategorisoimiseen niiden vaarallisuuden mukaan. Vaarallisuusarviossa huomioituja tekijöitä ovat ampuma-aseen kätkettävyys, teoreettinen ja käytännöllinen tulinopeus, rakenteellinen ampumatarkkuus ja ammuksen kineettinen energia.[120] Liitteen mukaan vaarallisimmat ampuma-asetyypit ja toimintatavat yhdistyvät sarjatuliaseissa (*”automatic arms”*) ja lyhyissä itselataavissa kertatuliaseissa (*”short arms with semi-automatic mechanism”*). Näihin ampuma-asetyyppeihin lukeutuvat ampuma-aseet, kuten kevyet konekiväärit, rynnäkkökiväärit ja konepistoolit, ovatkin terroristien yleisimmin käyttämiä.

---

114 Biologisen aseen kiellon rikkominen on kriminalisoitu RL 11:9:ssä.

115 Ks. terrorismipuitepäätöksen 1 artikla 1 kappale f-kohta.

116 HE 188/2002 vp, s. 25.

117 Ks. myös HE 188/2002 vp, s. 23–24.

118 Ampuma-aselain 9 §:n mukaan erityisen vaarallisena ampuma-aseena on pidettävä sinkoa, kraanatinheitintä, takaaladattavaa tykkiä sekä rakenteeltaan ja käyttötarkoitukseltaan vastaavaa ampuma-asetta, ohjus- ja raketinheitinjärjestelmää, sarjatuliasetta sekä muuksi esineeksi kuin ampuma-aseeksi naamioitua ampuma-asetta.

119 Convention (ETS No. 101).

120 Convention – Explanatory Report (CETS No. 101), Appendix I, Explanatory note.

Vaaralliset esineet ja muut aseet (*"other weapons"*) voidaan ymmärtää muina tappavina välineinä siten kuin ne määritellään terroristisen pommi-iskujen torjumista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 59/2002) 1 artiklan 3 kappaleen b-kohdassa. Kyseisen sopimuskohdan mukaan muita tappavia välineitä ovat aseet tai välineet, joiden tarkoitus on aiheuttaa tai joilla voidaan aiheuttaa kuolema, vakava ruumiillinen vamma tai huomattavaa aineellista vahinkoa vapauttamalla tai levittämällä myrkyllisiä kemikaaleja, biologisia aineita, myrkkyjä tai vastaavia aineita, säteilyä tai radioaktiivisia aineita, tai tällaisten aineiden vaikutuksen avulla. Tähän taisteluvälineluokkaan kuuluvat myös ne vaaralliset esineet sekä toisen vahingoittamiseen soveltuvat esineet ja aineet, joista säädetään järjestyslain (612/2003) 9 ja 10 §:ssä. Tämän kategorian välineistä saattavat terroristit havitella esimerkiksi muiksi esineiksi naamioituja teräaseita ja radiologisia aseita. "Likainen pommi" eli tilapäisväline, jossa tavanomainen räjähde levittää räjähtäessään radioaktiivista ainetta ympäristöön on esimerkki radiologisesta aseesta.[121]

Vaaralliset aineet määritellään kansallisesti kattavimmin kemikaalilaissa (408/2009) ja -asetuksessa (675/1993). Kyseisen asetuksen 3 §:ssä ryhmitetään kemikaalilain 11 §:ssä tarkoitetut vaaralliset kemikaalit (aineet ja valmisteet) räjähtäviin, hapettaviin, syttyviin ja helposti sekä erittäin helposti syttyviin, myrkyllisiin ja erittäin myrkyllisiin, haitallisiin, syövyttäviin, ärsyttäviin, herkistäviin, syöpää aiheuttaviin, perimää vaurioittaviin, lisääntymiselle vaarallisiin ja ympäristölle vaarallisiin kemikaaleihin. Kansainvälisellä sopimustasolla voidaan mainita vaarallisia kemikaaleja koskevana yksityiskohtaisena vertailukohtana kansainvälisen merenkulkujärjestön (*"International Maritime Organisation"*) piirissä neuvoteltu pöytäkirja vaarallisista ja myrkyllisistä aineista.[122] Elohopea ja dioksiini ovat esimerkkejä niin sanotuista supermyrkyistä, joilla on suuri vahinkopotentiaali terroristien käsissä, sillä ne aiheuttavat altistetuille jo hyvin pieninä annoksina pitkäaikaisen terveydellisen haitan.

2.2.3 Joukkotuhoaseiden valmistusohjeiden tai -rekvisiitan hankkiminen

RL 34a:2:n 3 kohdassa kriminalisoidaan ydinräjähteen valmistukseen tai kemiallisen tai biologisen aseen taikka toksiiniaseen valmistukseen tarvittavan rekvisiitan, kuten laitteiden, aineiden tai ohjeiden hankkiminen.[123] Terrorismipuitepäätöksen 1 artiklan 1 kappaleen f-kohdassa on edellytetty, että jäsenvalti-

---

121 Ks. likaisesta pommista *Al-Qaeda: The Many Faces of an Islamist Extremist Threat*, s. 10.

122 Protocol on Preparedness, Response and Co-operation to Pollution Incidents by Hazardous and Noxious Substances, 2000 (OPRC-HNS Protocol), Article 1, Paragraph 5.

123 HE 188/2002 vp, s. 45. Lainvalmisteluaineistossa todetaan yleisluonteisesti, että valmistuskaavalla tarkoitetaan kaikenlaisia valmistusohjeita.

ot säätävät rangaistavaksi terroristisessa tarkoituksessa tehdyn biologisia ja kemiallisia aineita koskevan tutkimus- ja kehittämistyön.[124] Tällaisen toiminnan kriminalisointi merkitsee käytännössä sitä, että rikoslain 34 a luvun valmistelurikossäännöksen 3 tekotapakohdassa tarkoitettu rangaistavuus ulottuu vielä RL 34a:2:n 2 kohdassa tarkoitettua toimintaa aikaisempaan vaiheeseen.[125]

RL 34a:2:n 2 ja 3 kohdissa tarkoitetusta valmistelumuodosta puhutaan oikeuskirjallisuudessa fyysisenä valmisteluna.[126] Terrorismirikoksen fyysisen valmistelun kriminalisointi kuvastaa kansainvälisen yhteisön pyrkimystä estää tavanomaisten aseiden ja joukkotuhoaseiden päätyminen ei-valtiollisten toimijoiden, kuten terroristien käsiin.[127] Valmistelurikossäännös RL 34a:2:ssä on nähtävä paitsi osana EU:n terrorismin vastaisen strategian 3 pilarin mukaista rikosoikeudellista toimeenpanoa,[128] myös osana laajempaa kontekstia: terrorismirikoksen fyysisen valmistelun avulla pyritään toteuttamaan kansainvälisen terrorisminvastaisen sopimuskokonaisuuden hyökkäysmateriaaliin liittyviä sulkutavoitteita.[129]

Harkittaessa sitä, täyttääkö käsillä oleva teko jonkin RL 34a:2:ssä mainitun fyysisen valmistelun, tilanteesta riippuen tulee ottaa huomioon ainakin kolme eri kilpailevaa säännöstä. Terroristiepäillyn menettely voi ensinnäkin tulla arvioitavaksi tavanomaisten aseiden tai joukkotuhoaseiden järjestämistä tarkoittavan fyysisen valmistelun sijasta yrityksenä RL 34a:1.1:n 2 kohdassa (räjähderikos tai vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkominen) tai 3 kohdassa (törkeä ampuma-aserikos) taikka 4 kohdassa (kemiallisen aseen kiellon rikkominen tai biologisen aseen kiellon rikkominen) tarkoitettuun terroristiseen päärikokseen. Toiseksi, vaikka terroristisesta tarkoituksesta ei ole kyse tai siitä ei ole näyttöä, saattaa teko olla terroristisen valmistelun sijasta rangaistavaa RL 34:9.2:ssa tarkoitettuna yleisvaarallisen rikoksen valmisteluna edellyttäen, että valmistusohjeiden tai -rekvisiitan hankintaepäily liittyy ydinräjähteeseen.

Omasta mielestäni vaikein lainkonkurrenssikysymys on kuitenkin se, onko kemiallisten tai biologisten aseiden taikka toksiiniaseiden käyttämisessä terroristisessa tarkoituksessa kyse terrorismirikoksesta vai sotarikoksesta (RL 11:5–7).[130] Kysymys kytkeytyy laajempaan diskurssiin sodan ja terrorismin välisestä

---

124 Ks. myös HE 188/2002 vp, s. 45–46.

125 Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 301.

126 *Husabø* 1999, s. 81 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 286.

127 Ks. esim. UN Doc. S/RES/1540 (2004).

128 Euroopan unionin neuvosto (14469/4/05), s. 14. ”Key priorities on ’Pursue’ are to tackle terrorist access to weapons and explosives, ranging from components for home-made explosive to CBRN material”. CBRN = Chemical, biological, radiological and nuclear.

129 Ks. myös HE 24/2008 vp, s. 1.

130 Sotarikoksena on rangaistavaa mm. se, että ”käyttää myrkkyä tai myrkkyasetta, tukehduttavia tai myrkyllisiä kaasuja taikka muita vastaavia aineita, liiallisia vammoja tai tarpeetonta kärsimystä aiheuttavia aseita, ammuksia tai tarvikkeita taikka kemiallisia, biologisia tai muita kiellettyjä aseita tai taisteluvälineitä”.

suhteesta.[131] Kyseinen normikollisio ei ratkea toissijaisuuslausekkeella, sillä toisin kuin terrorismin edistämissäännöksissä, RL 34a:2:ssä tällaista ei ole. Aivan yksiselitteistä ei ole myöskään suhteuttaa terrorismirikosta ja sotarikosta toisiinsa erityis- ja yleisäännös -akselilla. Terrorismirikosten moitittavuudessa painottuu teolla aiheutettu vakava pelko väestön keskuudessa, ja sotarikosten suurta rangaistusarvoa puolestaan selittää pyrkimys estää siviilien kärsimys aseellisessa konfliktissa.[132]

Terrorismi- ja sotarikoksista säädetyissä enimmäisrangaistuksissa sitä vastoin on selvä ero. Siinä, missä terroristisen valmistelun rangaistusmaksimi on vain kolme vuotta, jo perusmuotoisesta sotarikoksesta on mahdollista tuomita vankeuteen elinkaudeksi. Ratkaisevaa on kuitenkin se, että sotarikossäännöksiä voidaan soveltaa vain sodassa, kansainvälisen tai valtionsisäisen aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana.[133] Jos siis poikkeustilavaatimus täyttyy, syrjäyttää sotarikos terrorismirikoksen valmistelun.[134] Normaalioloissa taas sovelletaan RL 34 a luvun säännöksiä, joita voidaan luonnehtia rauhanajan sotarikosvastineiksi.[135]

2.3 TERRORISTIRYHMÄN TOIMINNAN EDISTÄMISTEKOTAVAT

RL 34a:4:ssä tarkoitetun terroristiryhmän toiminnan edistämisen taustalla on kaksi kansainvälistä instrumenttia: YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1373 (2001) ja EU:n terrorismipuitepäätös.[136] Osallistumisen (*”participation”*) käsitteellä on vakiintunut merkitys kansainvälisessä rikosoikeudessa,[137] ja se esiintyy useissa terrorismin vastaisissa kansainvälisissä sopimuksissa.[138] Terrorismipuitepäätöksen osallistumiskäsite koskee myötävaikuttamista terroristiryhmän rikolliseen toimintaan (*”the activities of a terrorist group”*). Kyseinen

131 Ks. edellä luku II.5.3

132 Ks. tästä suojeluintressikeskustelusta Ot.prp. nr. 8 (2007-2008), s. 164–165.

133 HE 55/2007 vp, s. 32.

134 Ks. myös terrorismipuitepäätöksen johdanto 11 kohta ja HE 188/2002 vp, s. 59.

135 *Scharf* 2004, s. 359.

136 UN Doc. S/RES/1373 (2001) 2 ponsikappale a-kohta. Edistämistä on kuvattu terrorismipuitepäätöksen 2 artiklan 2 kappaleen b-kohdassa terroristiryhmän toimintaan osallistumisena, mukaan lukien tietojen tai aineellisten välineiden antaminen taikka sen toiminnan rahoittamisena. Mainittakoon, että kyseisen rikoksen otsikko oli vielä hallituksen esityksessä (HE 188/2002 vp) ”Terroristiryhmän toimintaan osallistuminen”, mutta rikosnimike muutettiin lakivaliokunnan esityksestä muotoon ”Terroristiryhmän toiminnan edistäminen”, joka vastasi valiokunnan mukaan paremmin pykälän sisältöä (LaVM 24/2002 vp, s. 7).

137 *Husabø – Bruce* 2009, s. 211.

138 Ks. esim. terroristisen pommi-iskujen torjumista koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 59/2002) ja terrorismin rahoituksen torjumista koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 74/2002).

muotoilu sisältää siis vaatimuksen siitä, että edistämisteon kohteen on oltava terroristiryhmä sekä olettaman, että kyseisessä ryhmässä on vireillä jotakin toimintaa. Toiminnan ei kuitenkaan edellytetä olevan laitonta tai täyttävän terroristisen päärikoksen taikka sen valmistelun.

2.3.1 Terroristiryhmän varustaminen taisteluvälineillä

RL 34a:4.1:n 1 kohdassa säädetään rangaistavaksi terroristiryhmän varustaminen räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla (*"attack materials"*) tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla (*"material resources"*). Ottaen huomioon, että räjähteet, ampuma-aseet, vaaralliset esineet ja muut aseet[139] sekä vaaralliset aineet on jo määritelty edellä,[140] välinetarkastelu kohdistetaan seuraavassa vain ampumatarvikkeisiin sekä siihen, mitä erilaisten taisteluvälineiden valmistamiseen tarkoitetut aineet tai tarvikkeet voisivat käytännössä olla.

Ampumatarvikkeella tarkoitetaan ampuma-aselain (1/1998) 5 §:n mukaan ampuma-aseessa käytettäväksi soveltuvaa käyttövalmista hylsyn, nallin, ruudin ja ammuksen sekä nallin, ruudin ja ammuksen yhdistelmää sekä vastaavaa tarviketta. Erityisen vaarallisilla (ERVA) patruunoilla tarkoitetaan panssarin lävistämiseen suunniteltuja ja valmistettuja patruunoita, räjähtävällä tai sytyttävällä ammuksella varustettuja patruunoita, pistoolissa tai revolverissa käytettäviksi suunniteltuja ja valmistettuja keskisytytteisiä patruunoita, joissa on reikäpäinen ammus (*"hollow-point"*) tai kohteeseen osuessaan vaikutukseltaan laajenevuuteen perustuva ammus, sirpaloitumaan suunniteltuja ja valmistettuja patruunoita, patruunoita, joissa on nuoliammus (*"flechette"*) ja patruunoita, joissa on useampi kuin yksi luoti.[141] Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (2008/51/EY) 1.1 artiklan c-kohdassa ampumatarvike määritellään samansuuntaisesti tarkoittamaan kokonaisia patruunoita tai niiden komponentteja, mukaan luettuina ampuma-aseessa käytettävät hylsyt, nallit, ruuti, luodit ja ammukset.[142]

Räjähteisiin, ampuma-aseisiin ja -tarvikkeisiin rinnastetaan niiden valmistamiseen tarkoitetut aineet ja tarvikkeet.[143] Räjähteiden valmistamisessa tarvitta-

---

139 Olen ottanut lähtökohdaksi, että RL 34a:2:n 2-kohdassa tarkoitettu vaarallinen esine ja saman luvun 4 a §:ssä tarkoitettu muu ase käsittävät myös RL 34a:4.1:n 1 kohdassa tarkoitetun "aseen".

140 Ks. luku V.2.2.2.

141 Ampuma-aselaki 10.1 §.

142 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi aseiden hankinnan ja hallussapidon valvonnasta annetun neuvoston direktiivin 91/477/ETY muuttamisesta, 21.5.2008, (EY) N:o 51/2008, EUVL L 179, 8.7.2008.

143 HE 188/2002 vp, s. 52.

via komponentteja ovat räjähdysaineen lisäksi esimerkiksi räjäytin, nalli, ajastin ja laukaisulaite. Ampuma-aseisiin rinnastettavia tarvikkeita ovat puolestaan ampuma-aseen toiminnan kannalta olennaiset osat, kuten piiput, lukon kehykset, rungot, luistit, sylinterit ja lukot sekä sulkukappaleet. Ampuma-aseen ”valmistaminen” on siis lähinnä ymmärrettävä aseen osien kokoamiseksi tarkoituksin saada ampumakuntoinen ampuma-ase.[144] Amputarvikkeiden valmistamisaineita ovat luodit, hylsyt, nallit ja ruuti ja tarvikkeita taas latauspuristimet ja -holkit, käsinallittajat, ruutimitat, magneettivaa'at ja adapterit.

Mikä sitten on varustamista? RL 34a:4.1:n 1 kohdassa tarkoitettua terroristiryhmän toiminnan edistämistä voi olla taisteluvälineiden valmistaminen, hankkiminen, kokoaminen, varastoiminen tai kerääminen eri tahoilta terroristiryhmän lukuun.[145] Varustamista on myös näitä tekotapoja ajallisesti myöhempi taisteluvälineiden luovuttaminen ryhmälle. Varustamisen käsite ei edellytä edistäjän (varustajan) hyötymistä, eikä taloudellista etua tai hyötymistarkoitusta vaadita muissakaan RL 34 a luvun terrorismirikoksissa. Rikosvastuun kannalta on siis vailla relevanssia se, onko edistäjä varustanut terroristiryhmää taisteluvälineillä vastikkeesta vai ilman. Merkityksetöntä on myös se, onko teko jäänyt varustamisen yritykseksi, sillä lainkohdassa rinnastetaan yritys täyttyneeseen varustamistekoon.[146]

Kuinka laajamittaista aseiden tai muiden kyseisessä lainkohdassa tarkoitettujen aineiden tai tarvikkeiden hankkimisen taikka luovuttamisen täytyy olla, jotta toimintaa voitaisiin pitää terroristiryhmän varustamisena? Jo varustamisen käsitteen valossa on selvää, että esimerkiksi yksittäisen ampuma-aseen tai vähäpätöisen ampumatarvike-erän toimittaminen ei voi tulla arvioitavaksi terroristiryhmän toiminnan edistämisenä.[147] Sen sijaan sellaista ase- ja/tai tarviketoimitusta, jonka myötä kolmen henkilön ryhmä (terroristiryhmän vähimmäiskoko) saavuttaa materiaalisen valmiuden tehdä aseellinen hyökkäys, tulisi pitää varustamisvaatimuksen täyttävänä toimintana. Tästä näkökulmasta jo yksittäisen ampuma-aseen luovuttaminen voi merkitä varustamista, jos edistäjä samalla teolla aseistaa ryhmän muutkin jäsenet taisteluvälineillä, kuten räjähteillä tai vaarallisilla kemikaaleilla. Varustamista olisi näin ollen paitsi riittävän monen taisteluvälineartikkelin, myös vaarallisen kattavan asevälineistön, hankkiminen tai luovuttaminen terroristiryhmälle.

---

144 Ks. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi aseiden hankinnan ja hallussapidon valvonnasta annetun neuvoston direktiivin 91/477/ETY muuttamisesta, 21.5.2008, (EY) N:o 51/2008, EUVL L 179, 8.7.2008, 1 artikla 1b- ja 2a-kohdat.

145 Arg. HE 94/1993 vp, s. 34. Tämä tekotapaluettelo on esitetty valtiopetoksen valmistelua (RL 13:3) ja laitonta sotilaallista toimintaa (RL 13:4) koskevassa lainvalmisteluaineistossa. Terrorismirikoksia koskevan rikoslain esityössä (HE 188/2002 vp, s. 50) viitataan nimenomaisesti edellä mainittuihin rangaistussäännöksiin apusäännöksinä täsmennettäessä terroristiryhmän toiminnan edistämisen tekotapoja.

146 HE 188/2002 vp, s. 52.

147 Ks. myös *Palo* 2010, s. 250.

2.3.2 Muiden erittäin tärkeiden välineiden hankkiminen terroristiryhmälle

RL 34a:4.1:n 1 ja 2 kohta säätävät yleisellä tasolla rangaistavaksi aineellisten välineiden antamisen terroristiryhmälle. Jälkimmäinen tekotapakohta tulee sovellettavaksi tilanteissa, joissa on kyse terroristiryhmän toimitiloista tai muista sen tarvitsemista tiloista taikka kulkuvälineistä tai muista ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeistä välineistä. RL 34a:4.1:n 2 kohta ulottaa siis rangaistavuuden kaikkien sellaisten välineiden toimittamiseen terroristiryhmälle, joiden merkitys on erittäin tärkeä ryhmän toiminnan kannalta.[148]

Ainoa välineryhmä, jota erityisen tärkeyden lisäedellytys ei koske, ovat toimi- ja muut tilat. Tällaisia tiloja nimittäin pidetään aina erityisen tärkeinä terroristisen yhteenliittymän toiminnalle.[149] Koska muut terroristiryhmän tarvitsemat tilat rinnastetaan varsinaisiin toimitiloihin, niiden käyttötarkoituksen kategorisointi ei ole käytännön ratkaisutoiminnassa tarpeen. Olipa kyse sitten majoitustiloista, turvataloista, taisteluvälinevarastoista tai hyväntekeväisyysjärjestön taikka muun laillisen liiketoimintafasadin suojissa käytetyistä huoneistoista, kuuluvat ne kaikki RL 34a:4.1:n 2 kohdassa tarkoitettuihin tiloihin silloin, kun ne ovat tavalla tai toisella terroristiryhmän käytössä.

Muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä voivat olla esimerkiksi tietokoneet, matka- ja radiopuhelimet sekä muut yhteydenpitovälineet, navigointilaitteet, optiset laitteet, väärennetyt matkustus- tai muut asiakirjat ja väärä tai väärennetty raha.[150] Entä mikä tekee välineen tärkeäksi? Jos välineen puuttuminen estää ryhmää toimeenpanemasta terrori-iskua tai vähintäänkin lykkää sitä, kyse on mitä ilmeisimmin terroristiryhmälle tärkeästä välineestä. Esimerkiksi väärennettyjen passien myötä avautuva mahdollisuus siirtyä yhdestä maasta toiseen voi olla ratkaiseva tekijä terroristisen päärikoksen täytäntöönpanossa.[151] Välineen erityinen tärkeys terroristeille voidaan päätellä myös esimerkiksi toistuvista pyrkimyksistä saada hankittua ryhmän käyttöön jokin tietty väline tai siitä, että ryhmä on havittelemansa välineen saadakseen tehnyt jo sinällään rangaistavan teon eli eräänlaisen terrorismirikoksen esirikoksen.

RL 34a:4.1:n 2 kohdassa mainitaan muina erittäin tärkeitä välineitä koskevina tekotapoina hankkiminen, johon rinnastetaan hankkimisen yritys, sekä luo-

---

148 Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 214. ”Moreover, it [Chapter 34a Section 4 of the Penal Code] contains an open reference to other materials”.

149 HE 188/2002 vp, s. 53.

150 HE 188/2002 vp, s. 55. Jos kyse on laillisesti liikkeeseen lasketuista varoista, menettelyä on arvioitava RL 34a:5:ssä tarkoitettuna terrorismin rahoittamisena.

151 Ks. myös Euroopan unionin neuvosto (9715/1/09 REV 1), s. 6–7, jossa pidetään tärkeänä parantaa rajojen turvallisuutta, jotta voidaan puuttua vaaraan, joka aiheutuu rikollisten ja terroristien harjoittamasta henkilöasiakirjojen väärinkäytöstä.

vuttaminen.[152] Terroristiryhmälle annettavan aineellisen tuen tekotavat tulisi ymmärtää mahdollisimman yhdenmukaisesti siitä riippumatta, annetaanko tuki taisteluvälineinä vai muina välineinä. RL 34a:4.1:n 1 kohdassa tarkoitetun taisteluvälineiden varastoimisen ja keräämisen terroristiryhmän lukuun tulisi siten katsoa sisältyvän hankkimisen käsitteeseen myös muiden erittäin tärkeiden välineiden yhteydessä. Näin ollen se, joka esimerkiksi varastoi anastettuja passeja tai kerää väärää rahaa terroristiryhmän hyväksi, tulisi voida saattaa rikosvastuuseen terroristiryhmän toiminnan edistämisestä RL 34a:4.1:n 2 kohdan nojalla.

Kysymykseen siitä, edellyttääkö RL 34a:4.1:n 2 kohdassa tarkoitettu edistämisrikos huoltamisen laajamittaisuutta, ei ole välineneutraalia vastausta. Taisteluvälineiden ja muiden välineiden hankkimiseen tai luovuttamiseen liittyvä laajamittaisuusvaatimus perustuu ajatukselle, että varustamisen vaarapotentiaali edellyttää puuttumista vasta kun toiminnan volyymi tekee siitä sietämättömän. Ajatus ei päde toimi- ja muiden tilojen yhteydessä, sillä jo yhden ”tukikohdan” luovuttaminen ryhmän käyttöön merkitsee sen olennaista rikoksentekokapasiteetin lisäystä, mitä osoittaa jo sekin, että tiloja – toisin kuin muita välineitä – pidetään oletusarvoisesti erittäin tärkeinä terroristiryhmän toiminnan kannalta.[153] Siinä, missä yksittäisen tilan hankkiminen tai luovuttaminen täyttää pääsääntöisesti terroristisen edistämisrikoksen kriteerit, erittäin tärkeiden välineiden kohdalla ei ole perusteita poiketa siitä määrävaatimuksesta, jota RL 34a:4.1:n 1 kohta taisteluvälinevarustamiselta edellyttää.

Vaikka edistämisen kohteena on terroristiryhmän rikollinen toiminta, edistämisen ei tarvitse olla jatkuvaa tai toistuvaa. Näin ollen jo yksi RL 34a:4.1:n 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun välineen hankkimis- tai luovuttamisakti riittää tekemään teosta terroristiryhmän toiminnan edistämisenä rangaistavan.[154] Edistäjän henkilökohtaisen rikosvastuun kannalta on irrelevanttia, täyttääkö myötävaikuttamisen kohdeteko ylipäätään mitään rikosta.[155] Tämä kanta saa vahvistuksensa myös komission kertomuksista.[156] Todettakoon reaaliargumenttina, että edistämisen pidempiaikaisuuden vaatimuksella voisi olla katastrofaaliset seura-

---

152 HE 188/2002 vp, s. 53.

153 Ibid.

154 Vrt. *Palo* 2010, s. 251, jossa samaa kysymystä arvioidaan RL 17:1a:n valossa seuraavasti: ”Yksittäisen rikoksen tekemisessä tarvittavien välineiden, ajoneuvojen taikka kätkö- tai piileskelypaikkojen luovuttaminen ei voi tulla rangaistavaksi tämän säännöksen perusteella, vaan kyse on silloin lähinnä avunannosta tai rikoksentekijän suojelemisesta”.

155 *Husabø – Bruce* 2009, s. 211. ”It is thus misleading to interpret Article 2 as requiring participation in specified terrorist acts committed by the group”.

156 SEC (2004) 688, s. 14–15 ja SEC (2007) 1463, s. 17–18. Jälkimmäisen lähteen mukaan ”it is important to remember that the rationale behind Article 2 is to make provision for offences related to terrorist groups as independent criminal facts and, in particular, the aim of Article 2(2)(b) is to ensure that those who through their actions contribute to the development of a terrorist group may be prosecuted, even if such actions have no direct link with the commission of specific offences”.

ukset esimerkiksi nopeasti radikalisoituvan ja itsetuhoisille ajatuksille keskittyvän terroristiryhmän tapauksessa.

Silloin kun se taho, jota varustetaan, ei täytä terroristiryhmän legaalimääritelmää,[157] on sekä taisteluvälineiden että muidenkin välineiden hankkimista tai luovuttamista arvioitava RL 34a:4:n sijasta joko avunantona terroristiseen päärikokseen tai sen valmisteluun taikka suoraan RL 34 a luvun ulkopuolella niitä rikossäännöksiä vasten, joissa kulloisenkin rikoksen pohjana oleva rikos on määritetty. Sama päätelmä koskee myös niitä tapauksia, joissa taisteluväline- tai muun välinehuoltamisen laajamittaisuuskriteeri ei täyty.[158]

2.3.3 Tärkeän tiedon antaminen terroristiryhmälle

Tietojen antamisen (*"supply of information"*) nimenomaista mainitsemista terrorismipuitepäätöksessä on pidetty osoituksena informaation tärkeästä merkityksestä terroristiryhmälle.[159] Tiedon antamista vastaa RL 34a:4.1:n 3 kohdassa mainituista tekotavoista tiedon välittäminen, luovuttaminen tai ilmaiseminen terroristiryhmälle.[160] Rikoslakiin otettu tekotapakuvaus on terrorismipuitepäätöstä kattavampi, sillä siinä kriminalisoidaan myös tiedon hankkiminen ja sen yritys.[161] Vastuuta rajoittaa toisaalta RL 34a:4.1:n 3 kohdan vaatimus siitä, että terroristiryhmälle tulevan tiedon on oltava omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa valtiolle tai kansainväliselle järjestölle. Rikoslaissa asetetaan lisäksi vaatimus siitä, että tiedon on oltava tärkeä.[162]

"On omiaan" -vaatimus osoittaa, että tiedon hyväksikäyttöön täytyy liittyä abstraktinen vaara eli vakavasti otettava vahingon aiheuttamisen mahdollisuus.[163] Tiedon ei toisin sanoen ole tarvinnut aiheuttaa vahinkoseurausta tai edes tosiasiallista vaaratilannetta; riittää, että tieto on sellainen, että se tyypillisesti tai kokemusperäisesti tarjoaa tilaisuuden vakavan vahingon aiheuttamiseen.[164] Valtioon tai kansainväliseen järjestöön kytkeytyvän vaararelaation ytimessä ovat tiedot esimerkiksi maanpuolustuksesta, poikkeuksellisiin oloihin

---

157 Terroristiryhmän välttämättömiä elementtejä ovat henkilömäärä, pysyvyys, jäsentyneisyys, yhteistuumaisuus ja tarkoitus tehdä RL 34a:1:n mukaisia rikoksia.

158 Esimerkiksi pienemmän räjähde-erän tai yksittäisen ampuma-aseen luovuttaminen voi olla rangaistavaa RL 34a:1.1:n 2 ja 3 kohtien tai RL 34a:2:n 2 kohdan nojalla (HE 188/2002 vp, s. 52).

159 Ks. terrorismipuitepäätöksen 2 artiklan 2 kappaleen b-kohta. Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 212.

160 HE 188/2002 vp, s. 53–54.

161 Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 214.

162 HE 188/2002 vp, s. 53.

163 Ks. myös *Nuutila* 1997a, s. 103–105.

164 HE 188/2002 vp, s. 53.

varautumisesta, energia- ja vesihuollosta tai tiedot keskeisten valtioelinten taikka kansainvälisten järjestöjen päämajojen turvajärjestelyistä.[165]

RL 34a:4.1:n 3 kohdassa ei toisaalta edellytetä, että vaaran tulisi realisoitua juuri valtion tai kansainvälisen järjestön elimissä tai rakenteissa, vaan näihin ulottuvaa vahinkovaikutusta. Näin ollen myös tietoja esimerkiksi NASDAQ OMX -pörssitoimialayrityksen Helsingin markkinapaikasta, lennonvarmistuksesta tai laivaliikenteen valvonnasta täytyy pitää vääriin käsiin joutuessaan abstraktisen vaarakriteerin täyttävinä, sillä ei ole epäilystäkään, etteikö maan talouselämän toimintaedellytyksiin kohdistuva vahinko tekisi valtiostakin vahingonkärsijän.

RL 34a:4.1:n 3 kohdassa tarkoitettujen tietojen piiri määräytyy yksinomaan tietojen merkityksen perusteella.[166] Olennaista lainkohdan soveltamisen kannalta ei ole se, millaisista lähteistä tiedot hankitaan, vaan se, parantavatko tiedot terroristiryhmän tilannetietoisuutta helpottaen sitä terroristisessa päärikoksessa tai sen valmistelussa.[167] Selvää on myös, että avoimista lähteistä, kuten *internetistä*, kirjastoista, arkistoista, viranomaisten hallussa olevista julkisista asiakirjoista tai tieteellisistä julkaisuista hankittu tieto voi terroristeille luovutettuna kohottaa terroristisen päärikoksen toteutumistodennäköisyyttä. Myös toimintaa, jossa informaatiota aktiivisesti jalostetaan esimerkiksi yhdistelemällä eri tietoja, rikastamalla muuta tietoa valokuvilla tai kartoilla taikka kääntämällä tiedon sisältävä aineisto terroristien ymmärtämälle kielelle, voidaan pitää terroristiryhmän hyväksi tehtynä rangaistavana edistämisenä.

Jos terroristiryhmän tavoittelema tieto on salaista, tiedon haltijoiden piiri on tyypillisesti suppea. Terroristien mahdollisuudet saada arvokasta tiedustelutietoa ovat – tai ainakin niiden otaksuisi olevan – heikot. On siis ennakoitavissa, että terroristit tärkeän tiedon saadakseen turvautuvat hanakammin toisen taivuttamiseen tai pakottamiseen kuin muiden RL 34a:4:ssä mainittujen tekotapojen yhteydessä. Tilanteessa, jossa terroristi esimerkiksi rahapalkkion tai väkivallalla uhkaamisen keinoin taivuttaa virkamiehen hankkimaan tietoa terroristiryhmän suunnitteleman iskukohteen turvajärjestelmistä, taivuttanutta terroristia on pidettävä yllyttäjänä terroristiryhmän toiminnan edistämiseen siitä alkaen, kun yllytetty aloittaa RL 34a:4.1:n 3 kohdassa tarkoitetun teon tekemisen eli edistämisrikoksen yrityksen.[168]

---

165 Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 212.

166 Tietojen ei myöskään tarvitse olla laissa tai asetuksessa säädetyn salassapitovelvollisuuden alaisia taikka salaiseksi julistettuja (HE 188/2002 vp, s. 53).

167 Se, onko tiedon alusta kirjoitus, piirros, malli, kaavio, kuva, filmi tai ääninauha taikka jokin muu samoin kuin se, miten tiedon hankinta on toteutettu tai millä välineellä tieto välitetään terroristiryhmälle, on rangaistavuuden kannalta irrelevanttia.

168 Ks. yllytysvastuun edellyksenä olevasta aksessorisuusvaatimuksesta *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 403.

Terroristin yllytysvastuu voi kuitenkin jäädä lyhytaikaiseksi ja väistyy RL 34a:4.2:ssa olevan toissijaisuuslausekkeen vuoksi joka tapauksessa siitä lähtien, kun hänen oma toimintansa on edennyt vähintäänkin terroristiseksi valmisteluksi. Erittäin ankaraan taivuttamiseen (*"die Willensherrschaft kraft Nötigung"*) voi liittyä muitakin vastuuvaikutuksia: 1) terroristia on pidettävä välillisenä tekijänä (*"mittelbare Täterschaft"*) RL 34a:4:ssä tarkoitettuun edistämistekoon ja 2) taivutettu on rangaistusvastuusta vapaa, sillä hän on toiminut pakkotilan täyttävissä vastuuvapausolosuhteissa.[169]

2.3.4 Terroristiryhmän taloudellisten tai oikeudellisten intressien hoitaminen

Terrorismipuitepäätöksen 2 artiklan 2 kappaleen b-kohdassa nimenomaisesti mainitut tekotavat eivät sisällä tyhjentävää kuvausta terroristiryhmän toiminnan edistämistavoista, mikä ilmenee sanoista "mukaan lukien".[170] Hallituksen esityksessä reagoitiin terrorismipuitepäätöksen yleisluonteisuuteen ehdottamalla rangaistavaksi myös sitä, joka "muulla vakavuudeltaan näihin rinnastettavalla tavalla toimii terroristiryhmän hyväksi".[171] Perustuslakivaliokunta piti kuitenkin näin muotoiltua edistämistä sääntelyn tarkkuuden kannalta arveluttavana ja kehotti harkitsemaan kyseisen edistämiskuvauksen poistamista lakiehdotuksesta.[172]

Perustuslakivaliokunnan sääntelyn tarkkarajaisuuteen kohdistama kritiikki huomioitiin lakivaliokunnassa niin, että muotoilua täsmennettiin mainitsemalla tekotapoina terroristiryhmän tärkeiden taloudellisten asioiden hoitaminen tai ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeiden taloudellisten taikka oikeudellisten neuvojen antaminen.[173] Lisäksi RL 34a:4:ään otettiin lakivaliokunnan ehdotuksen mukaisesti uusi kohta, jonka mukaan terroristiryhmän toiminnan edistämisestä tuomitaan myös se, joka tekee perusmuotoisen tai törkeän rahanpesurikoksen terroristiryhmän hyväksi.[174] Käsittelen tässä RL 34a:4.1:n 4 ja 5 kohdassa säädetyt tekotavat kootusti taloudellisten tai oikeudellisten intressien hoitamisena.

---

169 Ks. näistä vastuuvaikutuksista HE 44/2002 vp, s. 107–109, *Herlitz* 1992, s. 273–274, *Vestergaard* 1992, s. 477, *Jescheck – Weigend* 1996, s. 643 ja 662, *Nuutila* 1997a, s. 349, *Roxin* 2006b, s. 142 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 465.

170 Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 212.

171 HE 188/2002 vp, s. 54 ja 73.

172 PeVL 48/2002 vp, s. 2

173 LaVM 24/2002 vp, s. 7.

174 Ibid.

Terroristiryhmät tarvitsevat joka tapauksessa taloudellista ja toisinaan myös oikeudellista tukea toimintaedellytystensä varmistamiseksi.[175] Kyse on terroristiryhmän aineellisiin resursseihin niveltyvästä tietointensiivisestä tukimuodosta, jota tarvitaan esimerkiksi hankittaessa taisteluvälineitä tai muita tärkeitä välineitä sekä erityisesti rahoitusjärjestelyissä. RL 34a:4.1:n 4 ja 5 kohdassa tarkoitetut edistämistavat ovat lähellä paitsi saman pykälän 3 kohdassa mainittua tärkeän tiedon antamista terroristiryhmälle, myös terrorismin rahoittamista (RL 34a:5). Ratkaisu ensiksi mainitussa eli RL 34 a luvun 4 §:n sisäisessä lainkonkurrenssissa on helppo, sillä erityinen asiantuntijaneuvo on kvalifioidussa suhteessa 3 kohdassa tarkoitettuun yleiseen tiedon antamiseen nähden.

Normikollision ratkaiseminen RL 34a:4.1:n 4 ja 5 kohdassa tarkoitetun edistämisen ja terrorismin rahoittamisen välillä on jo vaikeampaa. Reaalielämässä näiden edistämistapojen voidaan lisäksi otaksua limittyvän ja lomittuvan keskenään saman tukijatahon toiminnassa. Lainkonkurrenssitilanteessa terrorismin rahoittamista on joka tapauksessa pidettävä terroristiryhmän toiminnan edistämisen erityistapauksena, jota on sovellettava ennen RL 34a:4:ää. Hallituksen esityksen kanta on perusteltu ottaen huomioon, että terrorismin rahoittamisessa on kyse varsin konkreettisista toimista (”antaa tai kerää varoja”) toisin kuin RL 34a:4.1:n 4 ja 5 kohdassa tarkoitetussa edistämisessä, jota voidaan kuvata yleisluonteisena asiantuntijuuden tarjoamisena.[176]

Terroristiryhmän taloudellisten intressien hoitamisella tarkoitetaan pääasiassa ryhmän hyväksi tapahtuvaa rahanpesua.[177] Rahanpesun menetelmät vastaavat tekotapoja, prosessissa käytetyt kanavat rahanpesijöitä ja välineet rikoshyötyä tai siihen sekoittunutta omaisuutta.[178] Rahanpesun menetelmiin kuuluu kaikenlainen varojen liikuttaminen, siirtäminen, muuntaminen, käyttäminen tai myyminen taikka muut sellaiset muutokset, jotka mahdollistavat terroristiryhmän käyttää varoja.[179] Varsinkin silloin, kun nämä operaatiot ovat rajat ylittäviä,

---

175 *Pursue, Prevent, Protect, Prepare,* s. 76–77 ja *America's National Strategy for Combating Terrorism*, s. 17.

176 HE 188/2002 vp, s. 55.

177 Euroopan unionin neuvosto (12647/01), s. 5. Terrorismipuitepäätöksen valmistelumuistiossa 10.10.2001 ehdotettiin ”terroristiryhmän puitteissa tehtyjen terrorismirikosten tai muiden rikosten tuottaman hyödyn pesu” kriminalisoitavaksi osana 2 artiklan 2 kappaletta. Neuvoston yksimielisesti hyväksymässä puitepäätösehdotuksessa ei kuitenkaan enää mainittu rahanpesua terroristiryhmään liittyvänä terrorismirikoksena (Euroopan unionin neuvosto (14845/1/01 REV 1, s. 8).

178 *Sahavirta* 2008, s. 25.

179 Varoilla tarkoitetaan 27.12.2001 annetun tiettyihin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvista erityisistä rajoittavista toimenpiteistä terrorismin torjumiseksi koskevan neuvoston asetuksen (EY) N:o 2580/2001 1 artiklan 1 kappaleen mukaan kaikenlaista aineellista tai aineetonta, irtainta tai kiinteää omaisuutta sen hankintatavasta riippumatta, sekä kaikenlaisia varallisuuteen liittyvän omistusoikeuden tai edun osoittavia oikeudellisia asiakirjoja tai todistuksia, mukaan lukien sähköiset tai digitaaliset asiakirjat, jotka todistavat tällaiseen varallisuuteen liittyvän omistusoikeuden tai edun, mukaan luettuna, ei kuitenkaan yksinomaan pankkiluotot, matkashekit, pankkishekit, maksumääräykset, osakkeet, takuut, velkakirjat, asetteet ja remburssit. Samansisältöinen varojen määritelmä on kansainvälisen terrorismin rahoituksen vastaisen yleissopimuksen (SopS

tarvitaan sellaista erityisosaamista, jota tyypillisesti on lakimiehillä, kirjanpitäjillä, tilintarkastajilla, veroasiantuntijoilla ja rahoitusalan ammattilaisilla.[180]

Se, että terroristit käyttävät varojen siirtämisessä pankkijärjestelmän ulkopuolisia varainsiirtokeinoja, kuten *hawala*-rahanvälitysjärjestelmää tai käteiskuriireja, ei keinojen alkeellisesta luonteesta huolimatta merkitse, etteikö näitäkin välityskanavia hyödyntävissä tekotavoissa tarvita osaamista ja neuvontaa.[181] Jos RL 34a:4.1:n 4 ja 5 kohdassa tarkoitettu taloudellinen edistäminen tulkittaisiin rahanpesun eri prosessivaiheet ja ilmenemistavat kattavalla tavalla, terroristiryhmän toiminnan edistämisenä olisi pidettävä muun muassa ohjeistamista rahanpesun menetelmissä ja osallistumista rahanpesun käytännön järjestelyihin, mukaan lukien prosessissa tarvittavien yhteisöjen tai henkilöiden osoittaminen.[182]

Kuten terroristiryhmän taloudellisten intressien hoitamisessa, myös RL 34a:4.1:n 4 kohdan mukaisessa oikeudellisen neuvonannon keskiössä on rahanpesun ohjeistaminen. Muita terroristiryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä oikeudellisia neuvoja voidaan antaa esimerkiksi ajoneuvon tilaus- tai kauppasopimuksen tekemisessä ja rekisteröimisessä, huoneiston tai muun tilan vuokrasopimuksen tekemisessä samoin kuin matkustusasiakirjojen, kuten viisumin tai muukalaispassin hakemisessa.

Neuvon tärkeyttä osoittaa ainakin se, jos neuvon saamatta jäämisellä on ryhmän rikossuunnitelman toimeenpanoa estävä tai lykkäävä vaikutus. Jos neuvo on saatu vapauteen kohdistuvalla rikoksella, kuten vapaudenriiston, pakottamisen tai panttivangin ottamisen myötä, sen merkittävyyttä on pidettävä lähinnä notorisena seikkana. Sen sijaan oikeudellinen neuvo, joka on annettu oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan roolissa, on oikeusjärjestelmän sallima, eikä saa siksi tulla arvioiduksi terroristiryhmän toiminnan edistämisenä tai ylipäätään minään rikoksena.[183]

74/2002) 1 artiklan 1 kappaleessa.

180 *Sahavirta* 2008, s. 277. Näistä erityisosaajista puhutaan oikeuskirjallisuudessa portinvartijoina (*”gatekeepers”*). Ks. myös *Palo* 2010, s. 254–255.

181 *National Strategy for Combating Terrorism*, s. 17. Ks. *hawala*-pankeista tarkemmin *Sahavirta* 2008, s. 29–30. *Hawalan* piirissä liikkuu luonnollisesti pääosin muita kuin terroristiseen toimintaan tarkoitettuja varoja (*Susi* 2010, s. 230–231).

182 RL 34a:4:ssä mainituista tekotavoista juuri 4 ja 5 kohdan yhteydessä voi todennäköisimmin olettaa aktualisoituvan kysymys siitä, onko yksilöllisen edistäjän rinnalla syytä epäillä myös oikeushenkilöä.

183 Ks. jäljempänä luku V.3.2.

2.4 KOULUTTAMISTEKOTAVAT

Euroopan neuvoston terrorismiyleissopimus (SopS 48/2008) on velvoittanut jäsenvaltioitaan säätämään rangaistavaksi terroristisen osaamisen (*"know-how"*) jakamisen.[184] Rikoslaissa on laajennettu rangaistavan koulutustoiminnan alaa edellä mainitun yleissopimuksen vaatimuksiin nähden kriminalisoimalla myös koulutuksen toimeenpano. Koulutuksen toimeenpanemisella tarkoitetaan toiminnan organisoimista ja käytännön toteuttamista, minkä lisäksi yksin yritys toimeenpanna koulutusta on säädetty rangaistavaksi.[185] Koulutuksen organisoimista puolestaan on kaikkinainen terroristivalmiuksia lisäävä koulutustilaisuuksien järjestäminen. Käytännön toteuttamisen piiriin taas voidaan lukea esimerkiksi fyysisten terroristileirien toimintaedellytyksistä huolehtiminen tai palvelintilan tarjoaminen verkkosivuille, joille on ladattu tietoa terroristisista keinoista ja menetelmistä.[186]

2.4.1 Koulutuksen antaminen taisteluvälineiden valmistuksessa tai käytössä

Terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2008) 7 artiklan 1 kappaleen mukaan koulutuksella terrorismiin tarkoitetaan ohjeiden antamista räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä, kun ohjeiden antamisen tarkoituksena on myötävaikuttaa terroristisessa päärikoksessa tai sen valmistelussa ja koulutuksen antaja on tästä tarkoituksesta tietoinen.[187]

Terroristisen koulutuksen täyttävää toimintaa voidaan monesti arvioida myös avunantona terrorismirikokseen edellyttäen, että avunannon kohdeteko on edennyt vähintäänkin RL 34a:2:ssä tarkoitettuun valmisteluun.[188] Onhan esimerkiksi ohjeiden antamista räjähteiden valmistamiseksi pidettävä avunantona terrorismirikoksen tekemiseen. Menettelyä voidaan pitää avunantona terroris-

---

184 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 114.

185 HE 188/2002 vp, s. 53.

186 KOM (2007) 650 lopullinen, s. 2.

187 HE 81/2007 vp, s. 12. Kyseisen yleissopimuksen 7 artikla nojaa räjähteiden, ampuma-aseiden, muiden aseiden ja myrkyllisten tai haitallisten aineiden osalta kansainvälisissä sopimuksissa ja kansallisessa lainsäädännössä jo olemassa oleviin määritelmiin. Tässä on lähdetty siitä, että RL 34a:2:n 2 kohdassa ja RL 34a:4.1:n 1 kohdassa tarkoitettu vaarallinen aine kattaa myös terroristisessa koulutuskriminalisoinnissa tarkoitetut myrkylliset ja haitalliset aineet.

188 Ks. myös Ot.prp. nr. 8 (2007-2008), s. 204. "Den som laerer bort metoder eller teknikker, vil regelmessig kunne straffes for medvirkning til handlingen som opplaeringen gir grunnlag for" ja DS 2009:17, s. 78.

mirikokseen siitä riippumatta, onko ohjeistaminen tai neuvominen edistänyt terroristiryhmää tai vain yksittäisen henkilön terroristista toimintaa.[189]

Avunantosäännöksen soveltamisella ei kuitenkaan päästä täyteen RL 34a:4a:n korvaavuuteen. Terroristinen koulutus ei ensinnäkään ole aina saatettavissa RL 5:6:ssä tarkoitetun tekotapakuvauksen piiriin. Avunantosäännöstä ei voida soveltaa myöskään silloin, kun terrorismirikosta ei tosiasiallisesti tehdä, toisin sanoen, kun vastuun liitännäisyys päätekoon jää täyttymättä.[190] RL 34a:4a:n soveltamisella voidaan lisäksi paikata niitä tilanteita, joissa aksessorisuus päätekoon jää selvittämättä eli silloin, kun päätekoa ei tiedetä tehdyn tai koulutuksen yhteyttä siihen ei kyetä rekonstruoimaan.

Terroristiepäillyn alun perin koulutuksen antamisena arvioitava menettely voi esitutkinnan myötä johtaa siihen, että kokonaiskuvaa leimaa eri rikossäännösten lainkonkurrenssi. Tässä asetelmassa tehtävä päätös yhden rikossäännöksen soveltamisesta syrjäyttää samalla muiden säännösten rinnakkaisen soveltamisen mahdottomana tai epätarkoituksenmukaisena.[191] Helpoin tilanne on terroristisen kouluttamisen ja valmistelun välille syntyvä näennäinen konkurrenssi, missä kollisiossa RL 34a:4a syrjäytyy eksplisiittisen subsidiariteetin eli toissijaisuuden perusteella RL 34a:2:ssä tarkoitetun valmistelun tieltä. Jos esimerkiksi terroristista koulutussivustoa tukeva henkilö ajautuu tiiviimpään yhteistyöhön muiden samanmielisten kanssa ja ryhtyy suunnittelemaan terrori-iskun tekemistä, menettelyä on arvioitava terroristisena valmisteluna, jolloin vastuu koulutuksen antamisesta saa väistyä.

Vaikeampi tilanne on silloin, kun samanaikaisesti näyttäisi soveltuvan terroristinen koulutus- ja värväysrikossäännös tai koulutusrikossäännös ja RL 34a:4:ssä kriminalisoitu terroristiryhmän toiminnan edistäminen. RL 34 a luvun edistämisrikoksista säädetyt rangaistusuhat nimittäin ovat yhtä ankaria ja myös niiden suojeluintressin ulottuvuus on asiallisesti sama.[192] Juuri tämä seikka (rikossäännösten asiallinen yhteys) tukee katsantokantaa, jonka mukaan yksi säännös kattaa rikollisen käyttäytymisen kaikilta osin.[193] Ensiksi mainitussa kollisioasetelmassa voidaan ajatella, että värväys sisältyy koulutuksen antamiseen, sillä värväys on usein koulutuksen aloittamista edeltävä rikos. Rikoste-

---

189 Vrt. HE 81/2007 vp, s. 12. Lain esityössä otetaan ensin päinvastainen kanta, mutta jo seuraavalla sivulla (s. 13) todetaan, että: ”yksittäisen henkilön toiminnan edistäminen voi olla esimerkiksi avunantoa muihin rikoslain 34 a luvussa rangaistavaksi säädettyihin terrorismirikoksiin edellyttäen, että pääteko on edennyt vähintään rangaistavan yrityksen asteelle”. Tämäkin on väärin sanottu, sillä edistää voi myös ”2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa”. Riittää siis, että teko on edennyt valmistelun asteelle.

190 HE 81/2007 vp, s. 12.

191 *Nuutila* 1997a, s. 370.

192 Ks. terroristisen edistämisrikosten suojeluintressistä terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2008) 2 artikla, jossä määrätään sopimuksen tarkoituksesta.

193 Ks. myös *Frände* 2012, s. 277.

koon säännönmukaisesti kuuluvat esiteot, tässä tapauksessa värväysteko, tulisi näin ollen jättää vaille erillistä rangaistusta.

Jälkimmäinen tilanne voi realisoitua esimerkiksi siinä selvästi yhtenäisessä motivaatiotilanteessa, jossa sama henkilö sekä varustaa terroristiryhmää taisteluvälineillä että antaa aseiden käyttökoulutusta. Myös tähän lainkonkurrenssiin voi katsoa soveltuvan periaatteen, että pääteko kattaa esiteon, jolloin esitutkinta tulisi toimittaa ja syyte nostaa vain RL 34a:4a:ssä tarkoitetusta koulutusrikoksesta. Terroristiryhmän toiminnan edistämisen syrjäyttävään lopputulemaan päästään myös pitämällä RL 34a:4a:ää saman luvun 4 §:n erityissäännöksenä.[194] Suoraviivaisin tapa ratkaista edellä mainittujen tapausten lainkonkurrenssiongelma on valita toimenpiteiden kohteeksi näytön puolesta selvempi rikos ja syrjäyttää jäljelle jäänyt teko rankaisemattomana sivutekona.

2.4.2 Koulutuksen antaminen muiden menetelmien tai tekniikoiden käytössä

Koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten on tuomittava RL 34a:4a:n nojalla myös se, joka ”muulla vastaavalla tavalla toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa koulutusta”. Rangaistavuuden ala ulotetaan siis taisteluvälineiden valmistus- ja käyttökoulutukseen rinnastuvaan terroristivalmiuksien antamiseen. Vaikka RL 34a:4a:n muotoilua voidaankin arvostella sääntelyn tarkkarajaisuuden kannalta, kyseisen rikossäännöksen tulkinnan ennakoitavuutta lisää sen taustalla vaikuttava instrumentti – terrorismiyleissopimus (SopS 48/2008).

Edellä mainitun yleissopimuksen 7.1 artikla selventää rangaistavan koulutustoiminnan alaa määrittelemällä terroristiseksi kouluttamiseksi ohjeiden antamisen muiden erityisten menetelmien tai tekniikoiden käytössä.[195] Koulutuksen antamiseksi voidaan terrorismikontekstissa katsoa esimerkiksi opastaminen viestintävälineiden tai ajoneuvokaluston käytössä taikka sen harjoituttaminen, kuinka ryhmittää uhreiksi valikoidut ihmiskilveksi taikka muutoin suojautua turvallisuusviranomaisten vastatoimilta.[196] Poliittinen ja aatteellinen koulutus jää sen sijaan kiihkomielisesti esitettynäkin terroristisen koulutuskäsityksen ulkopuolelle.[197]

---

194 Jos terroristisella kouluttamisella sen sijaan on edistetty vain yksittäisen henkilön ”kasvua terroristiksi”, lainkonkurrenssia ei edes synny, koska ryhmäkriteerin jäädessä täyttymättä RL 34a:4 ei sovellu lainkaan.

195 Ks. Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 115: ”This is defined as providing instruction in methods or techniques that are suitable for use for terrorist purposes”.

196 Ks. myös Ot.prp. nr. 8 (2007-2008), s. 204.

197 HE 188/2002 vp, s. 52. ”Terroristiaatteen”, kuten siviileihin kohdistettavaa väkivallankäyttöä perustelevan *fatwan* (uskonnollinen lausuma) ylistäminen voi vaihtoehtoisesti tulla ar-

Vaikeita rajanvetokysymyksiä on odotettavissa erityisesti silloin, kun koulutus, kuten tavanomaisten itsepuolustustaitojen opettaminen, on ulkoisessa tarkastelussa neutraalia ja helposti perusteltavissa viattomilla tarkoitusperillä. Mitä erityisempää terrorismirikoksen toteuttamisen kannalta annettu ohjeistus tai ohjattu harjoitus on, sitä painavammat perusteet on toiminnan pitämiseen terroristisena koulutuksen antamisena.[198] Toisinpäin, mitä etäämpänä koulutuksella annetut tiedot ja taidot ovat niistä valmiuksista, joita terrorismirikoksen toimeenpanossa välttämättä edellytetään, sitä perustellumpaa on katsoa toiminnan jäävän RL 34a:4a:n ulkopuolelle. Tunnusmerkistön objektiivisen puolen täyttyminen on tässä kohden hyvin vaikeaa erottaa menettelyn subjektiivisen syyksiluettavuuden arvioinnista.[199]

Internetistä on tullut tärkeä terroristisen erityistaitojen ja *online*-käsikirjojen levityskanava, joka auttaa vahvistamaan ja laajentamaan varsinaisten aktivistien ja edistäjien toimintakenttää.[200] *Internetin* edut, kuten monia muita viestintävälineitä parempi anonymiteetin suoja, ovat luonnollisesti myös terroristien hyödynnettävissä.[201] RL 34a:4a:n soveltamispotentiaali aksessorisuusvaatimuksesta vapaana normina onkin merkittävä erityisesti verkkotuetun koulutustoiminnan kitkemisessä, jossa syy-yhteyden osoittamisen lukuisten ihmisten saataville toimitettujen terroritekoon soveltuvien ohjeiden ja jossakin päin maailmaa toteutuneen terrorismirikoksen välillä voi olettaa olevan hyvin vaikeaa, jollei mahdotonta.

Koulutussuhteeseen kytkeytyvä rikosvastuu on toispuoleista: rangaistavaa on koulutuksen antaminen, ei sen vastaanottaminen.[202] Näin ollen esimerkiksi se, että joku käy toistuvasti terroristimenetelmistä kertovilla sivuilla tai lataa räjähdekuorman ajoneuvoon asentamisesta kertovia *online*-ohjeita,[203] ei täytä RL 34a:4a:n tunnusmerkistöä, vaikka toiminnassa on hyvin mahdollisesti kyse virtuaalisesta etäkouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten. Se, että terroristisiin menetelmiin ja/tai tekniikoihin kouluttautuminen on rankaisematonta, on epätyydyttävää ottaen huomioon, että yhtäältä virtuaalisilla tai fyysi-

---

vioiduksi RL 34a:1.1:n 2 kohdassa tarkoitettuna julkisena kehottamisena rikokseen.

198 Tähän kategoriaan voidaan katsoa esimerkiksi muiden kuin tavanomaisten aseiden käyttökoulutus, puolisotilaallinen koulutus, lentokoulutus ja muita erikoistekniikoita koskeva koulutus (Euroopan unionin neuvosto 11858/3/02), s. 6–7.

199 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 122. ”It is necessary that the trainer know that the skills provided are intended to be used for the commission of or the contribution to commit a terrorist offence. This requirement of knowledge is complemented with the two additional requirements of unlawfulness and intention”.

200 Ks. myös Prop. 2000/01:85, s. 35.

201 KOM (2007) 650 lopullinen, s. 2.

202 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 116.

203 Ks. esim. Complete Inspire Al-Qaeda in the Arabian Peninsula (AQAP) Magazine.

sillä terroristileireillä (*"jungle gyms"*)[204] tapahtuvan harjoittelun ja toisaalta terroristihyökkäyksen välillä on todettu olevan merkittävä korrelaatiosuhde.[205]

Koulutuksen antajatahoon kytkeytyy sen laajan toimeenpanokäsitteen vuoksi pikemminkin päinvastainen haaste: miten toimia, jos potentiaalinen tekijäpiiri uhkaa paisua liian monilukuiseksi? Esimerkiksi lukuisten henkilöiden käynnit verkossa löytyville koulutussivustoille puhuvat pikemminkin aktiivisen prosessitaloudellisen kohdentamisen puolesta. Tällä tavoin ne epäillyt, joiden koulutuspanos virtuaalisen koulutusleirin toiminnalle arvioidaan vähäisemmäksi, saadaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa jätettyä esitutkinnan ja muiden rikosoikeudellisten toimenpiteiden ulkopuolelle.[206]

2.5 VÄRVÄYSTEKOTAVAT

Terroristiryhmän perustaminen ja organisoiminen samoin kuin väen värvääminen terroristiryhmään säädettiin alun perin rangaistavaksi RL 34a:4.1:n 1 kohdassa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmasta 1373 (2001) ja terrorismipuitepäätöksestä ilmenevien velvoitteiden täyttämiseksi.[207] Nykymuotoinen värväyskriminalisointi (RL 34a:4b) taas perustuu terrorismiyleissopimukseen (SopS 48/2008), mutta se on rikossäännöksenä hybridi sisältäessään myös vanhan lainkohdan tekotavat.[208]

Kriminalisointiperustan muutos on jättänyt epäselvyyden siitä, miten terroristiryhmä on voimassa olevan värväysrikossäännöksen (RL 34a:4b) kannalta ymmärrettävä, sillä terrorismiyleissopimuksen 6 artiklassa ei määritellä siinä mainittavia yhteenliittymiä tai ryhmiä (*"association or group"*).[209] Ilmeistä

---

204 *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 351.

205 *Could 7/7 Have Been Prevented?*, s. 37 ja 51: "Experience since the 7/7 attacks has shown that it often involes attendance at extremist or jihadi training camps in the UK or overseas". Todettakoon, että Yhdistyneissä kuningaskunnissa on säädetty rangaistavaksi kouluttautuminen terrorismiin ("training for terrorism") ja osallistuminen paikkaan, jossa annetaan terroristista koulutusta ("attendance at a place used for terrorist training"). Kyseiset teot on kriminalisoitu 30.3.2006 voimaan tulleen terrorismilain (The Terrorism Act 2006) 6 ja 8 §:ssa, ja niistä säädetty enimmäisrangaistus on 10 vuotta vankeutta.

206 Prosessitaloudellista päätöksentekoa on muun muassa esitutkinnan rajoittamista ja seuraamusluonteista syyttämättä jättämistä koskevien säännösten soveltaminen. Esitutkinnan rajoittamisesta säädetään uuden esitutkintalain (805/2011) 3:10:ssä ja kaikkia rikoslajeja koskevasta yleisestä seuraamusluonteisesta syyttämättä jättämisestä on säännökset ROL 1:7 ja 8:ssä.

207 Ks. kyseisen päätöslauselman 2 ponsikappaleen a-kohta ja terrorismipuitepäätöksen 2 artiklan 2 kappaleen b-kohta.

208 Kyseisen yleissopimuksen voimaansaattaminen on toteutettu lailla (1369/2007), joka on tullut voimaan 1.5.2008.

209 HE 81/2007 vp, s. 10. Lain esityön mukaan on kuitenkin selvää, että esimerkiksi terrorisminvastaisten pakotteiden kohteeksi määriteltyjä yhdistyksiä ja ryhmiä voidaan pitää artiklan tarkoittamina yhteenliittyminä.

kuitenkin on, että terrorismipuitepäätöksen 2 artiklan 1 kappaleessa määritelty terroristiryhmä (*”terrorist group”*) samoin kuin sen kansallinen vastine RL 34a:6.2:ssa ei ole enää relevantti uutta värväysrikossäännöstä sovellettaessa. Tätä johtopäätöstä tukee myös se, että terrorismiyleissopimuksen kriminalisointivelvoitteet toimeenpantiin EU:ssa sijoittamalla värväys terrorismiin osaksi alkuperäisen terrorismipuitepäätöksen 3 artiklaa, joka koskee terroritoimintaan liittyviä rikoksia, eikä 2 artiklassa tarkoitettuun terroristiryhmään liittyviin terrorismirikoksiin.[210]

2.5.1 Terroristiryhmän perustaminen tai organisoiminen

Perustamis- ja organisoimistoimia rajaa ensinnäkin rikoksen otsikko ”Värväys terrorismirikoksen tekemiseen”. RL 34a:4b:n soveltamisalaan ei siis kuulu rekrytointiin liittymätön toiminta. Perustamis- tai organisoimistoimilta vaaditaan lisäksi aktiivisuutta, jota pelkkä kokouksiin osallistuminen tai ryhmää tukevien mielipiteiden esittäminen ei ole.[211] Ajallisia rajoitteita näihin värväystapoihin sen sijaan ei liity. Organisoiminen voi tapahtua perustamisvaiheessa tai olla muuta ryhmän henkilöresurssien kannalta merkittävää toimintaa ja myös perustamistoimet sinänsä voivat olla pitkäkestoisia.[212] Perustamisessa ja organisoimisessa on kyse ryhmän syntymisen ja jatkotoiminnan kannalta välttämättömistä esitoimista, joiden toimeenpano on ratkaisevalla tavalla ryhmän aktivistien varassa.[213]

Joitakin ryhmässä tapahtuvaa toimintaa kuvaavia rikossäännöksiä, kuten valtiopetoksen valmistelua (RL 13:3), laitonta sotilaallista toimintaa (RL 13:4) ja yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelua (RL 17:5) voidaan käyttää vertailukohtana pyrittäessä täsmentämään terroristisen värväyksen tekotapoja.[214] Sikäli kuin edellä mainittujen kriminalisointien lain esitöissä esitettyjä kantoja ryhmän perustamisen ja organisoimisen tekotavoista pidetään relevantteina myös terrorismikontekstissa, terroristiseksi värväykseksi voidaan katsoa terroristikokelaiden tai sellaisiksi haluavien kokoamista yhteen esimerkiksi ilmoituksin tai tiedonannoin, kiertämällä erilaisissa tilaisuuksissa, järjestämällä ilmoittautumistilaisuuksia tai ylläpitämällä tiloja sellaista toimintaa varten.[215]

---

210 KOM (2007) 650 lopullinen, s. 10–11.

211 HE 188/2002 vp, s. 52.

212 Ks. myös Ot.prp. nr. 8 (2007-2008), s. 204. ”En rekrutteringsprosess kan foregå over lang tid, og indoktrinering vil i saerlige tilfeller kunne anses som rekruttering till terrorhandlinger”.

213 ”Activist is the member of a terrorist cell that makes things happen” (*Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, s. 60).

214 HE 188/2002 vp, s. 50. Näiden säännösten esitöistä on näin ollen haettavissa toimintakuvauksia siitä, mitä terroristiryhmän perustaminen ja organisoiminen konkreettisesti voisi olla.

215 HE 94/1993 vp, s. 32.

Koska tämänkaltaiseen avoimeen rekrytointiin liittyy suuri kiinnijäämisriski, *internet* on muodostunut tärkeämmäksi värväämisen ja yleisemmin terroristitoimintaan inspiroimisen kanavaksi.[216] *Internet* on halpa, nopea ja yleisesti saatavilla oleva viestintäväline, ja se ulottuu käytännössä kaikkialle maailmaan, samalla kun se mahdollistaa käyttäjiensä tuntemattomana esiintymisen muita tavanomaisia yhteydenpitovälineitä paremmin.[217] Uudenlaista terroristiryhmän perustamisen ja organisoimisen muotoa edustaa virtuaalinen itsevärväys, jossa ei vaadita reaalimaailman ihmiskontakteja.[218] Tilanteessa, joissa terroristikokelaiksi pyrkivä ryhmä ottaa oma-aloitteisesti yhteyttä esimerkiksi aseellisen jihadin edustajaan, värväysakti on kaksitahoinen: itsevärväytyjiä lienee pidettävä lähinnä terroristiryhmän perustajina ja kontaktin toista osapuolta, kuten nettisivuston tai -foorumin agitaattoria, ryhmän organisoijana.[219] Myös sellainen ryhmän perustamis- tai organisoimiskeino on mahdollinen, jossa terroristi soluttautuu sinänsä lailliseen yhteisöön, kuten hyväntekeväisyysjärjestöön, ja ryhtyy tämän jälkeen muuntamaan kohdeyhteisöä sisältä käsin terroristista agendaa toteuttavaksi peitejärjestöksi.[220]

2.5.2 Väen värvääminen terroristiryhmään

Terrorismiyleissopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen mukaan värväys terrorismiin tarkoittaa muun muassa väen rekrytoimista tekemään tai osallistumaan taikka myötävaikuttamaan siihen, että yksi tai useampi terrorismirikos tehdään.[221] Rikoksen täyttyminen ei edellytä, että värväämisen kohteena ollut henkilö tosiasiassa osallistuu terrorismirikoksen tekemiseen tai liittyy ryhmään, jonka tarkoituksena on tällaisten rikosten tekeminen. Sen sijaan vaaditaan, että värvääjä onnistuu luomaan kontaktin värvättävään (*"the recruiter succesfully*

---

216 Ks. myös *Malkki* 2010, s. 178 ja 181 sekä *Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*.

217 KOM(2007) 650 lopullinen, s. 2 ja *Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*, s. 31: "Websites are difficult to monitor and trace; they can be established anywhere and have global reach; they are anonymous, cheap and instantaneous; and it requires no special expertise to set up a website. The internet is widely used for propaganda; training (including weapons and explosives); to claim responsibility for attacks; and for grooming through chatrooms and elsewhere".

218 *Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, s. 90. Kyse on eräässä mielessä alhaalta ylöspäin tapahtuvasta värväyksestä (*Malkki* 2010, s. 183).

219 "There are the official web sites, representing clerics, strategists, or Islamist militant organisations. They are often well run and may contain downloadable videos, communiqués, discussion papers and religious rulings, and frequently also provide opportunities for interaction with leading personalities" (*Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, s. 83).

220 *Husabø – Bruce* 2009, s. 218.

221 "…directly committing, participating in or contributing…" (Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 106).

approach the addressee").[222] Kontaktivaatimuksen on katsottava tulleen täytetyksi ainakin silloin, kun värväyksen kohde vastaa myöntävästi tai antaa itsensä tulla rekrytoiduksi terroristiseen hankkeeseen.[223]

Väen värvääminen on rangaistavaa myös silloin, kun se jää yrityksen asteelle esimerkiksi siitä syystä, että värvääjä tulee kesken rekrytointiprosessin viranomaisten kiinni- ja säilöönottamaksi. Vaikka siis kiinnioton keskeyttämäksi tullut värväysteko ei jälkikäteen arvioiden olekaan saanut aikaan vaaraa rikoksen täyttymisestä, kysymyksessä on rikoksen yritys, sillä vaara on vältetty vain satunnaisista syistä (RL 5:1.2).[224] Värväämiseksi ei kuitenkaan katsota kertakaikkisen kelvottomia tai epäuskottavia yrityksiä, jotka eivät saa minkäänlaista vastakaikua värväysaktin kohteelta.[225]

Väen värvääminen voi tapahtua erilaisilla tavoilla, kuten henkilökohtaisissa tapaamisissa tai *internetin* välityksellä.[226] Rikosvastuu väen värväämisestä ei ole sidoksissa terroristiryhmän elinkaareen: se on rangaistavaa perustamisvaiheessa tai myöhemmin sekä terroristisen päärikoksen täyttymisen jälkeen siitä riippumatta, onko värvätyllä osaa toteutuneeseen päärikokseen.[227] Aktivistit ovat saaneet ääri-islamilaisen terrorismin merkittävimmän värvääjätoimijan aseman Euroopassa, koska muut värvääjätahot, kuten radikaalit imaamit, ovat menettäneet merkitystään uusien terroristijäsenten rekrytoinnissa.[228] Terroristiaktivistit ovat usein ryhmänsä senioreita, jotka päättävät solun laajentamisesta.[229] Rangaistavuuden kannalta on kuitenkin merkityksetöntä, onko aktivisti sen terroristiryhmän jäsen, jonne värvätyt sijoittuvat tai ylipäätään minkään ryhmän jäsen.[230]

Internetistä on tullut yksi terroristisen propagandan levittämisen, terroristikandidaattien mobilisoinnin ja värväämisen tärkeimmistä välineistä.[231] Edellä mainittua virtuaalista itsevärväystä merkittävämpi uhka liittyy siihen, että *internetin* terrorismipropaganda tehostaa verkon ulkopuolella tapahtuvaa radikalisoitumista, indoktrinaatiota ja reaalimaailman rekrytointiprosesseja.[232] Esi-

---

222 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 109.

223 Ks. tästä tulkinnasta Ds 2009:17, s. 73.

224 Ks. myös *Tapani* 2010, s. 102–103 ja 126.

225 HE 81/2007 vp, s. 10.

226 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 108.

227 Ks. myös HE 188/2002 vp, s. 52.

228 *Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, s. 60–61. Ks. myös *Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*, s. 31: "Evidence suggests that extremists are increasingly moving away from mosques to conduct their activities in private homes or other premises to avoid detection".

229 "Activist is (typically) the one with whom the cell has originated and he is also one who is most likely to have a network of local friends and associates through whom to spot and select new recruits" (*Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, s. 61).

230 HE 188/2002 vp, s. 52.

231 KOM (2007) 650 lopullinen, s. 2.

232 *Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, s. 84–87.

merkkinä viimeksi mainitusta voidaan mainita kuntoharjoittelun varjolla tapahtuva terroristikokelaiden fyysinen ja psyykkinen seulonta.[233]

Kun terrorismipropagandan levittäminen on yhä suuremmassa määrin siirtynyt sähköiseen viestintäverkkoon, siihen on myös reagoitava verkossa.[234] Eräs keino tässä on soveltaa niitä pakkokeinoja, joista säädetään laissa sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003). Se, että tuomioistuin voi kyseisen lain nojalla määrätä esimerkiksi juuri värväyspropagandaa tukevan palvelimen tai muun sellaisen laitteen ylläpitäjän luovuttamaan verkkoviestin lähettäjän selvittämisessä tarpeelliset tunnistamistiedot tai keskeyttää julkaistun verkkoviestin jakelu taikka määrätä verkkoviesti poistettavaksi yleisön saatavilta ja hävitettäväksi, antaa joka tapauksessa mahdollisuuden hetkellisesti häiritä tai lamauttaa terroristien toimia *internetissä*.[235]

2.5.3 Taivuttaminen terrorismirikoksen tekemiseen muuten

Värväys terrorismiin kattaa paitsi väen värväämisen terroristiryhmään, myös yksittäisen henkilön taivuttamisen tekemään terrorismirikos tai osallistumaan taikka myötävaikuttamaan sellaiseen rikokseen.[236] Tämänkaltaista terroristiryhmän toimintaan liittymätöntä värväystekoa on ennen RL 34a:4b:n voimaantuloa voitu arvioida rangaistavana yllytyksenä terroristiseen päärikokseen.[237] Koska RL 5:5:ssä tarkoitetun yllytyksen rangaistavuus kuitenkin edellyttää vähintään valmisteluksi edennyttä terrorismirikosta, aksessorisuusvaatimuksen sitoma yllytyssäännös ei riitä täyttämään terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2008) 6 ja 8 artiklasta johtuvaa kriminalisointivelvoitetta.[238] Aiemmin voimassa ollutta värväystunnusmerkistöä RL 34a:4.1:n 1 kohdassa puolestaan rasitti paitsi vastuun liitännäisvaatimus, myös ryhmäkriteeri. RL 34a:4b:n säätäminen on näin ollen merkinnyt sekä aksessorisuusvaatimuksesta luopumista että yksittäisen henkilön taivuttamista koskevan värväystavan uuskriminalisointia.

Verkkotuettu värväys perustuu *internetin* käyttämiseen ideologisen viestin levittämisessä ja vahvistamisessa sekä kumppanuuksien mahdollistamisessa muiden samanmielisten kanssa.

233 *Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*, s. 17: ”It is worth noting that for some extremist activities – e.g. fighting overseas – physical fitness and resilience are essential”.

234 Euroopan unionin neuvosto (14781/1/05), s. 3: ”To counter terrorist recruitment, the EU resolves to disrupt the activities of the networks”.

235 Ks. terroristisen hankkeen häirinnästä *Could 7/7 Have Been Prevented?*, s. 8.

236 LaVM 9/2007 vp, s. 4.

237 HE 81/2007 vp, s. 10.

238 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 34: ”One of the characteristics of the new crimes introduced by the Convention is that they do not require that a terrorist offence actually be committed. This is explicitly stated by the Convention in Article 8”.

Taivuttaminen terrorismirikoksen tekemiseen on sanamuotonsa perusteella hyvin lähellä terrorismiyleissopimuksen 5 artiklan mukaista julkista yllytystä terrorismirikokseen,[239] jota vastaa Suomessa RL 34a:1.1:n 2 kohdan rikossäännös julkisesta kehottamisesta rikokseen.[240] Lainkonkurrenssi, jossa terroristiepäillyn menettelyn voi katsoa täyttävän samalla kertaa sekä terroristisen värväysrikoksen että RL 34a:1:ssä tarkoitetun julkisen kehottamisen rikokseen, ratkeaa jälkimmäisen rikossäännöksen hyväksi. Terroristinen värväys nimittäin on nimenomaisessa subsidiariteettisuhteessa täytettyyn terrorismirikokseen nähden. Tätä päätelmää ei horjuta se epäjohdonmukaisuus, että ratkaisu todennäköisesti johtaa lievempään rangaistukseen kuin mihin värväyskriminalisoinnin soveltamisella päästäisiin.[241]

Se, mikä tunnusmerkistötasolla erottaa kyseiset kriminalisoinnit, on terrorismirikokseen kehottamiseen liittyvä julkisuusvaatimus. Toisin kuin rikokseen kehottamiskriminalisoinnissa, jossa säädetään tuomittavaksi se, joka joukkotiedotusvälineitä käyttäen tai julkisesti väkijoukossa taikka yleisesti tietoon saatetussa kirjoituksessa tai muussa esityksessä kehottaa tai houkuttelee rikoksen tekemiseen, värväysrikos soveltuu vain tietyn henkilön tai ainakin rajatun henkilöjoukon taivuttamiseen terrorismirikoksen tekemiseksi.[242] Selkeimmillään rikossäännös julkisesta kehottamisesta rikokseen poissulkeutuu silloin, kun rekrytointi tapahtuu suljetussa tilassa värvääjän ja värvättävän kahdenkeskisen keskustelun tuloksena.[243]

Edellä kuvattu lainkonkurrenssi voi käytännössä aktualisoitua esimerkiksi vihamielistä sanomaa julistavan imaamin kohdalla.[244] Radikaalit imaamit toimivat tyypillisesti propagandan levittäjinä, uskonnollisina auktoriteetteina ja värväysmagneetteina, minkä lisäksi he voivat olla keskeisiä solmukohtia terroristiverkostojen ja -ryhmien muodostuksessa.[245] Tämänkaltainen toiminta lähestyy sitä enemmän värväysrikoksen kriteerejä, mitä rajatumpaan kuulijakuntaan terroritekojen ylistäminen kohdistuu, ja mitä aktiivisemmin indoktrinaation kohteet pyritään integroimaan johonkin terroristista agendaa ajavaan ryh-

---

239 Ks. pohjoismaisesta lainkonkurrenssikeskustelusta tässä asetelmassa Prop. 2008/09:25, s. 27 ja Ot.prp. nr. 8 (2007-2008), s. 204.

240 HE 81/2007 vp, s. 10.

241 Ks. myös HE 188/2002 vp, s. 55.

242 Ks. myös Prop. 2008/09:25, s. 27.

243 Syyttäjän on rajatapauksessa perusteltua esittää viimeistään oikeudenkäynnin aikana vaihtoehtoinen syyte terroristisessa tarkoituksessa tehdystä julkisesta kehottamisesta rikokseen RL 34a:1:n nojalla, jottei oikeusvoiman negatiivinen vaikutus lainvoimaisessa tuomiossa johtaisi niidenkin oikeustosiseikkojen prekluusioon, joihin ei ensimmäisessä oikeudenkäynnissä vedottu (*Koponen* 2004, s. 144–146). Ks. myös Ds 2009:17, s. 77.

244 *Abu Hamza* ja *Abdallah al Faisal* Lontoossa sekä *Mohamed ed Maghrebi* Pariisissa ovat esimerkkejä imaameista, joiden merkitys radikaalin islamistisen liikkeen värväys- ja mobilisointitoiminnalle Euroopassa on ollut suuri (*Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, s. 56).

245 Ibid.

mään. Esimerkiksi silloin, kun vihapuhe tai muu ideologinen iskostus sisältää suoranaisia viittauksia aseelliseen jihadiin, menettelyä on lähtökohtaisesti arvioitava värväyksenä terrorismirikoksen tekemiseen.

2.6 VAARANTAMINEN

Tämän luvun V alussa asetettiin työhypoteesi, jonka mukaan vaarantaminen ja teon huolimattomuus ovat terroristisen valmistelun ja edistämisen yleisen rakenteen elementtejä. Oletus vaarantamiskriteerin olemassaolosta terroristisissa valmistelu- ja edistämistunnusmerkistöissä nojaa siihen, että kyseisten tunnusmerkistöjen ilmauksissa ei edellytetä teosta erillisiä fyysisiä tai psyykkisiä muutoksia tai muita seurauksia. Kun vahinkoseurauksen aiheutumista ei siis edellytetä,[246] terroristisen valmistelun ja edistämisen täytyy kuulua rikosten jaottelussa joko teko- tai vaarantamisrikoksiin.[247] Tekorikokset, joista puhutaan oikeuskirjallisuudessa myös toiminta- tai käyttäytymiskriminalisointeina,[248] nivoutuvat sikäli vaarantamistematiikkaan, että niissä on kyse presumoidulle vaaralle rakentuvista rikoksista.[249] Mihin vaarantamisrikoskategoriaan valmistelu- ja edistämistunnusmerkistöt on sijoitettava?

2.6.1 Vaarantamisrikoskategoriat

Vaarantamisrikokset voidaan jakaa vaadittavan vaaran asteen perusteella kolmeen ryhmään.[250] Konkreettinen vaara on välitöntä vaaraa ja se on käsillä vasta, kun suojeltava etu joutuu seurauksen syntymisen lähellä olemisen vuoksi akuuttiin olemassaolokriisiin.[251] Konkreettinen vaara on siis lähinnä vahinkoseurausta, ja konkreettista vaaraa edellyttävät kriminalisoinnit muodostavat ensimmäisen suojamuurin oikeushyvän ympärille (*”Rechtsgüterschutz”*).[252] Vaara-asteikon toisessa ääripäässä ovat presumoidulle vaaralle rakentuvat rikokset, joissa vaarantamisvaatimus täyttyy suoraan toiminnan myötä.[253] Abstraktiset vaaran-

---

246 Seurausta ei edellytetä RL 34a:2, 4, 4a tai 4b:n mukaisissa teoissa edes aksessorisuusvaatimuksen välityksellä (Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 34).

247 Ks. rikosten jaottelusta mm. *Nuutila* 1997a, s. 89–92 ja *Husabø* 1999, s. 45.

248 *Nuotio* 1998c, s. 358, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 193 ja *Frände* 2012, s. 61.

249 *Frände* tosin jäsentää presumoidun vaaran tilanteet loukkaamisrikosten kategoriaan (*Frände* 1994, s. 73).

250 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 193 ja *Koskinen* 2008a, s. 37–38.

251 *Nuotio* 1998c, s. 369 ja 380 sekä *Frände* 2004, s. 26–27. Ks. myös *Hoflund* 1967, s. 55 (”aktuell fara”).

252 *Knuts* 2010, s. 233. Ks. oikeushyväsuojasta *Roxin* 2006a, s. 40–43.

253 Presumoidun vaaran tilanteissa ei tarvitse ylipäätään kysyä, olisiko seuraus voinut sattua (*Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 101).

tamisrikokset taas ovat vaarantamisrikosoikeuden ”kuningattaria”, sillä ne liikkuvat konkreettisen vaarantamiskiellon ja presumoidun vaaran välimaastossa, toisin sanoen suojeltavaan intressiin nähden lähimmän ja uloimman suojamuurin välisellä alueella.[254] Puhe siitä, että abstraktinen vaarantaminen sisältyy aina konkreettiseen, tai kääntäen, että vaarallinen teko ei aina vaaranna oikeushyvää, kuvastaa nimenomaan vaaran asteajattelua.[255]

Rikosoikeustieteessä on pidetty tärkeänä kehittää vaaran intensiteettiä monisyisempi argumentaatiorakenne kullekin vaarantamisrikoskategorialle.[256] Koska eri vaarantamisrikosluokissa ratkaistaan toisistaan poikkeavia kysymyksiä, argumentaatiomalli auttaa jäsentämään epäselvät tapaukset, kuten juuri valmistelun ja edistämisen, adekvaattisiin kategorioihinsa. Esimerkiksi konkreettisessa vaarantamisessa edellytetään ontologista mahdollisuutta ja seurauksen syntymisen varteenotettavaa todennäköisyyttä.[257] Konkreettista vaarantamista leimaa toiseksi läheinen uhrinäkökulma, mistä puhutaan myös tekijän toimen vahinkorelevanssina.[258] Kolmanneksi, konkreettisen vaaran vyöhykkeessä on oltava vaarantamiskelpoisia kohteita.[259]

2.6.2 Kaksi näkökulmaa teon vaarallisuuden vaatimukseen

Terroristiset valmistelu- ja edistämistunnusmerkistöt ovat pitkälle etumaastoon työnnettyjä kriminalisointeja (*”förfältsdelikt”*), joilla pyritään pysäyttämään terroristien eteneminen uloimmalla suojamuurilla.[260] Siinä missä RL 34a:2 hoitaa torjuntatehtävän aikaulottuvuudessa, edistämistunnusmerkistöt vaikuttavat henkilöulottuvuudessa. Kun tätä kuvausta valmistelu- ja edistämisrikoksista verrataan edellä esitettyyn konkreettisen vaarantamisen argumentaatiorakenteeseen, havaitaan välittömästi niiden yhteensopimattomuus. Terroristisen valmistelu- ja edistämisvaaran argumentaatiosuunta on pikemminkin päinvastainen siihen nähden, miten niin sanottuja läheltä piti -tilanteita rikosoikeuden doktriinissa luonnehditaan.[261]

RL 34a:1:ssä edellytettävä vaarantaminen on tärkeä kiintopiste valmistelu- ja edistämisvaaran konstruoinnissa, sillä RL 34a:2, 4, 4a ja 4b laajentavat rikosvastuun alaa siitä, mihin terroristisen päärikoksen rangaistavuus päättyy. Koska

---

254 Ks. myös *Nuotio* 1998c, s. 407 ja 410.
255 *Nuutila* 1996, s. 292. Näin myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 114.
256 *Nuotio* 1998c, s. 467.
257 *Tolvanen* 1999, s. 261, *Tapani* 2010, s, 74 ja *Frände* 2012, s. 80 ja 82. Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 104–105.
258 *Nuotio* 1998c, s. 378 ja 469 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 197.
259 *Nuotio* 1998c, s. 375 ja 395.
260 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 32 ja HE 188/2002 vp, s. 16. Ks. myös *Asp* 2005, s. 14–15.
261 *Nuutila* 1997a, s. 102, *Nuotio* 1998c, s. 460 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 204.

RL 34a:1:ssä esiintyy ”on omiaan” -vaatimus,[262] vaaran intensiteetin on loogista otaksua olevan terroristisissa valmistelu- ja edistämistunnusmerkistöissä tätä matalampi. Tulkinta, jonka mukaan terroristinen valmistelu ja edistäminen edellyttäisivät konkreettista vaarantamista – toisin kuin RL 34a:1:ssä, jossa asetetaan vain abstraktisen vaaran vaatimus[263] – johtaisi siis epäjohdonmukaisuuteen terrorismirikosten keskinäisessä vaarantamissystematiikassa. Johtopäätös on näin ollen se, että terroristinen valmistelu ja edistäminen eivät kuulu konkreettisten vaarantamisrikosten luokkaan. Jäljelle jää kaksi vaihtoehtoa muotoilla teon vaarallisuuden vaatimus. Aloitan seuraavassa presumoidun vaaran perustelusta jatkaakseni sen jälkeen ”on omiaan” -vaaran argumentaatiolinjoilla.

2.6.2.1 Tunnusmerkistöjen ilmaus

RL 34 a luvun valmistelu- ja edistämisrikossäännöksissä ei ole ilmaistu mitään teon vaarallisuutta koskevaa vaatimusta. Kysymys siitä, tuleeko valmistelu ja edistäminen ymmärtää presumoidun tai ”on omiaan” -vaaran kautta, on jätetty avoimeksi myös lain esitöissä terrorismia koskeviksi rikoslain säännöksiksi (HE 188/2002 vp) ja rikoslain 34 a luvun muuttamisesta (HE 81/2007 vp).[264] Terroristisessa valmistelussa ja edistämisessä näyttää siis olevan kyse niitä koskevien tunnusmerkistöilmausten valossa puhtaista tekorikoksista, joissa tietty käyttäytyminen tai toimintaan ryhtyminen sinänsä laukaisee rikosvastuun.[265] Näkemys valmistelusta ja edistämisestä presumoidulle vaaralle rakentuvina rikoksina on terrorismirikosten vaarantamissystematiikan kannalta sinänsä johdonmukainen. Ei siis ole yllättävää, että ”salahanke-, jäsenyys- ja ryhmän toimintaan osallistumiskriminalisoinnit” on viimeaikaisessa vaarakeskustelussa jäsennetty tekotyyppiluokkaan, jossa vaarantamisen kriteeri on sulautunut osaksi teonkuvausta.[266]

Koska presumoitu vaara on vaarallisuudesta luotu legaalinen olettama, sen yhteydessä ei ole tarpeen pohtia rikoksen eksistentiaalista mahdollisuutta tai etukäteistodennäköisyyttä taikka potentiaalisten uhrien näkökulmaa vaaraan.[267] Presumoidussa vaarassa ei ole tarvetta tehdä myöskään tapahtumainkulun kontrollia tai tekotyypin vaarallisuutta koskevia arviointeja taikka ottaa huomioon

---

262 HE 188/2002 vp, s. 33.

263 *Nuotio* 2008b, s. 956.

264 Valmistelun todetaan hallituksen esityksessä olevan ”rangaistavaa, jos se tähtäisi tekoon, joka olisi toteutuessaan tehty terroristisessa tarkoituksessa siten, että se olisi omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin valtiolle tai kansainväliselle järjestölle” (HE 188/2002 vp, s. 44). Lausuma ei kerro muuta kuin että RL 34a:1:ssä säädetyssä tunnusmerkistössä asetetaan ”on omiaan” -vaatimus.

265 Ks. tekorikoksista *Nuotio* 1998c, s. 355, 358 ja 435.

266 *Palo* 2010, s. 239

267 *Nuotio* 1998c, s. 355–356.

tekijän mahdollisuuksia varotoimenpiteisiin.[268] Presumoidun vaaran tilanteissa voidaan sivuuttaa myös teon huolimattomuuden arviointi, sillä haitan mahdollisuudella operoivalle argumentaatiolle – riskianalyysille – ei jää sijaa ajattelussa, jossa todennäköisyys on vakioitu täydeksi varmuudeksi.[269] Presumoitu vaara on kumoamatonta: vaarallisuuden oletus ei ole mitätöitävissä teon vaarattomuutta koskevalla vastanäytöllä.[270] Vaaraolettama kanavoituu käytännössä RL 17:1.2:ssa olevan todistustaakkasäännön kautta siten, että syyttäjän ei tarvitse huolehtia todistelun esittämisestä teon vaarallisuutta ja kiellettyä riskinottoa koskevin osin.[271]

2.6.2.2 Rikoslainopin koherenssi

Kun tunnusmerkistön ilmaukseen keskittyvästä teon vaarallisuuden tarkastelusta etäännytään rikoslainopin tasolle, vaaran vaatimus kyetään rekonstruoimaan useamman kiintopisteen varassa. Rikoslainopillisen perheyhtäläisyyden näkökulmasta tulisi voida selittää siirtymä yrityksessä edellytettävästä vaarasta valmisteluvaaraan ja avunantovaaran suhde edistämisessä edellytettävään vaaraan. Mikäli lähioppeja tarkastellaan perheyhtäläisyysajattelun ulkopuolelta,[272] voidaan edelleen kysyä, onko valmistelu- ja edistämisvaaran välillä jokin yhteys.

Kuten tunnettua, yritysteon on täytynyt aiheuttaa konkreettinen vaara rikoksen täyttymisestä (RL 5:1.2).[273] Kyseisen momentin ensimmäinen virke on myös valmistelun kannalta relevantti säännös,[274] koska siinä määritetään, mistä lähtien valmistelu on edennyt rikoksen yritykseksi. Valmistelun puolelle jää *e contrario* -päätelmän mukaan sellainen teko, jossa ei ole kyse varsinaisen päärikoksen tekemisen aloittamisesta, ja joka ei ole saanut aikaan konkreettista päärikoksen täyttymisen vaaraa. Tilanteessa, jossa vaaran intensiteetti ei täytä konkreettisen vaarantamisen vaatimuksia esimerkiksi siitä syystä, että näköpiirissä ei ole vaarantamiskelpoisia kohteita, jäädään abstraktisen vaarantamisen puolella.[275] Näin ollen tulkinta, jossa valmistelun katsotaan perustuvan ”on omiaan” -vaaralle, on paremmassa sopusoinnussa RL 5:1.2:n kanssa kuin presumoidulle vaaralle rakentuva vaihtoehto.

---

268 *Nuutila* 1997a, s. 101, *Nuotio* 1998c, s. 404 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 201.
269 Riskillä tarkoitetaan haitan mahdollisuutta (ks. luku V.2.7.3).
270 *Nuotio* 1998c, s. 355 erit. alaviite 84, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 194 ja *Frände* 2012, s. 64.
271 Ks. myös *Nuotio* 1998c, s. 357 ja *Frände* 1991, s. 863.
272 Olen edellä luvussa IV.3 katsonut valmistelun lähiopeiksi yrityksen ja CC:n, ja vastaavasti edistämisen lähiopeiksi avunannon, JRTO:n ja JCE:n.
273 HE 44/2002 vp, s. 137, *Nuutila* 1997a, s. 327 ja *Tapani* 2010, s. 73.
274 Vrt. *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 382 ja *Frände* 2012, s. 222.
275 *Nuotio* 1998c, s. 407 ja *Asp* 2007, s. 168.

Avunannon ja edistämisen on lisättävä kohderikoksen toteutumisen todennäköisyyttä.[276] Puhe siitä, että rangaistavan myötävaikuttamisen on kohotettava kohderikoksen mahdollisuutta, rinnastuu vaaranvaatimukseen päärikoksen täyttymisestä. Edistämistoimen ja terroristisen päärikoksen välillä edellytetään siis olevan reaalinen mahdollisuussuhde. Koska edistämisessä vaaditaan kohderikoksen mahdollisuutta, presumoitu vaara – jossa legaalinen olettama on syrjäyttänyt vaaran etukäteis- ja jälkikäteisarvostelun – ei ole ristiriidatta sovitettavissa edistämisvaarantamisen kriteeriksi.[277]

RL 34 a luvun mukaisten edistämisrikossäännösten kohteena on ”1 tai 2 §:ssä tarkoitettu rikollinen toiminta”, toisin sanoen terroristinen päärikos tai sen valmistelu. Tämän vuoksi, ja koska aksessorisuusvaatimus ei koske edistämisrikoksia, edistäminen voi valmistelun kannalta tarkasteltuna ilmetä sitä ennen, sen aikana tai sen jälkeen. Abstraktisen vaarantamisen argumentaatiomalli, tuo ”vaarantamisrikosoikeuden kuningatar”, selviää valmistelun kiintopisteekseen ottavasta edistämisvaaran muotoilutehtävästä vakuuttavimmin, koska vain ”on omiaan” -vaaralla operoiva kykenee yhtäältä asettumaan eksistenssikriisiä lähentyvän edun (”kuninkaan”) suojaksi päärikoksen yrittäjää vastaan ja toisaalta lyömään uloimman suojamuurin juuri ylittäneen ”sotilaan” eli valmistelun edistäjän.

2.6.3 Valmistelu- ja edistämisvaaran argumentaatiorakenne

Vaaran luonnehdinnassa on paljon samaa kausaalisuuden kanssa.[278] Näiden käsitteiden välillä vallitsee kuitenkin ratkaiseva ero: syy-yhteydestä voidaan puhua vasta, kun seuraus on syntynyt.[279] Vaarasta puhutaankin 1) tiettynä ominaisuutena tai olosuhteena,[280] 2) tällaisista tekijöistä potentiaalisesti aiheutuvana epätoivottavana seurauksena ja 3) mahdollisuussuhteena edeltävien kohtien välillä.[281] Tyydyn toteamaan edellä 1-kohdassa tarkoitetun vaaraelementin osalta, että sitä vastaa tässä itse valmistelu- tai edistämisteko.

Mikäli teon vaarallisuus muotoillaan terroristisessa valmistelussa ja edistämisessä ”on omiaan” -vaaran argumentaatiolinjoilla, sijoittuvat nämä rikokset samaan vaarantamisrikoskategoriaan terroristisen päärikoksen kanssa. Sama-

---

276 HE 44/2002 vp, s. 157 ja Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 78. Ks. myös *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 412 ja *Frände* 2012, s. 256.

277 Sama johtopäätös koskee tietysti myös avunantoa.

278 *Nuotio* 1998c, s. 134.

279 *Nuotio* 1998c, s. 363.

280 *Kreus* 2010, s. 37.

281 *Jareborg* 2005a, s. 166 ja *Asp* 2007, s. 166. Arkinen vaarapuhe ottaa usein kohteekseen vain ”vaaran lähteet” sivuuttaen 2- ja 3-kohtien mukaiset vaara-elementit tai vastaavasti vain seurauksen, jolloin huomio tarkentuu yksinomaan 2-kohdassa tarkoitettuun vaarakomponenttiin.

kategorisuus ei silti tarkoita, että valmistelu- ja edistämisvaarassa vaikuttaisi sama vaarantamiskriteeri kuin RL 34a:1:ssä. Hienojako paljastuu tarkentamalla huomio ”on omiaan” -vaarakäsitteen ensimmäiseen rakenne-elementtiin, joka tässä edustetun kannan mukaan on negatiivinen tapahtuma.[282]

2.6.3.1 Negatiivinen tapahtuma

Terroristisen päärikoksen rangaistavuuden ehdoton edellytys on, että se ”on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin valtiolle tai kansainväliselle järjestölle”.[283] Kyseistä vaarantamisehtoa voisi luonnehtia terroristisen vaarantamisen prototyypiksi, sillä siinä asetettujen osatekijöiden – vaarantamiskelpoiset kohteet ja kvalifioitu vahinko[284] – yhdistelmä tekee siitä ainutkertaisen kodifioitujen vaarantamiskriteereiden joukossa. Yhtäältä vain vahingonvaara, joka kohdistuu valtioon tai hallitustenväliseen järjestöön taikka siihen rinnastettavaan järjestöön (RL 34a:6.3),[285] ja toisaalta vain vakavaksi arvioitava vahingonvaara riittävät täyttämään RL 34a:1:ssä edellytetyn ”on omiaan” -vaatimuksen.[286] Puheena oleva vaarantamiskriteeri on terroristista tarkoitusta edellyttävään subjektiiviseen tunnusmerkkiin nähden itsenäinen vastuun perustava seikka.[287]

Terroristista valmistelua leimaa toiminnan tapahtuminen ajallisesti ja edistämistä taas osallisuuden kannalta etäällä RL 34a:1:ssä tarkoitetusta päärikoksesta.[288] Vaaravyöhyke ja siinä erottuvat vaarantamiskelpoiset kohteet sellaisena kuin ne ovat hahmotettavissa terroristisen päärikoksen tekijän näkökulmasta,

---

282 *Jareborg* 2005a, s. 165–166, *Tapani* 2010, s. 61 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 103: ”En fara innebär att det på något sätt är möjligt att något kommer att inträffa, som värderas negativt”.

283 HE 188/2002 vp, s. 33. Kyseinen vaarakriteeri poikkeaa terrorismipuitepäätöksen 1 artiklan 1 kohdasta, jonka mukaan terrorismirikoksina pidetään ”tekoja, jotka luonteensa tai asiayhteytensä vuoksi voivat aiheuttaa vakavaa haittaa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle”. Rikoslain säännöksessä on siis korvattu puitepäätöksen viittaus luonteeseen ja asiayhteyteen ”on omiaan” -konstruktioon, haitan sijaan taas puhutaan vahingosta ja termi ”maalle” on vaihdettu sanaan ”valtiolle”. Kyseinen vaarakriteeri muotoiltiin ensimmäisen kerran puitepäätösluonnoksen 3. versiossa (Council doc. 12647/3/01 REV 3, Art. 1 (1) ja se sai lopullisen muotoilunsa luonnoksen 4. versiossa (Council doc. 12647/4/01 REV 4, Art. 1 (1).

284 Ks. vaaran laadusta *Nuotio* 1998c, s. 405 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 200–201.

285 HE 188/2002 vp, s. 62 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 151. Hallitustenvälisiä järjestöjä ovat esim. YK ja sen erityisjärjestöt, EU, EN, NATO, ETYJ, Pohjoismaiden neuvosto, OECD ja GATT. Punainen Risti taas on muu kuin hallitustenvälinen järjestö, mutta merkityksensä ja kansainvälisen asemansa puolesta edeltäviin rinnastettava organisaatio.

286 Ks. vakavan vaarallisuuden vaatimuksesta *Nuutila* 1997a, s. 106.

287 HE 188/2002 vp, s. 33: ”Jos teko ei ole omiaan aiheuttamaan tällaista vahinkoa, tekoa ei ole pidettävänä terroristisessa tarkoituksessa tehtynä rikoksena, vaikka tekijällä on ollutkin terroristinen tarkoitus”. Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 151.

288 Ks. myös *Asp* 2007, s. 165.

ovat valmisteluvaiheessa tai edistäjien kannalta tarkasteltuna usein vielä kehittymättä. Valmistelijan tai edistäjän rikospanoksen ja vaarantamiskelpoisten kohteiden vaaravyöhykkeeseen joutumisen välillä vallitseva suhde on siis lähinnä heuristinen hypoteesi.[289] Tämän vuoksi ei ole realistista edellyttää, että valmistelu- tai edistämisteon tulisi aiheuttaa vahingonvaaraa jollekin valtiolle tai kansainväliselle järjestölle, vaan on tyydyttävä kohdemielessä yleisempään vaarallisuuden vaatimukseen: ”on omiaan” -vaaraan terroristisen päärikoksen (negatiivinen tapahtuma) täyttymisestä.[290]

Terroristisissa valmistelu- ja edistämisrikossäännöksissä ei edellytetä vahingon syntymistä, eikä vahingon vaatimusta voida kanavoida kyseisten kriminalisointien vastuurakenteeseen myöskään aksessorisuusvaatimuksen välityksellä.[291] RL 34a:1:ssä esiintyvä kvalifioidun vahingon vaatimus ei siis voi tulla kyseeseen valmistelu- ja edistämisvaaran komponenttina. Olisin sitä vastoin valmis rajaamaan rikosvastuun ulkopuolelle sellaiset valmistelu- ja edistämisteot, jotka ovat olleet omiaan aiheuttamaan vain vähäisen vaaran terroristisen päärikoksen toteutumisesta.[292] Tämä mahdollistaisi rikosvastuusta vapauttamisen paitsi suoranaisen kelvottomuuden tilanteissa, myös esimerkiksi silloin, kun yhtäältä valmistelu- tai edistämistoimen ja toisaalta päärikoksen välillä on kulunut pitkä aika.[293] Ruotsin rikoskaaren 23:2.3:n mukaan valmistelu on nimenomaan rankaisematonta, jos siitä aiheutuu vain privilegioitu vaara päärikoksen täyttymisestä (*”till ansvar skall inte dömas om faran för brottets fullbordan var ringa”*).[294]

RL 34a:4.1:n 3 kohdan mukainen edistämistekotapa (tärkeän tiedon antaminen terroristiryhmälle) muodostaa kuitenkin poikkeuksen tässä hahmoteltuun edistämisvaaran argumentaatiomalliin, sillä tässä tekotavassa edellytetään samaa teon vaarallisuutta kuin terroristisessa päärikoksessa.[295] Poikkeavaa sääntelyratkaisua on tältä osin perusteltu hallituksen esityksessä pyrkimyksellä täs-

---

289 Ks. myös *Nuotio* 1998c, s. 40 ja 381 sekä *Asp* 2007, s. 165.

290 Ottaen huomioon, että RL 34 a luvun valmistelu- ja edistämiskriminalisointien tarkoituksena on parantaa viranomaisten mahdollisuuksia torjua terrorismia (HE 188/2002 vp, s. 16) ja edistää sopimuspuolten pyrkimyksiä ehkäistä terrorismia (terrorisminyleissopimuksen (SopS 48/2008) 2 artikla), voidaan tässä esitetyn vaaratulkinnan tueksi vedota myös kyseisten rikossäännösten suojelutarkoitukseen (ks. myös *Nuotio* 1998c, s. 384).

291 HE 188/2002 vp, s. 43 ja HE 81/2007 vp, s. 4.

292 Ks. vähäisestä vaarasta *Nuotio* 1998c, s. 427, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 196 ja *Palo* 2010, s. 265.

293 Ks. myös oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 41, SOU 1996:185a, s. 276–277 ja *Asp* 2007, s. 177.

294 NJA 1992, s. 679, SOU 1996:185a, s. 276, *Jareborg* 2005a, s. 395 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 453.

295 Kyseisen vaarantamiskriteerin liittäminen tietojen antamista (”supply of information”) koskevaan tekotapaan on puhtaasti kotoperäinen ratkaisu. Terrorismipuitepäätöksen 2 artiklan 2 kappaleen b-kohdassa ei nimittäin aseteta minkään osallistumisen (edistämisen) ehdoksi erityistä vaarantamisvaatimusta.

mällisempään, mutta myös samankaltaiseen ilmaukseen vakoilua koskevan rikossäännöksen (RL 12:5) kanssa.[296] Kritisoin kyseistä sääntelyratkaisua. Jos vaaran vaatimusta ei kyetä muotoilemaan terroristisesta päärikoksesta poikkeavalla tavalla, kaatuu samalla keskeisin peruste säätää edistämisestä itsenäisissä rikostunnusmerkistöissä.[297] Tietojen antamista koskevan edistämistekotavan yhteydessä tulee joka tapauksessa sovellettavaksi RL 34a:4.1:n 3 kohdassa kodifioitu ”on omiaan” -vaatimus. Todettakoon vertailun vuoksi, että viimeksi mainitussa vaatimuksessa on kyse kvalifioidusta vaarantamiskriteeristä tässä hahmoteltuun ”yleiseen edistämisvaaraan” nähden, jossa ei edellytetä vaaraa tietyn kohteen suunnassa tai vakavan vahingon mahdollisuutta.

2.6.3.2 Ontologinen mahdollisuus ja tekotyyppiajattelu

Terroristisen valmistelun ja edistämisen yleistä ”on omiaan” -vaatimusta on tarkasteltava sekä jälkikäteis- että etukäteisnäkökulmasta.[298] Abstraktisen vaaran toteaminen edellyttää tässä yhteydessä, että *ex post* -näkökulmasta voidaan sanoa terroristisen päärikoksen toteutumisen olleen mahdollista.[299] Mikäli päärikoksen realisoituminen on tästä näkökulmasta poissuljettu, rikosvastuu terroristisesta valmistelu- tai edistämisrikoksesta ei voi tulla kyseeseen.[300] Koska satunnaisten syiden konstruktio RL 5:1.2:ssa koskee vain yritystä eli konkreettisen vaarantamisen tilanteita, ei ole estettä asettaa päärikoksen täyttymisen ontologista mahdollisuutta osaksi terroristisen valmistelun ja edistämisen vaarantamisrakennetta.[301] Vaikka ontologinen mahdollisuus on abstraktisen vaarantamisen rakennekriteerinä vahva, se on sisällöllisenä vaatimuksena heikko, sillä vaarallisuus rakennetaan ”on omiaan” -vaaran kategoriassa mahdollisuussuh-

---

296 HE 188/2002 vp, s. 53. RL 12:5:ssä tosin säädetään ”seikasta, jonka tuleminen vieraan valtion tietoon voi aiheuttaa vahinkoa”.

297 Edistämisrikokset nimittäin ovat rangaistavia juurikin niiden päärikoksen toteutumista lisäävän vaarapotentiaalin vuoksi (Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 78). Ks. myös *Husabø* 1999, s. 45.

298 Ks. vaaran tarkastelukulmista *Nuotio* 1998c, s. 452, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 196 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 454.

299 Mikäli abstraktisessa vaarassa luovuttaisiin kokonaan ontologisista oletuksista, absorboituisi ”on omiaan” -vaarakategoria osaksi presumoidun vaaran luokkaa (*Nuutila* 1996, s. 287, *Nuotio* 1998c, s. 453, *Tolvanen* 1999, s. 261, *Jareborg* 2005a, s. 396 ja *Knuts* 2010, s. 240).

300 Ks. vastuun poissulkemisesta jälkikäteistarkastelussa SOU 1996:185a, s. 283, *Nuotio* 1998c, s. 395 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 196.

301 Satunnaisten syiden konstruktio ei ole edes tarpeen abstraktisissa vaarantamisrikoksissa, sillä ”on omiaan” -vaara-ajattelussa satunnaisuudet päinvastoin tulevat eliminoiduiksi (*Wennberg* 1985, s. 219, *Nuutila* 1996, s. 288, *Nuotio* 1998c, s. 452, *Knuts* 2010, s. 236 ja *Frände* 2012, s. 83.

detta koskevien oletusten varassa eli arvioimalla (vielä) toteutumattomia tapahtumainkulkuja.[302]

Jos terroristisen päärikoksen mahdollisuus ei ole poissuljettavissa jälkikäteisarvostelussa, arvioidaan tämän jälkeen *ex ante* -näkökulmasta, onko RL 34 a luvussa tarkoitettu valmistelu- tai edistämisteko ollut luonteeltaan vaarallinen.[303] *Ex ante* -näkökulma on tekohetken näkökulma, ja tämä arvostelu tehdään ulkopuolisen tarkkailijan tekijäspesifillä tiedolla täydennetyn informaation valossa.[304] Tarkastelu voidaan tehdä arvioimalla joko vaaran etukäteistodennäköisyyttä tai tekotyypin vaarallisuutta.[305] Suosin itse jälkimmäistä tapaa, sillä ”on omiaan” -vaara-arvostelua on luontevampaa lähestyä tyyppiluokittelun kautta kuin yrittää sitoa arviointia johonkin tiettyyn vaaran asteeseen tai todennäköisyysarvoon.[306] Terroristinen valmistelu- ja edistämisvaara täyttyy tekotyyppiajattelussa silloin, kun johonkin toimintaan liittyy kokemustiedon, rikostiedustelutiedon, tarkkailuhavaintojen, muiden vihjetietojen tai rikosanalyysin perusteella vakavasti otettava terroristisen päärikoksen täyttymisen mahdollisuus.[307]

Valmistelu rikosvaiheena ja edistäminen rikospanoksena ovat uhrittomia rikoksia (*”victimless crime”*).[308] Koska konkreettisen uhritahon korvaa RL 34 a luvun mukaisessa valmistelussa ja edistämisessä yleisempi terrorismin torjuntaintressi,[309] uhriperspektiivi (*”offerskadepositionen”*) tai niin sanottu tekijän toimen vahinkorelevanssi on RL 34a:2, 4, 4a ja 4b:n yhteydessä tarpeeton.[310] Tekijän näkökulmasta valmisteluun ja edistämiseen on sen sijaan liityttävä järkevä päärikoksen täyttymisen mahdollisuus.[311] Koska vaara-arvostelun *ex ante* -näkökulma kattaa myös tekijän faktiset tiedot, on kuitenkin turha puhua erillisestä tekijänäkökulmasta.[312]

---

302 Ks. myös *Nuotio* 1998c, s. 453 ja 457.

303 Ks. tästä näkökulmasta *Tolvanen* 1999, s. 264 ja *Asp* 2007, s. 165.

304 SOU 1996:185a, s. 277: ”Om fara förelåg vid den relevanta tidpunkten, rubbas inte detta av senare inträffade händelser”. Ks. myös *Nuutila* 1996, s. 290 ja *Jareborg* 2005a, s. 396.

305 *Nuutila* 1997a, s. 105, *Nuotio* 1998c, s. 382 ja 455, *Tolvanen* 1999, s. 261 ja *Jareborg* 2005a, s. 174.

306 *Nuotio* 1998c, s. 402, *Tolvanen* 1999, s. 266, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 200 ja *Frände* 2012, s. 84.

307 Mitä etäämpänä täyttyneestä päärikoksesta ollaan, sitä helpommin mahdollisuuskriteeri täyttyy, sillä pidempi aikajänne sallii useampien vaihtoehtoisten tapahtumainkulkujen muotoilun (*Asp* 2007, s. 165 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 453).

308 Ks. uhrittomista rikoksista *Palo* 2010, s. 68.

309 HE 188/2002 vp, s. 16 ja HE 81/2007 vp, s. 8. Ks. myös *Lohse* 2005, s. 87.

310 *Nuotio* 1998c, s. 454 ja 469, jonka mukaan tekijä- ja uhritahojen intressivastakohta (perustava polariteetti) jää abstraktisissa vaarantamisrikoksissa konkreettisia vaarantamisrikoksia ja erityisesti seurausrikoksia yleisemmäksi. Samoin *Lernestedt* 2003, s. 197. Vrt. *Tolvanen* 1999, s. 263 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 196–197.

311 Vaaran mahdollisuus voi nimittäin olla ex ante -näkökulmasta poissuljettu sellaisten seikkojen vuoksi, jotka vain tekijä tuntee (*Tapani – Tolvanen* 2008, s. 199). Ks. myös *Nuotio* 1998c, s. 454.

312 Vrt. *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 199.

2.6.3.3 Kontrollointikyky

Terrorismipuitepäätös velvoittaa tarkastelemaan vaarantamista kontekstuaalisesti (*”given their nature or context”*) 1 artiklan 1 kohdassa lueteltujen rikosten eli terroristisen päärikoksen tilanteissa.[313] Tilannekohtaisesta tarkastelutavasta ei ole mitään syytä poiketa terroristisen valmistelun ja edistämisen kohdalla. Puhtaan abstraktiivisen tekotyyppiajattelun[314] muuntamisessa tilannekohtaisten olosuhteiden huomioon ottavaan suuntaan on tavallaan kyse kontrollointikyvyn vaatimuksesta.[315] Teon vaarallisuus on siis tässä yhteydessä tekijän kontrollointikyvyn puutetta estää terroristisen valmistelun tai edistämisen kehittyminen RL 34a:1:ssä tarkoitetuksi päärikokseksi.[316]

Silloin kun rikoksessa on useita osallisia, yksittäisen tekijän on lähes mahdotonta ottaa hallintaansa tapahtumien kulku, sikäli kuin kontrollia on missään vaiheessa ollutkaan.[317] Näin ollen vaatimus kontrollointikyvyn puutteesta täyttynee terroristisen valmistelun ja edistämisen kaltaisissa ryhmärikoksissa lähes kategorisesti. Kontrollointikyvyn kriteerin käytännössä merkittävämpi soveltamisyhteys voisi liittyä poliisitoimintaan RL 34 a luvussa tarkoitettujen valmistelu- ja edistämisrikosten estämisessä tai paljastamisessa. Vaikka peitellyn tiedonhankinnan tai peitetoiminnan keinoin terroristihankkeeseen osallistuva poliisimies ei onnistuisikaan estämään päärikosta täyttymästä, hänen voidaan selittää kontrolloineen oman toimintasfäärinsä tapahtumia. Perustelu merkitsee rikosvastuun poissulkemista vaarantamisen kategoriassa eli tunnusmerkistönmukaisuuden tasolla.[318]

Tilannekontrolli liittyy paitsi teon vaarallisuuteen, myös tahallisuuteen ja teon huolimattomuuteen.[319] Siitä lähtien, kun tekijä on tiedostanut menettäneensä kontrollin suhteessa ylimenevän tarkoitustunnusmerkin konkretisaatioon, toisin sanoen siihen, että valmistelu-, edistämis- tai terroristinen tarkoitus todella toteutuu, tahallisuuden katsotaan viimeistään olevan käsillä.[320] Teon kontrolli (*”kontroll över händelseförloppet”*) esiintyy toisaalta myös eräissä

---

313 Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 151.

314 Ks. vaaran abstraktiomallista (”avklädda handlingen”) *Frände* 2001, s. 106–108 ja *Frände* 2004, s. 92–94 sekä sen analyysistä *Knuts* 2010, s. 235–239.

315 *Nuotio* 1998c, s. 394–395 ja *Jareborg* 2005a, s. 177.

316 *Hoflund* 1967, s. 61: ”Farebrotten som helhet tar sikte på handingar där gärningsmannen icke har läget under kontroll”. Ks. kontrollointikyvystä myös *Nuotio* 1998c, s. 370–372 ja 395–396, *Asp* 2007, s. 173, *Tapani* 2010, s. 66 ja *Knuts* 2010, s. 242.

317 Samoin SOU 1996:185a, s. 176, *Sahavirta* 2008, s. 239 ja *Palo* 2010, s. 323.

318 Perinteisempi vaihtoehto sulkea virantoimituksessa oleva poliisimies rikosvastuun ulkopuolelle on operoida oikeuttamisperusteella eli oikeudenvastaisuuden tasolla.

319 *Nuotio* 1998c, s. 462. Ks. myös *Tapani* 2010, s. 66–67: ”Kontrollikyky näyttäisi asettuvan rikosoikeudellisen vastuun erääksi vähimmäisedellytykseksi, jota ilman on vaikea puhua rikosoikeudellisessa mielessä vastuussa olevasta ja vastuuseen asetettavissa olevasta toimijasta”.

320 *Asp* 2005, s. 98–99.

teon huolimattomuus -opin varianteissa.[321] Koska rikoksen rakenne on omasta mielestäni muotoiltava niin, että kukin rikosvastuun ainesosa esiintyy vain yhdessä paikkaa rakennetta, en käytä kontrollointikyvyn käsitettä teon huolimattomuutta ja tahallisuutta koskevissa tutkimuksen osissa.

2.7 TEON HUOLIMATTOMUUS

Oletus siitä, että vaarantamiskriteeri kuuluu terroristisen valmistelun ja edistämisen yleiseen rakenteeseen on edellä pyritty todistamaan oikeaksi lähinnä rikoslainopin koherenssiin palautuvilla argumenteilla. Teon huolimattomuuden puolesta taas on esitettävissä toisenlaisia perusteita. Kyse on ensinnäkin RL 3:7.1:ssa kodifioidusta opista.[322] Toiseksi, rikosoikeustieteessä vallitsee pitkälle menevä yksimielisyys siitä, että teon huolimattomuuden vaatimus koskee myös tahallisia rikoksia.[323] Koska objektiivinen teon huolimattomuus on sekä lain tukea nauttiva rikoslainopin konstruktio että tahallisissa rikoksissa sovellettava oppi, on hyvät syyt olettaa teon huolimattomuuden olevan adekvaatti vastuukategoria myös RL 34a:2, 4, 4a ja 4b:n yhteydessä.[324]

2.7.1 Opin perusajatus ja soveltamisalue

Käyttäytymisnormin rikkominen on rangaistavuuden ehdoton, mutta ei riittävä edellytys.[325] Rikosoikeudellisen vastuun täyttymiseen ei näin ollen riitä se, että joku esimerkiksi RL 34a:4:ssä mainitulla tavalla ”hoitaa terroristiryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antaa ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja”, sillä kielletyn teon kuvaus ei ilmene jäännöksettömästi kyseisestä tunnusmerkistöstä. Tunnusmerkistönmukaisuus on kyettävä palauttamaan myös rikosoikeudellisen tuottamuksen objektiiviseen puoleen eli teon on oltava RL 3:7.1:ssa tarkoitetulla tavalla huolimaton.[326] Teko

---

321 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 147–148.

322 Kyseisen lainkohdan mukaan ”tekijän menettely on huolimatonta, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta”.

323 *Jescheck – Weigend* 1996, s. 584, *Tapani* 2004, s. 110, *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 193 ja *Frände* 2012, s. 89. Vrt. kuitenkin HE 44/2002 vp, s. 89–98, jossa teon huolimattomuutta tarkastellaan yksinomaan tuottamuksellisten rikosten yhteydessä.

324 Perusteluvelvollisuus on nähdäkseni niillä, jotka ovat tehneet ratkaisun olla tukeutumatta teon huolimattomuus -oppiin. Sanottua ratkaisua on perusteltu mm. sillä, että ko. oppi monimutkaistaa rikoksen rakenteen hahmottamista ja vaikeuttaa oikeudellista ratkaisutoimintaa, minkä lisäksi teon huolimattomuus -opin sanotaan olevan vaikea sijoittaa tahallisesti rangaistavien rikosten rakenteeseen (*Tapani – Tolvanen* 2008, s. 3–4).

325 *Tolvanen* 1999, s. 261.

326 HE 44/2002 vp, s. 89–90 ja 95. Oikeuskirjallisuudessa puhutaan tuottamuksen tai syyksilukemisen objektiivisesta ja subjektiivisesta puolesta (*Lappi-Seppälä* 1987, s. 310–311, *Jescheck*

on karkeasti yksinkertaistaen huolimaton silloin, kun siihen on ryhdytty riskeistä huolimatta.

Miten kielletty riski otetaan? Kiellettyä riskinottoa on ensinnäkin vaadittavan huolellisuusvelvollisuuden rikkominen.[327] Oikeudelliset kiellot ja käskyt ovat tässä katsannossa se lähtökohta, jota vasten tekoa arvioidaan.[328] Toinen riskinoton muoto on kohtuullisten varotoimenpiteiden laiminlyönti. Se, että henkilö ei vaivaudu minimoimaan riskejä, vaikka siihen olisi tosiasialliset mahdollisuudet, saattaa kääntää riskinoton kielletyn puolelle.[329] Erilaisten tarkistusten ja varmistusten tekemättä jättämiselle voidaan kuitenkin antaa kielletyn riskin merkitys lähinnä ammatillista erityistietämystä edellyttävillä aloilla, kuten oikeudellisen avustajan tai asiamiehen tehtävien hoitamisessa, koska terroristinen valmistelu- ja edistämisvastuu voidaan lähtökohtaisesti perustaa vain aktiiviseen toimintaan.[330]

Teon huolimattomuuden sanotaan olevan rangaistavuuden alaa rajoittavassa merkityksessä negatiivinen kriteeri (*”straffansvarsbegränsande analysverktyg”*), mutta rikosvastuun ainesosana positiivinen ehto.[331] Entä mikä on teon huolimattomuus -opin tehtävä? Moitearvostelun kannalta on tärkeää tehdä ero yhtäältä sallitun ja toisaalta kielletyn eli tunnusmerkistönmukaisen, mutta ei-oikeudenvastaisen teon välillä.[332] Vastuukysymyksiä ei myöskään vältetä kieltämällä teon huolimattomuus -oppi: ne tulevat joka tapauksessa ratkaistaviksi toisaalla, käytännössä tahallisuuden kategoriassa tai viimeistään oikeuttamisperusteiden yhteydessä.[333] Teon huolimattomuus on tässä mielessä eräänlainen vastuusuodatin, sillä sen puuttumisesta johtuva systemaattisuusvaje tulee kompensoitavaksi vasta objektiivista tunnusmerkistönmukaisuutta seuraavissa vastuukategorioissa.[334]

Teon huolimattomuus -kriteerin puuttumisesta johtuva kompensointi voi ilmetä vähemmän rationaalisena vastuuargumentointina, jos esimerkiksi kokoontumis-, yhdistymis- tai sananvapauden käyttäminen pitäisi yrittää selittää puuttuvalla terroristisella tarkoituksella tai jäsentää poikkeusperusteena vaikuttavan oikeuttamisperusteen alaisuudessa.[335] Perusoikeuksien ja -vapauksien

---

– *Weigend* 1996, s. 275–286 ja *Roxin* 2006a, s. 306–307) taikka teon huolimattomuudesta (”gärningsculpa”) erotuksena tekijän huolimattomuudesta (*Jareborg* 1994b, s 35–39 ja *Nuutila* 1996, s. 273).

327 *Lappi-Seppälä* 1987, s. 311 ja *Nuutila* 1996, s. 302.

328 HE 44/2002 vp, s. 94.

329 HE 44/2002 vp, s. 98. Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 168.

330 HE 188/2002 vp, s. 50 ja HE 81/2007 vp, s. 5.

331 HE 44/2002 vp, s. 90, *Lappi-Seppälä* 1987, s. 312, *Nuutila* 1997a, s. 141, *Nuotio* 1998c, s. 322, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 253, *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 146–147, *Knuts* 2010, s. 247 ja *Frände* 2012, s. 88–89.

332 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 148–149.

333 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 297 ja 310–311 ja *Frände* 2012, s. 138–140.

334 *Knuts* 2010, s. 247 ja *Tapani* 2011, s. 462.

335 Ks. myös *Nuutila* 1996, s. 274 ja 300.

käyttämisessä on luonnollisesti kyse toimimisesta sallitulla tavalla eli tavalla, joka ei täytä mitään rikostunnusmerkistöä. Tämä taas edellyttää rikoskäsitystä, jossa ei poissuljeta teon huolimattomuuden argumentaatioarsenaalia.[336]

Sallitun ja kielletyn riskin erottelu vaikuttaa myös osallisten vastuuseen.[337] Jos edistämisteko on sallittu esimerkiksi siitä syystä, että toimitilan vuokralle luovuttaminen on tilannekohtaisen tarkastelun valossa tapahtunut vaadittavaa huolellisuutta noudattaen, sulkeutuu rikosvastuu automaattisesti pois myös terroristiryhmän toiminnan edistämisestä epäillyn avunantajan tai yllyttäjän osalta. Tämä johtuu aksessorisuusvaatimuksesta, toisin sanoen siitä, että avunanto ja yllytys ovat rangaistavia vain, jos niiden kohteena on rikos tai sen rangaistava yritys. Vastuun liitännäisyysvaatimus merkitsee varsinaisen osallisuuden ja niin sanotun ketjuosallisuuden kannalta sitä, että kielletty riskinotto täytyy voida osoittaa paitsi myötävaikutustoimessa myös sen kohteena olevassa teossa.[338]

Terroristisessa valmistelussa ja edistämisessä on merkityksetöntä, onko vaara konkretisoitunut tunnusmerkistön mukaisessa seurauksessa tai ulottuuko tunnusmerkistö konkreettiseen vahinkoseuraukseen.[339] Tämän vuoksi 1) kielletyn riskinoton relevanssi ja 2) tunnusmerkistön ulottuvuus eli teon huolimattomuus -opin seurausrikossidonnaiset kappaleet eivät tule sovellettaviksi RL 34a:2, 4, 4a ja 4b:n yhteydessä.[340] Teon huolimattomuus -oppi on näin ollen ymmärrettävä terroristisen valmistelun ja edistämisen tilanteissa typistetysti vain ja ainoastaan kaikkia rikoksia koskevan edellytyksen – kielletyn riskinoton – kautta.[341]

Teon huolimattomuus -oppia on pyritty laajentamaan ”on omiaan” -rikoksiin vaarallisuuden ja vaarantamisen käsite-erottelun kautta[342] tai hyväksymällä riskinotolle itsenäinen vastuumerkitys silloin, kun se tapahtuu ei-konkreettisen vaaran yhteydessä (*”handlande i osäkerhet”*)[343] taikka pitämällä riskinottoon ja sen realisoitumiseen liittyvää arviota samana.[344] Pyrin seuraavassa samaan pää-

---

336 Ks. myös *Koskinen* 2008b, s. 171.

337 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 149.

338 *Lahti* 1989, s. 101.

339 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 34, HE 188/2002 vp, s. 43 ja HE 81/2007 vp, s. 4.

340 Ks. seurausrikossidonnaisista elementeistä objektiivisesta syyksilukemisopissa *Roxin* 2006a, s. 384–401 ja teon huolimattomuus -opissa *Jareborg* 1994b, s. 43–67 ja *Nuutila* 1996, s. 399 ja 458.

341 *Nuutila* 1996, s. 275–276 ja *Tolvanen* 1999, s. 254.

342 *Nuutila* 1996, s. 292–293.

343 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 170–171. Vrt. *Frände*, joka rajaa teon huolimattomuus-opin sovellusalueeksi vain vahinkoseurausta edellyttävät rikostunnusmerkistöt ja niistäkin vain ne, joissa on tosiasiassa esiintynyt tekijän kontrollin ulkopuolelle jäävä viive teon ja seurauksen välillä (*Frände* 2001, s. 113–114). *Knuts* seuraa tässä *Fränden* ajattelua (*Knuts* 2010, s. 250), ja myös *Koponen* on sitä mieltä, että ”puhtaisiin tekorikoksiin tai abstraktisiin vaarantamisrikoksiin kielletty riski ei sovellu” (*Koponen* 2004, s. 267).

344 *Ulväng* 2010, s. 436: ”Om brottet är ett farebrott, görs prövningen av gärningsculpa i förhållande till det som faran skall avse; bedömningen av risktagande och riskförverkligande blir då densamma”.

määrään erottamalla riskin ja vaaran käsitteet toisistaan ja osoittamalla, mihin kysymyksiin niiden on rikosoikeudellisessa lainopissa vastattava. Abstraktinen vaara voi tietysti olla käsillä ilman, että kukaan on ottanut kiellettyä riskiä.[345] Henkilö voi myös kuvitella ottavansa kielletyn riskin, vaikka jälkeenpäin on todettavissa ”on omiaan” -vaaran ontologisen mahdollisuuden puuttuminen.[346] En siis näe, että vaaratunnusmerkki ja teon huolimattomuus olisivat terroristisen valmistelu- ja edistämisvastuun ehtoina päällekkäiset tai toisensa poissulkevassa suhteessa.

2.7.2 Riski ja vaara

Riskillä tarkoitetaan haitan mahdollisuutta (*”risk of harm”*),[347] ja se kuvataan haitan suuruuden ja haitan aiheuttavan tapahtuman todennäköisyyden tulona (r = h x t).[348] Riski koostuu toisin sanoen kahdesta komponentista: haitasta ja haitan toteutumisen todennäköisyydestä.[349] Haitan suuruuteen vaikuttavat muun muassa se, keihin tai mihin se kohdistuu ja syntyykö haitta hitaasti vai kerralla sekä haitan korjattavuuden aste.[350] Todennäköisyys voi perustua joko tietoon tai asiantuntija-arvioon.[351] Siitä, mitä tulevaisuudessa tulee tapahtumaan, on usein mahdotonta saada täysi varmuus (t 1). Toisaalta, se mikä on poissuljettua (t 0), ei edellytä riskiarviota.[352] Vaikka haittaa voidaan toisinaan mitata absoluuttisina suureina, sen suuruus on useimmiten suhteellista ja subjektiivista. Pidän tämän vuoksi parempana luokitella riski suoraan joka sallituksi tai kielletyksi kuin yrittää määritellä haittatodennäköisyyden vähimmäisastetta.[353]

---

345 *Duff* 1996, s. 134: ”Commission of an offence of implicit endangerment does not necessarily or defitionally involve the actual or intended creation of a risk of harm”.

346 *Jareborg* 1994b, s. 41 ja *Nuutila* 1996, s. 293. Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 114.

347 *von Hirsch – Jareborg* 1991, s. 2, *Duff* 1996, s. 134 ja *Fletcher* 1998, s. 176.

348 Matemaattinen riski esitetään lukuarvona nollan ja yhden välillä. Matemaattisen näkökulman heikkoutena on se, että se olettaa riskin molempien komponenttien olevan samanarvoisia (*Renn* 1992, s. 59 ja *Nuotio* 1998c, s. 40).

349 Hallituksen esityksessä käytetään samaa tarkoittavassa merkityksessä termejä ”vaarannettujen etujen tärkeys” ja ”loukkauksen todennäköisyys” (HE 44/2002 vp, s. 97). Ks. myös *Feinberg* 1984, s. 191: ”The important concept for the legislator, then, is neither magnitude of harm nor probability of harm alone, but rather the compound of the two, which is called risk”.

350 *Sitra* 2002, s. 9–10.

351 Historiallisesti kerättyä täsmällistä tietoa terrorismirikoksista on saatavilla useammastakin tietopankista (ks. esim. *Global Terrorism Database)*. Henkilökohtaisesti en näe frekventistisellä tulkinnalla olevan merkitystä arvioitaessa tulevaisuuden terrori-iskujen todennäköisyyksiä. Terrorismirikoksen mahdollisuudessa on nimittäin kyse kertatapahtuman todennäköisyydestä.

352 ”If one’s fate is predetermined, there is no need for anticipating future outcomes” (*Renn* 1992, s. 56). Ks. myös *Kreus* 2010, s. 39 ja *Frände* 2012, s. 90.

353 Samoin *Frände* 2012, s. 90–91.

Vaaralla tarkoitetaan yleisesti negatiivisen tapahtuman mahdollisuutta.[354] Terroristinen valmistelu- ja edistämisvaara on edellä määritelty ”on omiaan” -vaaraksi terroristisen päärikoksen täyttymisestä. Siinä, missä vaara on neutraalia ja ulkoistettua, riski on kognitiivinen arvio siitä, mitä negatiivisesta tapahtumasta voi aiheutua.[355] Riskiarvio tehdään tekijän näkökulmasta toisin kuin vaara-arvostelu, joka on pikemminkin objektivoitua.[356] Se, mikä kumpaakin arviota yhdistää, on tulevaisuusorientaatio (*ex ante*).[357] Haitan tai negatiivisen tapahtuman todennäköisyysennustetta nimittäin ei ole mielekästä tehdä suhteessa menneeseen tai nykyhetkeen, toisin sanoen jo tunnettuihin tilanteisiin.[358]

Vaarantamisen puolella tulee siis kysyttäväksi, onko toiminta yleisesti ottaen sen luonteista, että terroristisen päärikoksen mahdollisuus on olemassa. Mikäli tällaista vaaraa ei ole tai se arvioidaan vähäiseksi, on jo työekonomisesti tarpeetonta jatkaa kysymyksellä, onko riskinotto ollut sallittua vai kiellettyä. Jos vaaratunnusmerkki sitä vastoin täyttyy, asetetaan jatkokysymys: mihin haittaan nähden ja millä todennäköisyystasolla riski on kielletty.[359] Jälkimmäinen, teon huolimattomuuden puolella esitettävä kysymys on näennäisestä yksinkertaisuudestaan huolimatta monimutkainen, sillä riski elää komponenttiensa yhteisvaikutuksesta. Yleinen lähtökohta on, että mitä suurempi haitta riskiin liittyy, sitä pienemmällä todennäköisyydellä on hyvät syyt luopua teosta.[360]

2.7.3 Kielletyn riskin kohde

Kun terroristisesta valmistelusta ja edistämisestä ei aiheudu suoranaista haittaa, on välttämättä kysyttävä, mitä haittaa torjumaan kyseiset tunnusmerkistöt on säädetty.[361] Terrorismin torjunnan näkökulmasta valmistelu- ja edistämisrikossäännökset ovat eräänlaisia etumaastoon työnnettyjä kriminalisointeja tai rikosvastuun laajennusosia, joilla pyritään pysäyttämään terroristien eteneminen ta-

---

354 *Jareborg* 2005a, s. 165, *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 103 ja *Tapani* 2010, s. 61.

355 *Nuotio* 1998c, s. 40.

356 *Jareborg* 1994b, s. 32, *Nuutila* 1996, s. 290, *Asp* 2007, s. 167–168, *Nuotio* 2009b, s. 28 ja *Frände* 2012, s. 90.

357 Ks. myös *Nuotio* 1998c, s. 370 ja *Pirjatanniemi* 2005, s. 264.

358 *Renn* 1992, s. 56. Näin myös *Nuutila* 1996, s. 293: ”Tämä arvostelu, jota käsitellään seikkaperäisemmin jakossa IV.3. [Kielletty riski], tehdään ex ante”. Vrt. *Knuts* 2010, s. 210: ”Han [*Nuutila*] ser en risk såväl i förhållande till framtiden som i förhållande till nutiden”.

359 *Nuotio* 1991, s. 1008: ”Ensin on hahmotettava itse toiminnan vaarallisuus ja otettava kantaa siihen, onko teko tai laiminlyönti ylittänyt sen vaarallisuustason, johon kyseisen toiminnan kiellettyisyys kiinnittyy”. Ks. myös *Asp* 2007, s. 175.

360 *Feinberg* 1984, s. 191: ”The greater the probability of harm, the less grave the harm need be to justify coercion; the greater the gravity of the envisioned harm, the less probable it need be”. Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 167.

361 Ks. myös *Nuotio* 2009b, s. 36–37.

voitteessaan.[362] Terroristien kannalta valmistelussa ja edistämisessä on puolestaan kyse toimintaedellytysten luomisesta päärikosta varten.[363] Kun siis yhden riski (haitan mahdollisuus) on toisen pyrkimys, täytyy haitta loogisesti ajatellen voida johtaa valmistelu- ja edistämistarkoituksesta.

Valmistelutarkoitus on käsillä, kun tekijä tähtää RL 34a:1.1:n 2–7 kohdassa mainitun teon tai murhan tekemiseen.[364] Edistämistarkoitus on tähän nähden laveampi kattaessaan pyrkimykset paitsi suhteessa terroristiseen päätekoon myös valmisteluun (”edistääkseen 1 tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa”).[365] Tätä vastaavassa ajattelumallissa terroristisen valmistelun riski on kielletty suhteessa niihin haittoihin, joita RL 34a:1.1:n 2–7 kohdassa tai 2 momentissa mainituista rikoksista voi seurata.

Se, mihin haittaan nähden edistämisen riski on kielletty, riippuu siitä, kohdistuuko edistäminen suoraan päätekoon vai sen valmisteluun. Ensimmäisessä tapauksessa riskinotto on kiellettyä suhteessa kaikkiin RL 34a:1:ssä lueteltujen pohjarikosten haittoihin. Sen sijaan se, joka edistää terroristista valmistelua, ei voi ottaa suurempaa riskiä kuin valmistelija itse. Vaikka esimerkiksi laittoman uhkauksen aiheuttama haitta voi olla kielletyn riskinoton kohde edistettäessä terroristista päärikosta, se ei ole sitä valmistelun edistämisen yhteydessä, koska RL 34a:1:n 1 momentin 1 kohdassa mainitut rikokset eivät ylipäätään kelpaa valmistelun kohdeteoiksi.

Sitä, mitä riskiä terroristisen valmistelun ja edistämisen kannalta on pidettävä merkityksellisenä, rajaa ensinnäkin vaatimus siitä, että haitta on voitava johtaa terroristisen päärikoksen täyttymisestä. Näin ollen esimerkiksi sotilaallisiin turvallisuusriskeihin tyypillisesti liittyvät haitat eivät ole tässä relevantteja.[366] Haittakäsityksen pitää toisaalta olla riittävän avoin, jotta sillä voidaan operoida kaikissa terroristisen päärikoksen tilanteissa. Haitta on siis kyettävä liittämään sekä niihin RL 34a:1:ssä lueteltuihin pohjarikoksiin, joissa edellytetään konkreettista vahinkoseurausta että niihin rikoksiin, jotka rakentuvat abstraktisen tai presumoidun vaarantamisen periaatteille.[367] Haitta ymmärretään tässä paitsi suojeluintressin loukkauksena, myös siihen kohdistuvana uhkana.[368] Tätä käsitystä vastaa luonnehdinta haitasta takaiskuina eduille (*”harms as setbacks to interest”*)[369] tai puhe etäisistä haitoista (*”remote harms”*).[370]

---

362 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 32 ja HE 188/2002 vp, s. 16. Ks. käsitteestä ”förfältsdelikt” *Asp* 2005, s. 14–15.

363 Ks. myös *Harding* 2007, s. 208–211 ja *Palo* 2010, s. 239–240.

364 HE 188/2002 vp, s. 44.

365 HE 81/2007 vp, s. 12.

366 Ks. riskiluokittelusta *Sitra* 2002, s. 15–18 ja *Kreus* 2010, s. 39.

367 Abstraktisen vaarantamisen luokkaan kuuluu esimerkiksi tuhotyö, ja ydinräjähderikos puolestaan on presumoidulle vaaralle rakentuva rikos. Ks. myös *Nuotio* 2008b, s. 920 ja 930.

368 Ks. myös *Lernestedt* 2003, s. 184 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 56.

369 *Feinberg* 1984, s. 36.

370 *Simester – von Hirsch* 2011, s. 57: ”We are speaking, instead, of risks that are remote in

Kielletyn riskin kohde on edelleen täsmennettävissä. Terroristisen valmistelun ja valmisteluun kohdistuvan edistämisen riski on kielletty suhteessa RL 34a:1.1:n 2–7 kohdassa tai 2 momentissa mainittujen rikosten täyttymisestä aiheutuviin seurauksiin tai sen myötä vaarantuviin etuihin. Silloin, kun edistäminen kohdistuu suoraan terroristiseen päärikokseen, riskinotto on kiellettyä myös niihin seurauksiin tai etuihin nähden, joita RL 34a:1.1:n 1 kohdassa mainitut rikokset aiheuttavat tai uhkaavat. On muistettava, että terroristinen valmistelu ja edistäminen on rangaistavaa siitä riippumatta, materialisoituuko niiden kohderikos.[371] Tämän vuoksi, ja koska riskiarvio tehdään tekijän näkökulmasta *ex ante*, pidän riittävänä, että valmistelu- tai edistämisteon voidaan osoittaa olleen huolimaton terroristiseen päärikokseen tyypillisesti liitettävien haittojen suunnassa.[372]

2.7.4 Sallitun ja kielletyn riskin raja edistämisessä

RL 34a:2:n valmistelutunnusmerkistöön sisältyy kolmeen kohtaan jaettu kielletyn toiminnan kuvaus. Kyseinen tekotapaluettelo on tyhjentävä ja siinä ilmaistaan käytännössä jäännöksettä, missä tilanteissa riskinottoa on pidettävä kiellettynä. Jos terroristinen valmistelu on edennyt vähintäänkin RL 34a:1.1:n 2–7 kohdan tai 2 momentissa tarkoitetun rikoksen yritykseksi, valmisteluteon huolimattomuutta koskeville arvioille ei jää lainkaan tilaa. Tämä johtuu paitsi subordinaatiosta (täytetty teko ja sen yritys kattavat valmistelun) myös siitä, että riskinoton käsitteeltä putoaa pohja tilanteissa, joissa tekijällä on sekä valmisteluvaiheen että sitä myöhemmän rikosvaiheen kattava teon kontrolli.[373] Valmisteluvaiheen ylittävä teon kontrolli nimittäin täyttää suoraan vaatimuksen valmisteluteon huolimattomuudesta.[374] Johtopäätös on näin ollen se, että terroristisen valmistelutunnusmerkistön kuvauksessa ei ole sellaista normatiivista rajanvetotarvetta, joka puoltaisi käyttämään teon huolimattomuus -oppia RL 34a:2:n vastuurakenteessa.[375]

---

the sense that they involve certain kinds of contingencies".

371 HE 188/2002 vp, s. 43 ja HE 81/2007 vp, s. 4.

372 Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 151: "Att vara oaktsam är alltid att vara oaktsam i en viss riktning".

373 *Jareborg* 1994b, s. 40: "Inom ramen för ett kontrollerat händelseförlopp är idén om ett risktagande främmande". Samoin seurausrikosten yhteydessä on tarpeetonta puhua esim. siitä, että tekijä otti kielletyn riskin suhteessa uhrin kuolemaan lyötyään häntä useita kertoja veitsellä rintaan (*Tapani – Tolvanen* 2008, s. 4 ja *Frände* 2012, s. 91).

374 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 161. Mikäli terroristisesta valmistelusta alkanut teko on vielä yritysvaiheessa, voidaan periaatteessa kysyä, onko yritysteko ollut huolimaton.

375 *Tapani* on päätynyt samankaltaiseen johtopäätökseen petoksen yhteydessä (*Tapani* 2004, s. 229) ja *Pirjatanniemi* puolestaan RL 48:3.3:ssa tarkoitetun ympäristörikkomuksen yhteydessä (*Pirjatanniemi* 2005, s. 264).

Edistäjältä sen sijaan puuttuu jo määritelmän mukaan varsinaisen kohdeteon kontrolli ottaen huomioon, että edistämistunnusmerkistöjen soveltamisala kattaa vain sellaiset teot, joissa tekijä on päättänyt pysytellä päärikoksen tai sen valmistelun ulkopuolella.[376] Terroristista edistämistä koskevien tunnusmerkistöjen kuvaukset ovat myös RL 34a:2:ää avoimempia. Esimerkiksi kysymykset siitä, milloin joku ”muulla vastaavalla tavalla toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa koulutusta” (RL 34a:4a), taikka milloin joku tähtää ”muuten tekemään ... terrorismirikoksen” (RL 34a:4b), jättävät ilmeisen paljon tulkinnanvaraa, minkä vuoksi teon huolimattomuudelle tulkinnan apuvälineenä näyttäisi olevan selvä tilaus.

2.7.4.1 Sallittu riski: perusoikeuksien ja -vapauksien käyttäminen

Perusoikeuksilla ja -vapauksilla on tärkeä merkitys EU-oikeudessa, mitä osoittaa jo se, että perusoikeuskirja on nostettu perussopimuksen asemaan Lissabonin sopimuksessa.[377] Perusoikeudet ja -vapaudet saavat tosiasiallista vaikuttavuutta EU-tuomioistuimen antaman tulkintavaikutuksen myötä ja sitä kautta, että perusoikeuksiin viitataan yhä enemmän EU-säädösten valmistelussa.[378] Perusoikeuksia ja -vapauksia korostetaan myös Euroopan neuvoston piirissä laadituissa monenkeskisissä valtiosopimuksissa, kuten terrorismiyleissopimuksessa (SopS 48/2008).[379] Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 18/1990) puolestaan asettaa vähimmäistason perusoikeuksien ja -vapauksien suojalle paitsi omassa sääntelykoneistossaan neuvoteltuihin yleissopimuksiin nähden,[380] myös EU-oikeudessa.[381] EU-oikeudessa pidetään toisaalta arvossa myös perusoikeuksia sellaisina kuin ne ilmenevät jäsenvaltioiden yhteisessä valtiosääntöperinteessä,[382] mikä voi yksittäistapauksissa johtaa EIS:ta laajempaankin suojaan.

Perusoikeuksien ja -vapauksien käyttäminen voidaan nähdä yksilölliseen toimintavapauteen liittyvänä, sallitun riskin ydinalueelle sijoittuvana toimintana.

---

376 HE 188/2002 vp, s. 55.

377 SEU 6.1 artikla: ”… sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksilla”.

378 *Ojanen* 2009b, s. 1117 ja *Melander* 2010a, s. 137–138.

379 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohdat 29 ja 30.

380 Ks. terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2008) 12 artikla ja Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohdat 145–147: ”A number of international human rights instruments are listed that provide relevant human rights standards … These instruments include the ECHR”.

381 EU:n perusoikeuskirjan 52 artikla, kohta 3: ”Siltä osin kuin tämän perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevassa eurooppalaisessa yleissopimuksessa taattuja oikeuksia, niiden merkitys ja kattavuus ovat samat kuin mainitussa yleissopimuksessa [EIS]”.

382 Ks. esim. terrorismipuitepäätöksen johdanto 10 kappale ja Euroopan unionin neuvosto (14845/1/01 REV 1), s. 5.

Perusoikeuksien ja -vapauksien systemaattinen paikka vastuun perustavien seikkojen luokassa olisi näin ajatellen teon huolimattomuuden kategoriassa. Tälle käsitykselle on esitettävissä eurooppalaisen rikosoikeuden instrumentteihin ja valmisteluaineistoon palautuvat perustelut. Terrorismipuitepäätöksen 10 johdantokappaleen ja muutospuitepäätöksen (2008/919/YOS) 14 johdantokappaleen mukaan kyseisiä välineitä ei miltään osin voida tulkita niin, että niillä pyrittäisiin rajoittamaan tai estämään perusoikeuksia ja -vapauksia, kuten kokoontumisvapautta, yhdistymisvapautta ja sananvapautta sekä näihin vapauksiin liittyvää oikeutta osoittaa mieltään.[383]

Myös terrorismiyleissopimuksessa (SopS 48/2008) on asetettu suojalausekkeita, joiden avulla pyritään varmistamaan, että terroristista koulutusta ja värväystä koskevia rikossäännöksiä ei sovelleta sanan- tai yhdistymisvapauden vakiintuneella alalla.[384] Lisäksi on huomioitava RL 34a:7:ssä tarkoitettu valtakunnansyyttäjän syyteoikeusmonopoli, joka perustuu osaltaan perusoikeuksien turvaamistavoitteeseen.[385] Perusoikeuksiin ja -vapauksiin liittyy näin ollen myös organisatorinen järjestely, jonka puitteissa tehtävän sisältöratkaisun ehdotan perusoikeusherkissä tapauksissa muotoiltavaksi sallitun ja/tai kielletyn riskin termein.

PL 12 ja 13 §:ssä sekä EIS 10 ja 11 artikloissa turvatut sanan-, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus voidaan nähdä terroristisen koulutuksen ja värväyksen soveltamisalaa suoraan rajaavina sallitun riskin kriteereinä. Esimerkiksi terroristiryhmän kannattaminen tai tukeminen mielipiteenilmauksin on lähtökohtaisesti sananvapauden piiriin lukeutuvaa toimintaa, jota ei tule arvioida RL 34a:4b:ssä tarkoitettuna taivuttamisena terrorismirikoksen tekemiseen eli terroristisena värväysrikoksena.[386] Sama koskee henkilöä, joka vain passiivisesti osallistuu terroristiryhmän perustamiseen tai organisoimiseen, koska kokoontumisvapauden suojaama riskinotto muuttuu RL 34a:4b:n nojalla kielletyksi värväysteoksi vasta aktiivisen edistämisen myötä.[387] Se, että poliittinen ja aatteellinen indoktrinaatio jää RL 34a:4a:ssä tarkoitetun terroristisen koulutuksen ulkopuolelle, selittyy taas tämänkaltaisen toiminnan luonteella sallittuna sananvapauden tai mielenosoitusoikeuden käyttämisenä.[388]

---

383 Euroopan unionin neuvosto (14845/1/01/ REV 1). Kyseinen lähde on alkuperäisen terrorismipuitepäätöksen yhteydessä hyväksytty lausuma, jonka mukaan puitepäätöksen perusteella terrorismirikoksesta ei voida syyttää henkilöitä, jotka käyttävät laillista oikeuttaan tuoda julki mielipiteensä, vaikka he kyseistä oikeutta käyttäessään syyllistyvät rikoksiin. Ks. myös Ds 2002:35, s. 11, Prop. 2002/03:38, s. 61–62 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 410–412.

384 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohdat 30 ja 44. Ks. myös HE 81/2007 vp, s. 3.

385 HE 188/2002 vp, s. 63.

386 Ks. sananvapauden käyttämisestä terrorismikontekstissa HE 188/2002 vp, s. 52 ja 69, HE 81/2007 vp, s. 6 ja *Lindstedt* 2006, s. 244.

387 Ks. myös *Vogt v. Germany* (17851/91), kohta 60.

388 Ks. myös HE 188/2002 vp, s. 52.

Perusvapauksien käyttöön liittyy toisaalta velvollisuuksia ja vastuuta.[389] Sanan-, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus eivät ole sallitun riskin kriteereinä oikeudellisia superargumentteja siinä mielessä, että ne edustaisivat kaikissa tilanteissa ylivertaisia tulkinta- ja ratkaisuperusteita.[390] EIS 10 ja 11 artiklojen 2 kappaleessa nimittäin määritellään ne perusteet ja edellytykset, joiden nojalla oikeuden nauttimista voidaan rajoittaa.[391] Rajoittamisella on hyväksyttävä päämäärä muun muassa silloin, kun se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden vuoksi taikka epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi.[392] Tässä mainittujen oikeuksien ulottuvuus riippuukin ratkaisevasti sitä koskevien rajoituslausekkeiden tulkinnasta.[393]

Kielletyn riskin puolelle siirrytään ensinnäkin silloin, kun tiedot ja ajatukset ilmaistaan jotakin yksilöä, väestönosaa tai viranomaista vastaan esitettynä vihapuheena tai väkivallan ylistämisenä taikka siihen yllyttämisenä.[394] Toiseksi, rikosvastuu terrorismipropagandan julkaisemisesta, levittämisestä tai välittämisestä ulottuu rooliin – oli se sitten toimituksellinen, taloudellinen tai tekninen – katsomatta kaikkiin niihin, jotka tosiasiassa mahdollistavat tämänkaltaisten viestien yleisölle saatavilla pitämisen.[395] Kolmanneksi, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus käsittää vain sellaisen rauhanomaisen käyttäytymisen muodot,[396] jotka eivät ole ristiriidassa kansanvaltaisen yhteiskuntakäsityksen (*”concept of democratic society”*) kanssa.[397] Sallitun sanan-, kokoontumis- ja yhdistymisvapauden alaa kaventaa myös valtion verraten laaja harkintamarginaali tilanteissa, joissa näiden oikeuksien vastapainona on terrorismin torjunnan kaltainen pakottava yhteiskunnallinen tarve (*”pressing social need”*).[398]

Pidän todennäköisenä, että terrorismirikosten kiperimmät oikeuskysymykset tulevat paikallistumaan juuri sallitun ja kielletyn riskin perusoikeuslatautuneisiin rajapintoihin. Miten riskin luonnetta koskevat arviot sitten vaikuttavat edistämisvastuun rakenneajattelussa? Oletetaan tilanne, jossa poliisi harkitsee RL 34a:4b:ssä tarkoitetun värväysrikoksen esitutkintakynnyksen ylittymistä. Jos epäilty on verkkokeskustelupalstan sivulla ylimalkaisesti tukenut jotakin terroristiryhmää, hän toimii vielä sallitun riskin rajoissa. Tarkkailun kohdehenkilö

---

389 EIS 10 artikla 2 kohta.

390 Ks. oikeudellisista superargumenteista ja supermatriiseista *Siltala* 2004, s. 606–609.

391 Ks. myös *Pellonpää* 2005a, s. 222.

392 Ks. esim. *Ceylan v. Turkey* (23556/94), kohta 32.

393 *Pellonpää* 2005a, s. 222.

394 *Zana v. Turkey* (18954/91), kohdat 57–60 ja *Sürek v. Turkey* (26682/95), kohdat 61 ja 62. Ks. myös *Pellonpää* 2005a, s. 498–499.

395 *Sürek v. Turkey* (26682/95), kohta 63.

396 Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 artiklan 1 kohta. Ks. myös HE 309/1993 vp, s. 87.

397 *Refah Partisi (The Welfare Party) and Others v. Turkey* (41340/98, 41342/98 and 41344/98), kohdat 104, 123 ja 132.

398 *A. and Others v. United Kingdom* (3455/05), kohdat 180 ja 181, *Incal v. Turkey* (22678/93), kohta 58 ja *Sürek v. Turkey* (26682/95), kohta 62. Ks. myös *Pellonpää* 2005a, s. 229.

voi toisin sanoen luottaa sananvapauden tuottamaan suojaan eli tekonsa huolellisuuteen turvallisuusviranomaisten väliintuloa vastaan.[399]

Mikäli terroristiryhmän kannattamisena alkanut toiminta syvenee vihapuheeksi jotakin väestönosaa kohtaan, epäillyn voidaan kuitenkin katsoa ottaneen kielletyn riskin RL 34a:1:ssä mainittujen rikosten täyttymisestä aiheutuviin seurauksiin tai sen myötä vaarantuviin etuihin nähden.[400] Teon huolimattomuudesta ei ole epäselvyyttä myöskään sellaisen henkilön kohdalla, joka huolehtii virtuaalisen terroristileirin toimintaedellytyksistä tai tarjoaa sille resursseja. ”Sananvapauteen” ei voi tehokkaasti vedota silloin, kun henkilö on tai hänen olisi pitänyt havaita olevansa terrorismipropagandan levittäjä. Onhan terroritekojen ylistäminen ja terrorismiin inspirointi demokraattisen yhteiskuntakäsityksen arvoja ja ihanteita rapauttavaa toimintaa.[401]

2.7.4.2 Kielletty riski: asiakkaan tuntemisen laiminlyönti

YK:n turvallisuusneuvosto on päätöslauselman 1373 (2001) 1 ponsikappaleen c- ja d-kohdissa velvoittanut jäsenvaltioita toimeenpanemaan rajoittavia toimenpiteitä suhteessa sellaisiin erikseen määrittelemättömiin henkilöihin ja yhteisöihin (*”any persons and entities”*), joita epäillään terrorismikytköksistä.[402] Koska pakotesubjektit ilmaistaan kyseisessä päätöslauselmassa vain yleisluonteisesti, EU:n – jonka välityksellä yhteisön jäsenvaltiot ovat päättäneet toimia – asiaksi on jäänyt yksilöidä täsmällisesti ne henkilöt, ryhmät ja yhteisöt, joiden varat on jäädytettävä.[403]

EU:n neuvosto on katsottuaan yhteisön toiminnan tässä asiassa tarpeelliseksi omaksunut yhteisen kannan 2001/931/YUTP erityistoimenpiteiden toteuttamisesta terrorismin torjumiseksi sekä sitä toimeenpanevan asetuksen 2580/2001 tiettyihin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvista erityisistä rajoittavista toimenpiteistä terrorismin torjumiseksi.[404] Tämän – päätöslauselman 1373 varaan

---

399 Voidaan siis puhua eräänlaisesta luottamusperiaatteesta perusoikeuksien ja -vapauksien käyttämisessä.

400 Harkinta siitä, tuleeko epäillyn rikoksen nimikkeeksi ”Värväys terrorismirikoksen tekemiseen” tai vain jokin RL 34a:1:n pohjarikos, kuten RL 17:1:ssä tarkoitettu julkinen kehottaminen rikokseen, on tehtävä tahallisuuden alaisuudessa. Poliisi aloittaa esitutkinnan yleensä ”jäykemmästä” rikoksesta, mikä on samalla rikosprosessiketjun muille toimijoille enemmän harkinnanvaraa jättävä ratkaisu.

401 *Refah Partisi (The Welfare Party) and Others v. Turkey* (41340/98, 41342/98 and 41344/98), kohta 99: ”No one must be authorized to rely on the Convention’s provisions in order to weaken or destroy the ideals and values of a democratic society”.

402 Ks. myös *Husabø* 2004, s. 190, *Pieth* 2006, s. 1085 ja *Laborde – DeFeo* 2006, s. 1092.

403 Ks. myös *Nuotio* 2007a, s. 1107.

404 *Salminen* 2007b, s. 1135 ja *Ojanen* 2007, s. 1058.

rakentuvan – pakotekoneiston mustat listat (*”blacklists”*) tunnetaan itsenäisinä luetteloina tai itsenäisinä listauksina (*”autonomous listing”*).[405]

Tiettyihin *Osama bin Ladenia*, *al-Qaida* -verkostoa ja *Talebania* lähellä oleviin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvista erityisistä rajoittavista toimenpiteistä taas puhutaan YK:n luettelona tai rutiinilistauksina (*”automatic listing”*).[406] Yksilöityjä henkilöitä ja yhteisöjä vastaan kohdennettuja pakotteita sisältyy useisiin YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmiin.[407] Tämän pakotejärjestelmän täytäntöönpano EU:ssa perustuu neuvoston yhteiseen kantaan 2002/402/YUTP ja neuvoston asetukseen 881/2002 sekä sen muuttamisesta annettuun neuvoston asetukseen 1286/2009.

Lissabonin sopimus on muuttanut terrorismiin liittyvän omaisuuden jäädyttämistä koskevaa oikeusperustaa sekä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella että EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla.[408] SEUT 75 artiklassa luodaan puitteet pääomanliikkeitä ja maksuja koskeville hallinnollisille toimenpiteille, kuten luonnollisen henkilön, oikeushenkilön, ryhmän tai muun kuin valtiollisen yhteisön varojen, muun rahoitusomaisuuden tai saadun taloudellisen hyödyn jäädyttämiselle terrorismin ennalta ehkäisemiseksi.[409] SEUT 215 artikla puolestaan antaa mahdollisuuden toteuttaa samoin määriteltyyn vastuupiiriin kohdistuvia rajoittavia toimenpiteitä kansainvälisen terrorismin ehkäisemiseksi. SEUT 75 artiklan nojalla annettavat asetukset on hyväksyttävä tavallista lainsäätämisjärjestystä noudattaen, mutta SEUT 215 artiklan mukaiset toimenpiteet hyväksyy yksin neuvosto ilman Euroopan parlamentin myötävaikutusta.[410]

Listauspäätös aiheuttaa kohteilleen vakavia seurauksia.[411] Kohdennetuilla pakotteilla ei pelkästään jäädytetä niissä lueteltujen henkilöiden, ryhmien ja yhteisöjen varoja, muita rahoituksen lähteitä ja taloudellisia resursseja (*”pri-*

---

405 Euroopan unionin neuvosto (15062/11), s. 13.

406 Euroopan unionin neuvosto (15062/11), s. 9 ja *Bothe* 2008, s. 545.

407 Ks. esimerksiksi UN Doc. S/RES/ 1267 (1999), UN Doc. S/RES/1333 (2000), UN Doc. S/RES/1390 (2002), UN Doc. S/RES/1455 (2003), UN Doc. S/RES/1526 (2004), UN Doc. S/RES/1617 (2005), UN Doc. S/RES/1735 (2006), UN Doc. S/RES/1822 (2008) ja UN Doc. S/RES/1904 (2009).

408 Euroopan unionin neuvosto (15062/11), s. 11–12.

409 Komissio on aloittanut vuonna 2011 pohdinnan yhdessä jäsenvaltioiden, neuvoston pääsihteeristön ja terrorismin torjunnan koordinaattorin kanssa SEUT 75 artiklan soveltamisalasta ja soveltamisesta (KOM (2010) 673 lopullinen, s. 8–9 ja Euroopan unionin neuvosto (15062/11), s. 13).

410 Mainittakoon, että Euroopan parlamentti on hakenut neuvoston asetuksen 1286/2009 julistamista mitättömäksi, koska sen mukaan oikeusperustan olisi pitänyt olla SEUT 75 artikla eikä SEUT 215 artikla (asia C-130/10).

411 Listauspäätökset ja niihin liittyvät käytännöt ovat joutuneet kovan arvostelun kohteeksi. Ks. muun muassa Euroopan unionin neuvosto (10198/1/04 PESC 450 REV 1), Euroopan unionin neuvosto (15114/05 PESC 1084 FIN 475), Parliamentary Assembly Resolution 1597 (2008), Parliamentary Assembly Recommendation 1824 (2008) ja Parliamentary Assembly Report (Doc. 11454).

mary sanctions"),[412] vaan niillä myös vahingoitetaan kyseisten tahojen mainetta ja poliittista toimintaa.[413] EU-tuomioistuimessa on riitautettu sekä neuvoston itsenäisesti toimeenpanemia listauksia[414] että EU:n toimielinten YK:n vanavedessä tekemiä listauksia[415] muun muassa kuulemis- ja puolustautumisoikeuden sekä perusteluvelvollisuuden ja tehokkaan oikeussuojan periaatteen loukkaamisen perusteella.[416] YK:n turvallisuusneuvoston 17.12.2009 hyväksymä päätöslauselma 1904 (2009) on tosin selkiyttänyt henkilöiden ja yhteisöjen luetteloihin ottamista ja niistä poistamista koskevia menettelyjä perusoikeuksien kannalta.[417]

Mustat listat vaikuttavat myös toisin päin. Varoja, muita rahoituksen lähteitä ja taloudellisia resursseja ei saa luovuttaa listattujen luonnollisten henkilöiden, oikeushenkilöiden, ryhmien ja yhteisöjen käyttöön eikä niiden hyväksi saa tarjota rahoituspalveluja.[418] Pakotteen tästä vaikutussuunnasta puhutaan oikeuskirjallisuudessa toissijaisena seuraamuksena (*"secondary sanctions"*).[419] Listaamiseen liittyvä ehdoton asiointikielto edellyttää siis seuraamaan paitsi niitä tahoja, jotka YK:n ja EU:n pakoteinstrumenttien säännöllisesti päivitettävissä liitteissä kulloinkin mainitaan, myös sitä, kenen kanssa asioidaan.

Missä tilanteissa asiakas on sitten tunnettava? Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (503/2008)[420] säätää asiakkaan tun-

---

412 *Husabø* 2004, s. 188 ja *Husabø* 2005, s. 67.

413 C-229/05 P, *Osman Öcalan, Kurdistan Workers Partyn (PKK) nimissä, ja Serif Vanly, Kurdistan National Congressin (KNK) nimissä v. Neuvosto*, kohta 110 ja yhdistetyt asiat C-402/05 P ja C-415/05 P, *Yassin Abdullah Kadi ja Al Barakaat International Foundation v. Neuvosto ja Komissio* (Kadi II), kohdat 211, 213, 216, 222, 225–227, 229 ja 230.

414 Ks. esim. T-228/02, *Organisation des Modjahedines du people d'Iran v. Neuvosto*, kohdat 123–126 ja 137, T-47/03, *Jose Maria Sison v. Neuvosto*, kohdat 157 ja 158, T-327/03, *Stichting Al-Aqsa v. Neuvosto*, kohdat 64 ja 65, C-355/04 P, *Segi, Araitz Zubimendi Izaga ja Aritza Galarraga v. Neuvosto*, kohdat 49 ja 50 sekä 56 ja 57.

415 Ks. esim. T-306/01, *Ahmed Ali Yusuf ja Al Barakaat International Foundation v. Neuvosto ja Komissio*, kohdat 306, 307, 320, 328, 329, 331, 334, 335, 337–344 ja 346. Ks. myös T-315/01, *Yassin Abdullah Kadi v. Neuvosto ja Komissio* (Kadi I), kohdat 258, 259, 261, 274, 276, 279, 280, 282–289 ja 291, yhdistetyt asiat C-402/05 P ja C-415/05 P, *Yassin Abdullah Kadi ja Al Barakaat International Foundation v. Neuvosto ja Komissio* (Kadi II), kohdat 334–339, 341, 342, 345, 348, 349 ja 351, yhdistetyt asiat C-399/06 P ja C-403/06 P, *Faraj Hassan v. Neuvosto ja Komissio ja Chafiq Ayadi v. Neuvosto*, kohdat 84–96 sekä T-85/09, *Kadi v. Komissio* (Kadi III), kohdat 177–184, 187, 188 ja 192–194.

416 Esimerkiksi neuvoston päätös, jolla vahvistettiin *Stichting Al-Aqsan* merkitseminen luetteloon, on kumottu Unionin yleisessä tuomioistuimessa 9.9.2010 (T-348/07, *Stichting Al-Aqsa v. Neuvosto*).

417 UN Doc. S/RES/1904 (2009). Kyseisen päätöslauselman myötä on perustettu lisäksi erityinen asiamiehen toimisto. Ks. myös Euroopan unionin neuvosto (15062/11), s. 10.

418 Ks. esim. Euroopan unionin neuvosto (2580/2001), 2 artikla 1 b-kohta ja 2-kohta.

419 *Husabø* 2005, s. 68.

420 Ko. lailla täytetään ne kansainväliset velvoitteet, jotka kolmannessa rahanpesudirektiivissä (2005/60/EY) ja sen täytäntöönpanodirektiivissä (2006/70/EY) on asetettu sekä kansainvälisen rahanpesunvastaisen toimintaryhmän (FATF) rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastaisissa suosituksissa esitetty. Kyseinen laki on tullut voimaan 1.1.2009.

temista koskevien toimenpiteiden laajuuden pohjaksi riskiperusteisen arvioinnin.[421] Silloin, kun rahanpesun tai terrorismin rahoituksen riski on tavanomaista korkeampi, lain soveltamisalaan kuuluvilta yhteisöiltä ja elinkeinonharjoittajilta (ilmoitusvelvolliset) edellytetään tehostettua asiakkaan tuntemista.[422] Koska listatut ovat presumoituina terrorismirikoksen edistäjinä tehostetun tuntemisvelvollisuuden piirissä, ilmoitusvelvollisten tulee kaikissa ”listariskin” tilanteissa kyetä tunnistamaan[423] tai todentamaan[424] asiakkaansa henkilöllisyys (*”customer due diligence”*). Kyseisessä laissa asetettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus voidaan siis ajatella RL 34a:4.1:n 4 ja 5 kohdassa tarkoitetun edistämisrikoksen eli terroristiryhmän hyväksi tapahtuvan rahanpesun tulkintaan soveltuvana kielletyn riskinoton kriteerinä.

Edellä mainittujen edistämistapojen yhteydessä kyseeseen tulevia ilmoitusvelvollisia ovat ainakin maksujen välityksestä ja muusta maksuliikenteestä vastaavat luotto- ja rahoituslaitokset, kiinteistönvälitysliikkeet ja vuokrahuoneiston välitysliikkeet sekä asianajajat ja liike- ja ammattitoimintana muita oikeudellisia palveluita tarjoavat.[425] Ilmoitusvelvollisten piiriin voidaan terrorismikontekstissa katsoa myös tavaroita myyvät ja välittävät tahot silloin, kun maksu otetaan vastaan käteisenä yhtenä vähintään 15.000 euron suorituksena tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina (*”smurfing”*), jotka ovat yhteensä vähintään 15.000 euroa.[426]

Mikäli edellä mainitut ilmoitusvelvolliset laiminlyövät asiakkaan tuntemisvelvollisuuden, ottavat he tässä edustetun kannan mukaan lainsäätäjän etukäteen kielletyksi arvioiman riskin siitä, että taloudellisten tai oikeudellisten palvelujen saajataho jälkeenpäin osoittautuu terroristiryhmäksi. Ottaen huomioon, että asiakkaan tuntemiseen liittyviä toimia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen yhteydessä konkretisoidaan myös eri aloilla vallitsevissa epävirallisissa

421 HE 25/2008 vp, s. 19.

422 Ks. myös keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen rahanpesun torjunnan parhaat käytänteet (päivitetty 19.3.2009), s. 31.

423 Tunnistamisella tarkoitetaan asiakkaan henkilöllisyyden selvittämistä asiakkaan itsensä antamien tietojen perusteella.

424 Todentamisella tarkoitetaan asiakkaan henkilöllisyyden oikeaksi osoittamista luotettavien ja riippumattomasta lähteestä peräisin olevien asiakirjojen ja tietojen perusteella.

425 Nämä ovat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 2 §:n 1, 16, 20 ja 22 kohdissa mainittuja ilmoitusvelvollisia yhteisöjä ja elinkeinonharjoittajia. Ks. myös HE 25/2008 vp, s. 32–37.

426 Koska ilmoitusraja on 15.000 €:ssa, rahanpesijöillä on motiivi välttää ilmoituksen tapahtuminen hajauttamalla maksuja pienempiin osasuorituksiin. ”Smurffauksella” tarkoitetaan siis sellaista rikollisryhmien toimintatapaa, missä joukko henkilöitä (”smurffeja”) värvätään/palkataan hoitamaan osiin pilkottuja maksu- tai talletussuorituksia. Ks. myös *Sahavirta* 2008, s. 26, erit. alaviite 49 ja Rapport 2002:7, s. 36.

normeissa,[427] asiakkaan tunnistamisen tai todentamisen huolellisuustaso täsmentyy edelleen näissä ”standardikandidaateissa”.[428]

Mitä vaikutuksia teon luokittamiseen huolelliseksi/huolimattomaksi sitten käytännössä liittyy? Asiakkaan tuntemisesta piittaamaton, mutta hyvässä uskossa toiminut ”edistäjä” välttää yksilöllisen rikosvastuun ja mahdollista taustayhteisöään uhkaavan oikeushenkilön rangaistusvastuun vasta tahallisuusarvioinnissa. Sen sijaan sellaisen yhteisön edustaja tai elinkeinonharjoittaja, joka on asianmukaisesti pyrkinyt tuntemaan asiakkaansa, on todettava rikosvastuusta vapaaksi jo teon huolimattomuutta koskevan tarkastelun yhteydessä, koska hänen tekoonsa ei liity kiellettyä riskinottoa. Oikeudenkäyntiasiamies ja -avustaja muodostavat kuitenkin poikkeuksen, sillä juristit ovat tässä roolissa oikeutettuja asioimaan tunnetunkin terroristin kanssa (RL 34a:4.2). Mainitun tehtäväedellytyksen täyttymisessä on näet kyse henkilökohtaisesta vastuuvapausperusteesta eli vastuun poistavien seikkojen kategoriaan paikantuvan olosuhteen käsilläolosta.[429]

Vaikka teon huolimattomuuden lähteet ovat moninaiset, toisinaan ei ole mitään oikeus- tai muita normeja, joista sallitun ja kielletyn riskin välinen raja olisi määritettävissä.[430] Voidaanko esimerkiksi asiakkaan tuntemista koskeva vaatimus asettaa myös muissa kuin RL 34a:4.1:n 4 ja 5 kohdassa tarkoitetuissa terroristiryhmän toiminnan edistämisen tekotavoissa tai terroristisessa koulutuksessa taikka värväyksessä? Mielestäni voidaan, sillä kielletty riski määräytyy oikeudellisesti paitsi huolellisuusnormiston kautta, myös jatkuvana prosessina tuomioistuimissa.[431] Kodifioidut huolellisuusvelvoitteet saavat joissain tilanteissa muutenkin väistyä, jos olosuhteet viittaavat toisen ratkaisun puolesta.[432]

Näin ollen esimerkiksi laillisen asekauppiaan (RL 34a:4.1, 1 kohta), yksityisen toimitilan myyjän tai vuokranantajan (RL 34a:4.1, 2 kohta) tai tietointensiivisen yrityksen, kuten yksityisen turvallisuuspalvelun (RL 34a:4.1, 3 kohta) toiminnassa on epäilemättä katsottava otetun kielletty riski, jos tunnistamattoman asiakkaan kanssa tehdään liiketoimia tai muuta yhteistyötä sen epäilyttävistä, epätavanomaisista tai poikkeuksellisista piirteistä piittaamatta.[433] Myös

---

427 Ks. mm. Finanssialan Keskusliiton ohje ”Asiakkaan tunteminen – miksi pankki kysyy?”, s. 1, Kiinteistönvälitysalan Keskusliitto ry:n ohje hyvästä välitystavasta 9.3.2011, s. 5 ja ohje hyvästä vuokravälitystavasta 7.11.2008, s. 4, hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet (15.1.2009), s. 6, eurooppalaisten asianajajien tapaohjeet (11.1.2007), s. 8 ja hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden kommentaari (31.1.2011), s. 24.

428 Ks. standardikandidaateista *Jareborg* 1994b, s. 51–54, *Nuutila* 1997a, s. 147–150 ja *Nuotio* 1998c, s. 315.

429 Ks. jäljempänä luku V.3.2. Ks. myös *Tapani* 2011b, s. 591.

430 *Nuutila* 1997a, s. 150 ja *Tapani* 2004, s. 112.

431 *Jareborg* 1994b, s. 44 ja *Nuotio* 1998c, s. 313.

432 HE 44/2002 vp, s. 95.

433 Jakelukanavan (esimerkiksi internet) tai maantieteellisen liittymän taikka muun sellaisen tekijän vuoksi korkean riskin asiakassegmentissä ei saa aloittaa asiakassuhdetta tai jatkaa yhteistyötä, jos asiakkaan tuntemiseksi edellytettäviä vähimmäistoimia ei kyetä toteuttamaan (HE

sellaisen verkkosivuston ylläpitäjän, joka ”asiakkaan” terrorismipropagandasta välittämättä asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla terroristien keinoja ja menetelmiä koskevaa aineistoa (RL 34a:4a) samoin kuin sellaisen verkkokeskustelupalstan ylläpitäjän, joka esimerkiksi suojelupoliisin kiinnittämästä huomiosta välittämättä ei poista värväykseksi tulkittavia verkkoviestejä (RL 34a:4b),[434] voi sanoa olevan huolimaton terroristiseen päärikokseen tyypillisesti liitettävien haittojen suunnassa.

2.8 TAHALLISUUS

Rikosoikeudellinen tahallisuus on monitahoinen juridinen käsite, jonka sisällön määrittämiseen on tarjolla runsaasti erilaisten kriteerien varaan rakentuvia tahallisuusmalleja.[435] Tahallisuusmallissa on pidetty keskeisenä totuudenkaltaisuutta ja hyväksyttävyyttä.[436] Totuudenkaltaisuus edellyttää tahallisuusmallin edellytysten vastaavan reaalimaailman olosuhteita. Voidaan esimerkiksi kysyä, tekeekö voimakkaassa uskonnollisessa affektitilassa oleva todennäköisyysarvioita?[437] Realistisuusargumentista kumpuavat myös vaatimukset siitä, että tahallisuusmallin on huomioitava käytännön näyttömahdollisuudet, ja että teorian on vastattava luonnollista käsitystä tahallisuudesta.[438] Tahallisuusmallin täytyy siis toimia prosessi- ja oikeustodellisuudessa (ratkaisuvoima *in concreto*). Tahallisuusmallin tulee lisäksi kyetä paitsi erottamaan relevantteja kysymyksiä, myös vastaamaan niihin systemaattisesti koherentilla tavalla (ratkaisuvoima *in abstracto*).[439]

Sikäli kuin tahallisuusarvostelu ymmärretään kysymyksenä siitä, mitä tekijä on teon hetkellä mieltänyt ja tahtonut,[440] tahallisuuden erottamattomaan olemukseen kuuluu sekä tiedollinen (kognitiivinen) että tahdollinen (volitiivinen) elementti.[441] Hyväksyttävä käsitys tahallisuuden olemuksesta ei voi olla ristiriidassa lain kanssa. Esimerkiksi olosuhdetahallisuutta koskevien tulkintojen tulee olla sopusoinnussa RL 4:1:n kanssa.[442] Tahallisuusmallin hyväksyttävyyttä

25/2008 vp, s. 41–43).

434 Ks. myös HE 317/2010 vp, s. 1–2.

435 Tahallisuuden rajanvetoteorioista kootusti *Matikkala* 2005, s. 459–512. Ks. myös HE 44/2002 vp, s. 71–72 ja *Koponen* 2004, s. 219.

436 *Matikkala* 2005, s. 514–525.

437 Ks. myös *Nuutila* 1997a, s. 232, *Koponen* 2004, s. 276 ja *Matikkala* 2005, s. 461.

438 *Koponen* 2004, s. 281. Ks. tahallisuutta koskevasta kielenkäytöstä mm. *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 226–227.

439 *Matikkala* 2005, s. 519.

440 HE 44/2002 vp, s. 72 ja *Nuutila* 1997a, s. 212.

441 *Tapani* 2004, s. 220 ja *Matikkala* 2005, s. 520.

442 LaVM 28/2002 vp, s. 9–10.

voidaan arvioida myös vaikutustensa kautta.[443] Kyse on siitä, päästäänkö mallin soveltamisella hyväksyttäviin tuloksiin, mikä on myös reaaliargumentoijan esillä pitämä horisontti.

2.8.1 Subjektiiviset tunnusmerkit

Tahallisuuden lajit on yleensä määritelty suhteessa teon seuraukseen.[444] Kun kyse on konkreettisesta vahingosta tai vaarasta, käsillä on seuraus, johon sovelletaan seuraustahallisuutta koskevaa RL 3:6:ää.[445] Se, mitä ei pidetä seurauksena, katsotaan seikaksi tai muuksi olosuhteeksi.[446] Viimeksi mainitut tekijät puolestaan ovat olosuhdetahallisuuden kohteita.[447] Kuten edellä on osoitettu, terroristinen valmistelu ja edistäminen kuuluvat rikosten jaottelussa abstraktisten vaarantamisrikosten luokkaan eli kategoriaan, jossa seuraustahallisuuden näkökulma on irrelevantti. Toiseksi, tutkimuksen kohteena olevat kriminalisoinnit on nimenomaan vapautettu aksessorisuusvaatimuksesta, mikä tunnetaan myös terrorismirikoksen täyttymisen merkityksettömyytenä.[448] Vaikka tunnusmerkistökuvauksissa on usein jotakin sellaista, jonka seurausluonteisuus ei välittömästi ole poissuljettavissa,[449] terroristiset valmistelu- ja edistämisrikokset ovat tässä suhteessa ongelmattomia: RL 34a:2, 4, 4a ja 4b:ssä ei edellytetä itse teosta erillisiä seurauksia.

Siitä huolimatta, että valmistelu- ja edistämistunnusmerkistöissä ei ole RL 3:6:n nojalla arvioitavaa seikastoa, kyseisiin rikossäännöksiin ei sovelleta yksinomaan olosuhdetahallisuutta. Terrorismirikoksen valmistelijalta nimittäin vaaditaan erityistä valmistelutarkoitusta ja edistäjältä taas edistämistarkoitusta.[450] Lisäksi on huomattava, että valmisteluteon tekijällä tulee olla terroristinen tarkoitus, ja että terroristisissa edistämisrikossäännöksissä esiintyy edistämistarkoitukselle vaihtoehtoinen kvalifioidun tiedon vaatimus.[451] Nämä ovat subjektiivisia tunnusmerkkejä, jotka edellyttävät tekijältä tietynlaista suhtautumista tai käsitystä.[452] Valmistelun ja edistämisen subjektiivinen tunnusmerkistön-

443 *Matikkala* 2005, s. 520.
444 HE 44/2002 vp, s. 72.
445 LaVM 28/2002 vp, s. 9–10 ja *Tapani* 2004, s. 220.
446 *Matikkala* 2005, s. 564 ja *Frände* 2010, s. 164: ”Kaikki muu rikostunnusmerkistössä kuuluu muihin olosuhteisiin”.
447 HE 44/2002 vp, s. 73, LaVM 28/2002 vp, s. 10, *Matikkala* 2007a, s. 110 ja *Tapani* 2012, s. 607.
448 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 34: ”One of the characteristics of the new crimes introduced by the Convention is that they do not require that a terrorist offence actually be committed”.
449 *Tapani* 2010, s. 177.
450 HE 188/2002 vp, s. 57–58, HE 81/2007 vp, s. 6 ja Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 46.
451 HE 188/2002 vp, s. 51, HE 44/2002 vp, s. 87 ja *Frände* 2012, s. 129–130.
452 *Matikkala* 2005, s. 545.

mukaisuus edellyttää näin ollen paitsi riittävän kattavaa olosuhdetahallisuutta, myös subjektiivisten tunnusmerkkien täyttymistä.

RL 34 a luvun valmistelu- ja edistämisrikossäännöksissä esiintyvät subjektiiviset tunnusmerkit eivät ole tahallisuuden kohteita,[453] mutta niiden tulee luonnollisesti itse olla käsillä.[454] Perustelu on kaksitahoinen. Ensinnäkin, vaikka tahallisuuden kohteena sanotaan olevan tunnusmerkistö,[455] kohteella tarkoitetaan vain objektiivisen tunnusmerkistön toteuttavaa seikastoa. Toiseksi, ei ole mieltä vaatia erillistä tahallisuuskatetta suhteessa sellaiseen subjektiiviseen seikkaan, joka jo sinällään vaatii kvalifioitua tarkoitusta tai tietämistä.[456] Asia voidaan ilmaista myös niin, että tahallisuus muodostaa itsenäisen subjektiivisen tunnusmerkin (*”fristående subjektivt moment”*).[457]

Minkä asteista tahtoa suhteessa erityiseen (valmistelu-, edistämis- ja terroristiseen) tarkoitukseen vaaditaan? Lainvalmisteluaineistossa ja oikeuskirjallisuudessa on puhuttu muun muassa korotetusta[458] tai kvalifioidusta tahallisuusvaatimuksesta,[459] tahallisuuden korkeammasta asteesta,[460] *dolus determinatus* -tahallisuudesta,[461] siitä, ”että tekijän on pitänyt tekohetkellä tavoitella tiettyä laissa kuvattua tarkoitusta”[462] tai vaadittavasta tahallisuuspäättäväisyydestä[463] taikka rikostavoitteellisuudesta.[464] Oma kantani on, että erityinen tarkoitus edellyttää samanasteista tahtoa kuin tarkoitustahallisuudessa.[465] Jos erityisen tarkoituksen hyväksyttäisiin olevan käsillä tätä matalammalla asteella, subjektiivisiin tunnusmerkkeihin liittyvä luonnehdinta tahallisuuskatetta edellyttämättöminä seikkoina ei olisi enää puolustettavissa. Kytkemällä erityisen tarkoituksen aste tarkoitustahallisuuden standardoituun tulkintatraditioon ja doktriiniin saavutetaan myös sisällöllisesti vakiintuneet kiinnekohdat tekijän valmistelu-, edistämis- ja terroristisen tarkoituksen arvostelulle.

---

453 *Jareborg* 1986b, s. 22–23: ”Sådana rekvisit behöver givetvis inte täckas av uppsåt. Det vore t.ex egendomligt att vid stöld kräva att gärningsmannen har uppsåt i förhållande till sitt tillägnelseuppsåt”. Ks. myös *Jescheck – Weigend* 1996, s. 292–296 ja 319 ja *Koponen* 2004, s. 233.

454 *Matikkala* 2005, s. 545.

455 HE 44/2002 vp, s. 72.

456 *Matikkala* 2005, s. 545–546.

457 HE 44/2002 vp, s. 65.

458 HE 254/1998 vp, s. 21 ja 23, *Koponen* 2004, s. 232–238 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 214–215.

459 HE 44/2002 vp, s. 74.

460 HE 188/2002 vp, s. 51.

461 *Nuutila* 1997a, s. 216.

462 *Frände* 2012, s. 116.

463 Måste vara bestämd i sitt uppsåt” (*Wennberg* 1985, s. 254).

464 ”Krävs att han har föresatt sig att begå brottet” (Ibid.).

465 Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 138.

2.8.1.1 Valmistelu- ja edistämistarkoitus

Terroristinen valmistelu- ja edistämistarkoitus ovat niin sanottuja ylimeneviä tarkoitustunnusmerkkejä (*”överskjutande uppsåtsrekvisit”* tai *”überschießende Innentendenz”*), jotka viittaavat tuleviin tapahtumiin RL 34a:2, 4, 4a ja 4b:n ulkopuolella.[466] Tunnusmerkin ylimenevyyteen liittyy rikosrakenteellinen ja käytännöllinen puoli. Tavallisesti rikoksen tunnusmerkistössä edellytetään, että subjektiivinen ja objektiivinen peittävät toisensa. Ylimenevän tarkoitustunnusmerkin sisältävässä rikossäännöksessä näin ei ole, vaan subjektiivinen puoli on hallitseva, minkä vuoksi puhutaan subjektiivista enemmyyttä osoittavasta kriminalisoinnista.[467] Objektiivinen katevaje suhteessa ylimenevään tarkoitustunnusmerkkiin tarkoittaa käytännössä sitä, että tulevaisuuteen tähtäävän tarkoituksen ei tarvitse toteutua.[468]

Terroristinen valmistelu on aina omavalmistelua (*”egenförberedelse”*),[469] sillä vain henkilö, jolla on tarkoitus ottaa tekijävastuun täyttävä rooli päärikoksen toteuttamisessa, toimii RL 34a:2:n johdannossa (”joka tehdäkseen”) edellytetyllä tavalla. Henkilö, jonka aikomuksena on myötävaikuttaa varsinaiseen päärikokseen vain avunantajana tai yllyttäjänä, ei näin ollen täytä omavalmisteluvaatimusta.[470] Edistämiskriminalisointien soveltamisala sitä vastoin kattaa vain sellaiset teot, joissa tekijä on päättänyt pysytellä päärikoksen tai sen valmistelun ulkopuolella.[471] Edistämistä voikin RL 34a:2:stä erottamisen tarkoituksessa kuvailla vierasvalmisteluna, sillä edistämisessä on kyse tekijän tyytymisestä myötävaikuttavaan rooliin suhteessa terroristista päärikosta valmistelevaan tai toteuttavaan ydinryhmään.

Valmistelutarkoitus siis ilmentää rikosvaiheiden läpi etenevää tahtoa toisin kuin edistämistarkoitus, joka on rikosvaihekohtaista – valmisteluun tai päätekoon kohdistuvaa – tahtoa.[472] Valmistelun ja edistämisen toisistaan poikkeavat tavoitehorisontit käyvät selvästi ilmi niitä koskevista rikossäännöksistä. Valmistelijan edellytetään tähtäävän tietyn terroristisen päärikoksen tekemiseen.[473]

---

466 Ks. ylimenevistä tarkoitustunnusmerkeistä *Jescheck – Weigend* 1996, s. 266 ja 319 sekä *Asp* 2007, s. 60, 63 ja 65.

467 HE 44/2002 vp, s. 132.

468 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 377: ”Ett uppsåtsrekvisit är överskjutande om det för ansvar inte krävs att uppsåtet har någon motsvarighet i verkligheten”. Ks. myös *Koponen* 2004, s. 234.

469 *Asp – Ulväng* – Jareborg 2010, s. 444–445: ”Egenförberedelse (dvs. förberedelse till ett brott som gärningsmannen själv anser att föröva)”. Ks. myös *Asp* 2007, s. 70.

470 Ks. myös *Asp* 2005, s. 144–145 ja *Asp* 2007, s. 65–76.

471 Jos henkilön pyrkiminen tai tarkoittaminen saa pidemmälle meneviä muotoja, edistämisvastuu väistyy toissijaisena RL 34a:1 ja 2:n tieltä (HE 188/2002 vp, s. 55).

472 Ks. myös *Asp* 2007, s. 226.

473 HE 188/2002 vp, s. 44. Rangaistavuuden edellytys on, että valmistelu on tähdännyt RL 34a:1.1:n 2–7 kohdassa mainitun teon tai murhan tekemiseen.

Edistäjän kohdalla taas riittää RL 34a:1 tai 2:ssä tarkoitetun rikollisen toiminnan edistämispyrkimys.[474] Edistämistarkoituksen täyttää näin ollen valmistelutarkoitusta summittaisempi ja laveampi pyrkimys terroristisen päärikoksen tai sen valmistelun suunnassa. Tätäkin merkittävämpi ero valmistelun ja edistämisen subjektiivisen tunnusmerkistönmukaisuuden puolella on se, että edistäjältä ei vaadita terroristista tarkoitusta.[475]

2.8.1.2 Terroristinen tarkoitus valmistelussa

Tekijän motivaatio on ollut tyypillisesti terrorismin määrittely-yritysten keskiössä niin yhteiskunta- kuin rikosoikeustieteessä.[476] Terroristimotiivissa (*"terrorist intent"*) on kyse eräänlaisesta lisäulottuvuudesta, joka erottaa terroriteot tavanomaisista rikoksista.[477] Sitä kategoriaa, mihin terrorismirikokset tulisi sijoittaa, on kutsuttu toiseksi rikosulottuvuudeksi tai sodankäynnin piirteitä omaavaksi superrikosten luokaksi taikka rauhanajan sotarikosvastineiksi.[478] Motivaatiolähtöinen sääntelytekniikka on joka tapauksessa useiden terrorismin vastaisten kansainvälisten sopimusten, kuten terrorismin rahoituksen torjumista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 73/2002)[479] ja YK:n kokonaisvaltaisen terrorismin vastaisen yleissopimusluonnoksen taustalla.[480] Samaa kodifikaatiotapaa on jatkettu myös EU:n terrorismipuitepäätöksessä.[481]

Suomessa on Euroopan komission terrorismipuitepäätöstä koskevien arviointiraporttien[482] ja kertomusten[483] mukaan pantu asianmukaisesti täytäntöön terrorismipuitepäätöksen 1 artiklan vaatimukset määrittelemällä terrorismirikokset omaksi rikoslajikseen (*"a separate category of crimes"*).[484] Terrorismirikoksen käsite muodostuu pohjarikoksen ja terroristisen tarkoituksen yhdistel-

---

474 HE 81/2007 vp, s. 12.

475 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 46: "Terrorist motivation is not a substantial element in addition to the requirements laid down in the operative part for the offences set forth in this Convention". Ks. myös *Lehto* 2008, s. 434.

476 *Nuotio* 2006, s. 1000 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 135.

477 SEC (2004) 688, s. 4, *Weigend* 2006, s. 923 ja *Lehto* 2008, s. 401.

478 *Fletcher* 2006, s. 900 ja *Scharf* 2004, s. 359.

479 Ks. sopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen b-kohta.

480 UN Draft comprehensive convention against international terrorism (A/59/894), Appendix II, Article 2.

481 KOM (2001) 521, s. 7 ja HE 188/2002 vp, s. 57–58.

482 SEC (2004) 688, s. 7 ja SEC (2007) 1463, s. 49.

483 KOM (2004) 409 lopullinen, s. 5–6 ja KOM (2007) 681 lopullinen, s. 7.

484 Terrorismipuitepäätöksen 1 artikla edellyttää nimenomaan, että sen alakohdissa lueteltuja rikoksia pidetään terrorismirikoksina ("shall be deemed to be terrorist offences"). Samoin *Lahti* 2002, s. 2: "HE:ssä [188/2002 vp] terrorismirikoksista ei ole selkeästi muodostettu *omaa rikoskategoriaa* toisin kuin esimerkiksi vastaavissa muiden Pohjoismaiden vastaavissa säännöksissä ja niin kuin meilläkin tulisi mielestäni menetellä". Ks. myös *Husabø* 2005, s. 63 ja *Lehto* 2008, s. 401. Vrt. HE 188/2002 vp, s. 32 ja KKO 2010:94.

mästä.[485] Kuten RL 34a:2:n otsikosta voidaan lukea, terroristinen tarkoitus on RL 34a:1:ssä tarkoitetun terroristisen päärikoksen rinnalla myös valmisteluvastuun ainesosa.[486]

Terroristisella tarkoituksella on laissa (RL 34a:6) vahvistettu juridis-tekninen merkityssisältö. Kyseinen legaalimääritelmä sisältää neljä vaihtoehtoista tarkoitustyyppiä. Terrorismipuitepäätöksen 1 artiklan 1 kappaleessa ja RL 34a:6.1:ssa mainitut kaksi ensimmäistä tarkoitustyyppiä ovat keskenään asiallisesti yhdenmukaiset. Terrorismipuitepäätöksen kolmas, tavoiteltuja seurauksia painottava tarkoitustyyppi sen sijaan on jaettu rikoslain määritelmäsäännöksessä valtiota (3 kohta) ja kansainvälistä järjestöä (4 kohta) koskeviin kohtiinsa.[487] Kyseisestä puitepäätöksestä poikkeavaa rakenneratkaisua on perusteltu hallituksen esityksessä pyrkimyksellä täsmällisempään kirjoitustapaan. Lisäksi taustalla on vaikuttanut koherenssitavoite rikoslain muuhun sisältöön nähden.[488]

Terroristinen tarkoitus on käsillä ensinnäkin silloin, jos tekijän tavoitteena on aiheuttaa vakavaa pelkoa väestön keskuudessa. Pelon aiheuttaminen on muiden määritelmäsäännöksessä mainittujen tarkoitustyyppien tavoin itsenäinen tarkoitusvaihtoehto.[489] Jos siis tekijällä voidaan osoittaa olleen pelotustarkoitus, hänen mahdollisilla poliittisilla tavoitteillaan ei ole terroristisen tarkoituksen täyttymisen kannalta relevanssia.[490] Vaikka pelon soveltamisalaa on rajattu vaatimalla sen vakavuutta,[491] määritelmäsäännöksen 1 kohdan soveltamispiiriin näyttää mahtuvan esimerkiksi despotian yhteiskuntaoloissa tarkoituksellisesti lietsottu pelon ilmapiiri (*”reign of terror”*).[492] Tämänkaltaisen tulkinnan ongelmana on etääntyminen määritelmäsäännöksen taustalla vaikuttavasta uhkakuvasta, jonka ytimessä ovat tällä hetkellä *al-Qaidan* ja sen kaltaisten sirpaleryhmien kannattama uskonnon äärinäkemyksillä perusteltu terrorismi.[493] Valtioter-

---

485 SEC (2004) 688, s. 4: ”The Framework Decision´s concept of terrorism offences is thus a combination of two elements: an objective element, as it refers to a list of serious criminal conducts, as defined by reference to national law, and a subjective element, as these acts shall be deemed to be terrorist offences when committed with a specific intent”.

486 Lain esitöissä puhutaan siitä, että terroristinen tarkoitus vaikuttaa valmistelussa 1 §:ään kohdistuvan viittauksensa johdosta (HE 188/2002 vp, s. 58). Edistämisrikostunnusmerkistöissä ei sitä vastoin esiinny terroristisen tarkoituksen tunnusmerkkiä. Ks. myös Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 32: ”The Convention does not define new terrorist offences in addition to those included in the existing convention against terrorism. However, it creates three new offences which may lead to the terrorist offences as defined in those treaties”.

487 Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 142.

488 HE 188/2002 vp, s. 60.

489 HE 188/2002 vp, s. 58.

490 *Husabø – Bruce* 2009, s. 144.

491 HE 188/2002 vp, s. 59.

492 Ks. myös KOM (2001) 521 lopullinen, s. 2 ja *Weigend* 2006, s. 918.

493 Euroopan unionin neuvosto (14469/4/05), s. 7–8 ja Euroopan unionin neuvosto (14781/1/05), s. 2.

rorismiskenaariot sitä vastoin eivät kuulu terrorismipuitepäätöksen 1 artiklan 1 kappaleen julkilausuttuun suojelupiiriin.[494]

Pelotteluobjekteja voivat olla niin yksityiset kuin yhteiset edut.[495] Yksityisiä etuja ovat esimerkiksi henki, terveys, vapaus, ruumiillinen koskemattomuus tai omaisuus, ja kollektiivisia etuja taas ovat muun muassa väestön terveyteen, turvallisuuteen ja taloudelliseen hyvinvointiin liittyvät yhteisölliset oikeushyvät.[496] Koska terroristiseen tarkoitukseen ei ylimenevänä tarkoitustunnusmerkkinä kohdistu objektiivista katevaatimusta, merkitystä on vain sillä, minkä edun menetyksellä tekijä väestöä pelottelee.[497]

Kuinka laajamittaista pelottelun pitäisi olla, että sen voisi katsoa yltävän väestötasolle? Yleisyyskriteerin kannalta on tietysti ongelmatonta, jos tekijän nimenomaisena tavoitteena on aiheuttaa paniikkia suuressa osassa populaatiota. Riittävän laajamittaisena on kuitenkin pidettävä myös niitä tilanteita, joissa traumatisoivaan vaikutukseen pyritään selvästi kohdennetummin. Tämänkaltaisia suojelukohteita ovat esimerkiksi etniset vähemmistöt, kielen, yhteiskunnallisen aseman tai poliittisten näkemysten perusteella määräytyvät kansanryhmät taikka ihmiset, joita yhdistää sama asuinalue.[498] Vaikka tekijän varsinainen tarkoitus liittyisi lähinnä RL 34a:6.1:n 2–4 kohtaan, taustalla on usein myös pelon aiheuttamistarkoitus.[499] Tämä tarkoitustyyppi on siksi perusteltua nostaa epäillyn terrorismirikoksen esitutkinnassa välttämättömäksi selvityskohteeksi ja vetoamisseikaksi haastehakemuksessa.[500]

Tekijällä on terroristinen tarkoitus myös silloin, jos hänen päämääränään on pakottaa oikeudettomasti jonkin valtion hallitus tai muu viranomainen taikka kansainvälinen järjestö tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin (RL 34a:6.1, 2 kohta). Kyseinen määritelmäkohta kattaa sekä Suomen että vie-

---

494 *Husabø – Bruce* 2009, s. 418: ”This means that acts of terror against the state’s own population (state terrorism) are also excluded”. Myös YK-järjestelmän instrumenteissa terrorismi käsitetään pääasiassa yksityisten harjoittamana väkivaltana (*Lehto* 2008, s. 56). Ks. normin suojelupiiristä *Nuotio* 1998c, s. 305–307.

495 HE 188/2002 vp, s. 59.

496 KOM (2004) 702 lopullinen, s. 3.

497 Uhkavaatimuksen tarkastelu sinänsä tehdään objektiivisesta näkökulmasta (HE 188/2002 vp, s. 59).

498 Kotimaassa ääri-islamilaisen pelottelun mahdollisina – joskin epätodennäköisinä – täsmäkohteina tulevat mieleen lähinnä Suomen juutalaiset ja Suomessa asuva venäläisvähemmistö. Ks. myös HE 55/2007 vp, s. 19 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 144: ”Dutch Minister of Justice gave the example of attacks on synagogues and the Jewish section of the population”. Ks. myös Prop. 2002/03:38, s. 88.

499 Ks. norjalaisesta keskustelusta Ot.prp. nr. 61 (2001-2002), s. 134 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 143.

500 Eri asia on sitten se, jos oikeudenkäynnissä käy ilmi, että tekijä on vain mieltänyt pelon aiheutumisen todennäköiseksi, mutta toiminut muussa itselleen merkityksellisemmässä, kuten valtion hallituksen pakottamisen tarkoituksessa. Tällöinhän pelon aiheuttamistarkoitus ei ole saavuttanut erityiseltä tarkoitukselta vaadittavaa tarkoitustahallisuuden tasoa. Ks. myös *Koponen* 2004, s. 117 ja 234.

raiden valtioiden toimeenpanovallat ja viranomaistahot.[501] Terrorismipuitepäätöksessä tarkoitettuja viranomaisia ovat valtio ja kunnat.[502] Kansainvälisen järjestön määritelmä RL 34a:6.3:ssa kattaa – toisin kuin Ruotsissa ja Norjassa – muutkin kuin hallitustenväliset järjestöt.[503]

Pakottaminen on kiellettyä vain oikeudettomana (*"rechtswidrig"*).[504] Oikeudettomuusvaatimusta voidaan tarkastella kolmen kysymyksen avulla: 1) oliko pakotuskeino oikeudeton, 2) oliko pakottajalla oikeutta siihen, mihin hän toista pakotti ja 3) olivatko keino ja tavoite oikeassa suhteessa toisiinsa. Esimerkiksi YK:n taloudellisissa, sotilaallisissa tai muissa pakotteissa on kyse toiminnasta, jonka yhteydessä oikeudettomuusväitteellä ei ole menestymisen sijaa. Pakottaminen tapahtuu käytännössä luomalla asymmetrinen neuvotteluasetelma väkivallalla ja/tai uhkauksella.[505] Tekijä siis painostaa pakotettavaa taipumaan vaatimuksiinsa joko käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla rikoksella tai muulla pahalla taikka yhdistellen voiman näyttöä ja käyttöä.[506] Se, mitä pakottamisella tavoitellaan, on vaatimuksen mukainen päätös tai toimi, joka voi liittyä itse pakottamistilanteeseen[507] tai pidemmän aikavälin tavoitteeseen.[508]

Kolmas tarkoitustyyppi on kyseessä silloin, kun tekijän tarkoituksena on oikeudettomasti[509] kumota jonkin valtion valtiosääntö tai muuttaa sitä tai horjuttaa vakavasti valtion oikeusjärjestystä taikka aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa valtiontaloudelle tai valtion yhteiskunnallisille perusrakenteille. RL 34a:6.1:n 3 ja 4 kohta liittyvät konkreettisemmin tekijän tavoittelemiin seuraamuksiin. Terrorismipuitepäätöksessä tarkoitetut maan perustuslailliset ja poliittiset perusrakenteet on korvattu Suomen rikoslaissa vakiintuneilla termeillä

---

501 HE 188/2002 vp, s. 59 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 145.

502 KOM (2001) 521 lopullinen, s. 11 ja HE 188/2002 vp, s. 60.

503 Ks. kv-järjestön määritelmästä muissa pohjoismaissa esim. Prop. 2002/03:38, s. 88 ja Ot.prp. nr. 61 (2001-2002), s. 134: "Frivillige organisasjoner faller utenfor".

504 HE 188/2002 vp, s. 59 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 146–147.

505 Ks. myös Prop. 2002/03:38, s. 88.

506 Pakottamiskeinona käytetyn uhkauksen ei tarvitse merkitä rikoksella uhkaamista (arg. RL 25:8). Uhkaus voi myös olla taloudellinen, uskonnollisväritteinen tai muutoin kryptinen.

507 Esimerkiksi teatterikaappauksessa Moskovassa 23.–26.10.2002 tekijät vaativat Venäjän turvallisuusviranomaisia (*Alfa*- ja *Spetsnaz*-erikoisjoukkoja) olemaan rynnäköimättä teatterirakennukseen uhalla, että miinoitettu rakennus räjäytetään (*Lohse* 2005, s. 22).

508 Madridin 11.3.2004 (ja juuri parlamenttivaalien kynnyksellä) tapahtuneen junapommi-iskun jälkeen *Osama bin Laden* vaati Espanjaa vetämään joukkonsa Yhdysvaltain kokoamasta halukkaiden koalitiosta Irakissa, minkä se myös hyvin nopeasti teki (*Lohse* 2005, s. 24). Ks. myös *Weigend* 2006, s. 930.

509 Perustuslakivaliokunnan mukaan lakiehdotuksen nyt käsillä olevaa kohtaa oli välttämättä tarkistettava niin, että vain tarkoitus kumota valtiosääntö "oikeudettomasti" voi olla terroristinen (PeVL 48/2002 vp, s. 3). Säännöksen täsmentämistä samalla tavalla ehdotti myös lakivaliokunta (LaVM 24/2002 vp, s. 8). Tarkistuksella on luonnollisesti haluttu korostaa, että rauhanomainen ja asianmukaisessa järjestyksessä tapahtuva valtiosäännön kumoaminen tai muuttaminen ei saa tulla arvioiduksi terrorismirikoksena.

valtiosääntö[510] ja oikeusjärjestys.[511] Valtiosäännön kumoamispyrkimys on muuttamista totaalisempaa, ja se voisi ilmetä esimerkiksi suunnitelmina käyttää asevoimaa valtionsisäisen vallankaappauksen toteuttamiseksi tai liittää Suomi olemassa olevan tai kuvitellun vieraan vallan, kuten ääri-islamilaisen kalifaatin alaisuuteen.[512] Jos taas tarkoituksena olisi saattaa Suomessa väkipakolla voimaan esimerkiksi islamilainen laki (*"sharia"*), kyse olisi valtion oikeusjärjestyksen kannalta fundamentaalisen horjuttavasta muutoksesta.[513]

Hallituksen esityksen mukaan valtiontaloudelle aiheuttaisi erityisen suurta vahinkoa esimerkiksi toimi, jonka seurauksena valtion verotulot romahtaisivat.[514] Kansantaloudellisen shokkivaikutuksen saattaisi Suomen kaltaisessa vientiin painottuvassa maassa synnyttää myös satama- tai lentokenttätoimintoihin kohdistuva hyökkäys, sillä kriittisen infrastruktuurin osan häiriö säteilee helposti muuallekin tuotteiden toimitusketjuun ja aiheuttaa pitkän ketjureaktion. Yhteiskunnallisia perusrakenteita ovat ne fyysiset ja tietotekniset laitteet, verkot, palvelut ja omaisuuserät, joiden vahingoittuminen tai tuhoaminen vaikuttaisi vakavasti kansalaisten terveyteen, turvallisuuteen ja taloudelliseen hyvinvointiin.[515] Tällaisia perusrakenteita on muun muassa pankki- ja rahoitusalalla, liikenteessä ja jakelussa, energiasektorilla, yleishyödyllisissä laitoksissa, terveydenhuollossa, elintarvikehuollossa, viestinnässä ja tärkeimmissä valtion palveluissa.[516]

Tekijällä on terroristinen tarkoitus myös silloin, jos hän pyrkii aiheuttamaan erityisen suurta vahinkoa kansainvälisen järjestön taloudelle tai sellaisen järjestön muille perusrakenteille (RL 34a:6.1, 4 kohta).[517] Taloudellisilla perusraken-

---

510 Valtiosäännöllä tarkoitetaan lakeja, jotka sääntelevät perusoikeuksia, ylimpien valtioelinten valitsemista, toimivaltaa ja päätöksentekomenettelyä sekä valtion aluetta ja kansalaisuutta.

511 Oikeusjärjestys on yhteiskunnan kaikkien oikeusnormien muodostama kokonaisuus ja sen avulla ohjataan yhteiskuntaelämää, ts. käyttäytymistä (HE 188/2002 vp, s. 60).

512 *Husabø – Bruce* 2009, s. 148. Ks. myös *Weigend* 2006, s. 923: "Terrorists typically pursue a triple goal... and they have ulterior political or ideological motives, e.g. to destabilize the present government or to defeat a rival religion or ideology".

513 *Refah Partisi (The Welfare Party) and Others v. Turkey* (41340/98, 41342/98 and 41344/98), kohta 123: "The Court concurs in the Chambers view that sharia is incompatible with the fundamental principles of democracy, as set forth in the Convention". Ks. myös *Nordberg* 2007, s. 34.

514 HE 188/2002 vp, s. 61. Ruotsissa ajatellaan samoin (Prop. 2002/03:38, s. 88).

515 "Perusrakenne" on ymmärrettävä laajasti niin, että se kattaa infrastruktuurin ohella myös verkostot ja toimitusketjut. Onhan esimerkiksi elintarvikkeiden toimitus riippuvainen paitsi laitteista myös tuottajien, jalostajien, valmistajien, jakelijoiden ja jälleenmyyjien muodostamasta monimutkaisesta verkostosta. Norjan rikoslain 147 a §:ssä käytetään perusrakenteen sijasta konkreettisemmaksi luonnehdittua termiä toiminto ("funksjon"). Ks. myös Ot.prp. nr. 61 (2001-2002), s. 133.

516 KOM (2004) 702 lopullinen, s. 3. Ks. myös Prop. 2002/03:38, s. 88.

517 Maan ja kansainvälisen järjestön rakenteista puhutaan terrorismipuitepäätöksessä samassa kohdassa ikään kuin valtion ja järjestön rakenteet olisivat pitkälle rinnastettavissa. Hallituksen esityksessä tehtyä rakenneratkaisua erottaa kansainvälinen järjestö 3 kohdasta onkin pidettävä onnistuneena.

teilla tarkoitetaan järjestön kannalta valtion kansantalouteen merkitykseltään rinnastettavia taloudellisia struktuureja tai toimintoja, kuten budjetin hallintaa.[518] Muita kyseisessä lainkohdassa tarkoitettuja perusrakenteita ovat kaikki järjestön toiminnan kannalta välttämättömät edellytykset, kuten henkilöstö, fyysiset toimitilat, tietoliikenneverkot, tietojärjestelmät ja tiedon siirtämiseen liittyvä infrastruktuuri.[519] Vahinko voi olla suurta joko laajuutensa, kohteensa tai pitkäkestoisuutensa vuoksi taikka kaikkia perusteita yhdessä arvioiden.[520] Terroristisen tarkoituksen täyttyminen edellyttää RL 34a:6.1:n 3 ja 4 kohdassa joka tapauksessa pyrkimystä infrastruktuurin tai toiminnan vähintään vakavaan häiritsemiseen.[521]

2.8.1.3 Kvalifioitu tieto edistämisessä

Edistämistahallisuus rakentuu RL 34a:4, 4a ja 4b:ssä vaihtoehtoiselle konstruktiolle: joko vaaditaan erityistä edistämistarkoitusta tai edistämisseikkoja koskevaa tietämistä.[522] Tietämistä on tulkittu melko vaihtelevasti. On puhuttu muun muassa varmuustahallisuudesta,[523] tosiasiallisesta varmuudesta,[524] siitä, että ”tietäen ei tuo mitään lisäedellytyksiä vaadittavalle tahallisuudelle”,[525] totuudesta[526] ja varsin todennäköistä suuremmasta todennäköisyyden asteesta.[527] Yleisin käsitys on kuitenkin se, että tietäminen viittaa kvalifioituun subjektiiviseen vaatimukseen, minkä johdosta tahallisuuden alin aste ei tule sovellettavaksi tietoa edellyttävissä tunnusmerkistöissä.[528] Rikoslain kokonaisuudistuksessa on lisäksi lähdetty siitä, että yleinen tahallisuusvaatimus on syyksiluettavuuden lähtökohta, jota ei tarvitse toistaa kussakin kriminalisoinnissa erikseen.[529] Tulkinta, jonka mukaan tietäminen tarkoittaisi vain tavallista tahallisuutta, ajautuu joka tapauksessa ristiriitaan tämän rikossäännösten kirjoitustavassa omaksutun lähtökohdan kanssa.[530]

---

518 HE 188/2002 vp, s. 61. Ks. tulkintalähteenä myös Prop. 2002/03:38, s. 88.
519 *Sitra* 2002, s. 15–16.
520 HE 188/2002 vp, s. 61 ja KOM (2004) 702 lopullinen, s. 5.
521 Ks. myös *Husabø – Bruce* 2009, s. 148.
522 HE 188/2002 vp, s. 51.
523 HE 44/2002 vp, s. 87.
524 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 208.
525 *Koponen* 2004, s. 234. Tämä kanta on tosin esitetty velallisen epärehellisyyttä koskevan tunnusmerkistön yhteydessä eikä näin ollen merkitse, etteikö sen esittäjä antaisi tietoisuusilmauksille muiden kriminalisointien yhteydessä korotetun tahallisuusvaatimuksen merkityksen.
526 *Matikkala* 2005, s. 546: ”tietäminen implikoi totuutta”.
527 *Frände* 2012, s. 129.
528 HE 44/2002 vp, s. 74
529 HE 44/2002 vp, s. 15: ”Jollei toisin ole säädetty, rikoslaissa tarkoitettu teko on vain tahallisena rangaistava”.
530 Ks. myös *Koponen* 2004, s. 234 ja *Matikkala* 2005, s. 25.

Oma kantani on, että edistämisrikossäännöksissä mainittu kvalifioitu tieto edellyttää tekijältä asiantilan varmana pitämistä, toisin sanoen varmuustahallisuuteen yltävää tietoisuutta.[531] Vain tämä tulkinta tarjoaa sisällöllisesti vakiintuneen kiinnekohdan kvalifioidun tiedon arvostelulle samalla tavalla kuin edellä kytkettäessä erityisen tarkoituksen aste tarkoitustahallisuudessa vaadittuun. Koska korkein tiedon taso on varmuus tunnusmerkistön toteutumisesta,[532] kvalifioitu tieto ei edellytä erillistä tahallisuuskatetta. Kvalifioitua tietoa ja edistämistarkoitusta yhdistääkin vaihtoehtoisina subjektiivisina tunnusmerkkeinä se, että ne edustavat omissa kognitiivisessa ja volitiivisessa asteikoissaan ylimpiä tahallisuusvaatimuksia.[533]

Vaikka kvalifioidun tiedon vaatimus (”taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä”) esiintyy kaikissa terroristisissa edistämistunnusmerkistöissä, RL 34a:4:n yhteydessä edellytetään laajempaa kohdetietoisuutta kuin mitä terroristiselta kouluttajalta tai värvääjältä vaaditaan.[534] Kvalifioidun tiedon vaatimus merkitsee RL 34a:4:n soveltamisyhteydessä ensinnäkin sitä, että tekijän tietoisuuden tulee ulottua kollektiivin luonteeseen terroristiryhmänä. Tietoisuuden tulee siis kattaa ryhmämääritelmän ainesosat, mukaan lukien ryhmän tarkoitus tehdä RL 34a:1:n mukaisia terrorismirikoksia.[535] Toiseksi, tekijän tulee tietää, että hänen panoksensa edistää terroristiryhmän rikollista toimintaa.[536] Kvalifioidulla tiedolla on siis terroristiryhmän toiminnan edistämisen yhteydessä kaksi kohdetta: kollektiivin luonne terroristiryhmänä ja oman teon edistämismerkitys.[537] RL 34a:4a ja 4b:n yhteydessä sen sijaan riittää edistämisrelevanssin kattava tietäminen. Terroristisen kouluttajan tai värvääjän täytyy siis pitää varmana, että hänen rikospanoksensa edistää vähintäänkin yhden terroristin rikollista toimintaa.

---

531 Varmuudella tarkoitetaan käytännöllistä varmuutta ja sitä, että tekijä sulkee mielestään mahdollisuuden tunnusmerkistön täyttymättä jäämisestä. Ks. myös *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 208.

532 HE 44/2002 vp, s. 86.

533 Näin myös HE 188/2002 vp, s. 51: ”Johdonmukaisuuden vuoksi pykälän [RL 34a:4] johdannossa mainittaisiin myös tahallisuuden korkeampi aste”. Vrt LaVM 24/2002 vp, s. 7, jossa erityistä (edistämis)tarkoitusta ja kvalifioitua tietoa pidetään yleisinä syyksiluettavuusvaatimuksina.

534 Koulutuksen antamisen ja värväyksen rangaistavuus ei nimittäin edellytä ryhmäkontekstia ja -tietoisuutta toisin kuin RL 34a:4, jonka yhteydessä tietämisen referenssikohde on jo rikossäännöksen otsikon vihjaamalla tavalla terroristiryhmän toiminta.

535 Hallituksen esityksen (HE 188/2002 vp, s. 51–52) mukaan tietoisuuden on katettava ryhmämääritelmän lisäksi se, että ryhmän tarkoituksena on tehdä terrorismirikoksia. Ottaen huomioon, että tarkoitus tehdä terrorismirikoksia on yksi RL 34a:6.2:n osatekijöistä, se tulee katetuksi ryhmämääritelmän kokonaisuudessaan peittävän tietoisuuden myötä.

536 Ks. RL 17:1a:n kannalta HE 183/1999 vp, s. 11.

537 Hallituksen esityksessä ehdotettiin alun perin, että terroristiryhmän hyödyttämistarkoitus olisi nimenomaisesti mainittu RL 34a:4.1:n 5 kohdassa (HE 188/2002 vp, s. 53 ja 73). Kyseinen tekijän tarkoitusta koskeva edellytys poistettiin lakivaliokunnan ehdotuksesta tarpeettomana (LaVM 24/2002 vp, s. 7).

Terroristiryhmää koskevalla tietoisuusvaatimuksella voi olla merkittävä rikosvastuuta rajoittava merkitys. Jos kvalifioidun tiedon vaatimus otetaan tässä vakavasti, tekijän täytyy pitää varmana, että hän edistää yhteenliittymää, joka terrorismirikosten tekemistarkoituksen lisäksi on 1) vähintään kolmen henkilön muodostama; 2) ollut toiminnassa vähintään kuukausia kestävän toimintajakson; 3) rakenteeltaan jäsentynyt, ja 4) yhteistuumainen. Silloin, kun tekijä tietää olevansa tekemisissä terroristiryhmän kanssa, on kuitenkin vaikea esittää uskottavasti, että oman panoksen edistämismerkitystä ei olisi tiedostettu. Lisäksi on muistettava, että tietoisuus edistämisrelevanssista riittää sellaisenaan. Rangaistavuuden näkökulmasta nimittäin on yhdentekevää, onko edistämisen kohdepuolella ylipäätään realisoitunut RL 34a:1 tai 2:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa.[538]

2.8.2 Olosuhdetahallisuus

On sanottu, että jokaisen suomalaisen tahallisuusopillisen esityksen pitää jo kotoperäisistä syistä tehdä ero rikoksen seuraukseen ja muihin olosuhteisiin.[539] Kantani on, että RL 34 a luvun valmistelu- ja edistämisrikossäännöksissä ei ole seurauksina erotettavissa olevia tunnusmerkistötekijöitä. Edellä on käynyt selväksi myös se, että olosuhdetahallisuuden kohteeksi tulee niin sanotun peittämisperiaatteen mukaan rikostunnusmerkistön objektiivinen puoli.[540] Koska tekotavat ja abstraktinen vaara ovat sekä terroristisen valmistelu- että edistämisvastuun objektiivisen puolen ainesosia, ja koska edistämisessä vaaditaan lisäksi kiellettyä riskinottoa, peittämisperiaatteen kannalta on johdonmukaista edellyttää näihin elementteihin ulottuvaa tahallisuuskatetta.[541]

Kuten tunnettua, olosuhdetahallisuus on jätetty lakivaliokunnan ehdottamin tavoin oikeuskäytännössä arvioitavaksi kehotuksin ottaa huomioon tunnusmerkistöerehdystä koskeva säännös.[542] Kyseisen säännöksen (RL 4:1) mukaan teko ei ole tahallinen, jos tekijä ei ole selvillä kaikista tunnusmerkistörelevanteista seikoista.[543] Oma kantani on, että RL 4:1:ssä ilmaistu selvilläolovaatimus on laillisuusperiaatteesta tinkimättä tulkittavissa alempiasteisena mieltämisenä olosuhteiden käsillä olemisesta kuin mitä todennäköisyystahallisuus edellyt-

538 Kyse on toisin sanoen terrorismirikoksen täyttymisen merkityksettömyydestä (Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohdat 123–127 ja HE 81/2007 vp, s. 13).
539 *Frände* 2010, s. 158.
540 Oikeusministeriön julkaisu 5/2000, s. 84 ja *Matikkala* 2005, s. 543.
541 Ks. peittämisperiaatteesta *Wennberg* 1985, s. 253, *Cavallin* 1999, s. 393, Husabø 1999, s. 239, *Koponen* 2004, s. 268 ja *Frände* 2012, s. 129.
542 LaVM 28/2002 vp, s. 9–10 ja KKO 2006:64.
543 HE 44/2002 vp, s. 105 ja *Matikkala* 2007a, s. 110.

tää.[544] Lainsäätäjä on sitä paitsi nimenomaisesti jättänyt olosuhdetahallisuuden määrittelyn oikeuskäytännön varaan ja tehtäväksi rikostyyppikohtaisesti.[545]

Jotta ajatuksenkulkua ei pakotettaisi vain yksinkertaisen todennäköisyystahallisuuden asettamiin uomiin, olosuhdetahallisuuden kysymyksiä koetellaan seuraavassa myös vaihtoehtoisen tahallisuuskäsityksen kautta. Pidän tämän työn tarpeita varten tarkoituksenmukaisimpana tukeutua rikoslakiprojektin ehdotuksesta pois jätettyyn tahtomalliin.[546] Sen mukaan tahallisuus on käsillä, jos tekijä on pitänyt tunnusmerkistön toteutumista varteenotettavana mahdollisuutena.[547]

2.8.2.1 Valmistelu- ja edistämisteot

RL 34a:2:n 1 kohdassa tarkoitetussa psyykkisessä valmistelussa vaaditaan joko salahankesopimusta ja sopijakumppania tai terrorismirikossuunnitelmaa. Sitä, milloin tekijä on sopimuksesta tai suunnitelmasta selvillä, ei voida arvioida irrallaan psyykkisen valmistelun kehityskaaresta, joka lähtee salaisesta aikomuksesta hahmottuakseen suunnitelmaksi ja lopulta salahankesopimukseksi.[548] Objektiivisen ja subjektiivisen puolen voimakas yhteenkietoutuminen merkitsee sitä, että sopimuksesta tai suunnitelmasta selvillä oleminen on välttämätöntä kiinnittää ulkoisesti havaittavien tosiasiallisten olosuhteiden ja seikkojen varaan.[549] Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi hankkeen tai suunnitelman yksityiskohtaisuus, ehdollisuus tai epävarmuus ja osallisten päättäväisyys.[550] Tahallisuusarvioinnin kohteena on siis tekijän tietoisuus näistä tekijöistä.[551] Koska salahanke rakentuu ajatusten kohtaamiselle, tekijän täytyy olla selvillä siitä, että salahankesopimuksen vastapuoli on luonnollinen henkilö. Sitä vastoin sopijakumppanin (”toisen”) henkilöllisyyden ei tässä edustetun kannan mukaan tarvitse olla tekijän tiedossa.

---

544 Todennäköisyystahallisuudella tarkoitetaan tässä yksinkertaista todennäköisyystahallisuutta eli sitä, että tahallisuusvastuu alkaa tilanteessa, jossa seurauksen syntyminen (tai olosuhteen käsilläolo) on tekijän motivaatiossa vaihtoehto, jota hän pitää todennäköisempänä kuin sen syntymättä jäämistä (HE 44/2002 vp, s. 84).

545 LaVM 28/2002 vp, s. 9–10. Ks. myös *Koponen* 2007, s. 45 ja *Helenius* 2007, s. 528 sekä *Tapani* 2012, s. 610. Seuraava aste alaspäin lienee *Fränden* lanseeraama tasapainotahallisuus.

546 Ko. malli asettuu tahtoteoreettisena varianttina todennäköisyystahallisuuden eli mieltämisteorian klassiseksi haastajaksi (ks. myös *Lappi-Seppälä* 2003, s. 779).

547 Oikeusministeriön julkaisu 5/2000, s. 12.

548 Asp on sovitellut näihin tilanteisiin jonkinlaista tulevaisuusorientoitunutta todennäköisyystahallisuutta (framtidsinriktat sannolikhetsuppsåt). Se ei olisi hänen mukaansa ristiriidassa Ruotsin korkeimman oikeuden välinpitämättömyystahallisuusratkaisun (NJA 2004 s. 176) kanssa, sillä se koskee tahallisuutta suhteessa siihen, mitä joku tekee, eikä siihen, mitä joku aikoo tehdä (*Asp* 2007, s. 106).

549 Ks. myös HE 44/2002 vp, s. 105 ja *Tapani* 2004, s. 223–224.

550 *Asp* 2007, s. 76–106.

551 *Koponen* 2007, s. 47.

RL 34a:2:n 2 ja 3 kohdassa tarkoitetussa fyysisessä valmistelussa luetellaan erilaisia taisteluvälineitä sekä joukkotuhoaseiden valmistusohjeet ja -rekvisiitta. Nämä seikat, kuten reaalimaailmassa itsemurhapommittajan räjähdeliivi tai soluhengitysmyrkky,[552] ovat fyysisiä objekteja, jotka tekijän on havaittava tai tunnistettava. Tunnusmerkistön tekoa koskevat ilmaukset sen sijaan eivät järkevästi taivu todennäköisyysarvioinnin kohteiksi.[553] Tekijä joko ymmärtää valmistavansa räjähteen tai pitävänsä hallussaan ampuma-asetta tai kuljettavansa vaarallisia aineita taikka sitten hän ei sitä ymmärrä, missä tapauksessa kysymys ei ole tahallisesta teosta.[554]

Olosuhdetahallisuuden kohdentamisen vaikeudet ilmenevät terroristisissa edistämistunnusmerkistöissä erityisesti arvottamista edellyttävissä tunnusmerkistötekijöissä ja terroristiryhmäkriteerissä.[555] Oikeuskirjallisuus tuntee ensimmäisen ongelman deskriptiivisten ja normatiivisten tunnusmerkkien kahtiajakona.[556] Kuvailevat tunnusmerkit havaitaan ja normatiivisten tunnusmerkkien osalta vaaditaan kohteen tietynlaista ymmärtämistä tai sen merkityksen tuntemista.[557] ”Muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla” (RL 34a:4.1, 1 kohta), ”muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä” (RL 34a:4.1, 2 kohta), ”muulla vastaavalla tavalla... antaa koulutusta” (RL 34a:4a) ja ”muuten tekemään... terrorismirikoksen” (RL 34a:4b) ovat esimerkkejä tunnusmerkeistä, jotka edellyttävät merkityksen tuntemista ja tuottamista.

Tahallisuuden kannalta normatiivisen tunnusmerkin täyttävä asiantila saakin jäädä tekijälle jossakin määrin epäselväksi, kunhan tekijän ja oikeusjärjestyksen puolesta edustetut käsitykset tunnusmerkin sisällöstä ja merkityksestä ovat riittävän samansuuntaiset.[558] Saksalaisessa rikosoikeustieteessä puhutaan asiayhteydessä maallikon paralleeliarvotuksesta (*”Parallelwertung in der Laiensphäre”*).[559] Jos maallikon arvotus ei ole riittävän yhdensuuntainen tuomarin näkemyksen kanssa, kyse ei ole tahallisesta teosta.[560] Mitä normatiivisesti latautuneempi jokin tunnusmerkki on, sitä aktuaalisemmaksi muodostuu rajanveto tahallisuus- ja erehdystilanteiden kesken.[561] Koska edellä mainituissa esimerkeissä on kyse kuvailevia tunnusmerkkejä vain astetta enemmän psyykkistä työstämistä edellyttävistä tunnusmerkeistä, erehdyksen käytännöllinen merkitys jäänee tässä yhteydessä melko marginaaliseksi.[562]

---

552 Soluhengitysmyrkky on kemiallisten aseiden luokkaan kuuluva yleismyrkyllinen aine.
553 *Tapani* 2010, s. 171.
554 Ks. myös *Frände* 2012, s. 259.
555 Ks. arvottamista edellyttävistä tunnusmerkistötekijöistä HE 44/2002 vp, s. 105.
556 Ks. esim. *Koponen* 2004, s. 272–275, *Matikkala* 2005, s. 550–558 ja *Frände* 2012, s. 133.
557 *Tapani* 2010, s. 178 ja *Matikkala* 2005, s. 556.
558 Oikeusministeriön julkaisu 5/2000, s. 125 ja HE 44/2000 vp, s. 105.
559 *Jescheck – Weigend* 1996, s. 295 ja *Roxin* 2006a, s. 486.
560 *Matikkala* 2005, s. 553.
561 *Koponen* 2004, s. 273.
562 ”Havaitsemisen ja ymmärtämisen ero saattaakin olla pikemminkin asteellinen kuin laadul-

Terroristiryhmää koskeva tunnusmerkki on tahallisuuden kannalta kuin kameleontti, koska sillä on kaksi sisältöä ja sitä on arvioitava kahden tahallisuusasteen mukaan. Kun terroristiryhmän toiminnan edistämisrikossäännös RL 34a:4:ssä saa sisältönsä RL 34a:6.2:ssa olevasta legaalimääritelmästä,[563] myös tekijän tahallisuuden täytyy kohdistua tähän. Terroristinen värväyskriminalisointi RL 34a:4b:ssä sen sijaan perustuu terrorismiyleissopimukseen (SopS 48/2008), jonka 6 artiklassa ei määritellä siinä mainittavia yhteenliittymiä tai ryhmiä (*"association or group"*).[564] Ottaen huomioon, että terrorismiyleissopimuksen ryhmäkäsitys on RL 34a:6.2:n legaalimääritelmää avoimempi, herää kysymys, täyttyykö värvääjän terroristiryhmää koskeva olosuhdetahallisuus helpommin kuin sellaisen tekijän kohdalla, jota epäillään terroristiryhmän toiminnan edistämisestä.

Silloin, kun RL 34a:4:ssä tarkoitetun teon edistämistahallisuus rakennetaan kvalifioidun tiedon varaan – jonka yhtenä kohteena on kollektiivin luonne terroristiryhmänä – ryhmätunnusmerkkiin nähden ei tarvita matalamman tahallisuusasteen olosuhdetahallisuuskatetta.[565] Sitä vastoin tilanteissa, joissa edistämistahallisuus konstruoidaan erityisen edistämistarkoituksen varaan, terroristiryhmän toiminnan edistäjän tulee olla selvillä ryhmästä. Terroristiryhmä nimittäin ei ole tunnusmerkki, jota tekijä voi tavoitella. Sen sijaan hän voi olla siitä enemmän tai vähemmän tietoinen.[566]

2.8.2.2 Abstraktinen vaara ja kielletty riski

Rikosvastuu terroristisesta valmistelusta ja edistämisestä edellyttää teon vaarallisuutta ja edistämisen yhteydessä lisäksi sitä, että tekijä on ottanut kielletyn riskin. Nämä on syytä pitää erillään tahallisuusarvioinnissa, sillä onhan kielletty riski, toisin kuin vaara, osa teon huolimattomuutta. Ulkopuolisesta näkökulmasta tehtävän abstraktisen vaara-arvioinnin ja tekijän vaaran mieltämisen yhteensovittaminen aiheuttaa ongelmia,[567] jonka väistämiseksi on ehdotettu, että

---

linen" (*Matikkala* 2005, s. 555). Jos epäilty esimerkiksi väittää, ettei hän käsittänyt viestintävälineiden käytössä opastamista RL 34a:4a:n mukaiseksi koulutuksen antamiseksi muiden menetelmien tai tekniikan käytössä, edellyttäneen väitteen tueksi painavaa perusteluarsenaalia ennen kuin RL 4:1:n (tunnusmerkistöerehdys) soveltumista edes tarvitsee pohtia.

563 HE 188/2002 vp, s. 51 ja terrorismipuitepäätös, s. 2–3.

564 KOM (2007) 650 lopullinen, s. 10–11. Huomionarvoista on myös se, että "värväys terrorismiin" sijoitettiin ns. muutospuitepäätöksellä osaksi alkuperäisen terrorismipuitepäätöksen 3 artiklaa, joka koskee "Terroritoimintaan liittyviä rikoksia" (eikä siis 2 artiklan mukaisiin terroristiryhmään liittyviin terrorismirikoksiin).

565 Kysymys ei aktualisoidu RL 34a:4a ja 4b:n yhteydessä, sillä niissä ei aseteta ryhmävaatimusta.

566 Ks. myös HE 44/2002 vp, s. 86 ja *Lappi-Seppälä* 2003, s. 784.

567 *Hoflund* 1967, s. 112–113 ja *Koponen* 2007, s. 47.

”on omiaan” -edellytystä ei pidä lainkaan sekoittaa tahallisuusarviointiin.[568] Tässä ajattelussa vaarantamistunnusmerkki tulisi arvioida normatiivisesti ja vain ulkopuolisen tarkkailijan näkökulmasta.[569] Oma kantani on, että yksinomaan subjektiivinen tunnusmerkki nauttii immuniteettia peittämisperiaatetta vastaan. Vaikka vaaraa leimaa epävarmuus,[570] se on myös abstraktissa muodossaan olosuhdetahallisuuden kohde.[571] Tämän näkemyksen mukaan tekijän on ymmärrettävä tekonsa kuuluvan luonteeltaan vaaralliseen tekotyyppiin.[572]

Teon huolimattomuuden ensimmäinen edellytys eli kielletty riski koskee kaikkia rikoksia.[573] Silloin, kun henkilö toimii sallitulla tavalla eli tavalla, joka ei täytä tunnusmerkistöä, vastuuvapauteen päädytään jo objektiivisen tunnusmerkistönmukaisuuden puolella.[574] Sallitun riskinoton alueella toimii terroristisen edistämisen kontekstissa esimerkiksi henkilö, joka tyytyy kannattamaan terroristiryhmän toimintaa mielipiteenilmauksin, jotka eivät ole tulkittavissa vihapuheeksi tai väkivallan ylistämiseksi tai siihen yllyttämiseksi.[575] Kiellettyä riskinottoa puolestaan on asiakkaan tuntemisvelvollisuuden laiminlyönti tilanteissa, joissa on syytä epäillä RL 34a:4.1:n 4 ja 5 kohdassa tarkoitettua rahanpesua.[576] Tahallisuuden tulee peittää teon huolimattomuuden ainesosista vain kielletty riski.[577] Näin ollen on riittävää, että tekijä ymmärtää ottaneensa toiminnassaan kielletyn riskin.

---

568 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 240–242 ja *Tapani* 2010, s. 176.

569 Näkemys näyttää ilmentävän ylimenevän vaaratunnusmerkin hyväksymistä, joka puolestaan johtaisi objektiivisen puolen enemmyyteen (objektiva överskott). Ks. myös *Koponen* 2004, s. 225 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 378.

570 *Nuotio* 1998c, s. 40.

571 Samoin *Koponen* 2007, s. 47 ja *Frände* 2012, s. 129. Ks. myös *Wennberg* 1985, s. 253, *Cavallin* 1999, s. 393, *Husabø* 1999, s. 239 ja *Husabø – Bruce* 2009, s. 156.

572 Ks. myös *Lappi-Seppälä* 1987, s. 326, *Nuotio* 1998c, s. 400 ja *Koponen* 2007, s. 47.

573 *Nuutila* 1996, s. 275–276, *Nuotio* 1998, s. 312 ja 323 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 149–150 ja. Vrt. kuitenkin *Frände* 2001, s. 113–114, *Koponen* 2004, s. 267 ja *Knuts* 2010, s. 250.

574 *Nuutila* 1996, s. 301, *Nuotio* 1998c, s. 42 ja *Matikkala* 2005, s. 49.

575 HE 188/2002 vp, s. 58, HE 81/2007 vp, s. 6 ja Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 40: ”It goes without saying that the Convention does not affect the other rights, obligations and responsibilities of Parties and individuals in accordance with other international undertakings to which the Parties to the Convention are Parties”.

576 Ks. UN Doc. S/RES/1373 (2001) 1 ponsikappaleen c- ja d-kohdat, Euroopan unionin neuvosto (2001/931/YUTP), Euroopan unionin neuvosto (2580/2001), laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (503/2008), Finanssialan Keskusliiton ohje ”Asiakkaan tunteminen – miksi pankki kysyy?”, s. 1, Kiinteistövälitysalan Keskusliitto ry:n ohje hyvästä välitystavasta 9.3.2011, s. 5 ja ohje hyvästä vuokravälitystavasta 7.11.2008, s. 4, hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet (15.1.2009), s. 6, eurooppalaisten asianajajien tapaohjeet (11.1.2007), s. 8 ja hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden kommentaari (31.1.2011), s. 24.

577 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 359: ”Täckning av gärningsculpa med uppsåt eller oaktsamhet är såtillvida oproblematiska att det otvivelaktigt krävs att existensen av risker i en viss riktning måste vara täckt”.

2.8.2.3 Todennäköisyys- vai tahtomalli?

Terroristisessa valmistelussa ja edistämisessä on kyse toimintaedellytysten luomisesta päärikosta varten ja se tapahtuu useimmiten ryhmässä. On rationaalista otaksua, että terroristiryhmä hyödyntää osaamisvarantoaan työnjaolla. Työnjako merkitsee osallisen näkökulmasta tietyn roolin saamista terroristisessa toimintakokonaisuudessa,[578] toisin sanoen pilkottua osavastuuta rikollisessa toiminnassa. Mikäli osallinen pysyttäytyy tarkoituksellisen tietämättömänä muiden tekemisistä tai hänet pidetään pimennossa tällaisista seikoista, rajoittaa se luonnollisesti edelleen hänen olosuhdetietoisuuttaan.[579]

Terroristisella valmistelijalla tai edistäjällä ei ole välttämättä muutoinkaan kovin jäsentynyttä käsitystä suunnitteilla olevasta päärikoksesta tai siihen osallisista. Terroristista valmistelua ja edistämistä leimaa siis toiminnan tapahtuminen ryhmässä ja/tai sen hyväksi, salassa ja etäällä terroristisesta päärikoksesta. Terrorismirikostyyppiin sovellettava olosuhdetahallisuuden rajanvetomalli ei silti saisi pitää näitä reaalimaailman reunaehtoja pääsääntöisesti kiperinä tapauksina, vaan valitun mallin tulisi näissäkin tilanteissa olla ratkaisuvoimainen *in concreto*.[580]

Todennäköisyystahallisuuden ensimmäinen ongelma on, kuinka osoittaa, että valmistelija tai edistäjä on havainnut tai tunnistanut RL 34a:2 ja 4:ssä mainitut fyysiset objektit, kuten puulaatikkoon pakatun lähi-ilmatorjuntaohjuksen tilanteessa, jossa tekijän tietoisuutta on nimenomaisesti rajoitettu. Todennäköisyystahallisuus ei nimittäin jousta alarajallaan. Jo silloin, kun olosuhteen käsilläolo on tekijän näkökulmasta yhtä todennäköinen kuin premissin vastakohta, mallissa edellytetty enemmyys relevanttiin seikkaan uskomiseen jää puuttumaan.[581] Todennäköisyystahallisuuden toiminta-alue alkaa toisin sanoen siitä, kun tekijä uskoo tunnusmerkistörelevanttiin seikkaan 51 %:n todennäköisyydellä.[582] Ongelma on samankaltainen kuin huumekuriirin tyyppitapauksessa, johon myös Norjan rikosoikeusreformissa viitattiin[583] perusteluna säilyttää tahtotahallisuus (*"eventuelt forsett"*) vaihtoehtoisena rajanvetomallina.[584]

---

578 *Palo* 2010, s. 226 ja *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 234–243.

579 *Gunaratna* 2002, s. 10 ja 235 ja *Susi* 2010, s. 230. Tämänkaltainen toimintatapa on luonnollisesti välttämätöntä ennenaikaisen paljastumisen välttämiseksi.

580 Ks. myös *Koponen* 2004, s. 281–285.

581 HE 44/2002 vp, s. 84 ja *Matikkala* 2005, s. 460.

582 *Koponen* 2007, s. 40.

583 Ot.prp. nr. 90 (2003-2004), s. 115–118: "Derimot er det ikke gitt at man i et slikt tilfelle kan bevise at kureren holdt det verste alternativet for overveiende sannsynlig". Ks. myös *Koponen* 2007, s. 37 ja 43.

584 Ot.prp. nr. 90 (2003-2004), s. 228: "Departementet er enig ... i at det bør være tilsrekkelig om gjerningspersonen bare holder det som en mulighet at gjerningsbeskrivelsen i straffebudet blir oppfylt".

Toinen ongelma liittyy siihen, kuinka yksityiskohtaista tietoa ryhmästä terroristiryhmän toiminnan edistäjältä vaaditaan. Vaikka edistäjällä olisikin motivaatio selvittää tekonsa kohderyhmän osatekijöitä (henkilömäärä, pysyvyys, jäsentyneisyys, yhteistuumaisuus ja tarkoitus tehdä terroristisia päärikoksia), näiden seikkojen luokittelu akselilla todennäköinen–epätodennäköinen on lähes mahdoton tehdä objektiivisen *ex ante* -todennäköisyyden kannalta puhumattakaan edistäjän näkökulmasta arvioituna. Vastuu terrorismirikoksesta jää siis aina toteutumatta, kun tekijän katsotaan pitäneen yhtä todennäköisenä, että hän on edistänyt terroritekojen sijasta vain terroristiryhmän muuta rikollista toimintaa.[585] Edistäjän tietoisuus ryhmän toiminnan terroristisesta tarkoituksesta ei sekään riitä rikosvastuuseen, jos hänen katsotaan pitäneen varsin todennäköisenä, että ryhmään kuuluvat henkilöt tekivät rikoksia kukin tahoillaan.[586]

Olosuhdetahallisuuden kolmas koetinkivi on abstraktinen vaara.[587] Kun tekijän subjektiivisen mieltämisen ei hevin voi katsoa kattavan vaaran varsin todennäköisenä pitämistä, terroristisessa valmistelussa ja edistämisessä edellytettävä abstraktisen vaaran etukäteistodennäköisyys uhkaa jäädä kategorisesti täyttymättä.[588] Tahallisuusmallin tulisi lisäksi olla ratkaisuvoimainen tilanteissa, joissa tekijä on toiminut esimerkiksi hurmostilassa tai muussa affektissa.[589] Todettakoon, että tilapäistä tajunnan häiriötä, johon tekijä on itsensä saattanut, ei RL 3:4.4:n mukaan oteta syyntakeisuusarvioinnissa huomioon,[590] ja että affektissa toimivan mieltäminen on objektivoitua tai presumoitua siten, että näyttöä koskevissa ratkaisuissa tukeudutaan voimakkaasti yleisiin kokemussääntöihin.[591]

Tahtomallin kognitiivinen kriteeri selviää tarkoituksellisesta tietämättömyydestä tai tietämättömänä pitämisestä, normatiivisesti latautuneista tunnusmerkeistä ja ”on omiaan” -vaarasta todennäköisyysmallia vakuuttavammin juuri siksi, koska sen alaraja ei ole sidottu yksinkertaiseen eli 50 %:n ylittävään todennäköisyyteen. Siitä huolimatta tahtomalli on joutunut ahtaalle. Oikeuskirjallisuudessa on muun muassa esitetty, ettei ole mitään vakuuttavaa selvitystä siihen suuntaan, että ulkoisesti samanlaiset teot voitaisiin luotettavalla tavalla erottaa toisistaan tekijän tahdonsuuntauksen perusteella.[592] Onko sitten vakuuttavampaa sanoa, että tekijä uskoo tunnusmerkistörelevanttiin seikkaan vähintään 51 %:n todennäköisyydellä? Sen arvioiminen, mitä tietoa tekijällä on olo-

---

585 HE 188/2002 vp, s. 52.
586 HE 188/2002 vp, s. 62.
587 *Koponen* 2007, s. 47.
588 Ks. myös *Matikkala* 2005, s. 463 ja *Koponen* 2007, s. 37 ja 48. Asiayhteydessä mainitaan oikeuskirjallisuudessa mm. venäläinen ruletti ja pakeneva pankkiryöstäjä.
589 Ks. affektin vaikutuksesta tahallisuusarvioinnissa *Nuutila* 1997a, s. 232, *Koponen* 2004, s. 276 ja *Matikkala* 2005, s. 461. Ks. myös SOU 1996:185a, s. 172–173 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 379–386.
590 Ks. myös *Frände* 2012, s. 135.
591 HE 44/2002 vp, s. 88.
592 *Vihriälä* 2012, s. 296.

suhteen käsilläolosta, on lopulta yhtä subjektiivista kuin määritellä tahallisuus positiivisen tahtoteorian mukaisesti. Olennaisempaa on mielestäni sen hyväksyminen, että teko on kokonaisuus, jossa tieto ja tahto yhdistyvät.[593]

KKO ei ole vielä ottanut kantaa siihen, mikä terrorismirikostyyppiin sovellettava olosuhdetahallisuuden määritelmä on.[594] Siitä näkökulmasta, mitä EU:n politiikan tehokas toteuttaminen terrorismia koskevan rikollisuuden alalla vaatii,[595] olosuhdetahallisuuden rimakorkeus tulisi asettaa ”alemman kriteerin mukaan” eli sen mukaan, mitä tekijä on pitänyt varteenotettavana mahdollisuutena.[596] Vaikka terrorismipuitepäätöksellä tai niin sanotulla muutospuitepäätöksellä ei ole annettu tahallisuutta koskevia vähimmäissääntöjä, kansallinen tuomioistuin ei ole vapaa määrittelemään terrorismirikoksia koskevaa olosuhdetahallisuutta ottamatta huomioon eurooppaoikeudellista lojaliteettiperiaatetta[597] ja yleisemmin niitä tavoitteita, joita kansainvälisellä kriminaalipoliittisella yhteistyöllä on terrorismin vastustamisessa.[598]

---

593 Samoin *Vihriälä* 2012, s. 297.

594 Tahallisuutta on kuitenkin arvioitu yhä useammissa rikostyypeissä, kuten velallisen petoksessa (KKO 2009:87, kohta 21), kunnianloukkauksessa (KKO 2010:88, kohta 63) ja seksuaalirikoksen (KKO 2012:66, kohta 32) yhteydessä sen mukaan, mitä vastuusubjektit olivat tienneet tai pitäneet varsin todennäköisenä. Ks. myös *Tapani* 2012, s. 611.

595 Arg. SEUT 83.1 artikla. Ks. myös HE 23/2008 vp, s. 83–85.

596 Ks. tahtotahallisuuden tästä muotoilusta KKO 2012:66, kohta 11.

597 Lojaliteettiperiaatteella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että EU:n jäsenvaltiot eivät saa tyytyä terrorismin torjunnassa vain oman turvallisuutensa säilyttämiseen, vaan niiden on otettava huomioon myös koko unionin turvallisuus (KOM (2007) 650 lopullinen, s. 9). Samoin *AIDP* 2009, s. 537: ”This requires that States shall not limit their legislation and prosecution to maintain their own national security, but they shall take into account the security of other States and the world community”.

598 Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 85. Ks. myös *Nuotio* 2008a, s. 223–227 ja *Melander* 2010, s. 278–279.

3 Vastuuta rajaavia ja poistavia seikkoja

3.1 RIKOSRAKENTEEN ULKOISIA OSATEKIJÖITÄ

Vaikka terrorismirikos olisikin tunnusmerkistönmukainen eikä mikään vastuuvapausperuste käsillä olevaan tapaukseen soveltuisi, rikosvastuu saattaa silti jäädä toteutumatta muista oikeusjärjestyksen edellyttämistä syistä.[599] Näitä rikosvastuun normatiivisia ehtoja kutsutaan Ruotsissa rikosrakenteen ulkoisiksi osatekijöiksi (*”straffbarhetsbetingelser utanför brottsbegreppet”*).[600] Käytännössä kyse on joko siitä, että syytteen nostamiselle on este rangaistavuuden aineellisen osatekijän puuttumisen vuoksi tai siitä, että muodollinen rangaistavuusedellytys ei asiassa täyty, millä puolestaan on oikeudenkäyntiesteen luonne.[601] Aineellisesta ja muodollisesta rangaistavuuden edellytyksestä annetaan seuraavassa yksi esimerkki kummastakin muistutuksena siitä, että rikoksen toteamisen ja siihen liittyvän rikosvastuun tosiasiallisen toteuttamisen väliin jää useita reaalielämän ehtoja.

Rikosvastuu jää toteutumatta teon rikosluonteesta huolimatta ensinnäkin silloin, kun tekijä kuolee terrorismirikoksen täytäntöönpanon yhteydessä tai sen jälkeen rikosprosessin aikana.[602] Esitutkinnan toimittamisvelvollisuuteen tämä ei vaikuta, sillä uuden esitutkintalain 3:3:n mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.[603] Syyttäjä sen sijaan ei saa esitutkinnassa selvitettyä asiaa edes harkittavakseen, jos syylliseksi epäilty on kuollut ennen kuin asia on saatettu syyttäjälle (ETL 10:2.2).[604] Mikäli epäilty kuolisi syyteharkinnan aikana, syyttäjän tulee niin sanotulla muulla päättymisperusteella päättää asia.[605] Tuomioistuinvaiheen aikana tapahtuva syytetyn kuolema puolestaan

---

599 Ks. myös *Frände* 1989, s. 175 ja *Asp* 2001, s. 47.

600 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 43–44. Teoksessa puhutaan rangaistavuuden tunnusmerkistöstä ”rekvisit för straffbarhet” tai rikosoikeuden kolmannesta tasosta 1) kielletyn teon ja 2) henkilökohtaisen vastuun rinnalla. Tässä tarkoitetut ehdot ymmärretään Suomessa prosessinedellytyksiin liittyvinä kysymyksinä, eikä rikosvastuun elementteinä.

601 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 44.

602 Esimerkiksi kaikki 9/11-iskuihin Yhdysvalloissa osallistuneet 19 konekaappaajaa saivat surmansa itsemurhatyyppisen tekonsa yhteydessä (*Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 434–438).

603 HE 222/2010 vp, s. 392–393. Selvitetäänhän esitutkinnassa muitakin kuin syytteestä päättämistä varten tarvittavia seikkoja (ETL 1:2).

604 HE 222/2010 vp, s. 406. Ks. myös *Helminen – Lehtola – Virolainen* 2006, s. 252–254.

605 Ks. valtakunnansyyttäjänviraston yleinen ohje syyttäjille VKS:2007:4 (Dnro 4/31/07).

merkitsee vastaajakelpoisuuden menettämistä, jonka seurauksena rangaistus- tai muun vaatimuksen tutkintaa ei tämän henkilön osalta enää jatketa.[606]

Toiseksi, terrorismirikokset ovat niin Suomen kuin muidenkin maiden rikoslakien soveltamisalan näkökulmasta niin sanottuja kansainvälisiä rikoksia,[607] joihin kytkeytyy samalla varsin tiiviisti erilaisia rajat ylittävän viranomaisyhteistyön muotoja, kuten rikoksentekijän luovuttaminen.[608] Kun terrorismirikokset ovat tekoja, joissa useilla valtioilla saattaa olla toimivalta ja erityinen intressi käsitellä asia, on tärkeää huolehtia siitä, etteivät Suomen viranomaisten tutkintatoimet ja rikoslainkäyttö loukkaa toisten valtioiden asemaa.[609]

Keskeinen järjestely tässä kontrollissa on kaikkia rikoslain terrorismirikoksia koskeva valtakunnansyyttäjälle keskitetty syyteoikeus RL 34a:7:n nojalla.[610] Muodollisen rangaistavuusedellytyksen kannalta syytemääräyksen puuttuminen merkitsee ROL 5:6:ssä tarkoitettua prosessinestettä, mistä syystä tuomioistuimen on jätettävä asia tutkimatta haastetta antamatta.[611] Tapauksissa, joissa epäilty terrorismirikos on tehty ulkomailla tai kun sillä ei ole vahvaa liittymää Suomeen, tulee lisäksi huomioida RL 1:12:ssä säädetty syyteoikeuden järjestely, jonka vaikutukset ulottuvat aina esitutkintaan saakka: rikosasian tutkintaa ei saa ilman valtakunnansyyttäjän syytemääräystä edes aloittaa.[612]

3.2 ERITYISIÄ HENKILÖÖN JA ROOLIIN LIITTYVIÄ OLOSUHTEITA

Erityisistä henkilöön liittyvistä olosuhteista säädetään RL 5:7:ssä. Säännöksessä ilmaistaan periaate, jonka mukaan kunkin osallisen vastuuta arvioidaan yksin häntä koskevien henkilökohtaisten olosuhteiden perusteella.[613] Kyse on ytimekkäämmin ilmaistuna henkilökohtaisesta vastuuvapausperusteesta eli kaksiosaisen rikoksen rakenteessa vastuun poistavien seikkojen kategoriaan kuuluvasta perusteesta.[614] Käsittelen tässä asiayhteydessä kahta henkilöryhmää: 1) teostaan luopuvia ja viranomaisten kanssa yhteistoimintaan ryhtyviä ja 2) oi-

606 *Rautio* 2007, s. 340.

607 RL 1:7.3:n mukaan Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyyn ihmiskauppaan, törkeään ihmiskauppaan ja 34 a luvussa tarkoitettuun rikokseen.

608 *Sihto* 2007, s. 1351–1352 ja *Nuotio* 2008b, s. 954.

609 Ks. myös HE 88/2003 vp, s. 23 ja *Nuotio* 2008a, s. 219–220.

610 Valtakunnansyyttäjä määrää kyseisen lainkohdan perusteella myös siitä, kenen on ajettava syytettä (ns. syyttäjänmääräys).

611 *Frände* 2007a, s. 880–881. Syyteoikeudessa on kyse absoluuttisesta prosessinedellytyksestä.

612 Ks. myös *Nuotio* 2008a, s. 219–220.

613 HE 44/2002 vp, s. 158.

614 Ks. myös *Tapani* 2011b, s. 590–591.

keudenkäyntiasiamiestä ja -avustajaa terroristiryhmän toiminnan edistämistä koskevan rikosasian käsittelyssä.

Terrorismipuitepäätöksen 6 artiklassa säädetään erityisistä olosuhteista, joiden perusteella rangaistuksia voidaan alentaa, jos rikoksen tekijä sanoutuu irti terroritoiminnasta ja antaa hallinto- tai oikeusviranomaisille tietoja, joita nämä eivät olisi voineet muutoin saada, ja joiden avulla viranomaiset voivat estää rikoksen vaikutukset tai lieventää niitä, tunnistaa tai saattaa rikosvastuuseen muut rikoksentekijät, löytää todisteita tai estää uusia terrorismirikoksia.[615] Puitepäätöksessä tarkoitettuja erityisiä olosuhteita vastaa RL 6:6.1:n 3 kohdassa rangaistuksen lieventämisperusteista säädetty tekijän muu pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia taikka hänen pyrkimyksensä edistää rikoksensa selvittämistä.[616]

Ottaen huomioon, että rangaistuksen lieventämisperusteet vaikuttavat syytetyn eduksi – mikä sallii laajentavan tulkinnan[617] – niiden ulkopuolelle ei jää terrorismipuitepäätöksen 6 artiklassa luetelluista rangaistuksen alentamisperusteista kuin tekijän sanoutuminen irti terroritoiminnasta ja muiden ilmiantaminen. Tämä kanta saa vahvistuksensa lakivaliokunnan lausunnossa ehdotuksesta terrorismipuitepäätökseksi, jonka mukaan sitä, että henkilö kiinnijouduttuaan irtisanoutuu terroristitoiminnasta, ei ole mitään syytä pitää lieventämisperusteena.[618] Valiokunta suhtautuu lausunnossaan ylipäätään vastahakoisesti siihen, että toisten tekemien rikosten selvittäminen otettaisiin huomioon rangaistuksen mittaamisessa.[619] Valiokunnan mukaan tämä saattaisi johtaa esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisten sekä rikoksentekijän väliseen kaupankäyntiin, joka heikentäisi todistajanlausuntojen luotettavuutta.[620]

Käytännön ratkaisutoiminnassa ei liene estettä hyvittää rangaistuksen lievennyksin sitä, joka esimerkiksi on paljastanut terroristiryhmän jäsenet ja/tai heidän olinpaikkansa taikka toimittanut terroristista salahanketta osoittavaa näyt-

---

615 HE 188/2002 vp, s. 8. Ks. myös terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2008) 4 artikla, joka koskee kansalaisten ja julkisen vallan välistä yhteistyötä terrorismin ennaltaehkäisemiseksi sekä HE 81/2007 vp, s. 9.

616 HE 188/2002 vp, s. 16 ja LaVM 24/2002 vp, s. 2–3. Terrorismirikoksia koskevan lainvalmisteluehdotuksen lähtökohtana on ollut, ettei kriminalisointeja uloteta pidemmälle kuin mitä Suomen kansainväliset velvoitteet välttämättä edellyttävät. Tämän vuoksi, ja koska kyseinen artikla ei edellyttänyt jäsenvaltioiden ryhtyvän lainsäädäntötoimiin, puitepäätöksessä tarkoitettuja erityisiä olosuhteita voidaan ottaa kansallisesti huomioon vain siinä määrin kuin ne oikeusjärjestyksessämme rangaistuksen lieventämisperusteina yleisesti hyväksytään.

617 Näin myös HE 44/2002 vp, s. 195.

618 LaVL 20/2001 vp, s. 4.

619 Ibid.

620 Rikoskumppaneiden tai muiden tekijän tiedossa olevien osallisten paljastaminen ei nykysääntelyn perusteella lievennä tekijän kohtelua. Kyseinen etu rajoittuu vain tekijän omien rikosten selvittämiseen. Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevassa lainvalmisteluaineistossa on suhtauduttu kriittisesti niin sanottuun kruununtodistajajärjestelmään, sillä se antaisi mahdollisuuden jopa kokonaan välttyä rikossyytteeltä, mikäli tekijä suostuu todistamaan rikoskumppaneitaan vastaan (HE 44/2002 vp, s. 182 ja *Lappi-Seppälä* 2008, s. 128).

töä poliisin tietoon. Oikeudelliselta kannalta näissäkin toimissa on kyse RL 6:6:n tulkintarajoissa pysyvästä pyrkimyksestä estää tai poistaa rikoksen vaikutukset.[621] Rangaistuksen lieventämisessä tai rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista koskevien säännösten soveltamisessa on kyse normatiivisista houkuttimista, jotka on suunnattu teostaan luopuvien ja viranomaisten kanssa yhteistyöhaluisten ryhmään kuuluville. Näiden kannusteiden tehokkain ajoitus on nimenomaan terrorismirikoksen valmisteluvaihe, jolloin päärikoksen torjumiseen on vielä mahdollisuuksia.

Pyrkimys rikoksen vaikutusten poistamiseen tai sen selvittämisen edistämiseen ovat niin sanottuja subjektiivisesti henkilökohtaisia olosuhteita.[622] Ne perustuvat teonjälkeiseen käyttäytymiseen liittyvänä rangaistuksen lieventämistai tuomitsematta jättämisperusteena enemmänkin kriminaalipoliittisiin tarkoituksenmukaisuussyihin sekä prosessiekonomisiin ja tutkinnallisiin intresseihin kuin syyllisyysarvosteluun.[623] Seuraavassa tarkasteltava oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan asema RL 34a:4:ssä tarkoitetun rikosasian yhteydessä puolestaan kuuluu objektiivisesti henkilökohtaisten olosuhteiden luokkaan.[624]

RL 34a:4.2:n mukaan mitä 1 momentin 6 kohdassa säädetään oikeudellisesta neuvonnasta, ei koske rikoksen esitutkintaan tai tuomioistuinkäsittelyyn taikka rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvää oikeudellisen avustajan tai asiamiehen tehtävien hoitamista. Nämä muodostavat erityisen henkilöryhmän, johon kuuluvaa ei saa käsitellä terrorismirikoksen vastuusubjektina roolisidonnaisen tehtäväedellytyksen täyttyessä. Kyse on toisin sanoen siitä, että juristi on terroristiryhmän toiminnan edistämistä koskevassa rikosasiassa puolustajan roolissaan ulkopuolinen edellä mainitun rikossäännöksen muutoin avoimeen tekijätunnusmerkkiin nähden.

Sääntelyn tarkoituksena on estää puuttuminen PL 21 §:ssä säädettyyn oikeusturvaan sekä oikeudenkäyntiavustajan tai -asiamiehen ja hänen päämiehensä väliseen OK 17:23.1:n 4 kohdassa (395/2011) säädetyllä todistamiskiellolla suojattuun erityisen luottamukselliseen suhteeseen, mikä on myös kansainvälisin ihmisoikeussopimuksin turvattu.[625] Syytetyn prosessuaalisiin vähimmäisoikeuksiin kuuluu muun muassa EIS 6.3 artiklan c-kohdan nojalla jokaisen oikeus saada puolustautua henkilökohtaisesti tai itse valitsemansa oikeudenkäyntiavustajan välityksellä.[626] Siitä huolimatta, että kyseinen määräys kos-

---

621 Rikoksen vaikutusten poistaminen ja selvittämisen edistäminen on sukua yhtäältä yrityksestä luopumista ja tehokasta katumista koskevalle säännökselle (RL 5:2) ja toisaalta rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista koskeville säännöille. Näin ollen rikosvastuu voi väistyä kokonaankin, jos yrityksestä luopumista ja tehokasta katumusta koskevat ehdot tulevat täytetyiksi, tai jos rangaistuksen tuomitsematta jättämistä koskevat ehdot RL 6:12:n 4 kohdassa täyttyvät.

622 HE 44/2002 vp, s. 158.

623 HE 44/2002 vp, s. 198.

624 Ks. myös *Nuutila* 1997a, s. 359–360 ja *Tapani* 2011b, s. 591.

625 LaVM 24/2002 vp, s. 7.

626 SopS 18/1990. Ks. myös HE 188/2002 vp, s. 54.

kee sanamuotonsa perusteella vain rikosoikeudenkäyntiä, esitutkinnassa tulee nimenomaisesti ottaa huomioon puolustuksen valmistelua ja oikeusavustajan käyttöä koskevat sopimusmääräykset.[627] Rikoksesta epäillyn oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinnassa säädetään uuden esitutkintalain 4:10:ssä.

Miksi henkilöllisen ulottuvuuden rajoituksesta säädetään RL 34a:4.2:ssa, kun sen sisältämä oikeussääntö on perustuslaissa ja ihmisoikeussopimuksissa taattuna oikeutena muutoinkin voimassa kaikissa rikosasioissa? Rajoitussäännöksellä on ennen kaikkea informatiivinen tehtävä, joka ilmenee edellä mainitun lainpaikan viittauksesta.[628] Kun viittauskohteessa säädetään terroristiryhmän toiminnan edistämisen erääksi tekotavaksi muun muassa ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeiden oikeudellisten neuvojen antaminen, on luonnollisesti tullut tärkeäksi erottaa oikeudellisen neuvonnan alasta ne tehtävät, joita hoitaessaan juristin toimet ovat aina laillisia ja suorastaan oikeusjärjestelmän toivomia.[629]

Siitä huolimatta, täyttyykö jonkun henkilön osalta subjektiivisesti henkilökohtaisen olosuhteen kategoriaan kuuluva seikka, kuten oman rikoksen selvittämisen edistäminen tai oikeudenkäyntiasiamiehen rooliin liittyvien tehtävien hoitaminen (objektiivisesti henkilökohtaisen olosuhteen luokkaan kuuluva tilanne), erillisarviointia on pidettävä itsestään selvänä. Kyse on toisin sanoen persoonakohtaisesta olosuhteesta, joka ei koidu muiden osallisten hyväksi.[630]

---

627 *Husabø* 1999, s. 152 ja *Helminen – Lehtola – Virolainen* 2006, s. 53–57.

628 Viittauskohdetta (1 momentin 6 kohta) ei lainmuutoksen (21.12.2007/1370) jälkeen enää ole. Terrorismiyleissopimuksen (SopS 48/2008) kansallinen voimaansaattaminen muutti RL 34 a lukua niin, että viittauksen tarkoitettu kohde sijaitsee nyttemmin 1 momentin 4 kohdassa.

629 Rajoitussäännöksen tarve oli erityisen suuri HE:ssä 188/2002 vp olleen alkuperäisen 1 momentin 6 kohdan muotoilun valossa, jossa rangaistavaksi osallistumiseksi (edistämiseksi) ehdotettiin geneerisesti sitä, että ”muulla vakavuudeltaan näihin rinnastettavalla tavalla toimii terroristiryhmän hyväksi”.

630 HE 44/2002 vp, s. 158 ja *Nuutila* 1997a, s. 359–360.

VI

TERRORISMIRIKOKSEN RISKI

1 Alustavia näkökohtia

1.1 TERRORISTIPROFILOINTI

Profilointi on yleisen määritelmän mukaan tutkintakeino, jossa ihmisten tietyt fyysiset, käyttäytymiseen liittyvät ja/tai psyykkiset ominaispiirteet yhdistetään järjestelmällisesti tiettyihin rikoksiin tarkoituksin käyttää näin tuotettua tietoa lainvalvontaa koskevan päätöksenteon perustana.[1] Profiilit voivat olla joko kuvailevia tai ennustavia. Deskriptiiviset profiilit perustuvat todistajien tai muiden henkilöiden antamiin tietoihin jo täytetyn rikoksen ominaisuuksista, kuten aika- ja paikkatiedoista sekä rikoksentekijöitä yksilöivistä tuntomerkeistä.[2] Kun kyse on tulevaan tai vielä paljastumattomaan rikokseen potentiaalisesti osallistuvien henkilöiden tunnistamisesta, puhutaan taas prediktiivisestä eli ennustavasta profiloinnista.[3]

Terroristiprofilointi on yksi profiloinnin alalaji, jossa korostuu nimenomaan tunnistamisen ennakoiva tai proaktiivinen ulottuvuus.[4] Terroristiprofiileilla pyritään tunnistamaan paitsi potentiaalisia terroristeja ja terroristiryhmiä myös värväämisen ja kouluttamisen kannalta tärkeitä henkilöitä tai ympäristöjä.[5] Profiilien tärkeimpiä käyttäjäryhmiä ovatkin tiedustelupalvelut sekä poliisi-, tulli- ja rajavalvontaviranomaiset.[6] Kohdennettujen terroristiprofiilien laatiminen tapahtuu käytännössä louhimalla tietokantoja (*”data mining”*) ja yhdistelemällä näin kerättyä informaatiota muiden tiedonhankintakeinojen, kuten julkisiin lähteisiin perustuvan tiedustelun (OSINT),[7] signaalitiedustelun (SIGINT)[8] ja/tai henkilötiedustelun (HUMINT)[9] avulla hankittuihin henkilö- ja muihin tietoihin.[10] Tällaisia tietoja tai seulontakriteereitä ovat esimerkiksi kansalaisuus, ikä, sukupuoli, koulutus, asuinpaikat, siviilisääty, kehittyneiden teknologioiden asiantuntemus, muiden kuin tavanomaisten aseiden käyttötaito sekä osallistu-

---

1 UN Doc. A/HRC/4/26, kohta 33: ”Profiling is generally defined as the systematic association of sets of physical, behavioural or psychological characteristics with particular offences and their use as a basis for making law-enforcement decisions”.

2 *Ojanen* 2010b, s. 139.

3 Euroopan parlamentti (2010/C 184 E/25), s. 3 ja UN Doc. A/HRC/4/26, kohta 34.

4 *Nuotio* 2009b, s. 26 ja *Ojanen* 2009a, s. 84: ”Typically, terrorist profiles are proactive as they aim at identifying individuals or groups of people who merit further screening or are considered having a propensity for terrorism”.

5 Euroopan unionin neuvosto (11858/3/02), s. 8.

6 CFR-CDF.Opinion4.2006, s. 8 ja Euroopan parlamentti (2010/C 184 E/25), s. 1.

7 OSINT = Open Source Intelligence.

8 SIGINT = Signal Intelligence.

9 HUMINT = Human Intelligence

10 Ks. myös *Open Society Justice Initiative*, s. 3–4.

minen puolisotilaalliseen koulutukseen, lentokoulutukseen tai muita erikoistekniikoita koskevaan koulutukseen.[11]

YK:n ja EU:n terrorismin vastaisten strategioiden yksi keskeisimmistä tavoitteista on tehostaa kansainvälistä ja eurooppalaista poliisiyhteistyötä ja oikeudellista yhteistyötä erityisesti tiedonvaihdon saralla.[12] Tätä päämäärää operationalisoivia instrumentteja ovat esimerkiksi Euroopan neuvoston päätös rajat ylittävän yhteistyön tehostamisesta erityisesti terrorismin ja rajat ylittävän rikollisuuden torjumiseksi[13] sekä ehdotus neuvoston puitepäätökseksi matkustajarekisterin (PNR) käytöstä lainvalvontatarkoituksiin.[14] EU:n piirissä tapahtuvan terroristiprofiloinnin tiedollisia edellytyksiä tuottavat erityisesti EU:n tilannekeskus, Eurojust-yksikkö, Euroopan poliisivirasto, Euroopan rajaturvallisuusvirasto, Euroopan pelastuspalvelun johto- ja koordinaatiokeskus, Schengenin tietojärjestelmä ja kansainvälinen rikospoliisijärjestö sekä näihin liittyneet jäsenvaltiot.[15]

Terroristiprofilointi ei vaikuta lainvalvontatyössä vain rikosprosessuaalisten pakkokeinojen ja poliisin toimivaltuuksien käyttöä koskevan päätöksenteon taustalla, vaan se ilmenee myös tosiasiallisissa ja toisinaan tiedostamattomissa viranomaiskäytännöissä.[16] Tähän kategoriaan on sijoitettu esimerkiksi henkilön rotu, ihonväri, kieli, uskonto, kansalaisuus tai kansallinen taikka etninen alkuperä henkilöllisyyden selvittämisen, kiinniottamisen ja turvallisuustarkastuksen tekemisen tosiasiallisena syynä.[17] Samaan kategoriaan voidaan lukea myös erilaiset akuutin terrorismiuhan tilanteisiin räätälöidyt aseellisen voimankäytön toimintamallit, joiden päämääränä on terroristiepäillyn tappaminen.[18]

Etnisen tai kansallisen alkuperän taikka uskonnon kriteereille rakentuva terroristiprofilointi on ongelmallista paitsi yksityiselämää ja henkilötietojen suojaa[19] sekä yhdenvertaisuuden ja syrjintäkieltoa[20] koskevien perus- ja ihmisoikeuksien kannalta, myös tehotonta.[21] Edellä mainittujen kriteerien varaan muo-

---

11 Euroopan unionin neuvosto (11858/3/02), s. 6–7.

12 UN Doc. A/RES/60/288, Annex (Plan of action) II luku 4 kohta ja Euroopan unionin neuvosto (14469/4/05) 16 kohta.

13 Euroopan unionin neuvosto (2008/615/YOS).

14 KOM (2007) 654 lopullinen. Kyse on EU:n ja Yhdysvaltojen välillä laaditusta sopimuksesta käsitellä ja siirtää lentoyhtiöiden PNR- (Passenger Name Record) eli matkustajarekisteritietoja Yhdysvaltojen turvallisuusministeriölle.

15 Euroopan unionin neuvosto (14469/4/05), s. 4. Ks. myös *Ojanen* 2010b, s. 136.

16 *Ojanen* 2009a, s. 82.

17 Ks. myös HE 224/2010, s. 72 ja *Open Society Justice Initiative*, s. 3.

18 UN Doc. A/HRC/4/26, kohta 77 ja erit. alaviite 66. Ks. myös CFR-CDF.Opinion4.2006, s. 13.

19 *S. and Marper v. The United Kingdom* (30562/04 and 30566/04), kohdat 112 ja 122–125.

20 *Timishev v. Russia* (55762/00 and 55974/00), kohdat 58 ja 59.

21 UN Doc. A/HRC/4/26, kohdat 56–58, *Open Society Justice Initiative*, s. 3 ja *Ojanen* 2010b, s. 135 ja 153. Terroristiprofilointi voi jopa haitata terrorismin torjuntaa, sillä se sitoo lainvalvonnan voimavaroja ja saattaa etäännyttää juuri ne henkilöt, joiden yhteistyö olisi välttämätöntä vireillä olevien rikosten paljastamiseksi.

dostetut profiilit ovat säännönmukaisesti epätarkkoja valikoidessaan piiriinsä liian suuren henkilömäärän, mutta jättäen samalla useat potentiaaliset terroristit seulomatta.[22] Ylikattavuuden ongelma on realisoitunut muun muassa Saksassa toimeenpannun *Rasterfahndung*-ohjelman yhteydessä[23] ja Lontoossa 7.7.2005 tapahtunut pommi-isku taas ei mitä ilmeisimmin olisi ollut terroristiprofiloinnin keinoin vältettävissä.[24] Terroristiprofiloinnin käyttökelpoisuuden ovat asettaneet kyseenalaiseksi sekä tutkintamenetelmän analyysipuolesta että profiilien lainvalvonnallisesta toteutuksesta vastaavat tahot, kuten turvallisuuspalvelu MI5 ja Yhdistyneiden kuningaskuntien poliisi.[25]

Etnisen tai kansallisen alkuperän taikka uskonnon varaan rakentuva terroristiprofilointi ei ole kuitenkaan kategorisesti kiellettyä. Sensitiivisten seulontakriteerien käyttäminen on hyväksyttyä jos sekä tarpeellisuuden että suhteellisuuden kriteerit täyttyvät.[26] Tämä harkinta taas on tehtävä kussakin yksittäistapauksessa erikseen.[27] Ottaen huomioon, että terroristiprofiloinnin tavoitteena on ehkäistä terrorismia ja viime kädessä suojella sivullisten oikeutta elämään, profilointi on useimmissa tilanteissa puolustettavissa pakottavalla yhteiskunnallisella tarpeella (*"compelling social need"*).[28] Hyväksyttävyyden kannalta muodostuu siis ratkaisevaksi, onko profilointiin liittyvä syrjivä kohtelu järkevässä suhteessa terrorismirikoksen torjuntaintressiin nähden.

Oikeasuhtaisuuden harkinnassa on keskeistä se, ovatko tekijän profiloinnissa käytetyt kriteerit perusteltavissa yksilöidyn ja ajantasaisen tekoa koskevan tiedon nojalla.[29] Terroristiprofiloinnin suhteellisuustesti edellyttää toisin sanoen perusteltua ennustetta tai näkemystä itse torjuttavasta teosta. Tämän strukturoimiseksi hahmotellaan seuraavassa terrorismirikoksen prognoosimalli.[30] Todet-

---

22 UN Doc. A/HRC/4/26, kohta 48 ja CFR-CDF.Opinion4.2006, s. 6.

23 Rasterfahndung = tietokone-etsintä (kriminologia). Ohjelmassa louhittiin erilaisista tietokannoista 5,2 miljoonan ihmisen tiedot niin sanottujen nukkuvien terroristien ("Schläfer") löytämiseksi. Ohjelma osoittautui jälkeenpäin arvioiden tuloksettomaksi ("Die Rasterfahndung führte, soweit ersichtlich, in keinem Fall dazu "Schläfer" aufgedeckt worden wären"). Perustuslakituomioistuimen mukaan ohjelma olisi ollut puolustettavissa "wenn zumindest eine konkret Gefahr für hochrangige Rechtsgüter wie den Bestand oder die Sicherheit des Bundes oder eines Landes oder für Leib, Leben oder Freiheit einer Person gegeben ist" (BVerfG, 1 BvR 518/02, kohdat 10, 28 ja 178–184). Ks. myös Oehmichen 2009, s. 391.

24 Euroopan parlamentti (2010/C 184 E/25), s. 5 ja *Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*, s. 13: "Little distinguishes their formative experiences from those of many others of the same generation, ethnic origin and social background".

25 MI5 = Security Service. "There is not a consistent profile to help identify who may be vulnerable to radicalisation" (*Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*, s. 31). Ks. myös *Understanding radicalisation and violent extremism in the UK*, s. 1.

26 UN Doc. A/HRC/4/26, kohta 45, *Council of Europe* 2005b, s. 21 ja Euroopan parlamentti (2010/C 184 E/25), s. 6.

27 CFR-CDF.Opinion4.2006, s. 10 ja *Ojanen* 2010b, s. 152.

28 Näin myös YK:n erityisraportoija *Martin Scheinin* (UN Doc. A/HRC/4/26, kohta 46).

29 *Open Society Justice Initiative*, s. 3–4 ja *Ojanen* 2010b, s. 152.

30 Prognoosi = tulevaisuuden arviointi.

takoon, että terroristisen toiminnan tilannekuva rakennetaan käytännössä rikostiedustelun, tarkkailuhavaintojen, luotettavien vihjeiden tai nämä yhdistävän rikosanalyysin keinoin.[31]

1.2 TEON PROFILOINTI

Vaaraa ja riskiä yhdistää todennäköisyyskomponentti.[32] Onko yhdentekevää, rakennetaanko terrorismirikoksen prognoosimalli vaara- vai riskikäsitteen varaan? Vaaralla tarkoitetaan edellä mainituin tavoin negatiivisen tapahtuman mahdollisuutta.[33] Vaaran käsitteelle rakennettavan prognoosimallin heikkous olisi sama kuin terroristiprofiloinnissa yleensäkin - terroristisen päärikoksen (negatiivinen tapahtuma) olettaminen vain todennäköisyyskomponentin varassa. Yleisiin seulontakriteereihin perustuvassa terroristiepäillyn osoittamisessa on nimittäin kyse toiminnasta pelkän todennäköisyysajattelun pohjalta.[34] Vaarakäsitteen varaan konstruoitavan mallin ongelma näyttäisi siis olevan puolitehoisuus ja ajautuminen kehäpäätelmiin.

Riskikäsitteen vahvuutena vaaraan nähden on se, että riskiajattelu ohjaa tunnistamaan tai päättelemään rikoksen täyttymisestä odotettavissa olevat suojeluintressien loukkaukset.[35] Riskiarvio (*”risk assessment”*) nimittäin jatkaa siitä, mihin vaara päättyy jäsentämällä negatiivisen tapahtuman haittoja ja liittämällä todennäköisyysarvion tapahtuman sijasta siitä koituviin haittoihin.[36] Riskiarvion etuna on myös sisäinen näkökulma.[37] Subjektiivisessa tarkastelussa tunnustetaan, että riskin kokemiseen vaikuttavat esimerkiksi sen pelottavuus, joka on sitä suurempi, mitä hallitsemattomampi, katastrofaalisempi ja ei-vapaaehtoisempi riski on, sekä riskin tunnistaminen, joka on sitä heikompi mitä tuntemattomampi haitta on.[38]

Koska terrorismirikoksen prognoosimalli rakennetaan seuraavassa riskikäsitteen pohjalta, sitä nimitetään riskimalliksi. Malli voidaan ymmärtää terroristiprofiloinnin esivaiheena tai sen korvaavana ”teon profilointina”.[39] Riski ym-

---

31 HE 224/2010 vp, s. 89.

32 *Nuotio* 1998c, s. 370.

33 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 103 ja *Tapani* 2010, s. 61.

34 CFR-CDF.Opinion4.2006, s. 9 ja *Open Society Justice Initiative*, s. 3.

35 *Simester – von Hirsch* 2011, s. 35: ”Part of the point of the Harm Principle is that it forces an enquiry into the consequences of conduct”.

36 *Slovic* 2004, s. 37: ”Risk analyses typically model the impacts of an unfortunate event in terms of direct harm to victims – death, injuries and damages”.

37 *Nuotio* 2009b, s. 28: ”Risk analysis internalises whereas danger analysis externalises”.

38 *Funtowicz – Ravetz* 1992, s. 265–266, *Raivola – Kamppinen – Karlsson* 1995, s. 98-100 ja *Slovic – Finucane – Peters – MacGregor* 2010, s. 25–26.

39 UN Doc. A/HRC/4/26, kohta 60: ”Behaviour is an equally significant indicator in the terrorism context. He [The Special Rapporteur] therefore urges States to ensure that law-enforcement authorities, when engaging in preventive counter-terrorism efforts, use profiles that are

märretään tässä yhteydessä perusrakenneosiltaan samoin kuin teon huolimattomuudessa eli haitan mahdollisuutena.

based on behavioural, rather than ethnic or religious, characteristics". Ks. myös *Ojanen* 2010b, s. 155.

2 Riskin peruskomponentit ja ulottuvuudet

2.1 VAARANNETTUJEN ETUJEN TÄRKEYS

Haitan käsite on epämääräinen ja moniselitteinen.[40] Esimerkiksi turvallisuusuhkia painottavassa retoriikassa voi sanoa olevan kyse nimenomaan haitan mahdollisuudesta. Kriminaalipoliittinen turvallisuusparadigma tai -retoriikka on varsinkin terrorismin torjunnan kontekstissa merkittävä politiikkavalintojen oikeuttamisperuste niin Yhdysvalloissa kuin EU-rikosoikeudessa.[41] Turvallisuuskäsitteen arvoa analyyttisessä keskustelussa heikentää kuitenkin sen jäsentymättömyys, suhteellisuus ja arvolatautuneisuus.[42]

Rikosoikeudellisessa doktriinissa haitan suuruudesta puhutaan uhattujen oikeushyvien painoarvona tai vaarannettujen etujen tärkeytenä.[43] Suosin jälkimmäistä puhetapaa, sillä se pakottaa – toisin kuin turvallisuusretoriikka – selventämään, mikä tekijä, ominaisuus tai olosuhde vaarantaa ja mikä etu on vaaralle alttiina.[44] Puhun jatkossa samaa tarkoittavassa merkityksessä vaarannetuista eduista ja uhkaavasta haitasta. Tässä ajattelussa vaarannettu etu lähestyy edellä teon huolimattomuuden yhteydessä mainittua etäistä haittakäsitystä (*”remote harms”*).[45]

Haitan suuruuden mittaaminen on saanut osakseen vain vähäisen huomion rikosoikeustieteessä.[46] Yhden ratkaisuesityksen mukaan suojeluintressit ovat jaoteltavissa laskevassa tärkeysjärjestyksessä seuraaviin luokkiin: 1) hyvinvointiedut (*”welfare interests”*), 2) turvallisuusedut (*”security interests”*) ja 3) kasautuvat edut (*”accumulative interests”*).[47] Hyvinvointietu on merkittävin intressi, sillä sen toteutumatta jääminen estää samalla vähäarvoisemmista eduista nauttimisen.[48] Toinen intressikategoria koostuu hyvinvointia turvaavista pusku-

---

40 *Feinberg* 1984, s. 31–32.

41 *Wouters – Ruys* 2004, s. 35, *Nuotio* 2007a, s. 1110–1111 ja *Ojanen* 2007, s. 1054.

42 *Melander* 2008b, s. 487 ja *Nuotio* 2009b, s. 35. Ks. turvallisuuskäsitteestä ja sen eri ulottuvuuksien määrittely-yrityksistä *Kerttula* 2010, s. 56–57. Ks. myös *Kreus* 2010, s. 32.

43 HE 44/2002 vp, s. 97 ja *Nuutila* 1996, s. 327–328. Ks. myös *Feinberg* 1984, s. 52: ”In fact, legal harm is commonly defined in jurisprudential works as the invasion of a legally protected interest”.

44 Ks. turvallisuuden kieltä ja käsitteitä kohtaan esitetystä kritiikistä *Laitinen* 2010, s. 280.

45 Ks. luku V.2.7.3. Ks. myös *Simester – von Hirsch* 2011, s. 58: ”Legislation concerned with remote risks may also proscribe conduct which has no ill consequences in itself, but which is thought to induce or lead to further acts that create or risk harm”.

46 *von Hirsch – Jareborg* 1991: ”Virtually no legal doctrines have been developed on how the gravity of harms can be compared”. Samoin *Lernestedt* 2003, s. 186.

47 *Feinberg* 1984, s. 207.

48 *Feinberg* 1984, s. 37 ja *Lernestedt* 2003, s. 185

rieduista ja kaikista vähäisimmän painoarvon omaavat edut sijoittuvat kasautuvien etujen luokkaan.[49] Haitta on tässä ajattelussa sitä suurempi, mitä korkeamman intressikategoriaan lukeutuvan edun loukkauksesta on kyse.

Toiset taas ovat esittäneet teon haitallisuuden arvioimista sen perusteella, kuinka paljon se tyypillisesti alentaa uhrin elintasoa (*"living-standard"*).[50] Ensin arvioidaan, mitä yhtä tai useampaa seuraavista suojeluintresseistä (*"generic-interest dimensions"*) teko loukkaa tai uhkaa: a) fyysinen koskemattomuus, b) materiaaliset tarpeet, c) kunnia ja/tai d) yksityisyys ja rauha.[51] Tämän jälkeen arvioidaan, vaikuttaako loukkaus uhrin 1) selviytymisen tasoon (*"subsistence"*), 2) vähimmäishyvinvoinnin tasoon (*"minimal well-being"*), 3) kohtuullisen hyvinvoinnin tasoon (*"adequate well-being"*) vai 4) elintasoon, jota voi luonnehtia korkean elämisen laaduksi (*"enhanced well-being"*).[52] Haitan suuruus ilmaistaan lopuksi elintasoista johdetun haitta-asteikon avulla.[53]

Harkinta siitä, mihin intressikategoriaan jokin etu kuuluu tai mihin elintasoon loukkaus vaikuttaa, on korostuneen subjektiivista.[54] Päättely on toisaalta kontrolloitua, koska mallit edellyttävät premissien ja niistä johdettujen päätelmien ilmaisemista.[55] Elintasomallin heikkoutena on sen soveltuminen vain yksilöuhreja edellyttäviin rikoksiin.[56] Vaarannetut edut on näin ollen arvioitava esimerkiksi sotarikoksen tai terroristisen päärikoksen yhteydessä, joissa suojellaan sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä intressejä, joko kahden tai kokonaan toisen mittaamismallin avulla.[57] Suhtaudun ylipäätään varauksellisesti edellä mainittujen konstruktioiden käyttökelpoisuuteen käytännön ratkaisutoiminnassa. Esitän siksi jäljempänä vaihtoehtoisen tavan asettaa vaarannetut edut keskinäiseen tärkeysjärjestykseen.[58]

2.2 LOUKKAUKSEN TODENNÄKÖISYYS

Riskin analysointi edellyttää aina haitan toteutumistodennäköisyyden arviointia.[59] Rikosoikeudessa haitan aiheuttavan tapahtuman todennäköisyydestä pu-

---

49 *Feinberg* 1984, s. 207.
50 *von Hirsch – Jareborg* 1991, s. 10 ja 15.
51 *von Hirsch – Jareborg* 1991, s. 19–20.
52 *von Hirsch – Jareborg* 1991, s. 17.
53 *von Hirsch – Jareborg* 1991, s. 28–29.
54 "Granted, the making of such assumptions involves the exercise of judgment" (*von Hirsch – Jareborg* 1991, s. 15). Ks. myös *Melander* 2008b, s. 449.
55 *Nuutila* 1996, s. 331.
56 *von Hirsch – Jareborg* 1991, s. 34: "Our living-standard analysis has the more modest aim of addressing the harm dimension in ordinary victimizing offences". Ks. myös *Jääskeläinen* 1997, s. 99.
57 *Lernestedt* 2003, s. 188: "Där individuella offer saknas ger modellen ringa ledning".
58 Ks. luku VI.3.2.
59 *Kamppinen – Raivola* 1995, s. 15.

hutaan muun muassa vahinkoseurauksen sattumisen tai loukkauksen todennäköisyytenä.[60] Jatkossa käytetään viimeksi mainittua ilmaisua, sillä konkreettisen vahinkoseurauksen syntymistä ei edellytetä terroristisessa valmistelussa ja edistämisessä eikä edes kaikissa terroristisen päärikoksen tunnusmerkistön täyttävissä tilanteissa.

Objektiivisen todennäköisyyden mallit, kuten toistumisfrekvenssin avulla määritelty todennäköisyys tai lukumäärätodennäköisyys, jonka mukaan todennäköisyys on tutkittavan olion ominaisuus, ovat oikeudelliselle ajattelulle vieraita.[61] Sitä vastoin näkemykset, joiden mukaan vaara-arvostelu on luontevampaa käsittää tyyppiluokittelun kautta kuin kysymyksenä vaaran asteesta tai sen todennäköisyysarvosta, nauttivat laajaa kannatusta niin tiedeyhteisössä kuin arjen lainkäytössä.[62] Sama koskee ajatusta luokitella riski suoraan joko sallituksi tai kielletyksi sen sijaan, että yritettäisiin määritellä riskille jokin todennäköisyysminimi.[63] Oikeudellinen ymmärrys loukkauksen todennäköisyydestä vastaa näin ollen lähinnä subjektiivista riskiä, jolla tarkoitetaan henkilökohtaista uskoa jonkin asiantilan vallitsemisesta tai esiintymisestä.[64]

Oikeusyhteisön tavassa ymmärtää riski on vakiintuneesti painotettu oikeushyvän painoarvoa todennäköisyyskomponenttia enemmän. Edellä mainittu uhrin elintasomalli on tässä mielessä kuvaava esimerkki: rikoksen uhka tai riski huomioidaan vain todennäköisyyden astetta vastaavana vähennyksenä haittaasteikossa eikä siten kuin riskin suuruus kuuluisi laskea eli haitan ja sen toteutumistodennäköisyyden tulona.[65] Todennäköisyyskomponentin epäitsenäisestä asemasta riskiarviossa todistaa myös usein esitetty haittakeskeinen peukalosääntö: ”mitä suurempi haitta riskiin liittyy, sitä pienempi todennäköisyys riittää”, tai toisinpäin ”mitä suurempi riskin todennäköisyys, sitä pienempi haitta vaaditaan”.[66] Jäljempänä esitettävä tapa loukkauksen todennäköisyyden arvioimiseksi on joka tapauksessa askel peukalosääntöjä jäsentyneempään suuntaan, sillä siinä sovelletaan tyyppiluokittelua myös mahdollisuuselementin analysoinnissa.[67]

---

60 HE 44/2002 vp, s. 97, *Nuutila* 1996, s. 332 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 201.

61 Ensiksi mainittu malli pitää todennäköisyyttä koesarjan piirteenä, ja toisessa on kyse niin sanotusta todennäköisyyden propensiteettitulkinnasta (*Kamppinen – Malaska* 2003, s. 73–78). Ks. myös *Nuutila* 1996, s. 333 ja *Nuotio* 1998c, s. 40.

62 *Nuotio* 1998c, s. 402, *Tolvanen* 1999, s. 266, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 200 ja *Frände* 2012, s. 84.

63 *Frände* 2012, s. 90–91.

64 Ks. myös *Kamppinen – Raivola* 1995, s. 50 ja *Kamppinen – Malaska* 2003, s. 79.

65 *von Hirsch – Jareborg* 1991, s. 30: ”The second step is to make an appropriate discount for threat or risk. The more remote the risk, the lower that rating, ie, the greater should be the discount”.

66 Ks. esimerkiksi HE 94/1993 vp, s. 120, *Feinberg* 1984, s. 216, *Nuutila* 1996, s. 327–328 ja *Tolvanen* 1999, s. 425.

67 Ks. luku VI.3.3.

2.3 AIKAHAHMO

Riskit ”tikittävät” eli läpikäyvät tilamuutoksia.[68] Terrorismirikoksen riskit eivät ole tässä suhteessa poikkeus, sillä kyseisten rikosriskien intensiteetti ja potentiaali muuttuvat olemassaolonsa aikana. Riskin käsitteeseen eivät kuulu determinoidut tapahtumainkulut tai kohtalonuskon asiat: riskit ovat päinvastoin ominaisuuksia, joihin voidaan vaikuttaa.[69] Terrorismin vastaisessa toiminnassahan on kyse toimenpiteistä, joilla riskejä pyritään nimenomaan hallitsemaan. Koska riskien muuntelu ja muunneltavuus ovat ajassa esiintyviä prosesseja, riskin aikahahmon haltuunotto on olennainen osa riskin vakavuuden arvioimista.[70] On syytä painottaa, että aikaulottuvuuden arviointi keskittyy tässä tekoon ja erityisesti teolla vaarannettuihin etuihin (riskin haittakomponentti). Uhrin elintasomallin[71] ja tekijän huolimattomuuden törkeysarvostelun[72] yhteydessä otettavan laajemman aikanäkökulman keskiössä sitä vastoin on tekijä.

Riskin aikaulottuvuutta koskevassa tarkastelussa kysytään muun muassa sitä, ovatko haitat odotettavissa nyt vai tulevaisuudessa ja syntyykö haitta hitaasti vai kerralla.[73] Tässä pätee niin sanottu egon painovoimalaki: mitä lähempänä ajallisesti etujen vaarantuminen on, sitä painavampina edut näyttäytyvät.[74] Lähellä olevat uhat saavat toisin sanoen riskiarviossa kaukaisia uhkakuvia suuremman painoarvon. Toisaalta, ajallisesti etäisiä uhkia pelätään, jos ne ovat kumuloituvien vaikutusten aiheuttamia (*”conjunctive harms”*),[75] kuten terroristihyökkäystä seuraava shokki globaalien rahoitus- ja luottomarkkinoiden vakaudelle. Sama pätee uhkiin, joissa haitankärsijöinä ajatellaan olevan tulevat sukupolvet (diakroninen solidaarisuus).[76] Aikahahmon alle sijoittuva kysymys on myös se, mikä on terrorismirikoksen vaikutusten oletettu kesto.

2.4 RISKIN KOHDENTUMINEN JA YLEISYYS

Riskin kohdentumisessa on kyse siitä, ketkä tai mitkä ovat uhattuina.[77] Riskin kohdentumiskysymyksessä on paljon samaa terroristisessa päärikoksessa yh-

---

68 *Kamppinen – Malaska* 2003, s. 66.

69 *Renn* 1992, s. 56 ja *Slovic* 2004, s. 31: ”Humans have an additional capability that allows them to alter their environment as well as respond to it”.

70 KOM (2004) 702 lopullinen, s. 5. Ks. myös *Raivola – Kamppinen – Karlsson* 1995, s. 95.

71 *von Hirsch – Jareborg* 1991, s. 21–22. Ks. myös *Jääskeläinen* 1997, s. 99, erit. alaviite 65.

72 HE 44/2002 vp, s. 98: ”Törkeyttä ei arvostella pistemäisesti... vaan ottamalla huomioon syytetyn menettely... kokonaisvaltaisemmin”. Ks. myös *Nuutila* 1996, s. 604–605.

73 *Sitra* 2002, s. 9–10 ja KOM (2004) 702 lopullinen, s. 5.

74 *Kamppinen – Malaska* 2003, s. 92.

75 *Simester – von Hirsch* 2011, s. 59.

76 *Kamppinen – Raivola* 1995, s. 96–97.

77 *Kamppinen – Raivola* 1995, s. 46.

täältä vaikuttavan on omiaan -vaarakriteerin ja toisaalta terroristisen tarkoituksen kanssa. Vain valtioon tai kansainväliseen järjestöön kohdistuva vahingonvaara täyttää RL 34a:1:ssä säädetyn vaarantamisehdon[78], ja terroristinen tarkoitus puolestaan edellyttää tahdon suuntautumista joko väestöä, valtiota tai kansainvälistä järjestöä vastaan.[79] Myös riskin kohdentumisulottuvuuden yhteydessä on tärkeää arvioida, tulisiko terrorismirikoksen riskirealisaatio vaikuttamaan ensi kädessä väestöön vai sellaisiin toimeenpanovallan osiin tai viranomaistahoihin, jotka vastaavat kansalaisten hyvinvoinnin kannalta tärkeimmistä toiminnoista.[80]

Tämän jälkeen aktivoidaan kysymys haitan laajavaikutteisuudesta ennakoitujen haitankärsijöiden keskuudessa.[81] Terrorismirikoksen riski voi luonnollisesti kohdistua eri ajanhetkinä vaihtelevaan määrään ihmisiä ja/tai uhata eriasteisesti valtion tai kunnan taikka kansainvälisen järjestön kriittisiä rakenteita. Se, onko kyse yksittäisiin yksilöihin kohdistuvasta terrorismirikoksen uhasta vai joukkomittaisesta rikosriskistä samoin kuin se, kuinka laajalle ulottuvia infrastruktuurihäiriöitä terroristihyökkäyksestä odotetaan aiheutuvan, on riskiarviossa aikahahmon rinnalla huomioon otettava riskiulottuvuus.[82] Riskin yleisyys ymmärretään seuraavassa oletettua haittaa koskevana mittakaavakysymyksenä,[83] eikä niinkään rajanvetokysymyksenä siitä, onko käsillä yksilökeskeinen suojeluintressi (*”offerskada”*) vai yhteisöllinen oikeushyvä (*”gemenskapsskada”*).[84]

---

78 HE 188/2002 vp, s. 33.

79 HE 188/2002 vp, s. 59.

80 HE 94/1993 vp, s. 118 ja KOM (2004) 702 lopullinen, s. 3. Kansalaisten terveyteen, turvallisuuteen ja taloudelliseen hyvinvointiin vaikuttavat muun muassa valtion ja kunnan elinten ylläpitämät energianhuollon, yleisen terveydenhuollon, elintarvikehuollon, maanpuolustuksen, oikeudenhoidon sekä pankki- ja rahoitusalan toiminnot ja palvelut.

81 Väestöön kohdistuvan vaikutuksen yleisyyttä voidaan pyrkiä mittaamaan esimerkiksi arvioimalla terroristihyökkäyksen uhrimäärää, vakavia loukkaantumisia, sairastumisia tai evakuointia. Taloudellisia vaikutuksia taas voidaan pyrkiä haarukoimaan esimerkiksi arvioimalla taloudellisten menetysten ja/tai tuotteiden ja palvelujen laadun heikkenemisen suuruutta (KOM (2004) 702 lopullinen, s. 5). Ks. myös *Kamppinen – Malaska* 2003, s. 90.

82 Ks. myös HE 55/2007 vp, s. 30–31.

83 *von Hirsch – Jareborg* 1991, s. 33: ”Some crimes differ from our paradigm primarily in that the victims are a class of persons, rather than an individual... It needs to be supplemented, though, by a principle concerning multiplication of harms”.

84 *Nuutila* 1996, s. 81, *Lernestedt* 2003, s. 190–191 ja *Melander* 2008b, s. 342–343. Ks. myös HE 188/2002 vp, s. 59. Tosin, jos kollektiivisten tai yli-individuaalisten etujen nähdään viime kädessä olevan palautettavissa henkilöllisiin oikeushyviin, toimii rajanvetokriteerinä käytännössä juuri vaarannetun tai loukatun edun mittakaava. Ks. tästä näkökulmasta *Feinberg* 1984, s. 222–223, *Nuutila* 1998, s. 173 ja *Lernestedt* 2003, s. 160.

3 Riskin operationalisointi

3.1 RISKIANALYYSI

Riskianalyysi ja hyöty–haitta-analyysi ovat tilanteita strukturoivia malleja, joiden tarkoituksena on tukea päätöksentekoa.[85] Toinen malleja yhdistävä piirre on se, että niissä ilmaistaan yksinomaan kertatapahtuman todennäköisyys.[86] Riskianalyysiin otetaan tässä kriittisen tarkkailijan näkökulma: etualalla ei ole totuuden tavoittelu, vaan perustelujen sisältö ja arvioinnin avoimuus.[87] Riskianalyysi on yleinen kehikko, johon voidaan sijoittaa tarkasteltavia ja/tai vertailtavia ominaisuuksia hyvinkin vapaasti. Se, mitä ominaisuuksia analyysissä arvioidaan ja suhteutetaan toisiinsa, heijastaa samalla analysoijan tulkintoja riskistä.[88]

Tässä hahmoteltavassa riskianalyysissä otetaan huomioon a) vaarannettujen etujen tärkeys, b) loukkauksen todennäköisyys, c) aikahahmo sekä d) riskin kohdentuminen ja yleisyys. Kriteerit a) ja b) ovat riskin peruskomponentteja ja ne muodostavat teon riskipotentiaalin.[89] Kriteerit c) ja d) ovat puolestaan vaarannettujen etujen tärkeyteen liittyviä riskiulottuvuuksia, ja ne jäsennetään tässä osaksi toiminnan katastrofipotentiaalia. Viimeksi mainittujen kriteerien avulla kuvataan kestämättömän vakavaa haittaa eli todennäköisyyskomponentin merkityksen näivettävää superriskiä.[90] Tutkimuksen pääteema – valmistelu ja edistäminen – tulee kanavoiduksi riskimalliin jakson ”Loukkauksen todennäköisyysheuristiikat” kautta, jossa tyypitetään sekä rikosvaiheet että osallistumisen muodot. Seuraavassa kehitetään kriteereitä riskin peruskomponenttien mittaamiseksi. Tätä prosessia kutsutaan operationalisoinniksi.[91]

---

85 *Renn* 1992, s. 78. Hyöty–haitta-punnintaa on luonnehdittu käytännön vaikutuksia erittelevästi ja ratkaisuvaihtoehtoja tuottavaksi menetelmäksi (*Nuutila* 1996, s. 86 ja 325 sekä *Tolvanen* 1999, s. 281).

86 *Tolvanen* 1999, s. 281, *Kamppinen – Malaska* 2003, s. 80 ja *Melander* 2008b, s. 479.

87 Vrt. *Matikkala* 2005, s. 514–525, joka on edellyttänyt hahmottelemaltaan tahallisuusmallilta totuudenkaltaisuutta eli sitä, että mallin edellytykset vastaavat reaalimaailman olosuhteita. Riskimallissa sitä vastoin on otettava etäisyyttä totuudenkaltaisuuden vaatimukseen. Ennustavien mallien puitteissa esitetyt väittämät eivät näet milloinkaan läpäise totuuden korrespondenssiteorian vastaavuustestiä suhteessa siihen, mikä asioiden todellinen tila on. Prognoosit eivät nimittäin operoi totuudella vaan ennusteilla tai oletuksilla siitä, miten tapahtumat tulevaisuudessa mahdollisesti kehittyvät.

88 *Kamppinen – Raivola* 1995, s. 73.

89 Ks. myös *Nuutila* 1996, s. 332 ja *Tolvanen* 1999, s. 278.

90 Samaa tarkoittavassa merkityksessä puhutaan myös ”ei hallittavissa olevista suurriskeistä” (*Nuotio* 1991, s. 1014).

91 *Niiniluoto* 1997, s. 187.

3.2 VAARANNETTUJEN ETUJEN TAKSONOMIA

Tuomitsemistasolla on harvemmin ongelmana se, ettei tiedetä, mitä oikeudellisesti suojattuja etuja rikos loukkaa tai vaarantaa. Kysymys oikeushyvän arvosta ei sekään ole lainkäyttötasolla tiedonintressin keskiössä, vaan olennaisempaa on selvittää ja tulkita tunnusmerkistön mukaisen vahingon tai vaaran suuruutta.[92] Tekoon ja tekijään liittyvien ominaisuuksien ja olosuhteiden huomioon ottaminen sellaisina kuin ne ilmenevät jo täyttyneessä rikoksessa, kuuluu olennaisena osana rangaistuksen mittaamiseen (RL 6:4).[93] Kyse on toiminnasta, josta puhutaan Ruotsissa rikoksen konkreettisen rangaistusarvon vahvistamisena.[94]

Kriminalisointitasolla taas lainsäätäjän haasteena on verrata keskenään hyvinkin eriarvoisia ja keskenään yhteismitattomia oikeushyviä.[95] Riskianalysoijan ongelma on tässä suhteessa samankaltainen kuin lainsäätäjän. Perustuvathan riskit arvoihin eli näkemyksiin siitä, mikä on enemmän arvokasta ja mikä taas vähemmän tärkeää.[96] Arvojen erottaminen ja keskinäinen vertailu on vaikea tehtävä. Edellä mainitussa intressikategorioiden mallissa[97] käytetään luokitteluperusteena arvo-objektien erilaisuutta ja uhrin elintasomallissa[98] taas sovelletaan eritasoisten elinedellytysten erittelyä arvoluokituksen perustana. Voidaan kuitenkin kysyä, miksi ylipäätään tuottaa luokitteluperusteita johonkin mikä jo on lainsäätäjän luokittamaa.

Seuraamusjärjestelmämme rakentuu ajatukselle asteittain ankaroituvasta sanktiouhasta.[99] Vahvistamalla rikossäännöksen rangaistusasteikon lainsäätäjä ilmaisee kantansa siitä, mikä on rikoksen vakavuuden mukaan määräytyvä sijainti kaikkia rikostyyppejä koskevassa törkeysporrastuksessa.[100] Koska tämä ratkaisu taas perustuu suurelta osin samoihin näkökohtiin, jotka ovat merkityksellisiä myös rangaistusta mitattaessa (tuomarin näkökulma), rikoksen tyyppitapauksellinen vahingollisuus ja vaarallisuus vaikuttavat osaltaan siihen, mikä

---

92 *Lappi-Seppälä* 2004b, s. 439.

93 Näin myös Ruotsissa (29 kap. 1 § BrB). Rangaistuksen mittaaminen ja lajinvalinta ovat rangaistuksen määräämisen alakäsitteitä (HE 44/2002 vp, s. 186).

94 SOU 2008:85, s. 244: ”Domstolen ska alltså med utgångspunkt i straffskalan för brottet, och med tillämpning av proportionalitets- och ekvivalensprinciperna, fastställa det konkreta straffvärdet med beaktande av bl.a. vilka försvårande och förmildrande omständigheter som föreligger i det enskilda fallet”. Ks. myös *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 68.

95 *Melander* 2008b, s. 446 ja *Asp* 2008, s. 539.

96 *Kamppinen – Malaska – Kuusi* 2003, s. 38. Ilman arvoja ei olisi esimerkiksi terrorismin vastaista (motivoitua) toimintaa, sillä arvoista riisutussa ajattelussa on yhdentekevää, minkälaisena tulevaisuus toteutuu.

97 *Feinberg* 1984, s. 207.

98 *von Hirsch – Jareborg* 1991, s. 10.

99 HE 44/2002 vp, s. 185.

100 *Lappi-Seppälä* 1987, s. 91.

rangaistusasteikko kriminalisointiin liitetään.[101] Ylimpänä ovat elinkautisen vankeusrangaistusuhan omaavat rikostyypit, ja alimmaksi sijoittuvat rikokset, joista on säädetty vain sakkorangaistus.[102]

Rikosten rangaistusasteikot välittävät siis informaatiota siitä, mikä on kunkin rikostyypin abstraktinen rangaistusarvo.[103] Ajattelussa, jossa suojeluintressin arvo johdetaan suoraan rangaistuslatitudeista, ei ole tarpeen jäädä analysoimaan, onko ihmiselämän kunnioitus asteikollistettavissa, kuuluuko esimerkiksi ydinräjähderikos niin sanottuun ydinrikosoikeuteen tai sitä, ollaanko tekemisissä hyvinvointietujen vaiko turvallisuusetujen kategoriaan kuuluvan edun loukkauksen kanssa.[104] Sen sijaan kysytään, onko terrorismirikoksen riski saanut hahmon jonakin tiettynä rikostyyppinä, jolloin rikollisella toiminnalla vaarannetun edun tärkeys on pääteltävissä suoraan tähän rikostyyppiin liitetystä rangaistusasteikosta.

3.2.1 Rangaistusasteikkoihin perustuva arvoluokitus

Vaarannetun edun tärkeys johdetaan tässä vain ja ainoastaan RL 34a:1:ssä vahvistetuista rangaistusasteikoista siitä riippumatta, mitä luvussa mainittua terrorismirikosta hahmottuvissa oleva rikostyyppi lähinnä vastaa. Esitän kannan tueksi sisältö-, malli- ja reaaliargumentin. Ensinnäkin, koska valmisteluna tai edistämisenä taikka johtamisena annetun rikospanoksen ensisijainen haitta materialisoituu vasta terroristisessa kohderikoksessa, primäärihaitan analyysi on välttämättä tehtävä oletetun päärikostyypin läpi.[105] Toiseksi, jos valmistelu ja edistäminen halutaan kanavoida riskimalliin loukkauksen todennäköisyyden kautta, johtaisi valmistelu- ja edistämisrikosten rangaistusasteikkojen vertailu saman luokitteluperusteen käyttämiseen myös haittakomponentin yhteydessä. Ottaen huomioon lisäksi, että terrorismirikoksen edistäminen mahdollistaa ankarammat enimmäisrangaistukset kuin mitä voidaan tuomita valmistelusta ja pääosasta RL 34a:1:n mukaisia tekoja, riskimallin hyväksyttävyyttä lisää pitäytyminen vain luvun 1 §:n keskenään jokseenkin johdonmukaisesti limittyvissä rangaistusasteikoissa.[106]

Terrorismipuitepäätöksen 5 artikla sisältää seuraamuksia koskevan velvoitteen. Kyseisen artiklakohdan 2 kappaleen mukaan jäsenvaltioiden on varmistet-

---

101 HE 44/2002 vp, s. 187, *Lappi-Seppälä* 1987, s. 7 ja *Melander* 2008b, s. 437.

102 *von Hirsch* 1985, s. 40, *Melander* 2008b, s. 438 ja *Frände* 2012, s. 382.

103 SOU 2008:85, s. 244: ”Straffskalan kan sägas ange brottets abstrakta straffvärde, dvs. hur lagstiftaren värderar brottstypens svårhet i relation till andra brott”.

104 *Feinberg* 1984, s. 207, *Lappi-Seppälä* 1987, s. 347 ja *Melander* 2008b, s. 448.

105 Ks. myös *Simester – von Hirsch* 2011, s. 54–57.

106 Ks. myös *Lahti* 2002, s. 3: ”Esitysehdotuksessa [HE:stä 188/2002 vp] omaksuttu rangaistusasteikkopolitiikka on kaiken kaikkiaan hyvin ongelmallinen”.

tava, että 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista terrorismirikoksista voidaan langettaa vapausrangaistus, joka on ankarampi kuin vastaavista rikoksista, joihin ei liity terroristista tarkoitusta.[107] Tämä terrorismirikoksia koskeva kriminalisointivelvoite on pantu täytäntöön kansallisella tasolla säätämällä RL 34a:1. Kyseisessä lainkohdassa on yhteensä 29 jo voimassa olevien rikoslajin luettelo, jotka terroristisessa tarkoituksessa tehtynä täyttävät terrorismirikoksen määritelmän.[108]

Puitepäätöksen vaatimus terrorismirikosten ankarammasta rankaisemisesta on toteutettu käytännössä korottamalla pohjana olevien perusrikosten enimmäisrangaistuksia kahdella vuodella.[109] Pohjarikokset on ryhmitetty RL 34a:1:ssä tämän seuraamusajattelun mukaisesti kahdeksaan eri törkeysportaaseen. Rangaistusasteikoltaan lievimmät terrorismirikokset, kuten laiton uhkaus ja perätön vaarailmoitus on jäsennetty osaksi RL 34a:1.1:n 1 kohtaa[110] ja ankarin sanktiouhka puolestaan on liitetty terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn murhaan (RL 34a:1.2). Näiden ääripäiden väliin jäävät rikokset on sijoitettu RL 34a:1.1:n 2–7 kohdassa kasvavassa törkeysjärjestyksessä kuuden eri rangaistuslatitudin alle. Todettakoon, että terroristisesta päärikoksesta säädetyt asteikot ovat paitsi laajoja[111] myös laajalti toisensa peittävät,[112] ja poikkeavat näissä suhteissa rikoslaissa omaksutuista varsin suppeista rangaistusasteikoista.[113] Johdonmukaisuusvajeen taustalla on EU-rikosoikeuden instrumenteista johtuvat lähentämisvaatimukset, joiden sovittaminen kansallisen kriminaalipolitiikan lähtökohtiin ja traditioihin ei ole aina kitkatonta (*”criminal law irritants”*).[114]

RL 34a:1:n sisältämä törkeysluokitus on liian moniportainen toimiakseen sellaisenaan mielekkäänä luokituksena vaarannetun edun tärkeyden arvioinnis-

---

107 Ks. myös HE 188/2002 vp, s. 32. Viimeksi mainituista rikoksista puhutaan oikeuskirjallisuudessa ”pohjarikoksina” (*Nuotio* 2008b, s. 952) ja ”perusrikoksina” (*Melander* 2010, s. 272).

108 *Lehto* 2008, s. 397: ”… it contains a definition of terrorist acts, based on a generic chapeau and a list of offences”.

109 HE 188/2002 vp, s. 35, HE 81/2007 vp, s. 24 ja *Melander* 2010, s. 272–273. Korotusvelvollisuutta ei kuitenkaan ole silloin, kun pohjarikoksesta säädetty rangaistus on jo kansallisessa lainsäädännössä tarkoitettu enimmäisrangaistus (puitepäätöksen 5 artiklan 2 kohta). Esimerkkinä voidaan mainita murha (RL 21:2).

110 Tähän ryhmään on lisätty lainmuutoksella 21.12.2007/1370 törkeä julkisrauhan rikkominen (RL 24:4) ja ydinenergian käyttörikos (RL 44:10). Ks. myös HE 81/2007 vp, s. 24.

111 Esimerkiksi RL 34a:1.1:n 4 kohta sisältää latitudin vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi. Lakivaliokunta on kansainvälisen terrorismin rahoituksen vastaisen yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain 34 luvun muuttamisesta annetun hallituksen esityksen yhteydessä arvostellut samaa asteikkoa pitäen sitä poikkeuksellisen laajana (LaVM 14/2002 vp, s. 3).

112 Tämä taas vesittää koko törkeysporrastuksen idean (*Lappi-Seppälä* 1987, s. 93).

113 Ks. myös *Nuotio* 2007b, s. 391 ja *Melander* 2008b, s. 438.

114 *Nuotio* 2003a, s. 1234 ja *Heikkilä* 2011, s. 931. Ks. myös *Fletcher M. – Lööf – Gilmore* 2008, s. 204: ”… mandatory minimum maximum sentence risks upsetting the balance in national penal codes”.

sa. Riskiarvioinnin haittakomponentin taksonomia on järkevää säätää sellaiseksi, että epävarmuuden haltuunotolle on edellytykset myös todellisessa tilanteessa.[115] Olosuhteet ovat otaksuttavasti usein sellaiset, että terrorismirikoksen riskeistä on päätettävä aikapaineessa ja puutteellisten tietojen varassa. Ehdotukseni on siksi ryhmittää RL 34a:1:ssä mainitut perusrikokset kolmeen haittaluokkaan siten, että 1 momentin 1 kohdassa lueteltujen rikosten tunnustetaan uhkaavan painoarvoltaan vain vähäisiä intressejä erotuksena 1 momentin 5–7 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitetuista perusrikoksista, joissa suojellaan rikosoikeuden tärkeimpiä oikeushyviä. RL 34a:1.1:n 2–4 kohdassa mainitut perusrikokset loukkaavat tai vaarantavat tässä ajattelussa eräänlaisia ”normaalietuja”, toisin sanoen etuja, jotka eivät ole vähäisimpiä, mutta eivät myöskään kaikista tärkeimpiä.

Terroristisen valmistelun rangaistavuuden edellytyksenä on, että se on tehty RL 34a:1.1:n 2–7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun teon tekemiseksi.[116] Terroristisen valmistelun kohteiksi kelpaavat toisin sanoen vain kyseisen lainkohdan 2 kohdassa mainitut tai sitä vakavammat perusrikokset. Terroristiryhmän johtamiseen sovelletaan vastaavasti lievempää rangaistusasteikkoa silloin, kun ryhmän toiminnassa on tehty vain 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu rikos (RL 34a:3.2).[117] Salaisen tiedonhankinnan keinoja puolestaan voidaan käyttää kaikkien muiden paitsi RL 34a:1.1:n 1 kohdassa mainittujen terrorismirikosten paljastamiseksi (PolL 5:3).[118] On siis vahvat normatiiviset perusteet rajata vähäisen haitan luokka siihen perusrikosten kategoriaan, josta RL 34a:1.1:n 1 kohtaan liitetyn asteikon mukaan voi seurata enintään kolmen vuoden vankeusrangaistus.

RL 34a:1.1:n 5–7 kohdassa ja 2 momentissa mainitut perusrikokset erottuvat vahingollisuudeltaan ja vaarallisuudeltaan pykälän vakavammiksi rikoksiksi jo sillä perusteella, että näihin tekoihin liitetyt rangaistusasteikot ulottuvat aina vankeuden yleisiin enimmäismääriin saakka (kaksitoista vuotta vankeutta ja elinkautinen vankeus).[119] Ottaen huomioon, että RL 34a:1.1:n 5 kohdassa ja sitä vakavammissa perusrikoksissa suojataan pääasiassa oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (PL 7.1), kunnioittaa näin muodostettu vakavan haitan luokka paitsi ydinrikosoikeusajattelua myös vetoomusta siitä, että korkeimpia perusarvoja ei saa asteikollistaa.[120]

---

115 Ks. myös *Kamppinen – Raivola* 1995, s. 54: ” vaan kannattaa käyttää karkeampaa... mallia”.

116 HE 188/2002 vp, s. 44.

117 HE 188/2002 vp, s. 47. Lievempi rangaistusasteikko perustuu terrorismipuitepäätöksen 5 artiklan 3 kappaleen määräykseen, jonka mukaan enimmäisrangaistus on (15 vuoden sijasta) vähintään kahdeksan vuotta vankeutta, jos rikos koskee ainoastaan 1 artiklan 1 kohdan i-kohdassa tarkoitettua tekoa (uhkausta).

118 HE 224/2010 vp, s. 91–92.

119 Ks. myös *Nuutila* 1998, s. 175 ja *Lappi-Seppälä* 2008, s. 136.

120 *Lappi-Seppälä* 1987, s. 347 ja *Melander* 2008b, s. 448.

Silloin, kun terrorismirikoksen riski näyttää realisoituvan jonakin RL 34a:1.1:n 2–4 kohdassa tarkoitettuna perusrikoksena, puhutaan tässä hahmotellun mallin termein keskivakavan haitan riskistä.[121] Koska kolmiportaisen haittataksonomian keskiluokka on edeltävien kategorisointien jäännös, luokkaa leimaa rikostyyppien heterogeenisuus ja siinä sovellettavien rangaistusasteikkojen suuri vaihteluväli.[122]

3.2.2 Katastrofipotentiaali

Riskin arvioinnissa ei ole yhdentekevää, uhkaako terroristihyökkäys yhden vai tuhansien ihmisten oikeutta elämään, vaikka tilanteisiin soveltuva rangaistusasteikko olisikin sama. Rangaistusasteikot saattavat siis menettää äärimmäisen vakavien haittojen tilanteissa informatiivisuuttaan sen osoittamisessa, kuinka merkittävä riski on. Haittaan ja sen todennäköisyyteen typistyvä riskikäsitys jättää myös helposti vailla huomiota sen, kuinka ihmiset kokevat riskejä (*”perception of risk”*).[123] Psykometristä metodia soveltava riskipsykologian tutkimus on osoittanut, että mitä vahvemmin ihmiset arvioivat riskinaiheuttajaa pelottavuuteen ja tuntemattomuuteen liittyvillä ominaisuuksilla,[124] sitä vakavampana riski koetaan ja sitä tiukempia kontrollitoimia uhkaa vastaan ollaan valmiita ehdottamaan.[125]

Haitaltaan katastrofaaliset riskit edellyttävät erilaista arviointia kuin tyyppitapaukselliset rikosriskit.[126] Katastrofipotentiaalia (*”catastrophic potential”*) kantavat rikosriskit tunnistaa parhaiten siitä, että niiden realisoitumisen myötä vahvistettava konkreettinen rangaistusarvo sijoittuisi selvästi rikostyypissä vallitsevan tai siinä oletetun tyyppirangaistusvyöhykkeen yläpuolelle.[127] Tässä

---

121 Omaksun tässä *Lappi-Seppälän* tavan käyttää laatusanoja. Hänen mukaansa ”suuri vaara tuntuisi viittaavan todennäköisyyteen ja vakava vaara seurauksen laatuun” (*Lappi-Seppälä* 1987, s. 330).

122 Tämän luokan rikoksista uhkaa vähintään neljän kuukauden ja enintään kahdeksan vuoden vankeusrangaistus.

123 *Renn* 1992, s. 66 ja *Slovic* 2004, s. 31. Riskin kokemisella tarkoitetaan riskin intuitiivista ymmärtämistä.

124 Pelottavuuden kokemusta lisäävät muun muassa riskin hallitsemattomuus, ei-vapaaehtoisuus, haitan kohtalokkuus ja sen epäoikeudenmukainen jakautuminen. Uudet riskit, viivästyneet haitat ja vaikeasti havaittavissa olevat riskit puolestaan ovat esimerkkejä riskin tiedettävyyttä heikentävistä tekijöistä (*Renn* 1992, s. 65). Jo yhdelläkin osatekijällä on suuri merkitys: ihmisten riskinsieto on arvioitu vapaaehtoisessa toiminnassa noin 1000-kertaiseksi verrattuna tilanteisiin, joissa riskin vaaravyöhykkeellä olevilla ei ole kontrollia suhteessa riskinaiheuttajaan (*Slovic* 2004, s. 33).

125 *Funtowicz – Ravetz* 1992, s. 265–266, *Raivola – Kamppinen – Karlsson* 1995, s. 99–100, *Slovic* 2004, s. 35 ja *Slovic – Finucane – Peters – MacGregor* 2010, s. 25–26.

126 Ks. myös *Slovic* 2004, s. 41.

127 Ks. rikostapausten sijoittumisesta asteikolla HE 44/2002 vp, s. 178–179 ja *Lappi-Seppälä* 1987, s. 92–93.

edustetun malliajattelun mukaan katastrofin ainekset on kylvetty aikahahmon sekä riskin kohdentumisen ja yleisyyden riskiulottuvuuksiin.[128] Nämä ovat toisin sanoen ne teon tai toiminnan lisämerkitykset, joista terrorismirikoksen superriski päätellään.

Aikahahmon kannalta tarkasteluna vakavimpia haittoja edustavat peruuttamattomat muutokset samoin kuin vaikeasti korjattavissa tai ennallistettavissa olevat muutokset.[129] Kokonaisen kaupungin tuhoutuminen tykkityyppisen uraanipommin[130] räjähdyksessä ja siitä aiheutuva radioaktiivinen laskeuma on pitkäaikaisen haitan ääriesimerkki.[131] Riskin kohdentuminen puolestaan ohjaa kiinnittämään huomiota siihen, onko teon mahdollinen ilmenemismuoto kaaos.[132] Hyökkäys kemiallisia aineita valmistavan tuotantolaitoksen tai nestemäistä kaasua käsittelevän laitoksen ohjausjärjestelmiin taikka energianhuollon järjestelmiin on eskaloituvien tai kumuloituvien haittojen tyyppitapaus. Infrastruktuurihäiriöillä on nimittäin taipumus aiheuttaa hallitsematonta haittaa ketjureaktioiden välityksellä.[133] Jos taas terroristihyökkäyksen odotetaan saattavan hengenvaaraan niin monia ihmisiä, että rikosriski saavuttaa joukkoilmiön mittasuhteet, ollaan tekemisissä riskin yleisyyttä luonnehtivan ulottuvuuden kanssa.[134]

Peruuttamattoman tuhon ja/tai joukkomittaisen hengenmenetyksen riskiskenaarioissa asettuu etualalle vaarannettujen etujen tärkeyden arviointi. Toisin sanoen, koska äärimmäisen vakava haitta on epätodennäköisenäkin liian suuri (*"low-probability/high-impact"*), mahdollisuuskomponentti menettää merkitystään katastrofaalisten riskien arvioinnissa.[135] Katastrofipotentiaalia kantavissa riskeissä on siis kyse sietämättömän vakavan haitan skenaarioista.[136]

---

128 Nämä arviointiulottuvuudet kattavat myös riskien kokemisen eli riskiarvion sisäisen näkökulman (*Nuotio* 2009b, s. 28).

129 Ks. myös *Sitra* 2002, s. 9–10 ja *Kamppinen – Malaska* 2003, s. 80.

130 Tykkityyppisessä uraanipommissa ei tarvita suuria määriä monimutkaisia testejä toisin kuin esimerkiksi imploosioperiaatteen varaan kehitetyssä plutoniumpommissa. Kyseinen fissiopommin toimintamalli ja muuna räjähdetyyppinä niin sanottu likainen pommi (radiologinen ase, joissa tavanomainen räjähdys levittää radioaktiivista ainetta ympäristöön) ovat joukkotuhoaseita, joita terroristit myös käytännössä voisivat hankkia tai valmistaa.

131 "The danger of nuclear terrorism is the greatest threat to global security" (*National Strategy for Counterterrorism*, s. 8). Ks. myös *Wouters – Ruys* 2004, s. 24: "The worst case scenario, so the ESS [The European Security Strategy] suggests, would be a situation in which terrorists groups acquire WMD [Weapons of mass destruction]".

132 *Kamppinen – Malaska – Kuusi* 2003, s. 27.

133 KOM (2004) 702 lopullinen, s. 3 ja HE 94/1993 vp, s. 121.

134 Ks. myös *Slovic* 2004, s. 35 ja HE 55/2007 vp, s. 30–31.

135 *Kamppinen – Raivola* 1995, s. 17.

136 Skenaariot ovat hypoteettisia tapahtumainkulkuja, ja niiden rekonstruoinnin käytännöllisenä tavoitteena on pohtia, millaisia vaihtoehtoja kullakin toimijalla on (*Kuusi – Kamppinen* 2003, s. 120).

3.3 LOUKKAUKSEN TODENNÄKÖISYYSHEURISTIIKAT

Ihmiset käyttävät erilaisia ajattelun välineitä yrittäessään ymmärtää epävarmuutta ja tulla toimeen sen kanssa. Todennäköisyyksien arkisessa käsittämisessä ovat keskeisessä asemassa niin sanotut todennäköisyysheuristiikat eli päättelyn nyrkkisäännöt.[137] Kyse on tilanteen mukaisista mentaalistrategioista, joita käyttämällä päätöksenteko helpottuu ja nopeutuu.[138] Yksi päättelyn nyrkkisääntö on edustavuusheuristiikka (*"representativeness"*), jolla tarkoitetaan todennäköisyyden arviointia asioiden tyypillisyyden mukaan.[139] Saatavuusheuristiikka (*"availability"*) taas perustuu ilmiöiden todennäköisyyksien arvioimiseen sen mukaan, miten nämä ilmiöt ovat saatavilla ihmisten kokemuksissa. Ilmiö näyttäytyy toisin sanoen sitä todennäköisempänä, mitä helpommin se on palautettavissa mieleen.[140] Kolmas heuristiikka, ankkurointi (*"anchoring"*) tulee selvimmin esille analogiapäättelyssä, jossa tuttua ilmiötä käytetään tuntemattoman ilmiön ymmärtämisessä.[141]

Se, mikä päättelyn nyrkkisääntöjen käytön tehokkuudessa voitetaan, arvioiden tarkkuudessa hävitään. Todennäköisyysheuristiikkojen käyttäminen saattaa siis johtaa oletusten vääristymiin ja aiheuttaa jopa systemaattisesti virheellisiä riskiarvioita.[142] Idealisoivat oletukset, kuten tekotyyppiajattelu abstraktisen vaara-arvostelun yhteydessä, osoittautuvat kuitenkin useimmiten oikeiksi.[143] Ovathan tyypilliset tapaukset jo määritelmänomaisesti todennäköisiä. Riski etujen vaarantumisen todennäköisyydestä pyritään seuraavassa johtamaan rikosvaiheista ja osallistumisen muodoista. Kyse on rikosoikeuden yleisiin oppeihin sisältyvän todennäköisyysaineksen tai -herkkyyden muuntamisesta edustavuusheuristiikan tunnistamiksi tyypeiksi.

---

137 *Renn* 1992, s. 66.

138 *Raivola – Kamppinen – Karlsson* 1995, s. 82 ja *Slovic* 2004, s. 32.

139 *Shrader-Frechette* 2004, s. 49.

140 *Kunreuther* 1992, s. 307.

141 *Shrader-Frechette* 2004, s. 49. Ks. myös *Kamppinen – Malaska* 2003, s. 88.

142 *Kunreuther* 1992, s. 307 ja *Shrader-Frechette* 2004, s. 49: "Although employing each of these biases [representativeness, availability, and anchoring] is both economical and often effective, any of them can lead to systematic and predictable errors".

143 *Raivola – Kamppinen – Karlsson* 1995, s. 82. Ks. tekotyyppiajattelusta on omiaan -vaaran kontekstissa *Nuotio* 1998c, s. 402, *Tolvanen* 1999, s. 266, *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 200 ja *Frände* 2012, s. 84.

3.3.1 Rikosvaiheet

Valmistelu on kaikista etäisin rikosvaihe muodostaessaan vielä yritystäkin ulomman rangaistavuusvyöhykkeen täytettyyn päätekoon verrattuna.[144] Valmisteluvaihe voi kestää pitkään jo senkin vuoksi, että päättynyt valmistelu ei sinällään merkitse, että teko olisi edennyt päärikoksen yritykseksi.[145] Psyykkinen valmistelu on pilkottavissa edelleen rikosvaiheisiin, sillä toisen kanssa sopimista (salahanke) edeltää käytännössä rikossuunnitelman laatiminen.[146] Yritys puolestaan on valmistelun ja täyttyneen rikoksen väliin sijoittuva rikosvaihe, joka voi jäädä hyvinkin lyhytaikaiseksi.[147]

Rikosvaiheiden ja todennäköisyyden yhteys on ilmeinen tarkasteltaessa vaaran vaatimuksia.[148] Kuten edellä on tullut todetuksi, yritysvaara on suojattua etua vastaan jo aloitetun ”hyökkäyksen” vaaraa erotuksena valmisteluvaarasta, joka on vasta latenttia vaaraa.[149] Täsmällisemmin ilmaistuna kyse on siitä, että yrityksessä edellytetään konkreettista päärikoksen täyttymisen vaaraa toisin kuin valmistelussa, jossa riittää on omiaan -vaara negatiivisen tapahtuman realisoitumisesta.[150] Abstraktisen vaaran ilmaisu viittaa siis vähäisempään todennäköisyyteen kuin mitä niin sanotuissa ”läheltä piti” -tilanteissa edellytetään.[151]

Varsinaisen loukkauksen läheisyyteen eli todennäköisyyteen vaikuttaa paitsi rikoksen vaihe myös kohderikoksen luokka rikosten jaottelussa.[152] Siten esimerkiksi vasta suunnitteluvaiheessa oleva henkirikos (seurausrikos) voi ajallisesta etäisyydestään huolimatta olla akuutimpi torjuttava kuin salahankkeeksi edennyt tuhotyön (vaarantamisrikos) valmistelu.[153] Jos kohderikos oletetaan samaksi, on kuitenkin varsin luonnollista katsoa loukkauksen todennäköisyys sitä suuremmaksi, mitä pidemmälle etua vaarantava teko on edennyt. Haitan mahdollisuus on siis suurempi salahankkeeksi edenneessä valmistelussa kuin vielä suunnitteluvaiheessa olevan teon kohdalla. Loukkauksen todennäköisyys on vastaavasti suurimmillaan silloin, kun teko on edennyt päärikoksen yritykseksi. Terrorismirikoksen riski voidaan näin ollen päätellä todennäköisyydeltään: 1) pieneksi, jos toiminnassa on kyse vain rikoksen suunnittelemisesta, 2) keskisuureksi salahankkeen ja fyysisen valmistelun tilanteissa sekä 3) suureksi, mikäli teon uskotaan edenneen yritysvaiheeseen.

---

144 Oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 52. Ks. myös Ot.prp. nr. 90 (2003-2004), s. 104.
145 *Duff* 1996, s. 60.
146 Ks. myös *Ashworth* 2006, s. 459–460.
147 *Nuutila* 1997a, s. 323 ja *Hermunen* 2004, s. 254. Ks. myös SOU 1996:185a, s. 225.
148 *Lappi-Seppälä* 1987, s. 329.
149 *Duff* 1996, s. 364.
150 Näin myös oikeusministeriön julkaisu 12/2011, s. 40.
151 *Lappi-Seppälä* 1987, s. 329. ”Läheltä piti” -muotoilu viittaa konkreettiseen vaarantamiseen (*Nuutila* 1996, s. 290, *Nuotio* 1998c, s. 370 ja *Tolvanen* 1999, s. 267).
152 *Nuutila* 1997a, s. 92.
153 Huomaa analogia tekotyypin rangaistusarvoon *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 58

3.3.2 Osallistumisen muodot

Terroristista päärikosta valmistelevan tai toteuttavan ydinryhmän jäsenet ovat osallisuuden kannalta tarkasteltuina lähtökohtaisesti rikoskumppaneita.[154] Jos epäillyn rikospanos ei täytä rikoskumppanuuden vaatimuksia, saattaa hänen toimintansa tulla arvioiduksi yllytyksenä tai avunantona.[155] Viimeksi mainittuja osallisuuden muotoja koskevat säännökset RL 5:5 ja 6:ssä nimittäin laajentavat rikosvastuun henkilöpiiriä siitä, mihin tekijävastuu tai teonherruus päättyy.[156] Terroristista edistämistä koskevat rikossäännökset puolestaan mahdollistavat vielä avunantajiakin (tai yllyttäjiä) vähemmän myötävaikuttaneiden rankaisemisen.[157]

Siinä missä vaaratarkastelu on osoittanut todennäköisyyden rikosvaiheittain muuntuvan luonteen, osallisuuskonkurrenssissa voidaan nähdä pelkkä häivähdys todennäköisyysideasta. Tämä aavistus on omasta mielestäni konkretisoitavissa riskin todennäköisyyttä osoittaviksi tyypeiksi. Kuten edellä on käynyt selväksi, tekijäntoimi kattaa muut osallisuusmuodot ja yllytys puolestaan pitää sisällään avunannon.[158] Edistäminen taas on luonnehdittavissa viimesijaiseksi vastuuksi, sillä se väistyy päärikoksen avunantovastuun tieltä.[159] Terrorismirikoksen riski voidaan siis osallisuuden näkökulmasta päätellä todennäköisyydeltään: 1) suureksi, jos henkilöä epäillään tekijäntoimesta päärikokseen, 2) keskisuureksi varsinaisen osallisuuden (avunanto ja yllytys) tilanteissa ja 3) pieneksi, silloin kun henkilön myötävaikutus täyttää enintään edistämisen kriteerit.[160]

Aina ei ole mahdollista hahmottaa rikollisen toiminnan vaihetta tai tunnistaa osallisuuden hierarkkisia rooleja ryhmässä.[161] Optimaalisissa olosuhteissa taas terrorismirikoksen riskiä voidaan todennäköisyytensä puolesta arvioida sekä ajallisessa että henkilöllisessä ulottuvuudessa. Tilannekuvan tämänkaltaiset muunnelmat kertovat nimenomaan siitä epävarmuudesta, mistä riskiarvio ammentaa käyttövoimansa. Riski menettää merkityksensä vasta täydellisen tietämättömyyden tai täyden varmuuden tilanteissa.[162]

---

154 Ks. myös *Husabø* 1999, s. 60–79.

155 *Koskinen* 2008a, s. 62 ja *Frände* 2012, s. 253. Ks. myös SOU 1996:185a, s. 177: ”Gärningsmannaskap har (självfallet) företräde framför de båda andra medverkansformerna [anstiftan och medhjälp]” ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 477.

156 *Herlitz* 1992, s. 269–270 ja *Roxin* 2006b, s. 60.

157 HE 188/2002 vp, s. 55.

158 *Nuutila* 1997a, s. 373.

159 Ks. terrorismirikosten osalta HE 188/2002 vp, s. 55. Näin luonnollisesti myös RL 17:1a:n soveltamistilanteissa, sillä JRTO on edistämistä (HE 183/1999 vp, s. 10).

160 Ks. varsinaisesta osallisuudesta *Koskinen* 2008b, s. 183.

161 *Ohlin* 2007, s. 90: ”… hierarchy of mastermind, architect, coordinator, soldier, minor contributor and service provider”. Ks. myös *Palo* 2010, s. 226.

162 *Renn* 1992, s. 56, *Kamppinen – Raivola* 1995, s. 25, *Kreus* 2010, s. 39 ja *Frände* 2012, s. 90.

4 Riskimallin testaaminen

4.1 RIKOSTODELLISUUS JA RISKITASOT

Riskejä voidaan kuvailla joko suoraan osatekijöillään tai sellaisen kokonaisarvostelun kautta, jossa riskin peruskomponentit on tavalla tai toisella syntetisoitu.[163] Puhe riski- tai uhkatasoista edustaa jälkimmäistä tapaa. Mikäli riskejä halutaan luonnehtia tasojen kautta, on vastattava kysymyksiin: 1) mitä riskikomponenttien (vaarannetun edun tärkeyden ja loukkauksen todennäköisyyden) yhdistelmiä ylipäätään otetaan huomioon,[164] ja 2) miten ryhmittää riskivariaatiot niin, että riskitaksonomia on myös riskistä päättävän kannalta käyttökelpoinen. Koska tässä hahmoteltava malli tunnistaa kahdeksantoista riskikomponenttien yhdistelmää, riskivariaatiot on käytännöllisintä luokitella harvempiin riskitasoihin.[165]

Riskimallin kehittelyä jatketaan seuraavassa analysoimalla kuutta eri terrorismitapausta. Tapaukset sijoittuvat noin kahdeksan vuoden aikajänteelle (11.9.2001–30.4.2009), ja ne edustavat erilaisin vivahtein niin sanottua ääri-islamilaista terrorismia. Tarkastelun kohteena on kolme Tanskan korkeimman oikeuden tuomiota,[166] kolme Ruotsin tuomioistuimissa annettua tuomiota[167] sekä eri tutkintaelinten julkistamat kertomukset[168] ja raportit.[169] Tavoitteena on paitsi havainnollistaa esitystä myös kartoittaa tapauksista sellaisia piirteitä, jotka konkretisoivat tässä muotoillun riskimallin peruskomponentteja ja ulottuvuuksia. Kysymykseen siitä, miten yhdistää riskin peruskomponentit riskitasoiksi, ja mille tasolle liittää katastrofipotentiaalia kantavat riskit tässä systeemissä, vastataan riskitasoilla esiteltävien tapausten (rikostodellisuus) yhteydessä.

---

163 Ks. tuottamuksen kokonaisarvostelusta *Nuutila* 1996, s. 600–601.

164 Ks. riskimallien osatekijöiden yhdistämisestä *Renn* 1992, s. 59 ja *Slovic* 2004, s. 33.

165 Haitan suuruus asetettiin edellä ordinaaliasteikolla järjestykseen vähäinen, keskivakava, vakava ja vastaavasti riskin todennäköisyys järjestykseen pieni, keskisuuri, suuri. Ottaen huomioon, että todennäköisyysarvion perustana voi olla tässä edustetun ajattelun mukaan joko rikosvaihe tai osallisuuden muoto, riskiyhdistelmien määrä nousee kahdeksaantoista eli kaksinkertaiseksi siitä, jonka jo yksi kaksisuuntainen ristiintaulukointi 3 kertaa 3 taulukon solukossa tuottaa. Ks. kuvio 2 jäljempänä luvussa VII.1.3.

166 U.2008.127H – TfK2008.9/2H, U.2008.1587H – TfK2008.496/2H ja U.2009.1453H – TfK2009.436/1H.

167 Stockholms tingsrätt, mål nr B 2334-06, Göteborgs tingsrätt, mål nr B 7277-10 ja Hovrätten för Västra Sverige, mål nr B 4645-10.

168 *Could 7/7 Have Been Prevented?* Review of the Intelligence on the London Terrorist Attacks on 7 July 2005.

169 *Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005* ja *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*.

4.1.1 Puuttuva riskirelevanssi ja alhainen rikosriski

Lindsay, Hussain, Tanweer ja Khan räjäyttivät itsensä joukkoliikennevälineissä Lontoon aamuruuhkassa 7.7.2005 (7/7). He tappoivat räjähdyksessä vakaasti harkiten sekä vakavaa yleistä vaaraa aiheuttaen 52 sivullista, minkä lisäksi iskussa loukkaantui lähes 800 henkilöä.[170] Teko oli jälkikäteen arvioiden haitaltaan ilmeisen katastrofaalinen jo yksinomaan siihen liittyneen hengen- ja terveydenmenetyksen joukkomittaisuuden vuoksi. Sitä vastoin *ex ante* -näkökulmasta eli teon valmisteluvaiheen näkökulmasta riskiä siitä, että edellä mainittujen henkilöiden rikollinen toiminta tulisi eskaloitumaan koordinoiduksi itsemurhapommitusten kampanjaksi, ei ollut arvioitu turvallisuuspalvelu MI5:ssa edes vaihtoehtoisena tapahtumainkulkuna.[171]

Mitä näiden henkilöiden toiminnasta tiedettiin ennen hyökkäystä? MI5:llä oli toisessa operaatiossa (*CREVICE*) käytettyjen salaisten tiedonhankintakeinojen sivutuotteena ylimääräistä tietoa kahdesta tunnistamattomasta miehestä (UDM),[172] jotka suunnittelivat petoksia ja Pakistanin-matkaa. Turvallisuuspalvelu arvioi tuolloin tuntemattoman *Khanin ja Tanweerin* yksinomaan tavoiteltaviksi kohteiksi,[173] minkä vuoksi heidän henkilöllisyyttään ei edes pyritty selvittämään.[174] *Khan* ja *Tanweer* matkustivat Pakistaniin lähes kolmeksi kuukaudeksi, mikä sinällään ei ole epätavanomaista.[175]

Terrori-iskun valmistelu näyttää käynnistyneen melko pian matkalta paluun jälkeen helmikuussa 2005. Ryhmän jäsenet rahoittivat hankkeen palkkatuloillaan ja luotolla.[176] He kokosivat räjähteet itse aineista ja tarvikkeista, jotka ovat yleisesti kaupan.[177] Suunnitelma oli petollisen yksinkertainen ja ryhmän jäsenet

---

170 Ks. iskujen ajasta, paikasta ja muista olosuhteista *Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*, s. 4.

171 Itsemurhaiskuja ei toisin sanoen pidetty hypoteettisena tapahtumainkulkuna. MI5:n päällikön mukaan: ”We have not found any intelligence which, in my judgement, would have identified *Mohammed Siddique Khan* and *Tanweer* as potential suicide bombers, nor indicate their intention to mount terrorist attacks in the United Kingdom” (*Could 7/7 Have Been Prevented?*, s. 54).

172 UDM = unidentified male.

173 Desirable = ”An individual who is associated with individuals who are directly involved in or have knowledge of plans for terrorist activity or who is raising money for terrorism or who is in jail and would be an essential target if at large” (*Could 7/7 Have Been Prevented?*, s. 27).

174 Tunnistaminen tähtää tiedustelukontekstissa ennen kaikkea sen selvittämiseen, mitä henkilö on. Kysymys siitä, kuka henkilö on, muodostuu tärkeäksi vasta kun kohde on torjuntamielessä arvioitu prioriteetiltaan korkeaksi (”high value target”), kuten pomminrakentajaksi tai terroristisen valmistelun ”arkkitehdiksi” (*Could 7/7 Have Been Prevented?*, s. 26).

175 Isosta-Britanniasta tehtiin kyseisenä vuonna noin 400.000 matkaa Pakistaniin keskimäärin 41 päiväksi (*Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*, s. 20–21).

176 ”Our best estimate is that the overall cost is less than £8,000. The overseas trips, bomb making equipment, rent, car hire and UK travel being the main cost elements” (*Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*, s. 23).

177 ”The devices were constructed with materials that are readily available commercially and

toimivat kurinalaisesti välttääkseen terroristisen salahankkeen paljastumisen.[178] Ryhmän jäsenten indoktrinaatioprosessista ei ole tietoa, ja siksi heidän nopea radikalisoitumisensa petosten suunnittelusta[179] ja mahdollisesta terroristimenetelmiin kouluttautumisesta joukkomurha-aikeita punovaksi salahankeryhmittymäksi tuli kaikille yllätyksenä.[180]

Lindsayn, Hussainin, Tanweerin ja *Khanin* toiminnasta on voitu *ex ante* hahmottaa vain kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten, jota on pidettävä lähinnä erityisenä, joskin Suomessa tätä kirjoitettaessa (2012) rankaisemattomana, valmistelumuotona.[181] Sen sijaan siitä, minkä terrorismirikoksen tekemiseen tämä nelikko kouluttautui, ei ollut tietoa. Toimintaedellytysten luominen on siis yhtä hyvin voinut tapahtua vain vähäistä haittaa aiheuttavaa päärikosta varten kuin tärkeimpiä oikeushyviä vaarantavan kohderikoksen tekemiseksi.

Tässä edustetun ajattelun mukaan terrorismirikoksen riski pysyy alhaisena osallisuuden muodosta riippumatta aina kun rikollisen toiminnan ei oleteta vaarantavan tärkeämpiä kuin RL 34a:1.1:n 1 kohdassa suojattuja etuja. Rikosvaiheen näkökulmasta taas vaaditaan enemmän: vasta terroristisessa tarkoituksessa tehdyn laittoman uhkauksen, perättömän vaarailmoituksen, törkeän julkisrauhan rikkomisen tai ydinenergian käyttörikoksen yritys rinnastuu alhaiseen rikosriskiin. Jos nimittäin RL 34a:1.1:n 1 kohdassa mainitun rikoksen ennakoidaan olevan vasta suunnittelu- tai salahankevaiheessa taikka päättymättömän fyysisen valmistelun tilassa, käsillä on rankaisematon valmistelu, eikä rikosriskistä voida ylipäätään puhua.[182]

---

which required little expertise to turn into bombs" (*Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*, s. 27).

178 *Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*, s. 24: "Other things suggests discipline and meticulous planning with good security awareness including careful use of mobile phones and use of hire cars for sensitive activities associated with the planning of the attacks".

179 Nyttemmin tosin tiedetään, että väkivalta- ja petosrikosten sekä terrorismirikosten välillä on tilastollisesti merkitsevä korrelaatio. *Could 7/7 Have Been Prevented?*, s. 49: "They [MI5] have found, for example, a high proportion (60 %) of terrorists involved in other types of criminal activity, typically violent crime and fraud". Näin myös *Council of Europe* 2005b, s. 5.

180 "The speed with which the 7/7 bombers moved from being "desirable" targets to something much more serious, without it being spotted and seemingly without the knowledge of their families and local communities, came as a shock to MI5 and the police" (*Could 7/7 Have Been Prevented?*, s. 48).

181 Kouluttautuminen erotuksena koulutuksen antamisesta on omavalmistelua, eikä siksi voi tulla arvioiduksi edistämisenä, joka taas pohjimmiltaan on "vierasvalmistelua". Ks. myös Convention – Explanatory Report (CETS No. 196), kohta 116. Kuten tämän tutkimuksen johdannossa mainittiin, oikeusministeriö on 31.5.2012 asettanut työryhmän pohtimaan tarvetta mm. säätää rangaistavaksi kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten.

182 Arg. RL 34a:2.

4.1.2 Varteenotettava rikosriski

Tanskan korkein oikeus tuomitsi 25.3.2009 kuusi vastaajaa terrorismirikoksen edistämisen yrityksestä (*forsøg på overtrædelse af § 114 b, nr 2*) vankeusrangaistuksiin, joiden kesto vaihteli 60 päivästä 6 kuukauteen.[183] Edistäjät keräsivät *"Fighters and Lovers"* -yrityksessä T-paitojen myynnistä saamiaan varoja rahoittaakseen FARC:n ja PFLP:n toimintaa.[184] Edistäjät myötävaikuttivat hankkeessa muun muassa pakkaamalla ja myymällä T-paitoja sekä laatimalla lehdistötiedotteen ja tekemällä tilisiirtoon liittyviä valmistelutoimia. Edistämisteko jäi yritykseksi poliisin väliintulon vuoksi.[185] Epäillyt pitivät toimintaansa humanitaarisena työnä, mutta mielsivät samalla siihen liittyvän rikosriskin ja jopa varoittivat asiakkaitaan "oikeudellisista hankaluuksista".[186] Koska epäillyt menettelivät tässä tapauksessa avoimesti, toiminnan luonne lienee ollut melko helposti hahmotettavissa jo edistämistoimien aikana *ex ante*.

Göteborgin käräjäoikeus tuomitsi 8.12.2010 *Billén* ja *Mohamoudin* terrorismirikoksen tekemistä koskevasta salahankkeesta (*stämpling till terroristbrott*) vankeuteen neljäksi vuodeksi.[187] Tuomiossa katsottiin syytteen mukaisesti, että *Billé* ja *Mohamoud* olivat yhdessä *al-Shabaabin* Ruotsissa olevan edustajan kanssa sopineet tekevänsä itsemurhaiskun.[188] Länsi-Ruotsin hovioikeus puolestaan hylkäsi syytteet kummankin edellä mainitun vastaajan osalta 2.3.2011 antamallaan tuomiolla sillä perusteella, ettei vastaajilla näytetty olleen syytteen teonkuvauksen mukaista valmistelutarkoitusta.[189] Syyte siis kaatui syyttäjän tekemistä teonkuvauksen tarkistuksista huolimatta syytesidonnaisuuden ja vetoamisvelvollisuuden tiukkaan tulkintaan.[190]

---

183 U.2009.1453H – TfK2009.436/1H, s. 42. Alioikeus (Københavns Byret) hylkäsi syytteet kaikkien osalta 13.12.2007 antamallaan tuomiolla. Ensimmäinen muutoksenhakutuomioistuin (Østre Landsret) luki sitä vastoin teot vastaajien viaksi tuomiossaan 18.9.2008 perusteluin, jotka korkein oikeus (Højesteret) hyväksyi vain vähäisin rangaistuksen mittaamista koskevin tarkistuksin.

184 U.2009.1453H – TfK2009.436/1H, s. 33: "Efter de tiltales forklaringar skulle der for beløbet købes radioudskyr til FARC [Fuerzas Armadas Revulocionaries de Colombia] og et trykkeri til PFLP [Popular Front for the Liberation of Palestine]".

185 U.2009.1453H – TfK2009.436/1H, s. 1.

186 U.2009.1453H – TfK2009.436/1H, s. 33: "Det fremgår af Fighters and Lovers' hjemmeside, at man som følge af anti-terrorlovgivningen kan komme i juridiske vanskeligheder ved at købe de omhandlede T-shirts for at støtte FARC og PFLP".

187 Göteborgs tingsrätt, mål nr B 7277-10, s. 1–2.

188 "… stämplingen bestått i att... åtagit sig och i samråd med företrädare för *al-Shabaab* beslutat att utföra terroristbrott genom självmordsattentat" (Göteborgs tingsrätt, mål nr B 7227-10, s. 186).

189 Hovrätten för Västra Sverige, mål nr B 4645-10, s. 1–2 ja 10: "Det inte visat att *Mohamoud Jama* hade samrått om och åtagit sig ett sådant [itsemurha] attentat, än mindre att detta hade skett på det sätt och under den tid som åklagaren har påstått".

190 "Åklagaren har vidare förtydligat att gärningspåståendet avser stämpling till självmordsattentat på en okänd plats i världen, inte nödvändigtvis i Somalia" (Hovrätten för Västra Sverige,

Käräjäoikeus ja hovioikeus olivat sitä vastoin yksimielisiä *Billén* ja *Mohamoudin* radikalisoitumisprosessista. Telekuuntelun ja teknisen kuuntelun avulla kyettiin paljastamaan muun ohella se, että *Billéllä* ja *Mohamoudilla* oli yhteyksiä *al-Shabaabin* jäseniin, ja että kumpikin oli osallistunut kyseisen terroristiryhmän leireille sekä aseelliseen jihadiin Somaliassa.[191] Epäiltyjen asuintiloihin Ruotsissa tehdyt tietokoneiden, muistitikkujen, elokuvien, CD-levyjen ja muun materiaalin takavarikot osoittivat heidän kiinnostuksensa ääri-islamilaiseen väkivaltapropagandaan ja itsemurhaoperaatioihin.[192] Verkkosivustojen keskustelupalstoille lähetetyt kirjoitukset puolestaan kertoivat epäiltyjen halusta päästä marttyyreiksi ja paratiisiin.[193]

Tukholman käräjäoikeus tuomitsi 14.6.2006 *Ganjin* terrorismirikoksen yrityksestä ja *Fahlénin* avunannosta terrorismirikoksen yritykseen sekä nämä kaksi yhdessä *Ramicin* kanssa salahanketyyppisestä terrorismirikoksen valmistelusta.[194] *Ganjin* yritti niin sanotuilla Molotovin cocktaileilla sytyttää tulipalon huoneistossa, jota käytettiin iskun aikana Irakin parlamenttivaalien ulkoirakilaisten äänestyspaikkana.[195] *Fahlén* auttoi *Ganjinia* tämän rangaistavassa yrityksessä jakamalla tiedotusvälineille julkilausuman, jossa selostettiin polttopullohyökkäyksen motiiveja.[196] Salahankkeessa puolestaan oli kyse tekijäkolmikon välisestä sopimuksesta räjäyttää *Livets Ord* -nimisen seurakunnan päärakennus Uppsalassa.[197] Kummankin teon kohderikoksena oli näin ollen tuhotyö.

Ruotsin turvallisuuspoliisilla (Säpo) oli ajantasainen tilannekuva epäiltyjen rikollisesta toiminnasta.[198] Jäljille päästiin ennen kaikkea *Ramicin* virtuaalimaailmaan jättämien vihjeiden, kuten hänen tekemänsä varoitusvideon, tulevaisuuden teoilla kerskailevan chattikeskustelun ja verkkoon vuodetun lausunnon avulla.[199] Telekuuntelu paljasti epäillyt, heidän syvän inhonsa Yhdysvaltoja ja Israelia kohtaan sekä kiinnostuksensa räjähteisiin ja pyrotekniikkaan. *Fahlé-*

---

mål nr B 4645-10, s. 4). Ks. syytesidonnaisuudesta *Koponen* 2004, s. 54–58 ja 124–128.

191 Hovrätten för Västra Sverige, mål nr B 4645-10, s. 7–8. Ks. myös Göteborgs tingsrätt, mål nr B 7277-10, s. 164 ja 185.

192 Göteborgs tingsrätt, mål nr B 7277-10, s. 173–174 ja Hovrätten för Västra Sverige, mål nr B 4645-10, s. 7.

193 Marttyyri = *shadeed* (Göteborgs tingsrätt, mål nr B 7277-10, s. 177–179).

194 Stockholms tingsrätt, mål nr B 2334-06, s. 1–5. *Ganjin* tuomittiin vankeuteen 3 vuodeksi 6 kuukaudeksi, *Fahlén* 2 vuodeksi ja *Ramic* 8 kuukaudeksi.

195 ”… avsikten var att genom brand totalförstöra vallokalen” (Stockholms tingsrätt, mål nr B 2334-06, s. 25).

196 ”…uttalat en varning till bl.a. svenskar och deltagare i valet” (Stockholms tingsrätt, mål nr B 2334-06, s. 26).

197 Stockholms tingsrätt, mål nr B 2334-06, s. 32 ja 34.

198 Stockholms tingsrätt, mål nr B 2334-06, s. 10: ”Den 30 januari 2006 ansågs en brottslig gärning vara överhängande varför förundersökningsledaren och säkerhetspolisen kom fram till att gripanden måste ske”.

199 Stockholms tingsrätt, mål nr B 2334-06, s. 8–10.

nin muutamaa päivää ennen vaalihuoneiston polttoiskua julkistama uhkaus oli jo selvä merkki poliisille siitä, että rikoksen täyttyminen on varteenotettava mahdollisuus.[200]

Sijoitan edellä mainituissa tapauksissa esiintyvät riskikomponenttien yhdistelmät varteenotettavan rikosriskin kategoriaan, toisin sanoen alhaisen ja korkean rikosriskin välimaastoon. Silloin kun toiminnan epäillään vaarantavan RL 34a:1.1:n 2–4 kohdassa suojeltuja etuja, käsillä on varteenotettava rikosriski loukkauksen todennäköisyyteen katsomatta.[201] Samalle riskitasolle sijoittuvat myös ne tilanteet, joissa tarkkailtavia epäillään RL 34a:1.1:n 5–7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun rikoksen valmistelusta tai varsinaisesta osallisuudesta (avunanto/yllytys) taikka edistämisestä sellaiseen rikokseen. Negatiivisesti määriteltynä varteenotettava terrorismirikoksen riski on uhkaa, jota alhaisen rikosriskin kriteerit eivät enää tavoita, ja joka toisaalta ei vielä ole saavuttanut korkeimmalla riskitasolla edellytettävää riskipotentiaalia.

4.1.3 Korkea rikosriski

4.1.3.1 Tärkeän edunmenetyksen suuri todennäköisyys

Tanskan korkein oikeus tuomitsi 3.10.2007 vastaajan 16-vuotiaana tehdystä terrorismirikoksen yrityksestä (*forsøg på terrorisme i forbindelse med manddrab af § 114, stk. 1, nr. 1*) 7 vuoden vankeusrangaistukseen.[202] Tekijän tarkoituksena oli yhdessä kolmen muun rikoskumppanin kanssa tappaa ihmisiä ampumalla ja räjäyttämällä. Teon yritys keskeytyi,[203] kun Bosnian poliisi otti kiinni ryhmän varustajiksi lupautuneet kaksi edistäjää Sarajevossa. Edistäjät olivat hankkineet ryhmää varten muun muassa noin 20 kg räjähdysainetta, itsemurhapommittajan vyön, räjäyttimen sekä äänenvaimentimella varustetun pistoolin siihen soveltuvine ampumatarvikkeineen.[204] Ryhmän aikeet ja sen jäsenten roolit tulivat ilmi edistäjien tuomitsemiseen johtaneen oikeudenkäynnin yhteydessä Bosniassa.

Tanskan korkein oikeus tuomitsi 10.4.2008 yhden vastaajan 5 vuodeksi vankeuteen ja kaksi muuta vastaajaa 12 vuodeksi vankeuteen terrorismirikoksen yrityksestä (*forsøg på terrorisme med manddrab og bombesprængning af §*

200 Stockholms tingsrätt, mål nr B 2334-06, s. 27 ja 33.

201 Rikosriski pysyy toisin sanoen varteenotettavana olipa kyse sitten RL 34a:1.1:n 2–4 kohdassa tarkoitetun rikoksen suunnittelusta/yrityksestä tai edistämisestä/tekijäntoimesta sellaiseen rikokseen.

202 U.2008.127H – TfK2008.9/2H, s. 1.

203 Yrityksen käsite kattaa Tanskassa myös sellaisia toimia, joita arvioitaisiin muualla vasta valmisteluna (*Vestergaard* 1992, s. 475).

204 Ibid.

114, stk. 1, nr. 1 og 7).[205] Tekijöiden tarkoituksena oli tappaa ihmisiä itse valmistamillaan triasetonitriperoksidi-lannoitepommeilla. Yritysvaiheeseen edennyt teko epäonnistui poliisin ottaessa tekijät kiinni.[206] Tanskan turvallisuus- ja tiedustelupalvelu (PET)[207] pääsi epäiltyjen jäljille muslimikäännynnäisen avulla, joka varoitti PET:ä moskeijassa kuulemastaan terroristisesta suunnitelmasta. PET sai kyseisen tietolähteen ohjatulla käytöllä ajantasaista tietoa muun muassa siitä, että epäillyt hankkivat lannoitetta, kemikaaleja, metallirouhetta ja laboratoriolaitteita.[208]

Edeltäviä tapauksia yhdistää riskin kannalta se, että niissä vaarannetaan oikeutta elämään tai muita korkeimpia perusarvoja,[209] ja että niissä on kyse yritysvaiheesta tai tekijävastuusta. Nämä riskitunnusmerkit ennustavat toisin ilmaistuna tärkeän edunmenetyksen suurta todennäköisyyttä, mikä on korkean rikosriskin perustilanne. Vaikka päärikoksen epäiltäisiinkin vaarantavan RL 34a:1.1:n 5–7 kohdassa tai 2 momentissa suojeltuja etuja, rikosriski jää varteenotettavaksi, jos riskin todennäköisyys on vain keskisuuri (salahankkeen tai fyysisen valmistelun taikka varsinaisen osallisuuden tilanteet). Riskitasoa koskevissa päätelmissä on kuitenkin aina otettava huomioon riskiulottuvuuksista tulevat signaalit. Jos esimerkiksi aikahahmo muuntaisi riskimaiseman katastrofaaliseksi, rikosriskiä on pidettävä korkeana riippumatta siitä, mikä loukkauksen todennäköisyys on.

4.1.3.2 Katastrofaalinen riskimaisema

Syyskuun 11. päivänä (9/11) Yhdysvalloissa yhdeksäntoista kaappaajaa otti väkivaltaa käyttäen neljä ilma-alusta määräysvaltaansa käyttäen niitä itsemurhaiskujen aseina (*"aircraft as weapons"*).[210] Ilma-aluksista kaksi ohjattiin suoraan päin World Trade Centerin (WTC) kaksoistorneja ja kolmas päin Yhdysvaltain

---

205 U.2008.1587H – TfK2008.496/2H, s. 12. Korkein oikeus vahvisti tuomiossaan edeltävän tuomioistuininstanssin tuomion (Østre Landsrets dom 23.11.2007) muutoin paitsi rangaistuksen mittaamista koskevin osin.

206 U.2008.1587H – TfK2008.496/2H, s. 1.

207 PET = Politiets efterretningstjeneste.

208 U.2008.1587H – TfK2008.496/2H, s. 1 ja 10. Korkein oikeus hylkäsi puolustuksen tietolähdetoimintaan kohdistaman rikosprovokaatioväitteen toteamalla, että: "Det følger imidlertid af Dansk rets almindelige retsprincipper, at også anvendelse af en agentaktion i forbindelse med sådan efterforskningsvirksomhed er betinget af, at der foreligger fornøden mistanke, ligesom aktionen ikke må bevirke en forøgelse af lovovertrædelsens omfang eller grovhed" (U.2008.1587H – TfK2008.496/2H, s. 11).

209 "… forsøg på den alvorligste form av terrorisme, nemlig terrorisme i forbindelse med manddrab" (U.2008.127H – TfK2008.9/2H, s. 2).

210 "The 19 men were aboard four transcontinental flights. They were planning to hijack these planes and turn them into large guided missiles, loaded with up to 11,400 gallons of jet fuel" (*Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 4 ja 264).

puolustusministeriö Pentagonia.[211] Neljännellä matkustajakoneella tehty hyökkäys keskeytyi matkustajien vastarintaan, ja tämä kone tuhoutui Pennsylvaniassa.[212] 9/11-iskujen sarjassa kuoli lähes 3000 ihmistä, minkä lisäksi teosta aiheutui erittäin huomattavia aineellisia ja taloudellisia vahinkoja.[213]

Terroristihyökkäyksen uhka oli etukäteistarkastelussa ilmeinen, mutta vailla konkreettista hahmoa.[214] Tiedustelutiedon vyörystä keväällä 2001 jalostetut analyysit ja raportit kertovat selvästi muun muassa sen, että 1) *Osama bin Laden* ja hänen verkostonsa suunnittelivat näyttävien iskujen sarjaa, ja että 2) *Khalid Sheikh Mohammed* rekrytoi jihadisteja Yhdysvaltoihin, ja että 3) *al-Qaidalla* oli nukkuvia terroristisoluja (*"sleeper cells"*) USA:n maaperällä.[215] Hyökkäykseen varauduttiin ennen kaikkea Yhdysvaltojen ulkopuolella puuttumalla kumppanimaiden kanssa merentakaisiin terroristihankkeisiin, sulkemalla lähetystöjä ja siirtämällä pois sotilaskalustoa iskuille alttiilta paikoilta.[216]

Sen sijaan kotimaassa tapahtuvan terroristihyökkäyksen varalle laadituissa uhkaskenaarioissa ei otettu lukuun sitä mahdollisuutta, että tekijät olisivat ulkomaalaisia soluttautujia.[217] Iskun tekijäkaarti asui ja harjoitteli Yhdysvalloissa avoimesti tulevaa hyökkäystä varten ilman, että heidän toimintaansa kiinnitettiin suurempaa huomiota.[218] Ryhmän rahoitus tai pankkiasiointi ei sekään herättänyt epäilyksiä.[219] Siitä huolimatta, että USA:n tiedusteluyhteisö, CIA etunenässä tiesi viimeistään kesällä 2001 odottaa hyökkäystä, jolla tulisi olemaan

---

211 *A. and Others v. The United Kingdom* (3455/05), kohta 9.

212 *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 14: "*Jarrah's* [kyseisen lennon itsemurhapilotti] objective was to crash his airliner into symbols of the American Republic, the Capitol or the White House. He was defeated by the alerted unarmed passengers of United 93".

213 Teon on arvioitu aiheuttaneen Yhdysvaltain valtiontaloudelle yli 135 miljardin USD:n vahingon (*Waszak* 2004, s. 673–674).

214 *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 259: "*Tenet* [CIA:n johtaja] told us that in his world the system was blinking red. By late July, *Tenet* said, it could not get any worse".

215 *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 255–256. 9/11-iskun pääsuunnittelija *Sheikh Mohammed* otettiin kiinni Pakistanissa vuonna 2003 ja hänet on sittemmin siirretty Yhdysvaltoihin odottamaan oikeudenkäyntiä. Iskun hyväksyjä *bin Laden* tapettiin Pakistanissa 2.5.2011 CIA:n operaatiossa, jonka toteutti Navy SEAL -erikoisjoukkojen vastaterrorismiin erikoistunut yksikkö (DEVGRU, entinen SEAL Team 6).

216 *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 257.

217 "No one was looking for a foreign threat to domestic targets. The threat that was coming was not from sleeper cells. It was foreign – but from foreigners who had infiltrated into the United States" (*Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 263).

218 "The al Qaeda operatives lived openly in San Diego under their true names" (*Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 221, 229 ja 248).

219 *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 224 ja 237: "Nothing they did would have led the banks to suspect criminal behavior, let alone a terrorist plot to commit mass murder".

poikkeuksellisen vakavat seuraukset, terrorismin uhka pysyi epämääräisenä niin ajan, paikan, tekotavan kuin hyökkäyskohteen osalta.[220] Iskuryhmän operatiivisen toimintakyvyn rakentaminen jatkui häiriöttä loppuun saakka.[221]

Ex post -tarkastelun jälkiviisaudella voimme todeta, että 9/11-iskun aiheuttamat haitat kohosivat katastrofaalisiin mittoihin niin aikahahmon, kohdentumisen kuin yleisyydenkin riskiulottuvuuksissa.[222] Tässä omaksutun ajattelun mukaan jo yhdessä riskiulottuvuudessa odotetun haitan, kuten peruuttamattoman tuhon, kaaoksen tai joukkomittaisen hengenmenetyksen materialisoituminen riittää muuntamaan riskimaiseman katastrofaaliseksi. Näin ajateltuna 9/11-valmisteluun liittyi jo *ex ante* superriskiä ennakoivia lisämerkityksiä. Katastrofipotentiaalia kantavat riskit sijoittuvat yksin haittanäkymien sietämättömyyden perusteella korkean rikosriskin kategoriaan. Katastrofaalisen riskimaiseman tilanteet tulevat näin ollen asemoiduiksi samalle riskitasolle kuin tärkeän edunmenetyksen suurta todennäköisyyttä ennustavat riskit.

---

220 Esimerkiksi 30.6.2001 päivätyssä CIA:n raportissa kuvataan, kuinka ”*Bin Ladin* operatives expected near-term attacks to have dramatic consequences of catastrophic proportions” ja 5.7.2001 laaditussa raportissa todetaan taas, että ”*al Qaeda* members believed the upcoming attack would be spectacular, qualitatively different from anything they had done to date” (*Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 257 ja 259).

221 *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 263 ja 277: ”We see little evidence that the progress of the plot was disturbed by any government action”.

222 Ks. myös *Byers* 2002, s. 413: ”Some terrorist acts, such as the attacks of 11 September may be of a scale that makes them crimes against humanity”.

5 Riskinhallinta – terrorismirikoksen estämisestä ja paljastamisesta päättäminen

Riskien hallinta (*"risk management"*) on tietoista tulevaisuuteen vaikuttamista.[223] Hyvä riskipäätös edellyttää selkeää päämäärätietoa (minne halutaan mennä) ja riittävää tilannetietoa (missä ollaan) sekä voimavaratietoa eli käsitystä käytettävissä olevista resursseista.[224] Todettakoon, että ennustetila, kuten terroristisen päärikoksen täyttyminen, on tilannetietoon sisältyvä eräs tulevaisuuskuva, ja että terrorismin torjunnan tavoitetila on ehkäistä terrorismia ja sen kielteisiä vaikutuksia ihmisoikeuksien, erityisesti oikeuden elämään, täysimääräiseen nauttimiseen.[225]

Terrorismirikoksen riskejä koskeva päätöksenteko edellyttää siis välttämättä riittävän kattavaa tilannetietoa (*"intelligence coverage"*).[226] Vasta tämän jälkeen voidaan sanoa, mitä pitää tehdä, jotta tavoitetila toteutuu ennusteen sijaan. Terrorismirikoksetonta tulevaisuutta ei tehdä vain rikosoikeuden keinoin.[227] Myös ryhtymisessä EIS:n 15 artiklan nojalla toimiin, jotka merkitsevät poikkeamista sopimusvelvoitteista hätätilan aikana[228] tai ennakoivassa itsepuolustuksessa (*"anticipatory self-defence"* tai *"pre-emption"*)[229] taikka taloudellisten pakotteiden asettamisessa[230] on kyse teoista, jolla pyritään purkamaan terroristisen toiminnan uhkia.

---

223 *Renn* 1992, s. 77–78 ja *Kamppinen – Malaska* 2003, s. 110–111.

224 *Kamppinen – Malaska* 2003, s. 109–110. Ks. inhorealistisesta voimavarakäsityksestä *Could 7/7 Have Been Prevented*, s. 45: "This means that, even today, they [MI5] can still only hit the crocodiles nearest the boat".

225 Terrorismiyleissopimus (SopS 48/2008) 2 artikla. Ks. myös HE 188/2002 vp, s. 16 ja HE 81/2007 vp, s. 31.

226 Tiedustelutieto on fragmentaarista, osin harhaanjohtavaa ja usein irrelevanttia. Koska tilannekuvan konstruointi ei ole kaikissa tilanteissa edes mahdollista, terroristihyökkäyksiä tapahtuu vastaisuudessakin vääjäämättä ilman ennakkovaroitusta (*Could 7/7 Have Been Prevented*, s. 44, 46 ja 55).

227 *Wouters – Ruys* 2004, s. 26 ja *America's National Strategy for Combating Terrorism*, s. 1.

228 *A. and Others v. The United Kingdom* (3455/05), kohdat 173 ja 177: "Although when the derogation was made no al'Qaeda attack had taken place within the territory of the United Kingdom, the Court does not consider that the national authorities can be criticised, in the light of the evidence available to them at the time, for fearing that such an attack was imminent, in that an atrocity might be committed without warning at any time. The requirement of imminence cannot be interpreted so narrowly as to require a State to wait for disaster to strike before taking measures to deal with it".

229 *Sofaer* 2003, s. 211, *Bothe* 2003, s. 232 ja *Fletcher – Ohlin* 2008, s. 155–176.

230 Tässä yhteydessä voidaan mainita YK:n turvallisuusneuvoston Iranin ydin- ja ohjusohjelmiin kohdistuva vientikielto (UN Doc. S/RES/1737 (2006), joka on täytäntöönpantu EU:ssa yhteisellä kannalla (2007/140/YUTP) ja asetuksella (EY N:o 423/2007) Iraniin kohdistuvista rajoittavista toimenpiteistä.

Kansallisella tasolla uusi, 1 päivänä tammikuuta 2014 voimaan tuleva poliisilaki (872/2011) on merkittävin terrorismirikoksen riskinhallinnan edellytyksiä tuottava laki. Tarkoituksenmukaisen vastatoimen löytäminen nimittäin edellyttää, että oletus terroristisesta toiminnasta voidaan poliisilain 5 luvussa tarkoitettuja salaisia tiedonhankintakeinoja käyttämällä muuntaa riittävän tarkaksi tilannekuvaksi. Terrorismirikosten estämisessä[231] ja paljastamisessa[232] voidaan käyttää RL 34a:1.1:n 1 kohdassa tarkoitettuja perusrikoksia lukuun ottamatta kaikkia poliisilain 5:1.1:ssa lueteltuja salaisia tiedonhankintakeinoja. Poliisilla on oikeus televalvontaan, tukiasematietojen hankkimiseen, tekniseen kuunteluun, tekniseen katseluun ja tekniseen seurantaan myös silloin, kun terrorismirikoksen uskotaan vaarantavan jonkun henkeä tai terveyttä. Jos potentiaalisen uhrin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen kohdistuva vaara arvioidaan vakavaksi, poliisille voidaan antaa lisäksi lupa niin sanottuun rynnäkkötelekuunteluun.[233]

Tuomioistuinten päätöksentekotoimivaltaa salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä on uuden poliisilain myötä lisätty.[234] Pääsääntö on, että henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksiin merkittävimmin kajoavien salaisten tiedonhankintakeinojen käyttäminen on sidottu tuomioistuimen lupaan.[235] Silloinkin, kun käsillä on niin sanottu kiiretilanne, pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen[236] tekemä tiedonhankintapäätös on alistettava tuomioistuimelle heti kun se on mahdollista. Tuomioistuimen on paitsi otettava salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskeva vaatimus viipymättä käsiteltäväksi myös ratkaistava lupa-asia kiireellisesti (PolL 5:45.2).[237] Salaista tiedonhankintaa koskeva vaatimus on laadittava kirjallisesti ja sen sisältämien tietojen merkitys on pystyttävä perustelemaan tuomioistuimelle vakuuttavalla tavalla.[238]

---

231 PolL 5:1.2:n mukaan rikoksen estämisellä tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa (HE 224/2010 vp, s. 89).

232 Rikoksen paljastamisesta säädetään PolL 5:1.3:ssa. Paljastaa saadaan vain terrorismirikoksia ja eräitä RL 12 luvussa tarkoitettuja maanpetosrikoksia (ns. perusterikokset). Rikoksen paljastamista luonnehditaan lainvalmisteluaineistossa rikoksen estämisen ja selvittämisen väliin jääväksi harmaaksi alueeksi, jossa tapahtuva tiedonhankinta voi tulla kyseeseen vain suojelupoliisin toiminnassa (HE 224/2010 vp, s. 39–40 ja 90 sekä HaVM 42/2010 vp, s. 3).

233 HE 224/2010 vp, s. 94.

234 PeVL 67/2010 vp, s. 4 ja LaVL 21/2010 vp, s. 2. Ks. myös HE 224/2010 vp, s. 1, 7 ja 51. Kehitykseen on vaikuttanut laillisuusvalvojien ja EIT:n ratkaisujen sekä kansainvälisten velvoitteiden mukanaan tuoma ohjauspaine kansalaisten oikeusturvaa painottavaan suuntaan.

235 HE 224/2010 vp, s. 52 ja HaVM 42/2010 vp, s. 8. Poliisin yksinomaisen päätöstoimivallan piirissä on enää suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitellystä tiedonhankinnasta, peitetoiminnasta, valeostosta, tietolähteen ohjatusta käytöstä ja valvotusta läpilaskusta päättäminen.

236 Pidättämiseen oikeutetulla poliisimiehellä tarkoitetaan uuden pakkokeinolain 2:9.1:n 1 kohdassa lueteltuja poliisimiehiä.

237 HE 224/2010 vp, s. 129 ja *Tolvanen – Kukkonen* 2011, s. 377. Kiireellisen ratkaisunteon vaatimusta ei aseteta vanhassa poliisilaissa (493/1995).

238 Myös vaatimuksen tehneen sijaan määrätyltä virkamieheltä edellytetään sellaista perehty-

Siitä riippumatta, kuka salaista tiedonhankintaa koskevan vaatimuksen esittäjä ja siitä päättävä taho kulloinkin on, joutuvat nämä toimimaan ripeästi ja usein puutteellisin tiedoin. Mikä siis avuksi? Uskon, että riskianalyysi tarjoaisi käyttökelpoisen ajattelumallin salaista tiedonhankintaa ja muuta proaktiivista tutkintaa koskevan päätöksenteon tueksi.[239] Riskianalyysi on strukturoituna menettelynä suunniteltu nimenomaan aikapaineessa ja vaillinaisen informaation varassa sinnittelevän toimijan apuvälineeksi, ja sen avulla voidaan tuottaa perusteluita myös silloin, kun riskiä ei täysin ymmärretä.[240] Riskipäätöksentekoa tukevan analyysin rakennusosiksi käyvät esimerkiksi a) vaarannettujen etujen tärkeys, b) loukkauksen todennäköisyys, c) aikahahmo sekä d) riskin kohdentuminen ja yleisyys, mutta mikään ei estä sijoittamasta analyysikehikkoon eri tilanteissa myös muita riskiulottuvuuksia ja/tai -elementtejä.

On lisäksi tärkeää, että kaikki terrorismirikoksen estämiseen tai paljastamiseen taikka sellaiseen rikokseen liittyvään henkeä ja terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseen osallistuvat viranomaistahot, kuten pidättämiseen oikeutettu poliisimies ja pakkokeinotuomari, puhuvat samaa kieltä.[241] En ole lainkaan vakuuttunut siitä, että esimerkiksi turvallisuusretoriikasta olisi viranomaisrajat ylittävän yhteisen ymmärryksen muodostajaksi: turvallisuuskäsite on yksinkertaisesti liian jäsentymätön ja suhteellinen analyyttisyyttä edellyttäviin tilanteisiin.[242]

Kaikenkattavalla riskiajattelulla ja -diskurssilla sitä vastoin on nostetta.[243] EU:n sisäisen turvallisuuden strategiassa edellytetään viimeistään vuoden 2014 alusta yhdenmukaista riskinhallintapolitiikkaa, jossa uhkien ja riskien arviointi on sidottava päätöksentekoon.[244] Politiikka on toimeenpantavissa poliisi- ja rikosoikeuden käytännöissä erittelemällä ja esittämällä salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöä koskeva vaatimus riskin termein, mikä ohjaisi myös tuomioistuinta perustamaan ratkaisunsa riskiargumentaation varaan. Vaikka turvallisuusdiskurssilla on vakiintunut käyttöalansa terrorismi-ilmiötä ruodittaessa, suositan terrorismin rikosoikeudellisen analyysin viitekehykseksi riskiajattelua ja -puhetta.[245]

---

mistä asiaan, että hän kykenee vastaamaan pakkokeinotuomarin esittämiin kysymyksiin ja perustelemaan vaatimusta (HE 224/2010 vp, s. 101 ja 129).

239 Ks. proaktiivisen tutkinnan määritelmä *Council of Europe* 2005b, s. 20.

240 *Kamppinen – Raivola* 1995, s. 75.

241 *Højbjerg* 2004, s. 53: ”The cultural difference between criminal/law enforcement and (security) intelligence authorities is therefore probably the most difficult to overcome”. Ks. myös *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, s. 357 ja *Audenaert* 2008, s. 141.

242 Samoin *Melander* 2008b, s. 487 ja *Nuotio* 2009b, s. 35.

243 Jo yli 20 vuotta sitten esitetty toteamus, että ”riskin käsite on siirtynyt lähes kaikkialle oikeudelliseen käsitteistöön”, on siis edelleen mitä ajankohtaisin (*Nuotio* 1991, s. 1002).

244 KOM (2010) 673 lopullinen, s. 15 ja 23.

245 ”… to enhance cooperation among… judicial system and police level” (*AIDP* 2009, s. 537).

VII
LOPUKSI

1 Tutkimuksen erityinen osa kootusti

1.1 SYSTEMATISOINTITYÖN TULOKSET

Tutkimuksen tulkintakannanotot tehdään pääasiassa valmistelun ja edistämisen tekotapoja sekä tahallisuutta koskevissa osuuksissa eli työn käytännönläheisin osuus paikantuu pääluvun V alajaksoihin 2.2–2.5 ja 2.8. Koska RL 34 a luvussa tarkoitetun valmistelun ja edistämisen systematisointi on saanut työssäni käytännöllistä rikoslainoppia suuremman huomion, keskityn seuraavassa oikeusdogmatiikan tämän osa-alueen tuloksiin.

Valmistelu ja edistäminen ovat toisiinsa nähden sukulaisuussuhdetta vailla olevia rikosoikeuden yleisten oppien käsitteitä. Valmistelu, yritys ja Criminal Conspiracy ovat kaikki päärikoksen täyttymistä edeltäviä rikosvaiheita, ja juuri tämä perusominaisuus tekee niistä toistensa lähioppeja. Edistämisessä puolestaan on kyse osallisuudesta tai kollektiivisesta myötävaikuttamisesta, ja sen tärkeimmät lähiopit ovat avunanto, järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen ja Joint Criminal Enterprise. Lähioppien ryhmittäminen auttaa näkemään, onko vertailun kohteet asetettu perheyhtäläisyysajattelun rajoissa vaiko nämä rajat ylittäen. Jälkimmäistä edustaa esimerkiksi edistämisen luonnehtiminen valmistelun tyyppiseksi teoksi[1] tai Joint Criminal Enterprisen kuvaaminen osin salahankkeelle rakentuvana konstruktiona.[2] Se, mikä valmistelua ja edistämistä yhtäältä yhdistää ja toisaalta erottaa suhteessa niiden lähioppeihin, jäsennellään alla olevissa taulukoissa riveinä ja sarakkeina (katso taulukot 1 ja 2).

Vastuusubjektien ja teon huolimattomuuden sijoittaminen terroristisen valmistelun ja edistämisen vastuurakenteeseen ei ole itsestäänselvyys. Tahallisuus sitä vastoin edustaa RL 34a:2, 4, 4a ja 4b:ssä säädettyjen rikosten tyypillistä vääryyttä. Tahallisuus ei ole vain saostunut terroristisen valmistelun ja edistämisen objektiiviseen tunnusmerkistöainekseen, vaan se suorastaan hallitsee sitä subjektiivisen puolen enemmyydellään. Tahallisuuden paikka on siksi tunnusmerkistönmukaisuudessa[3] tai siinä kategoriassa, joka kaksiosaisen rikoksen rakenteessa tunnetaan vastuun perustavina seikkoina.

Osallisuutta rikokseen on pidetty rikosoikeuden yleisten oppien anomaliana,[4] mitä osoittaa hyvin se, että osallisuus käsitellään suomenkielisessä oikeuskir-

---

1 HE 81/2007 vp, s. 4 ja LaVM 9/2007 vp, s. 3. Ks. myös *Sahavirta* 2008, s. 256.

2 *Piacente* 2004, s. 451

3 Näin myös mm. *Frände* 1989, s. 191, *Lappi-Seppälä* 2003, s. 753, *Tapani* 2004, s. 107 ja *Vihriälä* 2012, s. 165–169.

4 *Nuutila* 1997a, s. 82.

Taulukko 1. Rikoksen esivaiheet.

Rikoksen esivaiheet / *Elementit*	**Salahanke** (RL 34a:2, 1 kohta)	**Suunnittelu ja fyysinen valmistelu** (RL 34a:2, 1–3 kohdat)	**Terroristisen päärikoksen yritys** (RL 34a:1.3 ja RL 5:1)	**Criminal Conspiracy**
Tekotavat	Yksilöity tunnusmerkistössä	Yksilöity tunnusmerkistössä	”aloittanut rikoksen tekemisen”	Mikä tahansa täytäntöönpanotoimi
Sopimus- ja kumppanivaatimus	Kyllä (vähintään 2 henkilöä)	–	–	Kyllä (vähintään 2 henkilöä)
Kohdeteko	RL 34a:1:n 1 mom 2–7 kohdassa ja 2 mom tarkoitetut rikokset	RL 34a:1:n 1 mom 2–7 kohdassa ja 2 mom tarkoitetut rikokset	RL 34a:1:ssä tarkoitetut rikokset	Mikä tahansa rikos
Vaara	Abstraktinen	Abstraktinen	Konkreettinen	Johdetaan overt act - vaatimuksesta ja tahallisuudesta
Tahallisuus	Valmistelutarkoitus ja terroristinen tarkoitus + olosuhdetahallisuus	Valmistelutarkoitus ja terroristinen tarkoitus + olosuhdetahallisuus	Kohderikoksen tahallisuus ml. terroristinen tarkoitus	Alin aste (*”General intent”*)

Taulukko 2. Osallisuusmuodot.

Osallisuus-muodot / *Elementit*	**Edistäminen** (RL 34a:4, 4a ja 4b)	**Avunanto** (RL 5:6)	**JR:n toimintaan osallistuminen** (RL 17:1a)	**Joint Criminal Enterprise**
Tekotavat	Yksilöity tunnusmerkistöissä	Mikä tahansa aktiivinen teko tai laiminlyönti	Yksilöity tunnusmerkistössä	Mikä tahansa aktiivinen teko tai laiminlyönti
Ajallinen vaatimus	Milloin tahansa	Ennen rikosta tai sen aikana	Milloin tahansa	Milloin tahansa
Ryhmävaatimus	Vain RL 34a:4:n yhteydessä (vähintään 3 henkilöä)	–	Kyllä (vähintään 3 henkilöä)	Kyllä (vähintään 2 henkilöä)
Kohdeteko	RL 34a:1 tai 2:ssä tarkoitettu rikollinen toiminta	Kaikki rikokset	Rikokset, joissa rang. maksimi väh. 4 v tai RL 11:10 tai 15:9:n mukainen rikos	Kaikki tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat rikokset
Aksessorisuus-vaatimus	–	Kyllä	Välillisesti kyllä (väh. yksi täytetty teko tai sen rangaistava yritys)	Kyllä
Osallisuus-konkurrenssi	Väistyy kohderikoksen avunantovastuun tieltä	Väistyy tekijävastuun tieltä	Väistyy kohderikoksen avunantovastuun tieltä	Syrjäyttää avunantovastuun
Tahallisuus	Edistämistarkoitus / kvalifioitu tieto + olosuhdetahall. oman teon osalta	Kohderikoksen tahallisuus + olosuhdetahall. oman teon ja myötävaikutus-relevanssin osalta	Olosuhdetahall. oman teon, ryhmävaatimuksen ja myötävaik.relev. osalta	JCE I kuin avunanto, JCE II kuin JRTO ja JCE III:ssa tuottamus

jallisuudessa pääosin rikoksen rakenteen ulkopuolelle jäävänä aiheena.[5] Näin tehdään myös Ruotsissa, vaikka samaan aikaan puhutaan, että epäitsenäiset tekomuodot (*”osjälvständiga brottsformer”*) mukaan lukien osallisuus (*”medverkan”*) tulisi systemaattiselta kannalta käsitellä tunnusmerkistönmukaisuuden yhteydessä.[6] Vastuusubjektien ymmärtäminen vastuun perustavaksi seikaksi vastaa joka tapauksessa käytännön ratkaisutoimintaa, sillä jo esitutkinnasta lähtien on tutkittava kysymystä siitä, ketä tai keitä voidaan pitää rikoksesta epäilty(i)nä (ETL 1:2).[7]

Monoliittinen oppikäsitys teon huolimattomuudesta, toisin sanoen kielletyn riskin ja sen relevanssin sekä tunnusmerkistön ulottuvuuden opinkappaleet jakamattomana pitävä käsitys, sopii vain seurausrikoksiin. Terroristisen valmistelun ja edistämisen kaltaisissa on omiaan -rikoksissa voidaan sitä vastoin operoida vain kielletyn riskin varassa, joka on rikosten jaottelun kannalta neutraali komponentti. Opin räätälöinti herättää kuitenkin lisäkysymyksiä: onko abstraktinen vaara ja kielletty riski erotettavissa, ja mikäli vastaus on kielteinen,[8] kuinka perustella vain toisen ”vastuusuodattimen” hyödyntäminen rikosrakenteessa?[9]

Oma kantani on, että vaara ja riski eroavat niin kohteidensa kuin tehtäviensäkin puolesta. Vaaralla tarkoitetaan negatiivisen tapahtuman mahdollisuutta. Riski taas jatkaa siitä, mihin vaara päättyy jäsentämällä negatiivista tapahtumaa haitoiksi ja liittämällä todennäköisyysarvion tapahtuman sijasta siitä koituviin haittoihin. Vaara-arvostelu on objektivoitua toisin kuin riskiarvio, joka tehdään tekijän näkökulmasta. Valmistelu- ja edistämisvaaran puolella kysytään, onko toiminta yleisesti ottaen sen luonteista, että päärikoksen mahdollisuus on olemassa. Teon huolimattomuuden puolella sitä vastoin ollaan kiinnostuneita siitä, mihin haittaan nähden ja millä todennäköisyystasolla riski on kielletty. Väitän, että teon huolimattomuus sinänsä on sijoitettavissa osaksi terroristisen valmistelun ja edistämisen vastuurakennetta. Eri asia on se, onko tähän tarvetta. Henkilökohtaisesti en kykene hahmottamaan ensimmäistäkään sisällöllistä seikkaa, joka puoltaisi teon huolimattomuus -opin käyttöä terroristisen valmisterurikossäännöksen yhteydessä.

---

5 Esim. *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 387–424 ja *Frände* 2012, s. 238–271.

6 *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 36.

7 Kyseisen lainkohdan mukaan esitutkinnassa selvitetään asian laadun edellyttämällä tavalla muun muassa epäilty rikos, sen teko-olosuhteet ja asianosaiset. Ks. myös HE 222/2010 vp, s. 390.

8 *Tolvanen* 1999, s. 254: ”Teon huolimattomuus sisältää siten abstraktisissa vaarantamisrikoksissa ja presumoidulle vaaralle perustuvissa rikoksissa vain kielletyn riskinoton”.

9 Ks. esim. *Knuts* 2010, s. 264: ”Enligt mina liberalistiska värderingar bör den kontextualiserade modellen som vilar på kränkning och gärningsculpa som avgränsningsinstrument väljas”.

1.2 RIKOSOIKEUDEN YLEISIÄ OPPEJA KOSKEVA TIEDONLISÄ

Esitän seuraavassa tutkimuksen keskeisimmät tulokset rikosten yhtymistä, vaarantamista, teon huolimattomuutta ja tahallisuutta koskevin osin. Rikoslajien välisessä konkurrenssissa vallitsee valmistelun subordinaatio ja edistämisen subsidiariteetti. Terroristinen valmistelu sulautuu toisin sanoen kokonaan täytetyn teon tai sen yrityksen luokkaan ja edistäminen väistyy muun ohella terroristisen päärikoksen tai sen yrityksen taikka valmistelun tieltä. Psyykkisen valmistelun yksiköintikriteerinä toimii sama motivaatioperusta. Sen sijaan fyysisen valmistelun ja edistämisen tilanteissa on luontevaa soveltaa kielletyn asiantilan jatkamisen kriteeriä. Alla havainnollistetaan konkurrenssiopin rakenne algoritmin avulla (katso kuvio 1).

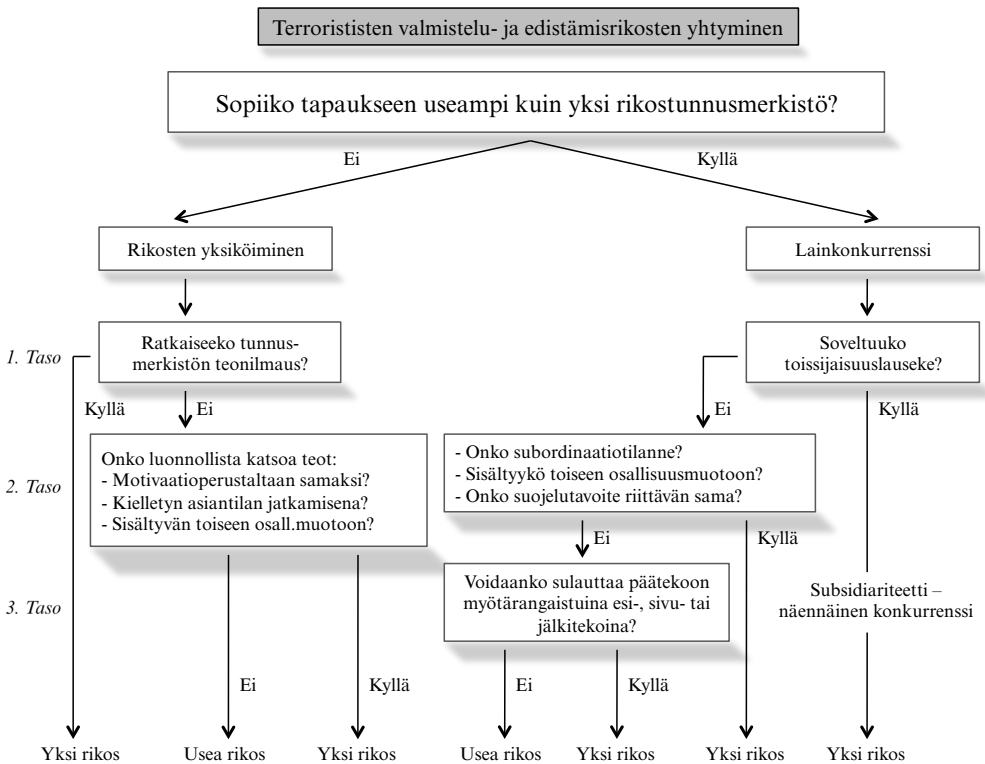

Kuvio 1. Rikosten yhtyminen.

Väitän, että terroristinen valmistelu ja edistäminen kuuluvat rikosten jaottelussa abstraktisten vaarantamisrikosten luokkaan. Näissä rikoksissa edellytetään

siis on omiaan -vaaraa terroristisen päärikoksen täyttymisestä. Poikkeuksen muodostaa tietojen antamista koskeva edistämistekotapa (RL 34a:4.1:n 3 kohta), jonka yhteydessä sovelletaan samaa vaarantamiskriteeriä kuin RL 34a:1:ssä. Ontologinen mahdollisuus kuuluu valmistelun ja edistämisen vaarantamisrakenteeseen. Terroristisen päärikoksen toteutumisen täytyy siis olla mahdollista *ex post* -näkökulmasta. Valmistelu- tai edistämisteon täytyy toisaalta olla etukäteistarkastelussa luonteeltaan vaarallinen. Kriteeri täyttyy tekotyyppiajattelussa silloin, kun toimintaan liittyy vakavasti otettava terroristisen päärikoksen täyttymisen mahdollisuus. Jos tekijältä kuitenkin puuttuu kontrollointikyky estää valmistelun tai edistämisen kehittyminen negatiiviseksi tapahtumaksi, vaarantamisvastuu ei laukea.

Ennakoin, että terrorismirikosten kiperimmät oikeuskysymykset tulevat paikallistumaan sallitun ja kielletyn riskin perusoikeuslatautuneisiin rajapintoihin. Väitän ensinnäkin, että perusoikeuksien ja -vapauksien käyttäminen on terroristisen edistämisen yhteydessä sallitun riskin ydinalueelle sijoittuvaa toimintaa. Väitän toiseksi, että laissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (503/2008) asetettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus on RL 34a:4.1:n 4 ja 5 kohdassa tarkoitetun edistämisrikoksen tulkintaan soveltuva kielletyn riskinoton kriteeri. Koska kielletty riski ei määräydy yksinomaan huolellisuusnormiston kautta, asiakkaan tuntemista koskeva velvollisuus voidaan asettaa myös RL 34a:4.1:n 1–3 kohdassa tarkoitetuissa edistämistekotavoissa sekä terroristisen kouluttamisen (4 a §) ja värväyksen (4 b §) yhteydessä.

Valmistelutahallisuus edellyttää valmistelutarkoitusta, terroristista tarkoitusta sekä valmistelutekoon ja abstraktiseen vaaraan kohdistuvaa olosuhdetahallisuutta. Edistämistahallisuudessa taas vaaditaan joko edistämistarkoitusta tai kvalifioitua tietoa edistämisestä ja edistämisteon, abstraktisen vaaran sekä kielletyn riskin peittävää olosuhdetahallisuutta. Erityinen tarkoitus edellyttää samanasteista tahtoa kuin tarkoitustahallisuudessa ja kvalifioitu tieto on asiantilan varmana pitämistä eli varmuustahallisuuteen rinnastuvaa tietoisuutta. On omiaan -vaaran kattava tahallisuus on käsillä, kun tekijä ymmärtää tekonsa kuuluvan luonteeltaan vaaralliseen tekotyyppiin. Teon huolimattomuuden osalta vaaditaan, että tekijä käsittää ottaneensa toiminnassaan kielletyn riskin. Kannatan sellaista ajattelua, jossa terroristista valmistelua ja edistämistä koskeva olosuhdetahallisuus arvioidaan tahtotahallisuuden mukaisesti.

1.3 PANOS RISKIKESKUSTELUUN

Työn viimeisessä pääluvussa (VI) hahmotellaan terrorismirikoksiin soveltuva riskimalli. Malli tunnistaa riskin peruskomponentit samoin kuin teon huolimattomuus -opissa eli haitan mahdollisuutena. Puhun haitan suuruudesta vaarannettujen etujen tärkeytenä ja mahdollisuudesta loukkauksen todennäköisyyte-

nä. Riskin peruskomponentit muodostavat teon riskipotentiaalin. Riskimallissa otetaan huomioon myös aikahahmo, riskin kohdentuminen ja yleisyys. Nämä vaarannettujen etujen tärkeyteen liittyvät riskiulottuvuudet puolestaan muodostavat teon katastrofipotentiaalin.

Tämän jälkeen kehitetään tyyppikriteereitä riskin peruskomponenttien mittaamiseksi. Vaarannetun edun tärkeys päätellään oletetun päärikostyypin läpi RL 34a:1:ssä vahvistettuja rangaistusasteikkoja vasten. Nämä asteikot ryhmitellään kolmeen (vähäinen, keskivakava, vakava) eri haittaluokkaan. Katastrofipotentiaalia kantavat riskit arvioidaan rangaistusasteikkoihin perustuvan kolmiportaisen arvoluokituksen ulkopuolella niihin liittyvien sietämättömän vakavien haittojen vuoksi.

Loukkauksen todennäköisyys puolestaan johdetaan rikosvaiheista ja osallisuuden muodoista. Ajatuksena on se, että loukkauksen todennäköisyys on sitä suurempi, mitä pidemmälle etua vaarantava teko on edennyt tai mitä merkittävämpi rooli henkilöllä terroristisessa hankkeessa on. Myös riskin todennäköisyys järjestetään ordinaaliasteikolla kolmeen (pieni, keskisuuri, suuri) luokkaan.

Lopuksi riskin peruskomponentit ristiintaulukoidaan ja näin saaduista riskiyhdistelmistä muodostetaan yhdessä katastrofipotentiaalia kantavien riskien kanssa kolme eri riskitasoa (katso kuvio 2). Riskitasoja koskevaa esitystä konkretisoidaan ja elävöitetään tuomioissa, kertomuksissa ja raporteissa dokumentoituja terrorismitapauksia vasten.

Miltä osin riskikeskustelu rikastuu? Katastrofipotentiaalin alle sijoitetut riskiulottuvuudet avaavat ensinnäkin mahdollisuuden operoida riskin käsitteellä riskipotentiaalin kattamaa käsitevälineistöä monipuolisemmin. Toiseksi, teon huolimattomuus -opista irrotettu riskin kehittely luvussa VI mahdollistaa riskiargumentaation myös täysin uusissa soveltamistilanteissa, kuten salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskevan lupa-asian käsittelyssä. RL 34 a luvun terrorismirikokset ja PolL 5 luvussa tarkoitetut salaiset tiedonhankintakeinot muodostavat joka tapauksessa luontevan normiympäristön riskiajattelulle ja -diskurssille. Ennakoin, että tässä rikos- ja poliisioikeuden yhtymäkohdassa tullaan omaksumaan riskivetoinen argumentointitapa yhdenmukaisesti sen kanssa, mitä EU:n sisäisen turvallisuuden strategia vuodesta 2014 alkaen edellyttää.

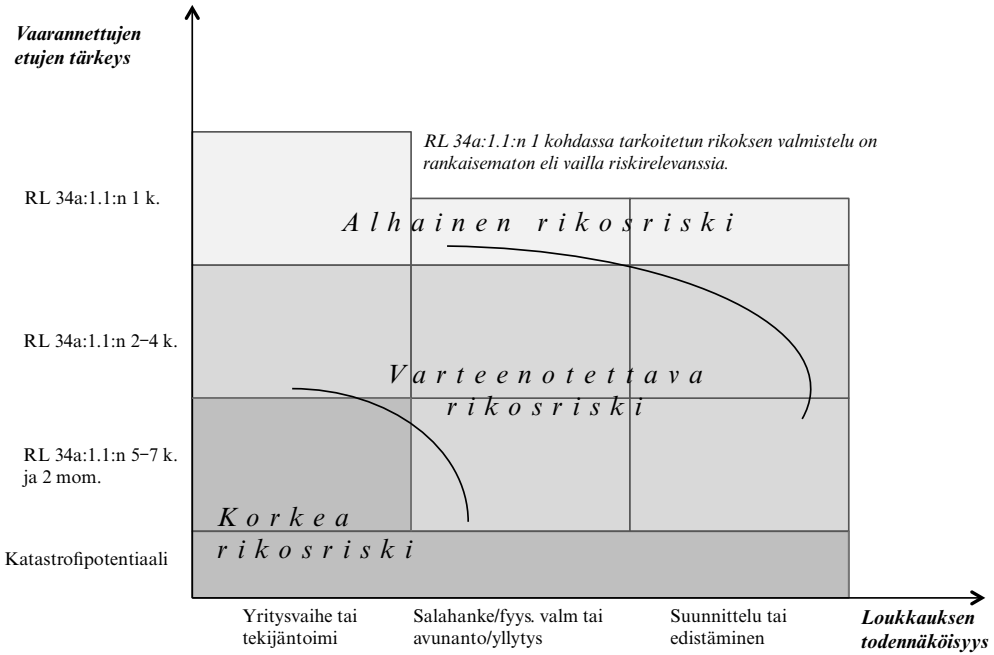

Kuvio 2. Riskitasomatriisi.

2 Jatkotutkimuskohteita

Päätän työn esittämällä eräitä jatkotutkimuskohteita sellaisista aiheista, joilla käsillä olevan tutkimuksen lukujen IV ja V sisältöä olisi voinut laajentaa. Nämä aiheet liittyvät valmisteluun, osallisuuteen, konkurrenssioppiin ja teon huolimattomuuteen eli rikosoikeuden yleisiin oppeihin. Olen pyrkinyt muotoilemaan tutkimusongelmat tai asiakokonaisuudet mahdollisimman täsmällisesti, jotta aiheen merkittävyys ja toteutettavuus olisivat järkevästi arvioitavissa jatkotutkimuksen tekemisestä kiinnostuneelle.

Oikeusministeriö on ehdottanut törkeän henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun, panttivangin ottamisen valmistelun ja törkeän ryöstön valmistelun kriminalisointia siten, että kyseisiä rikossäännöksiä ei sovelleta, jos vaara rikoksen toteuttamisesta on ollut muista kuin satunnaisista syistä vähäinen.[10] Kyseisessä ehdotuksessa pidetään lisäksi johdonmukaisena ulottaa RL 5:2:n vastuusta vapauttava vaikutus paitsi edellä mainittujen rikosten yritykseen, myös niiden valmisteluun.[11] Tämän mukaisesti rikoslakiin uutena lisättäviä 21 luvun 6 a §:ää, 25 luvun 4 a §:ää ja 31 luvun 2 a §:ää ei sovellettaisi, jos henkilö on vapaaehtoisesti luopunut rikoksen valmistelusta, estänyt sen jatkumisen tai muuten poistanut oman toimintansa merkityksen rikoksen valmistelussa.[12]

Terroristista valmistelua koskevassa rikossäännöksessä ei ole vastaavanlaista vaaraelementin, valmistelusta luopumisen ja tehokkaan katumisen sisältävää rajoitusmomenttia. Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut kuvata terroristinen valmistelu ja edistäminen rikosoikeuden yleisiin oppeihin kuuluvina teoreettisesti latautuneina käsitteinä. Oikeusministeriön ehdotus eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisoinnista sitä vastoin edustaa rikosoikeuden eriytymiskehityksen hyväksyvää ajattelua.

Pöytä on näin ollen katettu rikosoikeuden yleisten oppien koherenssia tavoittelevalle tutkimukselle. Miksi RL 5 luvussa ei voisi säätää kaikkia valmistelurikoksia koskevaksi käsitetunnusmerkiksi vähäisen vaaran vaatimusta?[13] Eikö siis valmistelun alarajakriteeriksi riittäisi vaatimus teon kelvollisuudesta, ja eikö yleisesti määritelty valmisteluvaara yhtenäistäisi eri valmistelurikosten vastuurakennetta? Edelleen voidaan kysyä, tarvitaanko satunnaisten syiden -kriteeriä valmistelun käsitetunnusmerkistössä ottaen huomioon, että kyseisen

---

10 Oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 41.

11 Oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 57.

12 Oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 61–62.

13 HE 44/2002 vp, s. 9. Ks. myös *Asp* 2007, s. 164: ”Vad gäller förberedelse och stämpling fordras någon form av kvalificerad (icke ringa) fara”.

ajattelumallin (teon vaarallisuuden) korvaa valmistelussa edellytettävä on omiaan -vaara.[14] Entä kuinka toteuttaa rikoslaissa edistämisen yleinen tunnusmerkistö?[15] Kysymys on mahdollisesti ennenaikainen ottaen huomioon edistämistä koskevan rikosoikeusteoreettisen keskustelun kypsymättömyys. Yrityksen ja valmistelun sekä toisaalta avunannon ja edistämisen rajanvetotutkimukselle on joka tapauksessa jatkuva tilaus käytännön lakimiesten taholta.[16]

Toisin kuin edellä mainitussa oikeusministeriön ehdotuksessa, yrityksestä luopumista koskeva säännös RL 5:2:ssä ei koske terroristista valmistelua. Vapaaehtoisesti valmisteluteon täyttämisestä luopuvalle tekijälle voidaan sen sijaan päättymättömässä valmistelussa tarjota vastuuvapaus tuomitsematta jättämistä koskevan kohtuusperusteen (RL 6:12:n 4 kohta) kautta.[17] Onko tarkoituksenmukaista ylläpitää valmistelurikostyypeittäin varioivaa valmistelusta luopumisjärjestelyä vai pitäisikö valmistelusta luopumisesta säätää keskitetysti RL 5 luvussa?[18] Entä tulisiko valmistelusta luopumisen niin sanotun kvalifioidun yrityksen (RL 5:2.4) tavoin johtaa rikosvastuuseen jo täyttyneestä valmisterikoksesta vai pitäisikö vastuuvapaus ulottaa Ruotsin mallin mukaisesti kaikkiin ennen luopumista täyttyneisiin rikoksiin?[19] Kuinka vetää raja valmistelusta luopumisen ja kelvottoman valmistelun välillä, toisin sanoen, millä kriteereillä erottaa vapaaehtoisuus vähäisestä tai vain olemattomasta vaarasta?[20] Entä jääkö tehokasta katumista koskevalle doktriinille edes soveltamistilaa valmisterikoksissa ottaen huomioon, että valmistelutunnusmerkistöissä täytäntöönpanotoimen päättyminen ja rikoksen täyttyminen osuvat samaan ajankohtaan?[21]

Tarvitaanko myös edistämisestä luopumista koskeva yleissäännös RL 6:12:n kohtuusperustetta houkuttelevammaksi motiiviksi vetäytyä teosta? Entä voitaisiinko valmistelusta ja edistämisestä luopumisesta periaatteessa säätää yhdessä syntetisoidussa rikossäännöksessä yrityksestä luopumisen kanssa ottaen huo-

---

14 *Tapani* 2010, s. 105 ja *Wennberg* 1985, s. 31: ”Otjänliga försöken kan säga utmärkas av att icke konkret, men abstrakt, fara för brottets fullbordan förelegat”. Samoin SOU 1996:185a, s. 258–259 ja *Jareborg* 2005a, s. 389.

15 Ks. samankaltaisesta kysymyksenasettelusta järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen kannalta HE 183/1999 vp, s. 8 ja *Palo* 2010, s. 383.

16 Kyseiset rajanvetoteemat ovat askarruttaneet niin lainvalmistelusta vastaavia (ks. esim. SOU 1996:185a, s. 293-306, Ot.prp. 90 (2003-2004), s. 101–105 ja oikeusministeriön julkaisu 15/2012, s. 14) kuin tutkijoitakin (mm. *Duff* 1996, s. 135, *Sehlström* 2006, s. 546 ja *Tapani* 2010, s. 21–23).

17 HE 44/2002 vp, s. 146 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 377.

18 Oikeusministeriön julkaisu 12/2011, s. 41 ja *Sahavirta* 2008, s. 257 ja 439. Jos RL 6:12 jätetään huomiotta, valmistelusta luopumisesta koskevan säännöksen puutteeseen liittyy vähemmän johdonmukainen vaikutus: tekijä voi joissakin tilanteissa saada vetäytymisestä koituvan vastuuvapausedun vain aloittamalla rikoksen tekemisen.

19 NJA II 1948, s. 201, SOU 1996:185a, s. 286 ja *Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 418. Ks. kriittisesti *Jareborg* 1994b, s. 270. Esimerkiksi terroristisesta salahankkeesta vetäytynyt on jo voinut syyllistyä suunnitelman laatimiseen terroristisen päärikoksen tekemisestä.

20 Ks. ongelmasta yrityksen yhteydessä *Tapani* 2010, s. 220–221.

21 *Nuutila* 1997a, s. 326 ja *Frände* 2012, s. 234.

mioon, että vastuuvapauden taustalla oleva kannustinajatus on kaikissa vastuumuodoissa sama?[22]

Avunannon alarajalla tehtävä rajanveto on jäänyt rikosoikeustieteessä katveeseen huomion kohdistuessa lähes yksinomaan avunannon erottamiseen tekijäntoimesta.[23] Tutkimusongelmaksi muotoiltuna kyse on siitä, minkä perusteen mukaan edistäminen tulisi erottaa avunannosta. Tutkimuksen lähtökohta olisi valittava tarkoin, sillä on sanottu, ettei ole olemassa kaikkiin rikostyyppeihin soveltuvaa rajanvetoteoriaa.[24] Pitäisi siis päättää, perustaako edistämisen ja avunannon välinen rajanvetomalli subjektiivisväritteisiin edellytyksiin[25] vai ulkoiseen teonkuvaukseen kiinnittyviin seikkoihin[26] vaiko nämä yhdistävään kokonaisarvioon.[27] Ponnisteluja kaihtamaton tutkija voisi lähestyä edistämisen ja avunannon erotteludilemmaa vaihtoehtoisesti myötävaikuttamisen kohteen (*"complicity object"*)[28] tai teon huolimattomuuden kriteerin varassa[29] taikka pyrkiä esimerkiksi *Roxinia* seuraten hahmottelemaan *Tatherrschaftslehren* rinnalle uusi oppi avunantoherruudesta.[30]

Rikosten yhtymistä koskevilla kysymyksillä on suuri merkitys käytännön ratkaisutoiminnassa; joutuvathan syyttäjät ja tuomarit usein vastaamaan kysymyksiin siitä, onko henkilö rikkonut useampaa kuin yhtä rikossäännöstä tai onko samaa rikossäännöstä rikottu useammin kuin yhden kerran.[31] Kun laki ja sen esityöt jättävät vastaamatta suureen osaan konkurrenssikysymyksiä, kyseis-

---

22 Ajatus ei ole välttämättä niin radikaali kuin aluksi voisi kuvitella; ulotetaanhan yrityksestä luopuminen (ja tehokas katuminen) RL 5:2.2:ssa muun muassa avunantajaan. Voidaan päinvastoin kysyä, miksi soveltaa luopumiskonstruktiota suhteessa avunantajaan, mutta ei edistämisenä arvioitavan myötävaikutuksen tilanteissa.

23 Tässä yhteydessä ei siis ole kyse siitä, mikä on kiellettyä ja mikä taas sallittua avunantoa (*Nuutila* 1996, s. 376), vaan rajanvedosta molemminpuolisesti rangaistavien myötävaikuttamismuotojen välillä.

24 *Vanhanen* 2004, s. 3 ja *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 393.

25 HE 44/2002 vp, s. 146. Subjektiivisiin edellytyksiin lukeutuvat suhtautuminen, asennoituminen, tarkoitus ja yhteinen tekopäätös.

26 Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi täytäntöönpano- ja valmistelutoimi. Ks. myös *Vanhanen* 2004, s. 33–35.

27 HE 44/2002 vp, s. 146 ja *Lahti* 1989, s. 112. "Läran [materiellt-objektiv teori] kopplar samman objektiva och subjektiva omständigheter och ger dem en likvärdig ställning".

28 *Herlitz* 1992, s. 456–592.

29 *Nuutila* 1996, s. 376–378.

30 *Roxin* 2006, s. 275–305. *Roxin* erottaa rikoskumppanin avunantajasta ns. funktionaalisen teonherruuden ("Die funktionelle Tatherrschaft") alaisuudessa. Tekijävastuu kohtaa tässä ajattelussa niitä keskeishahmoja ("Zentralgestalt"), joiden teko-osuus on rikoksen ytimessä ("Deliktskern tai eigentliche Tatbestandshandlung") ja muodostaa siksi välttämättömän edellytyksen teon onnistumiselle. Jos ajatusta teonherruudesta sovelletaan analogisesti edistämisen ja avunannon rajapinnassa, on tietysti luontevampaa puhua avunantoherruudesta tai avunannon hegemoniasta suhteessa edistämiseen. Ks. teonherruuden ja aineellisobjektiivisen osallisuusteorian välisestä suhteesta *Lahti* 1989, s. 111–113, *Tapani* 2008, s. 635–637 ja *Frände* 2012, s. 245 (erit. alaviite 513).

31 *Tapani – Tolvanen* 2008, s. 425–426 ja *Frände* 2012, s. 272.

ten ongelmien ratkaisutehtävä on korostuneesti rikosoikeustieteessä muodostetun konkurrenssiopin varassa.[32] Konkurrenssidoktriini ei ole kuitenkaan saanut merkitystään vastaavaa huomiota ja opin esittämistä vaikeuttaa yhtenäisen terminologian sekä käsitteenmuodostuksen puute.[33] Konkurrenssiopin systematisointi ja selittäminen olisi merkittävä tutkimusteko, sillä se palvelisi teoreettisena perustutkimuksena rikosoikeudellista tutkimusta laajemminkin.[34]

Riski on monikäyttöinen ja selitysvoimainen, mutta viimeaikaisissa rikosoikeuden väitöskirjoissa jossakin määrin paitsioon jäänyt käsite.[35] Riskin varaan rakentuvalla teon huolimattomuus -opilla on kuitenkin potentiaalia tulkinnan apuvälineenä muissakin kuin oppiin vakiintuneesti liitetyissä rikostyypeissä.[36] Uskon, että kielletyn riskin kehittely olisi erittäin tuloksellista edistämisrikoksissa, kuten terrorismin rahoittamista ja järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista koskevien tunnusmerkistöjen yhteydessä.[37] Kansanvaltaisen yhteiskunnan käsite (*”concept of democratic society”*) sellaisena kuin se ymmärretään ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä, saattaisi edelleen jäsennettynä toimia rangaistavuuden soveltamisalaa rajoittavana sallitun riskin kriteerinä useassakin eri rikostyypissä.[38]

Tärkeintä on kuitenkin omata avoin mieli ja ”tulta päin” -asenne. Näin suhtautuvalla on aina edellytykset tuottaa uutta tieteellistä tietoa. Tutkimuskohteen valinnassa ei ole syytä liikaan varovaisuuteen, vaan tulisi ajatella rohkeasti, että kaikki rikosoikeudellinen aines – oli se sitten koto- tai vierasperäistä – on rikosoikeusdogmaattisen tutkimuksen jäsennettävissä.[39] Tarjolla on joka tapauksessa oppimisen iloa sille, joka rokan syö.

---

32 Samoin *Lahti* 1968, s. 710 ja 722. Konkurrenssiopin kotimainen perusteos on edelleen *Koskisen* väitöskirja vuodelta 1973.

33 *Koskinen* 1973, s. 127. Näin myös Ruotsissa (*Asp – Ulväng – Jareborg* 2010, s. 497, erit. alaviite 443).

34 Ks. myös *Nuutila* 1997a, s. 370.

35 Poikkeuksena on kuitenkin mainittava *Knutsin* väitöskirja, jossa operoidaan teon huolimattomuudella kurssimanipulaatiorikoksessa (*Knuts* 2010, s. 245–254).

36 Ks. soveltavasta teon huolimattomuus -opista talousrikoksissa *Vento* 1994 ja *Tapani* 2004, työrikoksissa *Nissinen* 1997, liikennerikoksissa *Tolvanen* 1999, henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa *Frände* 2001 ja ympäristörikoksissa *Pirjatanniemi* 2005.

37 Hyödynnettävän lähdeaineiston kannalta on hyvä palauttaa mieliin, että kielletty riski määräytyy paitsi huolellisuusnormiston kautta myös jatkuvana prosessina tuomioistuimessa (*Jareborg* 1994b, s. 44 ja *Nuotio* 1998c, s. 313).

38 Ks. esim. *Refah Partisi (The Welfare Party) and Others v. Turkey* (41340/98, 41342/98 and 41344/98), kohdat 104, 123 ja 132.

39 Vrt. oikeusministeriön julkaisu 15/2012: ”Koska valmistelukriminalisoinnit ovat suomalaiselle rikosoikeusjärjestelmälle lähtökohtaisesti vieraita, ne eivät voi muodostaa teoreettisesti johdonmukaista kokonaisuutta”.

Sammanfattning

Mikael Lohse

FÖRBEREDELSE TILL OCH FRÄMJANDE AV TERRORISTBROTT

Ur terroristernas synvinkel kan förberedelse till terroristbrott och främjande av sådan brottslighet betecknas som skapande av förutsättningar för det egentliga huvudbrottet. Sett från perspektivet av terrorismbekämpning kan de sagda brotten beskrivas som förfältsdelikt eller element vars syfte är att utvidga straffansvaret.

Under åren 2010–2011 anhölls 301 personer inom EU för brott med anknytning till islamistisk terrorism. Skälen bakom dessa anhållanden var antingen misstanke om förberedelsebrott eller främjande av terroristbrott så som offentlig uppmaning till brott, rekrytering och annan medverkan till terrorism. Avhandlingen har därmed att göra med ett fenomen som fortfarande hotar EU och dess medborgare. Nya polislagen (872/2011), förundersökningslagen (805/2011) och tvångsmedelslagen (806/2011) – som alla träder i kraft den 1 januari 2014 – visar att ämnet är aktuellt även på den lagstiftande fronten. Dessa lagar lika väl som justitieministeriets förslag till kriminalisering av förberedelse till vissa grova brott tas i beaktan i denna avhandling.

Det primära fokuset ligger i fyra straffbud: SL 34a:2, 4, 4a och 4b. Huvudsyftet i denna avhandling är att svara på de två följande frågorna: 1) var i straffrättens allmänna läror, och speciellt dess begreppssystem, har förberedelse och främjande sin plats och 2) vilka krav måste förberedelse till och främjande av terroristbrott fylla för att bedömas vara brottsbeskrivningsenliga gärningar. Därutöver undersöks riskbegreppet ingående. För att uppnå de ovan nämnda syften används systematisering, tolkning och en metod som kunde kallas för det internt komparativa perspektivet. Vid skapande av riskmodellen utnyttjas även rättsteoretiska tillvägagångssätt, så som operationalisering och testning.

Förberedelse, försök och criminal conspiracy -läran är besläktade begrepp. Främjande däremot står nära medhjälp, deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och joint criminal enterprise. Ett annat forskningsresultat är att både förberedelse till och främjande av terroristbrott tillhör kategorin abstrakta faredelikt. Bidraget till riskdoktrinen i allmänhet

och framför allt försöket att anpassa riskbegreppet i kontexten av terrorism utgör dock enligt skribenten det mest väsentliga kunskapstillägget.

Suomalainen Lakimiesyhdistys ry. 2012
ISBN 978-951-855-325-3

Abstract

Mikael Lohse

PREPARATION AND PROMOTION OF TERRORIST ACTS

From the terrorists' perspective preparation and promotion of terrorist acts is designed to create suitable operational conditions and build momentum for the attack. From a counter-terrorism point of view criminalizing such activity broadens criminal liability towards the foreground, thereby making it easier to intercept the terrorists and derail their plots.

During 2010–2011, 301 individuals were arrested in the EU for offences linked to Islamist terrorism. The reason for these arrests was either the direct preparation of attacks or the promotion of terrorist activity, including propaganda, recruitment and facilitation. The dissertation at hand thus touches upon a phenomenon which continues to pose a serious threat to the EU and its citizens. The subject is also legislatively topical in Finland. Both the new Police Act (872/2011) and the Acts on Criminal Investigation (805/2011) and Coercive Means (806/2011) – which all enter into force on 1 January 2014 – and the project led by the Ministry of Justice to draft a law criminalizing the preparation of certain aggravated offences are taken into account in this dissertation.

The work focuses on sections 2, 4, 4a and 4b of chapter 34 a of the Penal Code of Finland. The main objective is to answer the following two questions: 1) where should the notions of preparation and promotion be positioned in general criminal law doctrine and 2) what are the constituent elements of the above mentioned criminal provisions? In addition, the notion of risk is thoroughly examined. The methods for investigating normative material include systematization, interpretation and internal comparison. Furthermore, the techniques of criminal law theory, such as operationalization and testing, are utilized in connection with the model construction of risk.

Preparation, criminal attempt and criminal conspiracy are closely related concepts. Promotion, in turn, has similarities to aiding and abetting, participation in the activity of a criminal organisation and joint criminal enterprise. Another of the findings of the dissertation is that preparation and promotion of terrorist acts belong to the category of abstract endangerment offences. In the view of the author, most pivotal is the general contribution to

the assumption-of-risk doctrine and, in particular the endeavour to fit the notion of risk into the context of terrorism.

Finnish Lawyers' Association 2012
ISBN 978-951-855-325-3

Oikeustapaushakemisto

Korkein oikeus

KKO 1988:42 114
KKO 1988:109 88
KKO 1993:103 88
KKO 1995:147 123
KKO 1999:102 87
KKO 2002:11 61
KKO 2002:112 86
KKO 2003:17 98
KKO 2003:53 88
KKO 2003:78 86
KKO 2004:46 61
KKO 2004:81 62
KKO 2004:109 62
KKO 2005:27 61
KKO 2005:139 53
KKO 2006:64 204
KKO 2007:1 53, 58
KKO 2008:86 62
KKO 2009:87 100, 211
KKO 2010:88 211
KKO 2010:94 42, 68, 197
KKO 2012:66 211

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Vogt v. Germany (17851/91)
Judgment of 26 September 1995 (Grand Chamber). 186
Zana v. Turkey (18954/91)
Judgment of 25 November 1997 (Grand Chamber). 187
C.R. v. The United Kingdom (20190/92)
Judgment of 22 November 1995 (Grand Chamber). 60
Incal v. Turkey (22678/93)
Judgment of 9 June 1998 (Grand Chamber). 187
Ceylan v. Turkey (23556/94)
Judgment of 8 July 1999 (Grand Chamber). 187
Sürek v. Turkey (26682/95)
Judgment of 8 July 1999 (Grand Chamber). 187
Refah Partisi (The Welfare Party) and Others v. Turkey (41340/98, 41342/98 and 41344/98)
Judgment of 13 February 2003 (Grand Chamber). 187, 188, 201, 270
Öcalan v. Turkey (46221/99)
Judgment of 12 May 2005 (Grand Chamber). 62
Timishev v. Russia (55762/00 and 55974/00)
Judgment of 13 December 2005 (Second Section). 222
S. and Marper v. The United Kingdom (30562/04 and 30566/04)
Judgment of 4 December 2008 (Grand Chamber). 222
A. and Others v. The United Kingdom (3455/05)
Judgment of 19 February 2009 (Grand Chamber). 187, 250, 253

EU-tuomioistuin

C-6/64, *Costa v. ENEL*. Kok. 1964, s. 1141. 58
C-91/92, *Faccini Dori*. Kok. 1994, s. I-3325. 53
Yhdistetyt asiat C-74/95 ja C-129/95, *Rikosasian vastaaja X*. Kok. 1996, s. I-6609. 60
Yhdistetyt asiat C-187/01 ja C-385/01, *Gözütok ja Brügge*. Kok. 2003, s. I-1345. 38
C-105/03, *Maria Pupino*. Kok. 2005, s. I-5285. 52, 53, 68
C-355/04 P, *Segi, Araitz Zubimendi Izaga ja Aritza Galarraga v. Neuvosto*. Kok. 2007, s. I-1657. 190
C-229/05 P, *Osman Öcalan, Kurdistan Workers Partyn (PKK) nimissä, ja Serif Vanly, Kurdistan National Congressin (KNK) nimissä v. Neuvosto*. Kok. 2007, s. I-439. 190
Yhdistetyt asiat C-402/05 P ja C-415/05 P, *Yassin Abdullah Kadi ja Al Barakaat International Foundation v. Neuvosto ja Komissio*. Kok. 2008, s. I-6351 (Kadi II). 54, 60, 190
Yhdistetyt asiat C-399/06 P ja C-403/06 P, *Faraj Hassan v. Neuvosto ja Komissio ja Chafiq Ayadi v. Neuvosto*. Kok. 2009, s. I-11393. 190
T-306/01, *Ahmed Ali Yusuf ja Al Barakaat International Foundation v. Neuvosto ja Komissio*. Kok. 2005, s. II-3533. 59, 190
T-315/01, *Yassin Abdullah Kadi v. Neuvosto ja Komissio*. Kok. 2005, s. II-3649 (Kadi I). 54, 59, 190
T-228/02, *Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran v. Neuvosto*. Kok. 2006, s. II-4665. 190
T-47/03, *Jose Maria Sison v. Neuvosto*. Kok. 2007, s. II-73. 190
T-327/03, *Stichting Al-Aqsa v. Neuvosto*. Kok. 2007, s. II-79. 190
T-348/07, *Stichting Al-Aqsa v. Neuvosto*. Kok. 2010, s. II-04575. 190
T-85/09, *Kadi v. Komissio*. Kok. 2010, s. II-05177 (Kadi III). 54, 59, 63, 190

Entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevä kansainvälinen tuomioistuin

Prosecutor v. Duško Tadić
Case No. IT-94-1-A, Judgement of 15 July 1999 (Appeals Chamber). 103, 104, 105, 106, 111, 113
Prosecutor v. Milorad Krnojelac
Case No. IT-97-25-T, Judgement of 15 March 2002 (Trial Chamber). 105
Prosecutor v. Mitar Vasiljević
Case No. IT-98-32-A, Judgement of 25 February 2004 (Appeals Chamber). 104, 105
Prosecutor v. Radislav Krstić
Case No. IT-98-33-A, Judgement of 19 April 2004 (Appeals Chamber). 106
Prosecutor v. Tihomir Blaškić
Case No. IT-95-14-A 29, Judgement of July 2004 (Appeals Chamber). 106
Proscecutor v. Miroslav Kvočka and others
Case No. IT-98-30/1-A, Judgement of 28 February 2005 (Appeals Chamber). 104, 105, 106
Prosecutor v. Radoslav Brđanin
Case No. IT-99-36-A, Judgement of 3 April 2007 (Appeals Chamber). 105, 106, 111, 112, 113
Prosecutor v. Milan Martić
Case No. IT-95-11-A, Judgement of 8 October 2008 (Appeals Chamber). 105
Prosecutor v. Milan Milutinović
Case No. IT-05-87-T, Judgement of 26 February 2009 (Trial Chamber). 105, 106, 111

Ruotsin tuomioistuimet

Stockholms tingsrätt, mål nr B 2334-06
Meddelad i Stockholm den 14 juni 2006. 243, 247, 248

Högsta domstolen, mål nr Ö 1684-08
Meddelad i Stockholm den 10 juni 2008. 42, 68
Svea hovrätt, mål nr B 4041-09
Meddelad i Stockholm den 26 november 2010. 134
Göteborgs tingsrätt, mål nr B 7277-10
Meddelad i Göteborg den 8 december 2010. 243, 246, 247
Hovrätten för Västra Sverige, mål nr B 4645-10
Meddelad i Göteborg den 2 mars 2011. 42, 243, 246, 247

Tanskan korkein oikeus
U.2008.127H – TfK2008.9/2H 243, 248, 249
U.2008.1587H – TfK2008.496/2H 243, 249
U.2009.1453H – TfK2009.436/1H 42, 69, 243, 246

Yhdysvaltain korkein oikeus
Hyde v. United States
225 U.S. 347 (1912), Judgment of 10 June 1912. 92
Ex Parte Quirin et al.
317 U.S. 1 (1942), Judgment of 31 July 1942. 41
Pinkerton v. United States
328 U.S. 640 (1946), Judgment of 10 June 1946. 114
Blumenthal v. United States
332 U.S. 539 (1947), Judgment of 22 December 1947. 89
Hamdan v. Rumsfeld, Secretary of Defence et al.
548 U.S. 557 (2006), Judgment of 29 June 2006. 62

Saksan perustuslakituomioistuin
BVerfG, 1 BvR 518/02 vom 4.4.2006, Absatz-Nr. (1–184). Saatavilla osoitteesta
http://www.bverfg.de/entscheidungen/rs20060404_1bvr051802.html. 18.9.2011. 223

Israelin korkein oikeus
The Public Committee Against Torture et al. v. The Government of Israel et al.
HCJ 769/02, Judgment of 14 Dec. 2006 (PCATI). 63

Asiahakemisto

Hakemisto täydentää sisällysluetteloa.

Aksessorisuusvaatimus 74, 98, 102, 119, 159, 161, 166, 172, 174, 180, 194, 260
Ampuma-ase 123, 143, 145, 149–150, 158, 206
Ampumatarvike 149–150
Aseellinen konflikti 24–25, 42, 78, 148
Asianajaja 191–192, 209

Biologinen ase 93, 118, 123, 145–147

Ennakoiva itsepuolustus 253
Epäitsenäiset tekomuodot 261
Esitutkinta 48, 120, 159–160, 162, 199, 213–217
Esitutkintaviranomainen 6, 24, 109
Euroopan neuvosto 12, 42, 45, 51, 54–55, 59, 135, 185, 222
Euroopan parlamentti 31, 149, 189
Eurooppalainen pidätysmääräys 40
Eurooppalainen rikosoikeus 45, 57, 186
Eurooppa-neuvosto 30–31, 38, 67

Isännänvastuu 101, 137, 141

Järjestäytynyt rikollisryhmä 82–83, 100–103, 111–112, 260

Kansainvälinen rikos 76
Kansainvälinen terrorismi 11, 30, 63, 197
Kansanvaltainen yhteiskuntakäsitys 187–188, 270
Kemiallinen ase 93, 118, 123, 143–144, 146–147, 206, 239
Kielletty riskinotto 179–180, 183, 188, 192, 208–209, 261, 263, 270
Kohdennetut pakotteet 36, 48, 54, 188–190, 253
Kokoontumisvapaus 56, 186–187
Kollektiivinen osallisuusvastuu 113–114
Konkreettinen vaara 87, 94, 168–169, 171, 175
Kotikutoinen terrorismi 23
Kriisinhallinta 22, 35–37
Kvalifioitu vahinko 11, 173–174
Kvalifioitu yritys 268

Laiton vihollistaistelija 41–42, 63
Lissabonin sopimus 31, 36, 38, 56, 58
Listarikos 39
Luonnollinen henkilö 90, 95, 135, 137, 141, 189–190, 206

Muukalaistaistelija 24, 78

Oikeudenkäynti 41, 48, 167, 217, 248, 250
Oikeudenkäyntiasiamies 101, 157, 192, 216–217
Oikeusministeriö 13, 267–268
Omaisuuden jäädyttäminen 49, 189
Omavalmistelu 95, 140–141, 196, 245
Osallisuuskonkurrenssi 119, 125, 242

Pakkokeino 23, 49, 77, 166, 222
Peitetoiminta 177, 254
Peittämisperiaate 99, 204
Pidättämiseen oikeutettu virkamies 56, 254–255
Poliisi 35–36, 90, 125, 141–142, 177, 187, 193, 216, 222–223, 246–249, 254–255
Poliittinen rikos 68–69
Presumoitu vaara 168–172, 183, 261
Puolustusministeriö 32–33, 67
Puolustusvoimat 36

Rahanpesu 138, 155–157, 190–191, 208, 263
Restriktiivinen tulkinta 61–62, 68
Rikoksentekijän luovuttaminen 40–42, 68–69, 118, 136, 214
Rikoskonkurrenssi 115, 260
Rikoskontribuutio 89, 97, 104
Rikoskumppanuus 75, 82, 97, 100, 104, 118, 215, 242, 248
Riskipotentiaali 6, 233, 248, 264
Räjähde 24–25, 41, 78–79, 118, 123, 143–146, 149–150, 158, 206, 244, 247–248

Rangaistus 12, 40, 93, 97, 101, 108, 112, 115, 117–119, 159, 234–238
Rajavartiolaitos 13, 36

Sananvapaus 56–57, 166, 179, 186, 188
Satunnaiset syyt 85, 87–88, 94, 165, 175
Seuraamusjärjestelmä 120, 234
Seuraustahallisuus 110, 194
Sisäasiainministeriö 33, 67
Sotarikos 120, 147–148, 197, 228
Sotatarvike 25, 147, 149–150
Suojeluintressi 18, 98, 116, 120, 159, 183, 224, 227–228, 231, 235
Syyteharkinta 114–115, 118, 120, 131, 160, 213, 246
Syyteoikeus 121, 186, 214
Syytesopimus 215
Syyttäjä 65, 89, 115–116, 118, 121, 140, 167, 171, 213

Tehokas katuminen 216, 268–269
Tekotyyppiajattelu 175–177, 240
Teleologinen tulkinta 51, 61, 68
Teonherruus 97, 242, 269
Terroristi 3, 23–24, 41, 47–49, 63, 77, 109, 122, 136, 145–147, 154, 159, 161, 164–165, 183, 223, 239
Terroristihyökkäys 162, 230–231, 238–239, 250, 253
Terroristiryhmä 12, 24, 39, 49, 60, 76–79, 108–109, 111–112, 124, 138, 148–157, 162–165, 191, 203–204, 206–209
Terroristiryhmän johtaminen 73, 76, 165, 237
Teräase 146
Tiedustelu 221, 224, 244, 249–250, 253
Tietoinen tuottamus 106, 113
Tietolähdetoiminta 49, 249
Tilannekontrolli 87, 142, 177–178, 263
Toksiiniase 123, 143, 145–147
Tulli 13, 36, 221
Tuomioistuin 6, 37–38, 45, 52–54, 58, 60, 65, 103–104, 166, 185, 190, 211, 213, 243, 254–255, 260
Turvallisuuspalvelu 41, 192, 223, 244
Turvatakuu 37
Täytäntöönpanotoimi 87, 90–92, 95–96, 114, 123, 260

Vaarallinen aine 146, 149, 158
Vaarallinen esine 143, 146
Valtioneuvosto 32–33, 39, 67
Varmuustahallisuus 202–203, 263
Virtuaalinen koulutusleiri 22, 25, 161–162, 188
Voimankäyttö 35, 41, 63, 222
Välillinen tekeminen 82

Yhdistymisvapaus 57, 186–187
Yhteinen päämäärä 83, 103–106
Yhteisvastuu 37
Yhteisöllinen oikeushyvä 231
YK:n turvallisuusneuvosto 29–30, 35, 52, 59, 67, 135, 139, 189–190
YK:n yleiskokous 29, 67
Yleishyödyllinen yhteisö 35, 138, 164
Yllytys 39, 53, 82, 97–98, 105, 118–119, 121, 125, 135, 155, 166–167, 180, 208, 242, 248, 265
Yritysrikos 86, 113

Tutkimuksen kohteena on rikoslain 34 a luvun 2 §:ssä tarkoitettu terrorismirikoksen valmistelu ja saman luvun 4, 4 a ja 4 b §:ssä säädetty edistäminen. Terrorismin torjunnan näkökulmasta valmistelu- ja edistämistunnusmerkistöt ovat eräänlaisia etumaastoon työnnettyjä kriminalisointeja tai rikosvastuun laajennusosia, joilla pyritään pysäyttämään terroristien eteneminen tavoitteessaan. Terroristien näkökulmasta valmistelu ja edistäminen on sitä vastoin nähtävä toimintaedellytysten luomisena päärikosta varten.

Tutkimuksessa vastataan seuraaviin kysymyksiin: 1) mikä on valmistelun ja edistämisen asema rikosoikeuden yleisten oppien systeemissä ja erityisesti sen käsitejärjestelmässä, 2) mikä tekee terroristisesta valmistelusta ja edistämisestä kielletyn teon ja 3) mistä riskissä on terrorismirikosten kontekstissa kysymys.

Tutkimuksessa väitetään muun muassa, että vastuusubjektit on ymmärrettävä vastuun perustavaksi seikaksi, ja että terroristisen edistämisen vastuurakenteessa voidaan operoida teon huolimattomuus -opilla. Tutkimuksessa päädytään myös siihen, että terroristinen valmistelu ja edistäminen kuuluvat rikosten jaottelussa abstraktisten vaarantamisrikosten luokkaan.

Tutkimuksen merkittävimmät tulokset syntyvät kuitenkin yrityksestä antaa riskikäsitteelle uutta sisältöä ja tuottaa kriteereitä riskin mittaamiseksi. Tutkimuksessa hahmoteltavat riskiulottuvuudet avaavat mahdollisuuden operoida riskin käsitteellä monipuolisemmin kuin haitan mahdollisuuteen rajautuvassa riskiajattelussa. Riskiargumentaatio viedään lisäksi täysin uusiin soveltamistilanteisiin, kuten salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskevan lupa-asian käsittelyyn. Mallinrakennustyön lopputuloksena esitetään oikeudellista ratkaisutoimintaa palveleva riskianalyysisovellus.

Tutkimus tuottaa uutta tietoa vähän tutkitusta aiheesta. Teos on hyödyllinen kaikille terrorismirikoksista kiinnostuneille. Terrorismirikoksen riskiä koskeva esitys on tarkoitettu erityisesti tuomareille, syyttäjille, esitutkintaviranomaisille ja Supolle turvallisuuspalvelun tehtäviä hoitavana viranomaisena.

LAKIMIESKUNNAN OMA LAATUKUSTANTAJA VUODESTA 1934

toimisto@lakimiesyhdistys.fi
www.lakimiesyhdistys.fi

ISSN-L 0356-7206
ISSN 0356-7206
ISBN 978-951-855-325-3